

SÊ ŞEV Û SÊ ROJ

Laleş Qaso

Roman

SÊ ŞEV Û SÊ ROJ

Laleş Qaso

KomaL

Wêşanxane: KomaL
Wêneyê bergê: Bişar Îsa
Çapa duduyan: 2009

Têbineyek:

SÊ ŞEV Û SÊ ROJ di sala 1999an de ji bal weşanxaneyê Nûdemê, romana dewama wê XEZEBA AZADIYÊ di sala 2000î de û dewama Xezeba Azadiyê jî WÊRAN di sala 2002an de ji bal weşanxaneyê Peldayê ve li Swêdê çap bûbûn.

Îcar ji xwendevanan re divê bibêjim ku di çapa duduyan a van romanên de, ez piçekî têkilî zimanê romana yekê û duduyan bûme û bêyî ku li naveroka wan hin tiştan kêm, yan zêde bikim, min di neqeban de hejmar û di rê û rêserên wan de jî beş pir kirine.

Laleş Qaso

13 12 08, Stockholm

BEŞÊ YEKÊ

1

Qereqola hidûd di sala 1958an de, di berpala başûrê girê Qesra de hatibû avakirin. Di serê gir de ji dema ku qereqol ava bûbû, pênc dîrekên dirêj çikandibûn. Bi van dîrekan ve gelek kes hatibûn daliqandin û miribûn. Li hawêrdorên gir bi kevirên bestan, boyax û kilsê wiha hatibû nivîsîn:

”Tirkek bedelî cîhanê hemî ye! Her tirk esker çêdibe! Ev welat ê me ye! Welat yekperçe ye!”

Di rohilat û roavayî gir de dîsa ji kevirên bestan bi qasî deriyên sûr û dêrên kufarî mezin rengareng du wêneyên eskeran hebûn. Wêne bi haweyekî pir balkêş hatibûn çêkirin. Mirov ji wan heybet digirt! Serê eskeran bi mîxfer, newqa wan yekser bi rext û fişek û bombeyan rapêçayîbûn. Potînen wan ên bi niçik, bi qasî tabûtên zarokan dirêj û mezin bûn. Mîxên kubikî ku seranser di qiraxên potînan de çikandibûn, mîna qesnaxên cencereyan xwe dabûn der. Destên xwe ên çepê kiribûn kulm û danîbûn ser sênga xwe. Tivingên wan ên bi qezetore di destên wan ên rastê de bûn û berê tivingan jî bi bakur ve bû. Qezetore heta ku digiha lûla tivingê bi carekê ve ji boyaxê sor bûn. Ji serikên qezetoran mîna ku xwîn binisile bi lez dilopên boyaxê xwe berdidan. Di nav şeqên wan de kelaxekî bêserî, ji kelax hinekî dûr di bin lingê çepê de seriyekî devjihev û zimankişiyayî hebû. Li jêra gewdeyê serjêkirî ji boyaxa sor bi tîpên mezin jî wilo nivîsîbû:

”Xwezî bi dilê wî ê ku dibêje ez tirk im! Tirk mezin e!”

Gava mirov bi terempêlê ji Qosarê ber bi Nisêbînê û ji Nisêbînê ber bi Qosarê de diçû û nêzîkayî li gir dikir, gir ji esker û termê insên di çavên mirov de bi qasî çiyayekî bêper bilind dibû. Ji sahwa ku vî girî dida, Reşo her ku diçû Nisêbînê xwe berdida ser rêya Menderê û li vegeêrê dîsa di rêya vî gundî re dihat malê. Gir, ji gundiyên derdor bêhtir tesîra xwe li ser qesriyan dikir. Remoyê qesrî di rojên ku wê ber bi derekê de biçûya, ji gund heta ku dihat ser rêya Îpekê, da ku gir nebîne, şifqa xwe dixist nav çavên xwe, ziq li erdê dinerî û dimeşiya. Dû re jî ji ber gir mala xwe barkir û li Zorava bi cih bû.

Li vê qereqolê sih û şeş esker diman. Ev hejmar carina bilind jî dibû. Li hewşa qereqolê seraqet cîb û cemseyek û panzêrek sekinîbûn. Eskeran bi van terempêlan hidûd saxtî dikirin û didan pey qaçaxçiyên. Îcar di şevên ku teqîn dibû û bi qaçaxçiyên re remî dikirin, ji qereqola Kewke û Nisêbînê jî hewar bi qereqolê ve dihat, hejmara terempêl û eskeran bilind dibû. Li vê qereqolê wekî din jî di hindurê hevtê de bi kêmanî sê-çar caran terempêlên ku ji hêla Nisêbînê ber bi Mêrdînê û Qosarê de diçûn, saxtî dibûn.

Qereqolê keriyek pez bi xwedî dikir. Li vir her roj du pez ser jê dibûn. Qesabiya qereqolê jî Cimoyê zoravî dikir.

Besta ku ji Omeriya dest pê dikir û di navbera Sirêçkê û Zorava re dirêjî nav mayinan dibû, binya hesin derbas dikir û xwe bi nav erdê binxetiyên de berdida. Best heta bi çend sal berê jî seraqet diherikî; lê di dû re hêdî bi hêdî av ji ser qut bû û best ku lehî raneba, di zivistanan de jî nema herikî. Di jêra gir re rêya Îpekê derbas dibû. Deriyê qereqolê li rê dinerî. Di qiraxa rê de pêşberî hev du kulûbeyên eskerî hebûn. Bi tîpên mezin li ser hêtên kulûbeyan hatibû

nivîsîn ku Tirk bahoz e! Tirk birûsk e! Li jêr hema bi rê ve dîrekên têtên erda mayînkirî ji hindama qereqola Kewke heta ku diçû Nisêbînê, yek di ber yekî de çikandîbûn. Gundê Qesra li jêra Îpekê dima. Navbera gund û qereqolê latek erd ne digirt. Dêrûdorên gund bi têtên ristîn rapêçayîbûn. Ji vî gundî bi tenê rêyek derdiket. Rêya gund di ber deriyê qereqolê re derbasî ser Îpekê dibû. Li jêra têtan mayin û li jêra mayinan jî rêya trêne bû. Trêna di hidûde Binxetê re derbas dibû. Li binya hidûd gelek gund hebûn. Eskerên Sûriyê têkilî hidûd ne dibûn. Eskerên tirk hidûd diparastin. Di vî warî de selahiyeta wan bêsinor bû. Heta carina xwe berdane gundên binya hesin, di van gundan de bi mebesta qaçaxê hin mirov girtine û di nava mayinan de kuştine. Eskerên Sûriyê şelû ne dibûn. Di sala 1967an de gava eskerên tirk êrîşî ser qereqola Doda kirin, Hemîde hezê girtin û di qereqolê de kuştin, ne eskerên Sûriyê desthilanîn û ne jî dewleta wan bi xwe bersivê da dewleta Tirkiyê. Gelek bûyerên wiha çêbûbûn û çêdibûn. Û eskerên Sûriyê jî tu carî li xwe ne diqewimandin.

Li derdora Zorava ku diket bakurê qereqolê, gelek gund hebûn. Bi tevayî xelkê van gundan hemû jî xal û xwarzê, ap û birazî, dotmam û pismamên hev bûn. Bi giştî jî hev dizewicîn. Dotmam a pismam bû. Bira dîmir, jinbir bi birayê din dima. Zilamek dikarîbû bi deh-duwazdeh jinan re zewicîbaya. Lêbelê herçi jin bû, tu carî nikarîbû bi du zilaman re zewicîbaya. Zilamê ku zewaca xwe nuh dikir, cotek qundere, demançeyek û bedlek jê re dihat kirîn. Û jina ku li ser zewaca bi du zilaman re hema piçîkekî fikirîbaya, demaçê di serî de vala dibû. Li gora wan a ku zilam dikir exlaqî û a pîrekê jî bêexlaqî bû. Di civatê de navê zila-

mê ku li dor pîrekê digeriya bi tolazî û ê pîreka ku li dor zilêm digeriya jî bi qûnekî derdiket. Herdu jî sûc bû. Lêbelê zilam bi çend qurûş pere cirm dibû û pîrek jî dihat kuştin. Zilêm di civatê de dikarîbû bi haweyekî serbest behsa çûna xwe a kerxanê bikira, lê pîreka ku di ber deriyê kerxanê re derbas bûba, di devê wê de demaçe vala dibû. Dema lawik çêdibû dawet li dar diket; ku keçik çêdibû şîn û girîbû. Li vê herêmê mirovên xwedî du-sê û çar jin gelek û ên xwedî hevt-heşt û yazdeh û duwazdeh jin jî pir kêmbûn. Civatê ji ber ku li dinyayê nêr temaşe dikir, diruvê pîrekê bi her tiştî dixist û bi lebatekî wê bi nav dikir. Civak nêr û dîne civakê nêr bû. Li ba wan jî navê Xwedê nêr bû. Lêbelê ev jî hebû:

Di nav xelkê omeriyan û bi giştî jî di nav bûblaniyan de pîreka ku bi ser pêncî diket, wek her zilamî dikarîbû di civatê de rûništa. Li gora terbiya islama wan, pîrekê tu carî nikarîbû di nav koma zilaman de cih bigirta û wek zilaman bipeyivya. Lêbelê stilîlî û bûblaniyan jî tu carî ew yeka han qebûl ne kiran û bi pîrekê re her tim rûniştin.

Heta li hin gundan pîrek kiribûn muxtar û melayên gund. Digel ku hemû jî misilman bûn, tu carî jî wek misilmanan tevnedigeriyan. Misilmaniyek li gora xwe çêkiribûn. Mizgeft çêdikirin mela ne dianîn gund. Mela bianîna, mizgeft çenedikirin. Carina jî a çêkirî xerab dikirin. Merş û alavên di mizgeftan de didizîn. Diçûn hecê niv-soft, ji hecê vedigeriyan limêj ne dikirin. Bi Xwedê û pêxember re li ser sicadê dikufirîn. Ê dû re jî limêja xwe dikirin. Şêx dianîn gund, tobe ne dikirin. Rojî digirtin, limêja eydê ne dikirin. Hinan jî rojî ne digirtin û limêja eydê dikirin. Hinan di meha rojiyê de bi sibehkî re perde didan ber pacan, hind-

ur reş dikirin, têr dixwarin û niyeta xwe li rojiyê dianîn. Sofiyên wan ên herî dîndar jî di hindurê mizgeftê de bi jinên xwe re radizan. Hin jin di mizgeftan de dizan. Li ba wan, sofitî remza minafiqiyê bû. Hin ji wan gava ku bi cenabet dibûn, xwe di hewşa mizgeftê de li ser nahşê miriy-an helal dikirin. Pirên wan gava diçûn omeriyan destlimêj ne digirtin û limêj dikirin. Dema ku limêj dikirin jî "Bismillahirrahmanirrehîm" digotin û "Eûzûbillahîmînelşeytanirrecîm" ne digotin. Sûnda wan ji Quranê bêhtir bi Mishefa Reş bû. Agir pir miqedes didîtin. Di rojên înan de li hin gundên omeriyan hêk û mirîşk ji gundiyan distendin û beşdarî xutbên wan dibûn. Sibehan pere diavêtin kozika ziyaretê û êvaran jî perê xwe jê didizîn. Henekên xwe bi ziyaretê dikirin. Ji aliyekî ve miriyên xwe gor dikirin û ji aliyekî ve jî bi wan re him dikeniyên û him jî sohbet dikirin. Di civatê de devjenga li ser islamê serbest bû. Islam li ba wan pir bêqîmet bû. Her kes bi melan re dikarîbû li ser qencî û xerabiya islamê û xwedayê wê bi rehetî bipeyiviya. Li gora islama wan, zekat li mitirbên kurdan ne diçû, ew jî qey ji bo ku muzîk, govend û dîlana kurdî li ser ligan dihiştin. Lêbelê xelkê herêmê jî ji feqe û melan bêhtir zekata xwe dida mitirban. Bûblanî ji êzîdiyên derdora Wêranşahirê û Dêrika çiyayê Mazî bûn. Pêşiyên wan, li gora ihtîmala herî mezin, çûvî bûn. Çûvî eşîreke mezin bû. Eşîrê ji Qerejdaxê heta ku digiha wêranşahirê, Dêrikê û hidûde Sêwregê cih girtibû. Eşîr bi carekê ve êzîdî bû. Dû re çend bavik jê dibin fileh û bi dû filehtiyê de jî hema hema hemû dibin misilman.

Li dora sê sed salekî çêbûbû ku bûblanî hatibûn derdora Nisêbînê. Li vir bûbûn du beş, beşek di bin pozê ome-

riyan de bi darê zorê bi cih bûbû û beşê din jî ber bi çiyayê Şingalê de çûbû. Li gora tefsîra axayê bûblaniyan, omerî û eşîrên herêmê ji wan re "bûn-bela" gotibûn û ew nav di herka zemên de bûbû "Bûblanî." Heta pêncî sal berê jî têkiliyên axayê bûblaniyan û êzîdiyên Şingalê bi hev re hebûn. Ji hev re digotin, "pismam." Pisê pismamên Sarê jî di nav wan êzîdiyên Şingalê de hebûn. Lêbelê têkiliyên wan û êzîdî, fileh û misilmanên çûvî ji hev qut bûbûn.

Taybetmendiyek din a stilîlî û bûnlanian, pir henekçî û ewqasî jî xeberokî bûn. Û xeberên wan jî ji bo hinekan, wek şekîr şêrîn bûn. Di vî warî de hin ji wan pir li pêş bûn. Ewqasî xweş digotin, pîrekên pîr û zilaman ew bertîl dikirin ku bi wan re hema siqêfek kiribana.

Wek li temamê gundên herêmê, li Zorava jî berberî hebû. Ji gundên din bi tenê belkî ferqa zoraviyan ew bû ku berberî bi haweyê du bendan digeriya. Bi giştî di her gundî de sêbendî, çarbendî û pêncbendî hebû. Û hemiyên jî bi hev re xirecir û şer dikirin.

Pizûrî hemû li taxa jorê diman. Gund sê tax bûn. Rêyên kolanan ji ser hev qut kiribûn. Ne ji jorê kesek dikarîbû daketa jêr û ne jî ji jêrê kesek hilkişiya jor. Mercên ku Cir-cîs û Heso danîbûn pirole dijwar bûn. Li vî gundî têkilî û hevkarî qedexe bû. Pîrekên terefan nikarîbûn digel hev bipeyivyana; qedexe bû ku zarokan pev re bilîstana. Li her hêlekê çend tenûrek hebûn. Du gavan û sê şivan di gund de hebûn. Heta bi ava ku ji Stilîlê diherikî birka gund, li hev hatibû parkirin. Birka avê ji danê sibehê heta ku seet dibû duduyê rojê di mista benda pizûran û seet ji duduyan heta sibehê jî di mista benda hûran de bû. Gol û sarinca gund ew jî bi dorê dihat bikaranîn. Pez bi dor dianîn ser

avê. Bi dor diçûn cilşo yê. Tahta birxulan havînan herhevte wê dest biguherta bûba malê bendekê. Her hêlekê du cot destar hebûn. Berî ku terempêl têkeve gund, heta bi aş û darteraşên Stilîlê li hev pişk kiribûn. Yanî benda ku dan û stendina wê bi kîjan aşî û darteraşî re bûbûya, benda din têkiliyên xwe ji wan dibirî. Elba gund bi tevayî bi kar ne dianîn. Elba her bendê cihêbû. Di vî gundî de yekaheng, tu tişt tunebû. Dema elba genim li taxa jor bi bîst û hevt wereqeyan bihata firotin, taxa jêr wê ev sêr têk bibira, elba genim daxista bîst û şeş wereqeyan. Çiyayîyan ji wê qayişê fêde dikir û qerfên xwe bi berîvaniyan dikirin. Lêbelê berîvaniyan jî ji qayîşa nav wan fêda xwe didît û henek û laqirdiyên xwe bi wan dikirin. Mewîj, dims, bastêq û êzing erzan dikirîn. Heso CHPî û Circîs jî APî bû. Li ser van herdu partiyên jî di rojên hîlbijartinan de çend carekî şer kiribûn. Heso paşnavê xwe û malbatê kiribû "Kaplan", Circîs jî ê xwe û malbatê kiribû "Aslan." Tişteki wan ne dişibiya hev.

Bacanfiroşên newalê ji ber ku bi rewşa gund dizanîbûn, bi çar cembîyan ve zozo dihatin gund: Yekî barê xwe li taxa pizûran, yekî jî li taxa hûran datanî. Bacan û tirîfiroşên Newalê mîna kose û berkoseyan li xelkê gund dikirin. Dema koseyekî ji taxa jorê bang dikir û digot, "ha werin bacana ser bi ser!" Kosê din li taxa jêrê bang dikir, "ha werin bacana, du ser genim bi serek bacan!" Îcar kosê ku li taxa jorê bû wê dev biguherta, sêra berê betal bikira û wî jî dikir du ser genim. Kose û berkoseyan carina bayê sêrê pir radikirin. Li wî gundê serpiçûk, gelek caran serek bacan bi çar ser genim firotine. Terbiya Circîs û Heso rê dida hemû babetên şelihandinê. Xwe mecbûr didîtin. Gava li gora sêra

kosan bi kosan re nemeşiyana, bêguman kose wê li taxekê biciviyana. Lêbelê kêmanî dihat ser taxa din. Nemaze ew kiryara ha jî, wê di nav benda din de, destûra peyrewî çikûs û qelsok bihata dîtin. Bi kurtî, li Zorava heso û circîsan her tişt di rengê belayê û xerabiyê de ava bûbû.

Heso û Circîs bûrayên hev bûn. Pêşdestiya malbata pizûran di destê Heso û a hûran jî di destê Circîs de bû. Gotinên wan herdu mirovan di nav malbatê de wek ên pêxemberan bûn. Malbat ji gotinên wan dervedketin. Tarîxa dijminatîya malbatan ji kevin de dihat. Kalikkalikên Circîs û Heso pisên pismaman bûn. Li gora ku digotin, ev mirov rojekê bi siwarî digel hev diçin nêçîra xezalan. Li hindama Amûdê di nav qendirxeyan de xezalekê dikujin. Laş tînin malê û li hev pişk dîkin. Hûr û pizûr li aliyekî goşt û ser û pê li aliyekî goşt datînin. Hûr û pizûr pişka Xido dikeve. Kido li gotina xwe diqulipe vê yekê qebûl nake û dibêje, "hûr ji min re pizûr ji te re." Xido bi xwe ne xweş tîne. Gotin gotinê dikişîne, radibin hev. Xido Kido dikuje û dijminatî dest pê dike. Xelkê herêmê ji bavikê Xido re dibêjin "Pizûran" û ji bavikê Kido re jî dibêjin "Hûran."

Li herêmê gelek navên wilo hebûn. Navên wek "Mala Kezebo, Mala Serûpêyan, Mala Çermo, Mala Simo, Mala Teneko, Mala Qerese, Mala Zirzopan, Mala Şotiran, Mala Hotiran, Mala Dimso, Mala Mewîjo, Mala Meyiro, Mala Masto, Mala Terîşo." Ew malbat bi giştî li nav omerî û toriyan civiyabûn.

Bi kuştina Kido re, kuştin ji kuştinê vedikeve heta ku digihê bavê Heso Rûto û bavê Circîs Şûto.

Rûto û Şûto bi armanca ku neyariyê ji nav xwe rakin,

keçên xwe berdêlî dabûn hev. Xweha Heso Perîxanê jina Circîs û xweha Circîs Sarê jî jina Heso bû. Lê mixabin wê ev dostaniya wan dom neke û li ser çima ku mirîşk û elok ketine ziyanan, Şûto Rûto bikuje. Bi kuştina Rûto re sereketî derbasî Heso û Circîs dibe. Van herdu malbatan ji dewra kalikkalîkan û heta dewra Heso û Circîs, bêwestan bi hev re berberî kirine. Di vê berberiyê de bîst û hevt mêr birîndar dibin û nozdeh mêr jî tên kuştin. Ji bîst û hevt kesên ku birîndar bûbûn, sêzdeh jê ji ling, zend û piştê seqet dibin û neh jê jî ji derba ku ji serî xwaribûn tirodînî dibin.

BEŞÊ DUDUYAN

1

Zivistana sala 1969an nuh dest pê kiribû. Şeveke reş û pir tarî bû! Ji reşaya şevê çavan tiliyên destan ji hev ne difesilandin. Hawêrdor ba û bahoz dixurbilî. Dijwariya şevê hîn ji êvar de xuyanî kiribû. Bi êvarkî re teyr û tilûr li şênîyan vehewiyabûn; di kulek, derî û taqan re xwe avêtibûn hinduran. Çilapekên baranê rû çipîsk dikirin. Dar û devî dihejhijîn. Tayik tewiyabûn; şaxên tayikan taht û lat dimalaştin. Hewrên weke qîrê di ser hev re dikeliyan, perên xwe berdabûn ser kaviên gundê Zorava û her der di nava reşayê de xerq kiribûn. Ji qir û seqemê, guve guva bayê reş û bapêşkên ku li borangehan dixistin, kevokan xwe bi ser hev de qurnisandibûn. Gur paşpûk bûbûn û di ber pêlên bagerê de disûrikin. Hirçan, keftar û çeçelan xwe di qorzîbirên qulan de qoçandibûn. Kûçikan gasîn û kolanên gund ji guran re berdabûn û xwe avêtibûn taldên tenûr, tifik, pang û hefşoyan û serê xwe xistibûn nav şeqên xwe. Dinya biqêriya jî taqet ne dikirin ku ji cihê xwe rabana. Dizên herî bi nav û deng di wê şeva reş û tarî de nikarîbûn pez û dewar ji hewş û axuran bidiziyana. Di bejayê de, ne çirûskê xuyanî dikir û ne jî pêjina ruhberekî dihat. Ezman bêwestan pêdiket û vedimirî. Li jêr mîna ku her tişt sekinibû û li jor jî her tişt heralî di tevgerê de bû. Ezmên erd dilerizand. Mirov digot qey du ordiyan bi balafiran li hev didan, gire gir bi ezmên ketibû û agir bi ser dinyayê de dirijiya. Dinya bi temamî teslîmî ezmên bûbû.

Heso hîn ji êvar de dilerizî, ketibû tayê. Bûka wî Meyro

li ber sobeyê doşeka herî qalind jê re raxistibû û du lihêfên hirî bi ser dakiribûn. Meyroyê pir ji xesû û xezûrê xwe hez dikir. Qedir û qîmeteke delal dida wan.

”Lawê min Temo, ma te pez êm kir ku tu xwe wilo di nav livînan de vediparimînî?”

”Erê yabo.”

Heso destê xwe ê rastê ji ser nava xwe hilanî xist bin serê xwe û bi destê xwe ê din jî bi guhikekî lihêfê girt. Bi herdu lingan hêdî hêdî lihêf ji ser ruyê xwe avêt û kabok ber bi xwe de kişandin. Pêşî çav kutkutandin û serê bêvila xwe xurand. Dû re dest bi hev firkanandin, tilî hemû sipartin hev; kirin wek aqda qesran û herdu tiliyên girdikê heta bi movikan ajotin qulên bêvilê.

”Lawê min Temo, ma te dewar jî êm kirin?”

Temo bi tena serê xwe dîwarê êxur lêkiribû. Pir westiya-bû. Baranê ji hêla bakur ve li ser du maxan dîwar hilweşandibû. Ne dixwest kesek pê re bipeyive, da deqîqeyekê berî deqîqeyekê rakeve. Temo xwe ji ser kêlekê qulipand ser piştê, ziq li bin zikê xênî nerî, xwêziya xwe daqurtand û piştî ku bi dengê hêdî got ”erê yabo, min dewar jî êm kirin”, bi hêrs serê xwe xist bin lihêfê.

Heso li qûn rûnişt, pelxemek di tifika ber sobeyê de werkir û berê xwe dayê:

”Lawê min, ma te çawa kir ji wê bergîlê?”

”Yabo ez xulamê te me, de bihêle ez hinekî ji xwe re rakevim, hê! Min alifê bergîlê jî tije ceh û ka kir. Min pez yek bi yek hejmart; tam çil bizin û pêncî û neh mîh, du nêrî û sê beran niha li êxur di ser êm de ne. Fehmîko kerî tebût gihandiye malê. Guran tu pez ne kuştiye. Min dewar bi êm kirin. Min pênc rêşî ji hev feşkilandin û danîn ber

keran. Min xwarina kûçik jî dayê. Ma ne bi Quran ez ji te re çî bibêjim tu ê hey dîsa here yek bi yek wan heywanan saxtî bikî. De îcar ez qurban bihêle ez ji xwe re rakevim.”

Heso gebirê ku li serê xwe gerandibû bi hêrs avêt nav şekalan, kulmek dawîşand doşekê, rimekê çeng bû û qêriya:

”Lawê kûçik gotinên min bi xwe ne xweş tîne, hi!” û li ser çarlepikan ber bi derî de meşiya.

Bêyî ku fitîla lempa hûrkirî hilde, li reşayê destê xwe li şekalan pelikand. Çep û rast du şekal bi serê lingan ve danîn, bi herdu destan qeweta kelaxê xwe hemû berda ser kabokan, ”ya xwedayê ezîm” got û hilda xwe. Şerwal jê herikî. Heso mîna ku qebheteke mezin kiribe di cih de çong berdan erdê, xwe wek teyrikekî melisand û xwe bi ser hev de guvaşt. Serê xwe wek ê dizan bi dizî bilind kir, li hindama ristila genim ku kuflet lê radiket, kûr nerî û hûr xurbiland. Wek jociyê ku carina wî digirt û dixist nav teştava avê û joci bi ketina nav avê re wilo yekser xwe ji nişkê ve vedikir, şerwal heta ku li ser çîçikan sekinî kişand xwe û doxîn hişk zeft kir. Piştî ku doxîn bi sê girêkên kwîr girêda, hîn nuh bêhna wî hat ber wî. Lingên xwe radan, şeqên xwe ji hev vekirin û bi serê lêvan got, ”ya rebî tu xefûr û rehman î, kufletê min ez di vê rewşa xerab de ne dîtîm!...”

Heso selewat ne qedandibûn, Meyroyê ji dera ha bang kir:

”Apo deng ji te nayê, ma çî bi te hat?”

”Weh, keçê Meyro, tu hîn ranezayî qey!”

”Na apo.”

Heso piştî ku ji Meyroyê re bi dengê hêdî got, ”razê qîza min razê, êz ê niha herim êxur û bêm”, rabû ser xwe meşiya û xûz li ber derî sekinî.

Hindur ji xwe reş bû; reşaya hindur û derve jî bi carekê ve xwe berdabû ser hindama derî. Mîna ku şîfika derî didît, devdevkî pala xwe da derî şîfik kişand û bêmefer xwe avêt derve. Pala xwe da dîwêr û li hindama qereqola hidûd temaşe kir.

Di ezmên de guhertineke ber bi çav çênebûbû. Her der mîna teniyê reş bû. Bahozê ji ser sêncan hej diqulipandin hewşan; reqe reqa camên şibakan bû.

Heso ji şevê xof girt û bi lez hat hindur:

”Meyro Meyro, qîza min, ma ne îro sept bû, Reşo ji mektebê hatiye gelo?”

”Na, Seydo hatiye.”

”Wey mala Xwedê ava ku ne hatiye! Lêbelê Seydo çima birayê xwe bi tenê dihêle û tê malê? Sed beleyên dinyayê hene. Bi tenêbûn ne baş e.”

”Apo hewce nake ku ez ji te re bibêjim, tu dizanî bê exlaqê Reşo çawa yî. Emirqesifiyo dîsa çûye sînemê.”

”Bila Seydo jî biçûya sînemê” got û menqela êgir ber bi doşeka xwe de kişand.

Çarmêrkî rûnişt. Destê xwe dirêjî bin qiraxa doşekê kir. Li qutiya tûtînê digeriya. Xofê dilê wî diguvaşt. Ricfê ew bi carekê ve zeft kiribû, mîna bajenê dilerizî. ”Belkî bi kişandina çixareyekê ez hinekî bi ser xwe ve bêm û bikaribim aqilane bifikirim”, di nav lêvan re wişe dipengizîn.

Qutiya çixareyan bi herdu destan hişk zeft kir û herdu kêlekên qutiye ber bi hev de dewisandin. Qutî venebû. Bi serê nenûkan hilqerast, qutî vebû û bi lez destê xwe li çixareya herî qalind gerand. Rahîşt çixareyekê û xwe bi ser menqelê de tewand. Lihêf bi ser piştta xwe dakir, bi guhikekî lihêfê girt, hilmek dirêj li çixareyê da û bi dengêkî

kelûgirî got:

”Pir baş bû, pir baş ket, pir pir baş e ku ev lawik îro ne hatiye malê!..”

”Apo Xwedê xêr bike, îşev çi hewala te ye? Mirov ji gotinên te ditirse”, Meyroyê got.

”Ez îşev tiştêkî ecêb ditirsim! Dinya reş xeriqiye Meyro! Kûçik dizûrin! Bêhna mirinê ji Zorava tê. Di şevên wilo tarî û bahozî de, her tim ya guran xwe dadane hewşan pez kuştine û ya jî qaçaxçiyên li hidûd xistine. Dibe ku îşev zelzele jî rabe. Lêbelê tirsê min ne ji guran, ne jî ji zelzela ku wê Xwedê rake; ez ji qaçaxçiyên ditirsim. Îşev tam şeva ku mirov li hidûd xîne. Hîn birînên me ji lêdana eskeran qalîk ne girtine, ava serê Hemoyê bamidî ziwa ne bûye û wê ev teres dîsa bigirin ser gund. Mala Xwedê ava ku ev lawik ne hatiye malê. Reşo ji eskeran danaxwe; dikare li himber wan bê û ew jî mîna ku Hemo ji qomandarê hidûd re gotibû, ‘we em bi lêdanê kuştin bes e!’ tivingê di serê ê me de vala bikin!”

Meyroyê piştî ku keserek veda, peyivî:

”Bêhna xwe fireh bike apo, xwe ewqasî netirsîne. Erê Hemo bi jin û zarok û zilam bû, lê Reşo jî hîn naşiyekî hevdeh salî ye. Ma wê çawa wî bikujin!”

”Êh, li aqilê wê. Ma lawê Ûsivê qesrî ne zarok bû ku demaçe li ser kirin! Lawik çardeh, panzndeh salî bû û bêşûc û sebeb kuştin. Sûcê wî ku çima hespê xwe ê hesinî ne dabû qomandarê qereqolê. Li Gundikê Evdirehman çarpênc sal berê, bi bafîka ku kûçikê Biro esker dirîbû, esker jî heyfa xwe bi kuştina lawê wî hilanî. Lawik panzndeh salî bû. Niha ku ê esker har bûbaya, kuştina lêwîk dîsa jî xem ne dikir. Kûçik devê xwe avêtibû şerwalê wî ewqas. Segba-

van qismê nêr, piçûk-mezin hemiyan ketûber didin ber hev!”

”Tişt nabe apo tişt nabe. Înşelleh wê tu qaçaxçî îşev li hidûd nexînin. Xwe pal bide tiştê Xwedê kiriye betal nabe.”

”Rast e, tiştê ku Xwedê bibêje wê bibe; lêbelê wilehilezîm destê min di nava min de ye. Hewalek dikare biqewime. Di her şevên wilo de her tim beleyek li me qewimiye. Min dîtiye, bi serê min hatiye ez dizanim. Wilo li vî kalî menere ez ji serî heta binî tecrûbe me. Qaçaxçî çawa mêr in, ez wan xweş nas dikim. Bi giştî di şevên zivistanê de bêyî ku bertilê bidin qomandar û eskeran, bi qeweta devê tivingê li hidûd xistine, xelas bûne û dû re jî qûncilikan êrîş anîne ser me belengazan. Keçê ma ne tu jî van tiştên ku ez dibêjim, dizanî. Her roj li ber çavên te dibin. Subhanelah qey bira ez xurifi me bavo. Min xew li te jî herimand. Tu kebanîya malê yî, karê te pir e û tu ê sibehê zû rabî. Razê keça min razê, li min guhdarî meke.”

Meyroyê piştî ku got ”apo taswasê ji xwe re çeneke, înşeleh wê qaçaxçî li hidûd nexînin. De Xwedê rehetiyê bide te”, xwe li Temo pêça.

Hesoyê ku ji bilî Sarê bi tu pîrekê re nediwenisî û niha jî bi pîrekê re wens xweş kiribû, lihêf bi carekê ve ji ser xwe avêt. Berê xwe da başûr û herdu destên xwe ber bi hidûd de dirêj kirin:

”Erê erê, ji wê roja ku van bêbavên romiyan ev mayin danîne û heta roja îro, bi bafîka qaçaxçitiyê ezabên giran dane me, temamê gundên ser keviya mayinan û xelkê mentîqê. Gava ku Dawidê Osmên hat kuştin tu wî çaxî di pêçekê de bû, keça min. Şeveke havînê bû. Em li ser bên radiketin. Xweş tê bîra min. Tê bîra Sarê jî. Xanim wî çaxî bûk

bû. Malikviritiyê hîn ji wan deman de wilo bi ecêb radizê. Erê kuro, niha mirov top û tematêkan jî li ber serê vê jini-kê biteqîne, dîsa jî şiyar nebe! Keça min, ez li ku derê mabûm, min çi digot? Ma tu li min guhdar dikî?”

Heso di vê navê re çixare ji çixareyê pêdixist. Ji kûraya dil û kezebê keser vedidan. Bêwestan hilm li ser hilmê dikişand û di nav gotinên xwe re yeqliban ditewirand. Mîna ku nava rojê bû û her tiştî li ber çavên wî diqewimîn. Dîsa eskeran girtine ser gund, piçûk û mezin hemû derxistine ser benderan, zîlam şilfîtazi kirine û bi dar, qûndaxê çapiliyan û qezetoran belîşîne ser wan, bi haweyekî wilo behetî Heso di kulekê re ziq li jêra gund temaşe dikir.

Derdorên hindur mîna ku şemedankirî be û xanî yekser bi qîrê hatibe seyandin, hîç hewê nastîne ku wilo genî bûbû. Ji dixana çixareya wî wexmeke agirê serkulan dida pozê mirov. Zarokan lihêf ji ser xwe avêtibûn. Temo di nav xwêhdanê de mabû. Sarê di nav livînan de herwiha xwe bi ser kêlekan de diqulipand û bêvila xwe dixurand. Nêrgiz di himbêza Meyroyê de digiriya. Meyroyê şîr didayê, lê dîsa jî her ji kêlîkekê qîr didan.

”Apo, te çêlî kuştina Dawidê Osmên dikir.”

”Erê, heyvreş bû. Seet li dor yekê şevê bû û hema me dît ji nişkê ve li texma hidûd bû qîr û qiyamet! Mîna ku mirov çewalek xwê biavêjî tenûrê, wilo fîşek teqîyan û hawêrdor gule bi ser me de bariyan.

Xelkê zarokên xwe ji ser xaniyan revandin hinduran. Lêbelê ez ji ser xênî ne hatim xwarê. Di wan kêlîkan de wilo diket serê min ku hema ez jî rahijim tivingê û xwe berdim nav hofka şer, da çend eskerên qûncilik bikujim. Hingî ku dabû dilê min. Hîn jî ez wilo me. Ez wê şevê heta

sibehê ranezam. Min dizanîbû bê wê di sibehê de çi bi ser me de bianîna. Min dikarîbû xwe ji ber lêdanê bida aliye-kî; lê mîna îro hîn ji wan deman de navê temamê gundiyan li ba teresan qeydkirîbû. Ew ê bihatana gund yek bi yek navê me hemiyan bixwendana û ez ê jî ne li gund bama. Wilo ne dibû. Wê her tişt di stuyê min de bima. Dawiya wê yekê jî kuştineke pir pîs bû!”

”Wilo ye, ha!”

”Keçê ma niha jî ne wilo ye!” got û dewam kir: ”Şeva ku dîsa qaçaxçiyên bi teqîn li hidûd xistin, di wê şevê de Dawidê Osmên jî li Nisêbînê mêhvanê xezûrê xwe bû. Ê ne te ne dît bê çi xortekî delal bû!”

”Ma qey we nikarîbû qasidek bişanda Nisêbînê ku Dêwid xwe ji wir bida alî?”

”Na keçê min, na. Ma qey îro jî em dikarin gelo? Wê demê jî mîna îro bi sariya sibehê re derdorên gund zêft dikirin û ne dihiştin ku çîçîkek ji gund derkeve. Hîn ji berê de bi şev, çûn û hatina terempêlê bêyî emirê qomandarê qereqola hidûd qedexa bû. Ma ne tu jî dizanî lê. Qey nayê bîra te şeva ku Celîlo ji eskeriyê hatibû gund, eskerên hidûd dabûn pey wî û ew û şifêrê texsiya ku ji Mêrdînê kirê kiribû, di hindurê malê de bi lêdanan tirek kiribûn!”

Nêrgizê di himbêza dayika xwe de di xew re çûbû. Meyroyê bi hêdî memika xwe ji devê wê kişand û ew xist dergûşê. Bêyî ku bi qerpalekî yan bi kincekî wê binixumîne, xwe ji ser dergûşê da alî. Hêsirên xwe bi qutikê Temo paqij kirin. Destê xwe ê çepê da ber ruyê xwe û bi dizî got:

”Apo ez li te guhdar dikim bibêje.”

”Li tabûrê tam şev û rojekê li Dêwid xistin. Piştî ku Dawid kuştin, îcar termê wî jî anîn li texma gundê me avê-

tin nav mayinan. Of keça min, of! Ev ne misilman in, kafir in kafir!! Ez bawer nakim ku kafir bikaribin zilmeke wilo ecêb di serê mêrê misilman de bikin! Ronîvro û qiçe qiça germa havînê bû. Wawîk li ser cendekê Dêwid kom bûbûn û cendekê wî ji hev vediçirandin. Gundiyan bi dûrbînê lê temaşe dikirin. Ez bi xwe wê rojê tam sê caran bi ereba heywanan çûm Nisêbînê û hatim; da ez ji nêzîk ve cendekê wî bibînim û çend fatîhan li ser ruhê wî bixwînim. Wey mala min! Gava di cara pêşî de ez di ber term re derbas bûm, wawîkan hinavên wî bi carekê ve xwaribûn û milekî wî revandibûn. Di cara duduyan de, li vegeê serî ji gewde kiribûn û kelax dikevaştin. Di cara sisêyan de min nema dikarîbû taqet bikira ku min berê xwe bida mextela bêmirado. Îcar bi ser vê ecêbê de tew bêbavan him ezabekî mezin dan me hemiyan û him jî bavê wî li dor sê salan hepis kirin, kuro!”

”Ma qey Osmên û Dêwid qaçaxî dikirin?”

”Na keça min, na! Li vî gundî kesî tu carî qaçaxî ne kiriye. Heta çend kes ne tê de, ji gundên dor me bi xwe jî kesî piş bi qaçaxiyê ne kiriye. Ên ku vî tiştî dikin, bi giştî licî, qubalî, meşkinî, xursî û çend kesên omerî ne. Ax ji destê van bêbavên licîyan! Ê ne tu nizanî bê ev licî çi pêxwas in. Ji bo wereqeyekê dikarin mala mirov bi a xwe re biviritînin. Diyarbekirê li terefê dinyayê ye, Licê jî ji Diyarbekirê bi wirtir de ye û segbavan tên heta vê derê qaçaxê, kuro! Esker û polîs wan yek bi yek nas dikin, bi wan re deng nakin, lê tên me. Gelek caran hin serekên qaçaxçîyan girtine û dîsa jî berdane. Me jî nas dikin. Yanî bi me dizanin ku em qaçaxê nakin. Û dîsa jî tên malên me talan dikin, li me didin û me dikujin!”

”Baş e, ev esker û polîs gava bi rastî van qaçaxçiyên nas dikan, wî çaxî jî gerek êrîşa xwe neanîna ser me. Bila herin wan bigirin û wan bikujin. Ma gunehê me çî ye?”

”Rast e, eyn wek te ye. Lêbelê ez jî tam esasê vê yekê nizanîm. Qey ji ber ku em kurmancî in û dilxwazê Berzanî ne.”

”Ma ne licî jî bi kurmancî dipeyvîn apo. Min çend kes jî wan dîtin.”

Gotina wê li hesabê wî ne çû. Destê xwe hejand û dengê xwe hilda:

”Îcar çî yanî! Circîs jî bi kurmancî dizane, dêya minê...”

Meyroyê mîna ku bêusûliyê kiribe, di cihê xwe de sar bû. Xwe bi ser hev de guvaşt û bêdeng sekinî.

Giraniya zilma salan û reşaya şevê xwe li hev badabû, mîna çiyayekî xwe berdabû ser dilê Heso. Dixwest raketa; lêbelê zilmê xew lê herimandibû, nikarîbû raketa. Çavên xwe digirtin, lihêf li serê xwe dipêça, dixwest xwe ji temamê kayinatê bêrî bikira da tiştê nehata bîra wî û bikarîba raza. Dîsa jî xilmaş ne dibû. Şev qar bûbû û her der bêpêjîn bû. Xofa zilmê canê wî yekser zêft kiribû. Heger mirov dest dabayê miheqeq ew ê bêhiş biketa. Wensa xwe a bi Meyroyê re betal kiribû û li bendî ku hema dengê bihayê bêkip sekinîbû.

Dengê kûçikekî hema bihata min, belkî hinek cesaret bida min; belkî ji min re bûba wens bêhna min pê derketiba. Çêleka ku îro çar roj golika wê mirî çêbûbû û her kêlî dioriya çima naore? Bergîl naşîhe. Ya herdu kewên Temo çima yeqliban naxutxutînin?..

Kelaxê wî tevîzîbû. Lêbelê mejiyê wî ketibû newala guman û xumanan, kelax mîna hejekî bi dû xwe vekiribû,

diyar bi diyar digerand û di bîr û çal û koncalan de werdikir. Zemên xwe jê re şilfîtazi kiribû û xwîn dinisiland. Kelaxê Restem bi dîrekê telefona qereqola hidûd ve didît. Dengê kekê wî Cibran ji guhê wî ne diket. Gava ku eskeran bi êvarkî re Cibran ji gund biribû û Cibran di nav lepên wan de melûl melûl digot, "Heso, Edlê li xwe mahr bike ku zarokên min di nav destan de şerpeze nebin" û jina wî bi qîr û hewar xwe diavêt lingên komutanê tabûra Nisêbîne ling maçî dikirin, ew rewş bi carekê ve hatibû ber çavên wî.

"Ez ê çawa bi jina te re bizewiciyama kekê min?" digot, dev lihêfê dikir û digiriya. Li termê Cibran dinerî, dixwest devê xwe têxista qirika wî bêhn bikira û darîçavê her kesî ji xwe re têr bikira hewar û bigiriya. Lêbelê Cibran winda bû. Bi tenê qerpalekî tev bi xwîn jê mabû. Eskeran ew qerpal jî ne dabûyê. Qerpale ku bi guleyan mîna bêjingê qulqulkî bûbû, bi ser têlên mayinan de wek hêsîrekî birçî hejriyabû û roj bi roj piçûk bûbû. "Kekê min, dilê min, ruhê min ji bo wî çakête te ê xakî ku te pir jê hez dikir û di civatê de her tim li ser te bû, ma tu dizanî bê ez çend caran çûm wê Nisêbîna malikwêran! Ji bo ku hema terîşkê bi dest bixim, li ser hev tam sed û sih û du rojan ez çûm Nisêbînê û vegeyriyam gund. Erê ey Xwedayê xefûr û rehman ma qey bi rastî te nikarîbû bayekî xurt rakira û ew qerpal ber bi gund de biavêta! Ên me dikujin zalim in. Ma qey tu jî zalim î? Tobe estexfirulah. Min efû bike, li min negire..."

Meyro raza bû. Nêrgiz ne digiriya. Xew li Sarê giran bûbû. Sarê mîna ku di newaleke kûr de raketî bû, pixe pixa

wê bû. Temo ji xwe hîn ji êvar de bêhal ketibû. Xelîl di xew de pir diaxivî û gazî kalikê xwe dikir. Devê Xelîl hati-bû girêdan. Fehmîkê şivan her tim li ser dika nêzikî tewla bergîlê radiket. "Fehmîko kê mî şevan diçû malê ba dêya xwe. Ev lawik çima îşev ne li vir e?"

Heso ji ser cihê xwe rabû. Kurkê xwe ê erebî li xwe kir, rahişt gopêl û ber bi derî de meşiya. Li şekalan terpilî serê wî li hêt ket. Di ber xwe de, "îşev fiqiriyek ji ber min tê", got, bi hêsanî derî vekir û xwe berda hewşê.

Di hewran de guhertin ne bûbû. Her der mîna berê tarî, ba û bahoz bû. Bahozê, pûka berfê û peşkên baranê bi ser kurkê wî de dixurbiland, piştta stû şil dikir. Heso di talda sêncê de li dor niv seetekê guhên xwe bi ser besta Zorava de kerr kiribû û li bestê guhdarî dikir. Gava qaçaxçiyên li hidûd xista, wê qaçaxçî di vê bestê re ber bi Atxê de biçûna û bi çiyayên omeriyên ve hilkişiyana.

Qurpîniyek ji dilê wî hat; xwîn lê vemirî! Dil weke pêlên deryayan rabû, xwe da qesefê û sêng nepixand. Ji taqet ket. Devdevkî bi nav pîrikê de kumîşî û mîna gayekî serjêkirî li wê navê perpitî. Di vê rewşê de li dor du-sê deqîqeyan li erdê gevizî. Dû re bi ser hişê xwe ve hat, pîjaq ber bi hinavan de kişandin û lêv cûtin. Xwe bi ser hev de kire gilok, çeng bû û bi bazdan çû hindur:

"Rabin rabin! Rabin ser xwe, rabin ser xwe dîsa mala hinekan ji me viritî! Qaçaxçiyên li hidûd xistin, li hidûd xistin!.."

Heso her çendî bi qêrîn bang dikir, dîsa jî kes bi qîrên wî şiyar ne dibû. Mîrov digot qey efrîtê cinan morîka xewê xistibû guhê hemiyên ku ewqasî xew li wan giran bûbû.

Heso gopêlê xwe hişk zefî kir û gopêl li ser gopêl li

sobeyê û menqelê da. Toz û arî ji sobeyê û menqelê bi ser ruyê wî de bilind bû û li hindur belav bû. Lempa ku hûr-kirî bû, vemirî. Destê xwe avêt bêrikê rahişt çeqmêq, da lempê pêxîne. Lêbelê ji nişkê ve, "wey gidî ez dikim, ez kirî çî bikim, ma ne şewq qedexe ye!" hat bîra wî û dîsa bi gopêl dabelişî ser sobeyê û menqelê.

"Keçê Meyro Meyro, rabe ser xwe!"

Meyroyê herdu destên xwe xistibûn stuyê Temo. Şeqên xwe di nav ên wî re derbas kiribûn û heta bi navikê xwe xistibû bin.

"Temo, ev îşev çî bi we hatiye! Zû rabe ser xwe û derkeve derve, qaçaxçiyên li hidûd xistin, hidûd..!"

Mîna ku mirov cereke ava qerisî bi ser Temo dake, vecinîqî û ji nav livînan çeng bû. Meyro qulipî ser piştê. Lempe vemirî bû û laşê wê ji Heso xuya ne dikir.

"Te got çî yabo te got çî?" Temo got û ber bi hewşê de baziya.

Bi neqebên xênî ve hilperikî, çong berdan erdê û li besta newalê guhdarî kir. Di vê gava ku Temo xwe li ser xênî vezilandibû û li bestê dihîşîsî, sê qaçaxçî bi hespên xwe ve ji karwên veqetiyabûn, gihabûn qûntara çiyê û karwan jî hîn li hindama gund bi kûçikan re pevdiçinî. Kûçikên gund rê ne didan karwên. Karwan giran diçû. Qaçaxçî li ser baran siwar bûbûn, kesek peya ne dimeşiya. Yekî ji wan li bayê lezê bi dengêkî sivik digot:

"Hiso gidî ez di bextê te de, ji bestê dernekeve; herdu aliyên bestê heta ku em negihên qûna çiyê weke binya xetê deşt e. Her der herî û teqan e. Binere, heger vê carê jî tu nikaribî hespê xwe ragirî, ji bestê dagere nav teqanê, em ê dev ji te berdîn û bi rêya xwe de herin..."

Dengê xeberdana wan yek bi yek dihat guhên Temo. Yazdeh hesp di hindurê bestê de garankî dabûn pey hev û dimeşyan. Best teng bû. Qey deh-duwazdeh metreyan fireh dihat. Ji nav simên hespan çirûsk diçûn. Mîna kevirê koçanîkan bi şeg kevir dipengizîn, dengêkî bi hêl û mêl dida derdorê. Xurîna bestê û ewte ewta kûçikan kîlometreyekê deng vedida. Temo jî herwiha di cihê xwe de çirîsîbû, guhdarî dikir û li texma qereqola hidûd dinerî. Lêbelê pêjin ji qereqolê ne dihat. "Wilo çênabe, çawa hûn bi wan nahisin!" di ber xwe de ditewirand û digot.

Heso bi dengêkî melûl:

"Ma te çi fêhm kir Temo?"

"Ma min çi fêhm ne kir yabo, qaçaxçiyên bi hespan li hidûd xistine, mala me şewitî dîsa!.."

"Ma pir bûn?"

"Oho oho, zir garanek bû! Gava ez hilkişiyabûm ser xênî û min li wan guhdarî dikir, serê garanê gihabû çiyê û dawiya wê jî hîn li hindama qereqolê bû."

"Te got çi, te got çi?"

"Ez dibêjim ku temamê xelkê vî welatî îşev bûne qaçaxçî û li hidûd xistine, yabo!.."

"Bi telaq romî wê sibehê fermana me hemiyên rakin!.."

Heso deyl li kuflet kiribû, kuflet hemû şiyar bûbû. Mîna ku wê eskeran di sibehê de agir berdana gund û îşev dawiya jiyana wan bû, bi vir de û wir de dixircilîn û heryekî ji xwe re tiştêk digot.

Heso:

"Şibakan qenc asê bikin û merşan bi ser perdan dakin. Pîrê, fitîla lempê girs bike ku hindur baş ronî bibe..."

Temo ji bo ku tîrsa xwe neda der, li ser doşekê palda

bû û sêrê xwe xistibû bin lihêfê. Eskeran bi dijarî li wan dixist. Wî baş pê dizanîbû ku bi derketina rokê re wê çi afat bi serê wan de bianîna! Meyroyê li êxur pez êm dikir. Pîra Sarê jî mîna keçeke şazdeh salî xwe di kirês û xeftên de çik-çikandibû û li wê navê diçû û dihat. Pêşmalk dabû ber xwe, libade li xwe kiribû, kofiya reş girêdabû û kofi bi ser eniyê de xwar kiribû. Bi tenê wê livînên xwe dabûn ser hev, kerş û gemara wê navê paqij dikir û navtêdan di Heso de difirandin. Jineke mêranî bû. Carina ji Heso re digot:

”Xwelî li sero tu jî zilam î. Gerek ê min bi te û te jî bi min ve ba. Lêbelê ez çi bikim ji wî Xwedayê ku tu nêr û ez jî mê çêkirime...”

Sarê ji eskeran ne ditirsiya. Heta sala ku eskeran jinika qesrî ne kuştibû, wê herwiha bi wan re pevçinibû û ji wan danexwaribû.

”Heso, kuro bes bibilîne, te kuflet ji desthilanîn xist bavo, te em hemû cinoyî kirin, çi dibe bila bibe, wey bimir!..”

”Keçê Sarê, ma ez ê çawa nebilînim, lêêê! Romî sibehê wê me bi saxî bibirêjin! Tu pîrekî ji xwe tişteke ji te re tune, ma tu ê çima van zirtan nekî, xanimêêê. A te mêraniyeke belaş e, belaş.”

”A min mêraniyeke belaş e ha, hema aniha rabe ser xwe em bigirin ser qereqolê. Heçê ji min û te de îşev negire ser qereqolê, bila ne ji piştta bavê xwe bel!...”

”Ev jî ne mêranî ye xanim. Dû re wê çawa bibe tu dizanî? Êh, ew ji ku dizanî...”

Heso hîn gotina xwe ne qedandibû, Sarê bi dengekî nerm got:

”Heso, ez nizamim bê çend sed car çêbûn ku ez bi te re

vê gotinê dikim û tu jî her tim dibêjî ku ‘dû re wê çawa bibe?’ Wê çi çawa bibe? Tu tişt nabe. Em ê romiyekî duduyan bikujin, dû re ew ê jî me bikujin û weselam, ewqas. Ji roja ku tê bîra min û heta roja îro romî vê zilmê di serê me de dikin û kesekî ji me jî deng ne kiriye. Bi me dizanin ku em qaçaxê nakin. Îcar çi! Ka carekê jî em ê çendekan ji wan bi cehnemê şa bikin, belkî di cihê xwe de rûnin; nema zilmê bi me re bikin. Tu di fesadiyê de mesix bûyî. Romiyekî bikuje da destê te kesk bibe; tu ê rast herî bihuştê. Ew serê te ê cimcimî û bêmix, roja ku birayê te kuştin wî çaxî te bi a min kiribûya, me ê çend romî bikuştina û em ê ji xwe re ji vê heyata bi merez, xelas bûbana. Lêbelê te bi a min ne kir. Ez di wê demê de çîrçîreke jinan û tam li ser xwe bûm. Bi Xaliq di qereqolê de min ê ew qûncilik hemû bi ser hev de bikuştana.”

”Keçê nihîta neqeban, Eliyê Betê, Hemê Gozê, rê bide min ku ez jî çend gotinan bibêjim, weh!”

”Bibêje bibêje bê tu ê çi bibêjî, hey min xweliya hevt gundan bi serê te dakiro. Bibêje ka bibêje!..”

Heso û Sarê bi giştî gava ku dabaş li ser esker û qaçaxçiyên vedibû, bi devjengê qirik li hev dinexandî. Îcar a herî balkêş, di kêlîka ku herduyan bi devjengê radihiştin hev, mîna ku ne jin û mêrê hev bin, digel hev pir serbest dipeyvîn û rê didan hev. Didan û distendin. Ev yeka ha li gora normê civaka wan, tiştêkî kilêt bû. Sarê pîrek û Heso jî zilam bû. Ne dînê civakê û ne jî civakê bi xwe, ew heq dabû pîrekê ku bi mêrê xwe re devjeng bigirta. Dema ku ji gotinê gotin pêdiket û gotinan hev disût, hema wilo pê re yekalî ya Heso, ya jî Sarê wê gotin daqurtanda û herdu hêl jî mîna gulekê vebana. Herduyan jî bi dilekî paqij ji hev

hez dikir. Bêyî hev xwarin ne dixwarin. Di asasê xwe de ne Sarê, Heso aşiqî Sarê bû. Heso heyranê mêraniya Sarê bû. Lêbelê ew aliyê xwe, mîna ku wê jê re bûba kêmaniyek, vekirî ne dida der. Dikir qerf û digot.

”Keçê romîkujê, mesele ne di kuştina çend eskerên vê qereqola pîsik de ye. Enqerê heye, Enqerê!”

”Ez, gû di devê sed bavê Enqerê jî kim, te fêhm kir ne wilo! Tirsoneko, ew jî ji min re zilam e, hi!..”

Heso mîna ku ne ji wir be xwe xaşomaşî kir, li Temo nerî kenîya û got:

”Lawo Temo, serê xwe ji bin lihêfê derxe, dêya te dîsa hêç bûye. Jinikê qereqol safî kir, îcar berê xwe da Enqerê jî...”

Temo li qûn rûnişt. Xwest ku bipeyive, lê Sarê berî wî dest bi gotina xwe kir:

”Erê kuro ma niha hûn bi qedirê Xwedê kin, ev jî hal e ku em tê de ne. Bi şev û carina jî bi roj em ê nikaribin ji gundê xwe derkevin biçin gundê din. Qedexe ye. Heywaneke me wê li çiyê bimîne, em ê nikaribin herin bînîn û heywanê ji guran re berdin. Qedexe ye. Bi şev ne em ê bikaribin bi çirayê herin êxur, heywanên xwe êm bikin û ne jî em ê bikaribin bi elatirîkê li nav malan bigerin. Lîstika hingulîskê ji navbera gund û gundan rakirin. Şevbihêrk rabûn. Pêketina çirûskeke bê çî ye, li me qedexe kirin, weh! Qalûnkêşên me ji tîrsa wan çixare terikandin. Bi şev kesek newêre çixareyekê bikişîne. Em bi hesreta dîtina hespekî ne. Xwedîkirina hespan li me qedexe ye. Biharan bi terempêlên xwe didin nav çandiniya me û çandiniyê hemî dikin gêre. Ji xwe re li vê ecêbê binerin, dibê qey em ne insan in, kuro! Mastê me dixwin, heywanên me digurînin. Ji mentî-

qê bi bermîlan vikî belaş şîr didin hev. Em ji wan re penêr çêdikin û dibin heta devê deriyê wan. Wey bimir, bê çi bênamûs in! Namûsa kûçikêkî jî bi van eskeran re tune. Gava te nan û av da kûçik, wê kûçik te nedire û heta bi te re bibe dost jî. Ev esker bi qasî kûçik jî nayên. Teban e, çi ne ev!”

”Keçê eskerkujê, hîn jî heye hîn jî. Te behsa berx, kavir, elok, dîk, mirîşk û hêkên ku em ji çawîşê qereqola Stîlîlê re dibin, ne kir. Wan jî bibêje!”

”Ma ji xwe a ku ew lawê nizam kîjan dolê di me de dike, qey wek a vanên din e! Kula wî di dilê min de şax berdaye. Lêbelê çi fêde. Min sed carî ji vî bênamûsê Temo û birayên Temo re got ku binerin bê hûn derbekê li vî berazî naxînin; lê bi a min ne kirin. Ji xwe re li vî ecêbê binerin, min heşt zik zarok anîn, ji xeynî ên mê, yekî nêr jî ne şibiya min. Qîzên min hemû li min hatin, lê qismê lawan mû ji wî qahfûrê serê te bernadane. Di rojên ku ez dizam, xwezîka tu li êş baya. Belkî wî çaxî ew jî li min bihatana. Di vanên nêr de bi tenê hewara min Reşo maye. Ew lawik li pîrika xwe hatiye...”

Heso gotinên wê bi xwe ne xweş anîn. Xwe bi ser hev de guvaşt. Serê xwe rakir, sênga xwe hilda û danî û lê nerî:

”Tu çi dibêjî yanî! Ma qey ez ne mîrekî temam bûm! Insaft, li ser hidûd gava teqîn çêdibû, min gelek caran dixwest ku ez jî herim bibim hevalê qaçaxçiyana û şer bi eskeran re bikim”, got û bi dengê teneka mela re rimekê ji cihê xwe qevizî. Lê çawa qevizî wilo jî xeber da:

”Ev niha kê nî... jina vî melî ku li tenekê dixê! Ma niha wextê sihorê ye! Tobe estexfirulah me xwe dîsa kufir kir!”

Sarê bi ser hîlbû:

”Hey Xwedê topek li ruh xisto, tu çima xeberan ji mela re didî! Te aqilê xwe xwariye, sihora çî! Ji meha remezanê re hîn çar-pênc meh mane...”

Dema ku qaçaççiyên li hidûd dixist û melayê gund pê dihisiya, derdiket nav malan û li tenekê dixist. Teneke îşareta xwehaziriyê bû. Tenekê wilo dida gotin:

”Ho gundîno, qaçaççiyên li hidûd xistiye; esker sibehê tînd gund, xwe ji niha ve ji kuştin û lêdanê re hazir bikin!..”

Heso bi vê siqêfê ne baş kiribû. Cihê mela li ba Sarê bilind bû. Sarê qîmeteke mezin didayê. Jê re digot ”birayê min ê axretî.” Kelecanekê Heso girtibû. Vekirî xuya dikir ku ji tîrsa eskeran hinavên wî diricifin. Ricfa hinavan di destan de dabû der. Lê çî fêde, Sarê ev aliyê wî ne didît. Kone fikirîbû. Ji bo ku kuflet û bi gîştî jî Sarê wê ricfê nebîne, herdu destên xwe xistibûn bin lihêfê. Bêhemdî xwe gotineke bêisûl kiribû xem ne dikir, wê çî bûba qey? Wê jî di bêhnîkên wiha de gelek caran gotinên çort bi hin dost û hogirên wî re kiribûn.

Sarê bi bêhtengî û bi zîrt da ser Heso.

”Mela ji temamê vê birekê bi şereftir û namûstir e. Tu çawa dikarî siqêfan bi mela re bikî!..”

”Erê keçe gotinek bû û ji devê min derket, dinya xerab ne bû, weh! Ziman bêhestî ye. Mîrato carina jî ser sing dikeve. Tuxtikên te dîsa li binguhên hev ketin, hinekî bêhna xwe fireh bike, jina min...”

Heso piştî ku Sarê bi qerf û henekan haş kir, li Temo nerî û di ber xwe de got:

”Fêrisa min, de ka bibêje lê, ma bi rastî wextê sihorê ye?”

”Heso, wileh ez nizanim bê ez ê çi bibêjim. Bi xwe mîza min nayê. Ka li seeta xwe binere?”

Temo xwe li xêşimiyê danî, mîna ku hayê wî ji tişteki tune be.

”Min ji te û dêya xwe û mesela vê seetê tişteki fêhm ne kir, yabo?”

”Erê lawê min, seet di nav şeqên dêya te de bû. Yanî gava mîza wê dihat, me dizanîbû ku bûye wextê sihorê. Em bi mîza wê re radibûn sihorê û me rojî digirt. Ma nayê bîra” gotin di ber de ma û bi dengê silehan re qêriya:

”Eehew!.. Temo xwe neke wek dêya xwe dernekeve hewşê, binere wê gulenin li bin guhên te kevin. Lawo dîn nebe dernekeve. Keçê Sarê Sarê, keçê were hindur. Howeş tu li vê ecêbê, agirê ku di vê jinikê de ye, kuro! Erê keçê esker in û ji xwe re êretî diteqînin, îcar we çi ji wan e. Tenûr di vê jinikê de ye tenûr! Ez fêhm nakim bê zewqa vê hishisandinê çi ye, haho!..”

Di pey lêxistina mela a tenekê de hîn nîv seet derbas ne bûbû, teqîn bi hidûd ket û weke baranê gule bi ser Zorava û gundên derdorê de bariyan. Eskeran mîna ku qaçaqxî hemû ji Sirêçkê û Zorava bûn, berê tivingên xwe ber bi gund de vekiribûn û bêyefş fişek diteqandin. Bi teqînê re her tim terempêlên wan xwe ji ser rêya Îpekê berdidan gundan û di pey tibabekî re, li deriyê hin gundiyan dixistin. Bi terempêlên xwe çarhawêr şintaq digerlandin. Nav mayinan bi şintaqê wek nava rojê ronî dikirin. Lêbelê vê carê ne terempêlên wan dageriyan gundan û ne jî şintaqa wan xuyanî kir. Ji şewqa fişekên hewayî pê ve tu şewqê xuyanî ne dikir.

Qûna Heso erd ne digirt. Mirov digot qey kelefên wî

xwe ji ser kulîmekan berdabûn, kulîmek bêgoşt mabûn, kabên kulîmekan di çerm de rabûbûn û çerm diêşiya. Diqeliqî, nikarîbû li qûn rûništa. Bi dizî balîf ber bi pišta xwe de kişand, xwe palda û ling kirin pîj. Destê çepê xist bin serê xwe. Bi destê rastê mîna ku dilê wî pir sivik lêxe û vê lêxistinê hinekî ragire, sênga xwe dewisand. Lêvên wî ên tije herx ziwa û çilmisî bûn. Ronahiya lempê xwe dabû ser rû, herxên lêvan dibiriqandin. Çav ne dikutkutîn, çûbûn xwarê û beloq dinerî. Guhên wî ji qiyasê derketibûn û rep rawestiyabûn. Bêvila şerbikî piçûk û zirav bûbû. Firnikên bêvilê xuya ne dikirin. Ji çenê berjor ve, serê wî qoqekî miriyan di bîra mirov de dianî. Mirov digot qey li ser hidûd mayin bi wî û hevalê wî de teqiya ye, ew birîndar e û hevalê wî jî hatiye kuştin, wawîk termê hevalê wî dixwin û ew jî ji desthilaîn ketiye, nikarîbû tiştekek bikira. Di diruvekî wilo xof de bû! Temo û Seydo li wê navê diçûn û dihatin, sobe dadidan û bi hev re dipeyivîn. Lêbelê wî ew ne didîtin. Dilop ji bin zikê xênî wek ku mirov kevirêkî di nav gola avê de wer bike li hindurê teştê diketin; peşk bi ser sêngê de dipengizîn û bi xwe şiyar ne dibû. Nêrgizê ji girî ziz bûbû. Xweha wê a nehsalî Seyrê bi ser Nêrgizê de dikir qelebalix. Meyroyê jî bi Seyrê re dixeyidî. Lê dîsa jî dengê kesekî ji van ne diçû Heso. Xelîl kîsikê kabên tilkirî vala kiribû erdê, wî û Demo û Şewqedîn bi guhkişînkê dilîstin. Bi vê reqepolkê jî agahdar ne dibû. Bire bira Sarê bû û ketûber esker dabûn ber xwe. Derdorên gund ji cendekan raxistibû; li bestê xwîn rabûbû, xwîné gewde ber bi qereqolê de digindirand. Bi vî şerê Sarê jî hayî ne dibû!

”Heso Heso, de ka rabe ser xwe kuro, çi bi te hatiye? Xwarin hazir e rabe gepeke nan bixwe!” Sarê bi dengekî

bilind got.

Piştî ku bi xwe şiyar ne bû, Sarê vê carê jî berê xwe bi Termo vekir:

”Lawê min, ew bavê te miriye, çi pê hatiye? Ka binere bê tu wî ji xew ranakî. Çend niqurçkan jê bide...”

Şewqedîn bêyî ku bavê wî dapîra wî bibersivîne, ji cihê xwe pengizî û bi lez çû ber serê bapîrê xwe li ser pêyan sekinî. Xwe heta bi newqê tewand, milên bapîrê xwe hejand û hinekî dengê xwe hilda:

”Kalo kalo!..”

Xwînê xwe dada mejiyê wî. Çavan di kortikan de wek du xarên zindoqî lîstin û mîna pezê bin kêrê, xirînî bi qirikê ket. Reş û sipî bû. Dû re bi carekê ve lerizî, çeng bû û li qûn rûnişt. Heger di vê bêhnîkê de Şewqedîn, jê bêhtir pêhlewana derneketiba û xwe ji ser nedaba alî, miheqeq wê serê wî li çena Şewqedîn keta û çend diranên lêwik şikestibana. Piştî ku hêdî hêdî bi ser hişê xwe ve hat. Xwe pal da. Xwest ku istîxfara xwe bîne û bibêje ”eşhedûenlaîlahe îlallah. Ya rebî me ji qede û beleyên eskeran bistirîne!” Lê ne got û ziq li bin zikê xênî nerî.

”Heso, Heso kuro zû xwe bide ser hev. Te êvarê jî ne xwaribû, were bixwe...”

”Hi te got çi, Sarê?”

”Min got dest û ruyê xwe bişo. Ferecê lê xistiye, berî ku teres bigirin ser me, em xwarinê bixwin. De zû were, zarok hemû li ser sifrê li bendî te ne. Bilezîne, zû were...”

Heso xwe tev xirciland. Pêşî herdu destên xwe bi hev firkindin, dû re çavên xwe û dû re jî rîha xwe firkind. Mîna ku hîç tirs pê re çenebûbû û hay û bayê wî ji tiştêkî tune bû, xwe veparimand û got:

”Sarê, ez hinekî ji xwe re xilmaş bûbûm. Ji êvara xwedê de xew ne ketibû çavên min. Malxerab nebê, hema te ez şiyar ne kiribama hê. Bi zorê çavên min çûbûn ser hev. Wey hezar carî mala vî xwedayê mezin ava ku hûn pîrek ne kirine tişte. Heger hûn jî tişte û mişte bûbana, ma qey bazarî bi we re dibû. Wilehilezîm we ê em zilam bi saxî çandibana, lê!”

”Çorto mortkî nepeyive, dirêj neke û zû were!..ç.”

Heso ji rastiye direviya, xilmaş ne bûbû. Di kélîka ku xwe palda bû, ketibû xeyalan. Li xwe kiribû sibeh û esker anîbûn gund. Reşo şibandibû lawê Farisê qesrî; lawik bi dû cemsê ve girêdabû û cemse li dor gund digerland. Sarê jî şibandibû dêya lêwik Rewşê; çifte xistibû destê wê û fişek berdidan komutên.

Heso li xwe danetanî ku tirsaxwe bida der. Gava ku qîq mabû û çavên wî çûbûn xwarê, çavan ne dikutkutand û wilo beloq li binê beştan dinerî, Sarê ketibû nav lepên eskeran. Eskeran jî mîna ku di Rewşê de kiribûn, Sarê li himberî dost û dijminên wî û temamê gundiyan şilfitazî kiribûn. Heso behetî bû. Esker bi qezetoran kişiyabûn ser Sarê û canê wê diterişandin. Bi niqe niqa dilopan şiyar ne dibû. Dema ku Rewşê komutanê qereqolê kuştibû û eskeran jî serê Rewşê di bin lingên panzêrê de kiribûn nanik, wek niha zivistan bû. Ji erd û ezmên av diherikî û mejiyê wê li ber xwe biribû. Wî, di mejiyê Rewşê de, mejiyê Sarê didît.

Serşok di qorziya odê de bû. Qorzî li başûr dinerî. Serşok û şibake nêzikî hev bûn. Serşok bi qasî bihustekê ji erdê bilind bû. Şibakeyan li erdê dinerîn. Di vê odayê de ji xwe bi tenê du şibake hebûn. Herdu jî incex bi qasî devê tenûreke berîvanî mezin dihatin. Ji der ve de gava mirov di şiba-

ka nêzîkî qorziyê re li hindur dinerî, serşokê bi telekî xuyani dikir. Raserî serşokê tam di jora dîwêr de bi qasî gokekê mezin û girover kulekek hebû. Ev kulek jî bi şev her tim perdekirî bû. Bi roj maliyên Heso xwe li ber ronahiya vê kulekê dişûştin.

Heso bêdilî xwe ji nav livînan rabû, ber bi serşokê de meşiya û çavên xwe li qabqabkan gerandin. Qabqabk seraqet li ber serşokê bûn û serşok jî di binya livînên wî re bû. Ji ser livînan qabqabkan xuyanî dikirin, lê ew li qabqabkan geriya. Piştî ku qabqabk dîtin, xwe daqûl kir û rahişt wan. Bi haweyê ku wê qabqabkan bixwe, li qabqabkan nerî. Qederekî li hev qulipandin û dû re dîsa danîn erdê. Ji kûraya kezêbê keserek kişand, lingên xwe hepişand qabqabkan û bi teqil rabû. Lêbelê xwezîka ranebûya, bi ketineke pir pîs li erdê veziliya. Bi rastî ji aliyekî ve jî ev ketin heq kiribû. Ji ber ku him qederekî li qabqabkan temaşe kiribû û him jî di dû re wê berevajî têxistana lingên xwe. Qabqabkan ling zewirandibûn. Lê dîsa jî bi xwe hayî ne bûbû ku ew zewirandin ji ku dihat. Qayîşa fera rastê ji avê riziya. Û wî bi xwe jî dizanîbû. Digel vî haweyî îcar ji dêvla ku pêşî lingê xwe ê rastê bilind bikira, lingê çepê bilind kir. Ji xwe wê qeweta kelêx hemû têteta ser lingê rastê; lastîka riziya jî ser hev biçûya, lingê ku ji êvar de ne hedinîbû bixiliya û wek bertelaşekî ji hewa de bihata xwarê.

Sarê mîna çûkekî ji cihê xwe firiya:

”Pepûko Temo bavê te mir!” got û xwe avêt ser Heso.

”Keçê xwe ji ser min bide alî te ez fetisandim. Qey çavê te lê ye ku tu min bi dostayî bikujî, weh!...”

Lingê wî tehenîbû. Lêbelê wî digot ”gwîzek derizî ye.”

Piştî ku Temo bi bazinê ling list û ling bi vir û wir de baş xirciland, bawerî pê anî ku ling fikiyaye.

”Yabo destûrê bide min ku ez herim Sirêçkê gazî Seroxan bikim. Lingê te fikiyaye.”

”Eman tu tiştêkî wilo nekî! Dibe ku eskeran kemîn avêtibin dora gund, wê te bikujin. Em ê di rûnê xwe de biqçiçin ka bê Xwedê wê heta sibehê çawa bike...”

Di warê cebarê de doktoriya Heso hebû. Heta ji nexweşiyên heywên jî fêhm dikir. Lingên gelek heywanan cebirandibû. Herwiha ling û destên insên jî. Li herêmê bi qasî Seroxan navdar bû. Îcar digel vî haweyî dîsa jî nizanîbû ku lingê wî teheniye.

”Hinek mû, hingiv, rûnê malê û çengek kizirk ji min re bînin.”

”Yabo ji dêvla rûn û kizirkan ve ez mîhekê bigurînim, ne çêtir e gelo?”

”Êh bê çi bi aqil e, wê ji min re pez bigurîne û lingê min têxe eyêr, lawê dêya xwe!”

”Baş e, ji gurandina dîkê qoqo yan keroşka şîne re, tu çi dibêjî?”

”Dirêj neke. Ji min re zû lepek mû, nanikek hingiv û du-sê kevçî rûnê malê bînin!..”

Heso mirovekî çikûs bû, pir li ber mêl dida. Heger ne ji berberiyê ba, belkî di herêmê de bûba dewlemendê herî mezin jî.

”Temo, kuro ma te hîn jî bavê xwe nas ne kiriye bê çi mal e? Ew dikare temamê malê me li devê romiyên biqelîbîne, lê dil nade ku pênc wereqeyan têxe bêrika Reşo. Lingê wî şikestiyê, qêbil nake ku em keroşkekê ser jê bikin û çermê wê bigrin ser lingê wî. Dev jê berde, bi cehnema wî

kirî. Keçê Meyro, Meyro, wan quzelqurtan jê re bîne, çawa dixwaze bila wilo bike, wey bimir!..”

Piştî ku wek Heso kirin û lingê wî pêçan, sifra xwarinê rast kirin. Xwarina wan, şîva ku hîn ji êvar de mabû. Xawarin hûr û roviyên heşandî û tirşika mişmişan bû. Di vê malê de li ser daxwaziya Heso her ji pazdeh-bîst rojan miheqeq wê carekê beroşek hûr û roviyên heşandî bihatana kelandin. Di eslê xwe de Heso ne ku bi rastî hej hûr û roviyên heşandî dikir, diruvê Circîs bi hûr û roviyan dixist; ji ber hindê tahm ji vê xwarinê distend. Gelek caran bêyî ku malî pê agahdar bûbana, wî bi dizî çend kubikên dagirtî biribûn besta gund, di nav pîsiyê de dabûn û dû re jî şewitandibûn. Di kultura wî de hûr û roviyên dagirtî bi destan dihatin xwarin. Lêbelê wî bi kêrê kubik û rovî pêşî diterişandin, dû re jî dikir qitîtk û bi kevçî dixwar. Di kubikan de serê Circîs û di roviyan de qama Circîs didît.

”Hema bêdilî xwe ma be dîsa jî çend gepan bixwe. Sibe-hê wê romî bigirin ser gund. Bi zikê xwîrînî tu ê nikaribî xwe li ber dar û silên wan bigirî. Wilo nabe heyran, liçekê bixwe”, Sarê got.

”Pîrê, ez ne ketime taya lêdanê. Ma qey hindik carî min lêdan ji dest wan xwariye. Bi qasî tayên porê te şiqam û dar li min ketine. Ez ketime wê heyirê ku sibe-hê ez ê çawa li ser vî lingê fikyayî bikaribim bimeşim; bêyî ku ew kafirê birayê te min kulek bibîne ez ê çawa bikaribim xwe li ser lingan bigirim. Ji danê esirê heta ku ro çûye ava ez li ser xênî bûm û min qelş dadigirtin. Min sê zembîl ax kişandin ser xênî. Birayê te Circîs jî ji ser xaniyê xwe li min temaşe dikir. Xelkê vî gundî bi carekê ve heta ku ro ketiye tasê, li min temaşe kiriye. Îcar gava sibe-hê ez bi vî halî derkevim

nav wan, wê ji min re çî û çî nebêjin! ‘Heso ji tirsî ku lêda-
nê nexwe, xwe dikulkulîne.’ Ev gotin ji bo min mirine,
mîrin! Xwezîka îşev vî Xwedayê mezin emanetê xwe ji min
bistenda, ez bimirama û ev ecêb bi serê min de ne hati-
baya!..”

Pîştî xwe dabû çar balîfan û pîjaq dirêj kiribûn. Paçikê
hevîr danîbû ser newqa xwe. Ji pêçîk bêhneke tirş difûriya.
Paçîk ji pînan pev hatibû dirûtin, kevnekotî bû. Lêbelê wî
ew bêhn ne dikir. Legana sifir xistibû nav şeqên xwe. Legan
hawêrdor kubyayî bû. Li himberî ronahiya lempê hindurê
leganê qer û tenîştan jî argonî dibiriqand. Di leganê de sê
hûr, du roviyên zirav û nîv metre û bi qasî bihustekê
roviyekî qalind, hebû. Xwarin şilekî danîbûn ber. Wî wilo
xwestibû. Kevçiyekî darînî û kêreke kalanhesinî êretî di nav
hûr û roviyan de bû. Doxîka kevçî bi kelpîk û derizî bû.
Kevçî ne rengînî bû. Hûrê herî girover xistibû kefa destê
xwe ê çepê, kêra kalanî bi destê xwe ê din zeft kiribû, li
Sarê temaşe dikir û di dilê xwe de digot:

Ez zilam û Sarê jî pîrek e. Ez ditirsim û ew natirse. Gelo
ew vê tirsî min dibîne? Ez xwe li himberî wê piçûk dix-
înim. Di dîne me de cihê pîrekê tune; lêbelê ê min heye.
Pîrek nikare bibe mîr û hakim, lê ez dikarim bibim her tişt.
Heta şahidiya du pîrekan bi qasî a zilamekî ye. Mesele gava
yek yekî bikuje û pîrekek li ser ê qatil bibe şahid, wê şahidiya
wê qebûl nebe. Divê ku du pîrek bi hev re vê şahidiyê
bikin. Lêbelê şahid heger zilamek be û ew zilam çendî pêx-
was be, dîsa jî xem nake. ‘Pîrek ji bo şehweta zilêm hatiye
dinyayê.’ Ew insaneke ku mirov bazdide ser yanî. Ma ez her
şev baznadim ser Sarê, hi? Îcar çima ez ji eskeran ditirsim
û ew natirse? Di dîne me de wezîfa pîrekê a herî mezin ew

e ku zilêm berde ser xwe, zarokan çêke û ji gotina mêtê xwe dernekeve. Ê hema bi telaq ev ne tu ûjdan e! ”Sarê ji min û” bi dengekî bilind got û di cih de qut kir.

Her kesî lê nerî. Lê piştî ku kesekî jê re tiştê ne got, wî jî li xwe ne kir tiştê û dîsa ji cihê ku lê mabû, dewam kir:

Sarê ji min û bavê min çêtir û mêtir e, ma qey bi tirtirê ye!.. Na na, pîrek mê û zîlam jî nêr e, ehmeq. Cihê ê nêr her tim li jor e. Xwedê ji nêran hez dike. Xwedê pêşî nêr û dû re jî mê ji nêr çêkiriye. Îcar mêr çî tiştê ku herî kilêt be tê bike jî, heqê wî ye. Her roj dev û diranên wê bişikîne, dîsa jî heqê wî ye. Pîrek bi wî, ne ew bi pîrekê heye. Zîlam çawa bixwaze, pîrek mecbûrî kirinêye. Kuro ma ne mela û şêxên me dibêjin, ‘gava li zilêm rabe, zîlam bixwaze û di wê navê re destê pîrekê jî di nav hevîr de be, pîrek bêdiliya wî bike û xwe bi dest ve bernede, gunehkar dibe!’ Ji bo wî pîrek erdekî beyar e, çawa kirêb bike malê wî ye, weh! Ma ne şêxên me dibêjin, ‘aqilê hevt pîrekan di serê mirîşkekê de ye. Û mirîşk jî nikilê xwe li gû dide; tevdiye û dixwe.’ Howeh li vê ecêbê, îcar mirîşka mala min, ji tu tiştî natirse! Û ez ev zir dîkê ha, ji tîrsa eskeran dikim bifetisim, kuro! Ê lawo hema bi telaq, Xwedê û Mihemed herdu jî li van pîrekan neheq in! ”Tobe estexfirulah min xwe dîsa gunehkar kir!” got û ziq li Sarê nerî.

”Heso tu çî li min dinerî? Ma qey di dawiya vî emirî de tu dilketiyî min?” Sarê got û derket hewşê.

Heso serê xwe bi ser leganê de xwar kir. Piştî ku tibabê deqîqeyekê li hûr nerî, mîna ku hûr serê Cîrcîs be, bêtî ku ji tê bike pelixand û dû re jî bi kêrê kişiya ser. Zîqîniya kêra wî diranê mirov diqiriçand. Ne dixwest bixwe, nikarîbû

bixwara. Bi xwarinê re pevdiçinî. Tam bi haweyekî erebî, bêmirês dikir û dixwar. Gava radihişt kevçî ber bi devê xwe de bilind dikir û bi hêrs dîsa diavêt nav xwarinê, ji doxika kevçî, mereq bi zend de dihate xwar, li enîşkê radiwestiya û bi ser xwarinê de dinisilî. Rîha wî ji libên dên, mîna erdê bizarkirî bûbû. Çep û rast xwe dixurand. Geh destê xwe diavêt nav şeqên xwe mû dikişand, geh ji bin çengan pîrç radikir geh tiliyên xwe dixistin qulên bêvila xwe, kerik derdixist û di nav xwarinê de werdikir. Bi doxika kevçî xwarin tevdiada. Nizanîbû bê çi dike. Rûn li serî vedabû. Gava serê xwe hildida û datanî, şewqa lempê di tilmika serî de diciviya, tilmikê mîna kevirê hestan çirûsk vedida.

2

Hewr dapiçiyabûn. Ro derketibû. Xumîn û olan bi newalê ketibû. Ji newalê, seranser mij û dûman bi ser silûmên çiyên de bilind dibû; çiyên xuyanî ne dikirin. Ji barana şevê din çemê ku rabûbû ser xwe, bi hêl û mêl diherikî, dar û ber dabûn ber xwe û bi nav erdê binxetiyên de diavêt. Di hewdên qelaçên Zorava û çiyayên Omeriya de av meyabû; çal hatibûn dagirtin. Ji rizdên zinaran av bi ser lat û tahtan de dadiwerivî. Sarinca kevnare ku li nêzikî gund di tahtê de hatibû kolan, ji avê mişt bûbû. Erdên avgîr bûbûn gol. Teyrik û tilûr bilind difiriyan. Etlayî ne diket refên zezûlan. Ji roava ber bi rohilat de di ser gund re refek derbas dibe û yek dihat. Têtî, koleke û gabelekan xwe ji qelêç berdidan ser benderên gund çêrê. Mîna ku bêhneke din wê şapateke wek a şevê din raba, bi lez nikilên xwe li erdê dixistin û bi haweyê ku kumika xwe şeh dikirin,

lapûşk diavêtin serê xwe. Ji hewş û axuran barîna pez û orandina dewêr bi kîlometreyan deng vedida. Ker diziriy-an, şîhe şîha bergîlan ji binê sefikan dihat. Lêbelê kûçik bêdeng bûn. Insan bêdeng bûn. Zarokan xwe dabûn pişt kewaran, ketibûn hindurê rislên genim û kulînan; di nav livînan de xwe kiribûn gilok û îske îska wan bû. Hinan ji wan bazdidan kadînan û xwe di nav kayê de vedişartin. Qaşo dayikan jî berdilê zarokên xwe digirtin; lê ew ji zarokan bêhtir digiriyen. Bavan dixwestin ku wan bi kab, xar û şekirê çayê haş bikin, lê haşkirina çi! Mîna cewrikên kûçikan bi nûze nûz digotin:

”Ma hîn esker ne çûne, yabo, yadê, ûy ûy ûy!...”

Paxafê girtibû hinavan û kutkuta dilê wan bû! Li ber çavên zarokan her tişt belê her tişt bûbû esker; li her tiştî bi xof temaşe dikirin. Qîr didan! Di himbêza dê û bavên xwe de mîna pelên daran dilerizîn. Bav bêçare, dê bêçare. ”Em çi bikin ax xwedol!...” Qîr û hewarên zarokan kezeba wan dax dida; xwîn li dayik û bavan vemirîbû.

Eskeran bi sariya sibehê re, jora Zorava û derdorên gundên cîran zeft kiribûn. Bi ronahiya rojê re xwe pênc pênc ji qelêç berdan gund. Li dora gund belav bûn û ristik girtin. Digel usteymen Mehmet Bîçer sih û neh esker hatibûn gund. Hejmara vê carê li gora hejmarên berê ku digirtin ser gund, hinekî kêr bû. Her gava digirtin ser gund kêrî pêncî-şêst eskerî ne dihatin. Komutan Mehmet Bîçer bi qama xwe ji eskeran pir ferq dikir. Mirovekî qamqut î dagirtî û kej bû. Mîna zarok û xortên herêmê porê xwe kurt jê dikir û temberî berdida. Bi giştî serqot digeriya. Li gundan ji xwe hîç ranedihişt şifqê. Bîçer ji bajarê Enqerê

bû. Li Nisêbînê rûdinişt. Ew û jina xwe ji hev cihê bûbûn. Jina wî mamosteyî dikir. Keçek û lawekî wan hebû. Ew bîst û neh salî û jina wî jî bîst û pênc salî bû. Wî ji jinikê hez dikir, lê jinikê jê hez ne dikir. Têkiliyên jinikê ji karmend û mamosteyên hevalên xwe bêhtir, bi dikandaran re hebûn.

Mehmet Bîçer li pêpîkê xist. Bi dengê pêpîkê re, ji bilî deh eskerên ku li jora gund li ser pêyan rawestiyabûn, esker hemû li ser benderên jêra gund civiyan. Muxtar û beqçiyê gund Bedran û Remo jî di temenê de çik li ber deriyê hewşa Circîs rawestiyabûn. Navbera hewşê û eskeran qey mişarek hebû. Bîçer bi dengê pêt:

”Muxtarê qewad û beqçiyê qûnde, ji dêvla ku hûn wilo wek kîr li wir rawestiyane, werin xêrhatinê di me de bidin!...”

Li gora şertên ku qereqolê ji gundiyan re danîbûn, gava esker bihatana gund heger muxtar li malê ba muxtar, heger muxtar ne li malê ba beqçî diva bû pêrgî wan derketa. Îcar gava ne muxtar û ne jî beqçî li gund bana, wê melayê gund ya azeyekî ya jî rihisipiyekî ev kar bikira. Nemaze ne başçawîşê qereqola Stilîlê û ne jî komutanên qereqolên hidûd, li gora şertên ku danîbûn dimeşîyan. Pêrgîn û nepêrgînî herdu jî sûc bûn. Dema ku keye, kizîr, pasban û hwd. pêrgî wan diçûn, digotin:

”Xiyar, çi karê te li vir heye? Ma qey em rêya mala te nas nakin? Kerxanecî biceheme!...”

Îcar gava kesek pêrgî wan ne diçû:

”Qehbino, ma ne me hin qanûn ji we re danîbûn; hûn me piçûk dibînin ha!...” digotin û li wan didan.

Muxtar û beqçî bi bazdan çûn ba komutên, ketin temenê û gotin:

”Emir bike qomandarê min!”

Komutan jî hema wilo yekser piştî ku pêhlewankî, çep û rast çend kulm ketûber di wan werkir:

”Pêşî, kûçikan hemiyan ji gund dûr bixin û dû re dîsa werin vir, tamam qewadino!” got û digel eskerên xwe li wê navê piyase kir.

Bîçer ji kûçikan pir ditirsiya. Li herêmê gelek kûçik kuştibûn. Lêbelê digel ku ewqasî ji kûçikan bi tirs bû, tu emirê ku gundî kûçikan bi xwedî nekin ne dida. Gotina wî qanûn bû. Û tamamê xelkê herêmê jî bêlam û cîm stuyê xwe ji van qanûnan re xwar dikir. Digel vî haweyî dîsa jî wî jiyan li kûçikan serbest kiribû.

Bedran û Remo ji bo ku kûçikan bidin hev û wan derxînin derveyî gund, bi nav malan ketin. Gundiyên mercên ku komutanên hidûd û başçawîşê Stilîlê danîbûn, yek bi yek ezber kiribûn. Ji şertên komutanên hidûd yek jê, gava bigirtana ser gund, bêgotin diva bû her kesî kûçikê xwe bi çolê de biterqanda. Gundiyên li ser terqandina kûçikan gelek caran bi tevayî lêdan xwaribûn. Kûçik bi çolê de ne diterqiyên. Di dawiyê de Hûto ji vê yeka ha re rêyek dîtîbû. Dema ku eskeran digirtin ser gund, her kesî kûçikê xwe şibaq dikir û dibir nav rezê ku li jora gund dima; kûçik bi darên behîvan ve girêdidan.

Li gundên ser keviya mayinan, jiyan bi hemû haweyê xwe merez bû. Di her guhertina komutanekî hidûd de her tim hin qedexê dihatin danîn. Gundiyên ji van qedexeyan re digotin ”qanûnên romê.” Komutanan di gundan de pêşî xwedîkirina hespan qedexê kirin. Dû re bi şev ronahiya luks û lempê, dû re çûn û hatina bajêr a bi şevê qedexê kirin. Qedexê ji qedexê veket heta ku giha şevbihêrka gund û lîs-

tika hingulîskê. Gundiyan mîna demên rabihurî ewqasê êdî nema cesaret dikirin ku bi şev ji mala xwe derkevin û li maleke xuyayî şevbihêrkê bikin.

Bêyî ku Bedran û Remo ji bo biderkirina kûçikan bangî gundiyan bikin, ji xwe ji zû de her kesî kûçikê xwe şibaq kiribû û li gasînê li bendî emirê Bedrên rawestiyabûn. Di demên pêşî de, li gasînê kûçikan bêcîrî dikirin û pevdiçinîn. Lêbelê di dû re ew jî hêdî bi hêdî hîn bûn; ne digel hev bêcîrî û ne jî êdî pêvçûn kirin. Kûçik gihabûn deraxeyeke wilo têgihîştî, heger ji benda pizûran berpirsiyarê kûçikan Hûto û ji benda hûran jî berpirsiyar Cemşît, ji kûçikan re bigota "kûçikino esker hatine gund; herin nav rez û heta ku esker li gund bin ji nav rez neyên", wê kûçikan jî wilo kiribana. Doguj kûçikekî wilo bû. Her gava ku esker dihatin gund, bêyî ku hin wî şibaq bikin wî bi xwe bazdida nav rez û hildikişiya ser bena rez li gund temaşe dikir. Dema ku esker ji gund bi rê diketin, wî dikir ewte ewt, rast berê xwe dida gund û dihat.

Pizûrî ji aliyê kûçikan ve hinekî dewlemend bûn. Bîst û hevt kûçikên wan hebûn. Lê hûrî jî ne kêmî wan bûn. Ên wan jî nozdeh heb bûn.

Berpirsiyarê kûçikan Cemşît, berî Hûto bi rê ket. Doguj bi sîne bû. Ji bilî wî kûçikên din hemû şibaq kiribûn. Doguj mîna ku wê esker wî û hevalên wî bidin ber gulan, dabû pêşiya karwên, nûze nûz jê dihat û bi lez diçû.

Hûto kûçikên xwe li jêra rez û Cemşît jî ên xwe li jora rez bi darên behîvan ve girêdan. Şerîta ku Doguj pê hatibû girêdan li dor deh metreyekî dirêj bû. Hûto bi armanca ku Doguj nahtoriyê li hevalên xwe bike, her tim şerîta wî dirêj berdida. Ji ber ku bi rastî gava kûçikan pevdiçinîn, Doguj

ji êrîşî nav wan dikir, hemiyan ji tirsî bi xwe de dimîzt û bêdeng disekinîn.

”Me mesela kûçikan hal kir qomandar. Êdî bi hêsani hûn dikarin gund saxtî bikin.”

Bîçer li himberî wan bi haweyê ku ji dinyayê re meydane bixwîne, çû û hat û darek li kêleka Remo a çepê xist.

”Xiyar, ji min re komutanê min bibêje tamam!”

Barînî pê ket:

”Temamdir qomandar!”

Bîçer li dor xwe zîzikî, xwe tibabê gazekê bilind kir û cotikî pehîn li defa sênga wî xist. Remo wek celba heriyê bi erdê ve zeliqî.

”Lawê qehbikê, komutanê min, komutanê min bibêje tamam, hi hi hi!...”

”Wilehî tamam qomandar, ez dibêjim, qomandar...”

Bîçer dev jê berneda. Pê li zikê wî kir û xwe bi ser de daqûl kir:

”Pêzeveng, pêzeveng, komutanê min komutanê min, bibêje!...”

Remo tam ji derb ket:

”Pêzeveng qomandar û qomandar û pêzeveng...”

Bi tirkî dizanîbû. Lê ji tirsî lêdanê devê wî ketibû hev, bîr ne dibir bê çî digot.

Bîçer ji sih û sê eskeran çar qefil çêkirin û dest bi saxtîkirina gund kir. Qefila wî ji deh eskeran pêk dihat. Pêşî ji mala Celîlê hûrî dest pê kirin. Xaniyê Celîl tam di pêşîya gund de bû. Bi sipehîbûna xwe li temamê xaniyan ferq dikir. Qesirbendekî omerî qesr li ser du tebaqeyan ava kiribû. Kevirên qesrê hemû sipî, şehkirî û bi hosteyiyeke delal li ser hev hatibûn nijinandin. Ji dûr ve qesr diket nav ruyê

çiyê, mîna pelekê berfê diyar dikir.

”Komutanê min me zeft kir!...” eskerekî ji êxur bang kir.

Eskeran bergîl şibandibûn hespê. Bi rastî bergîl ji bergîlê bêhtir dişibiya kerên Bismilê û hinekî jî hespên kirgizî. Bergîl him reş û qemer û him jî li gora bergîlên adetî pir hûr bû. Kenêr ji bo vê bergîlê digot, ”bêdevjeng ez dikarim bibêjim, heger ez vê bergîlê bibim mazata Diyarbekirê û wê teslîmî kose û berkosên diyarbekirî bikim, wê bi hêsanî bikaribin bergîlê bifroşin bismiliyan.”

Bîçer li bergîlê ecêbmayî mabû! ”ev çi tişt e, ev çawa heywan e!” digot û li dor bergîlê ecêbmayî diçû û dihat. Piştî ku tiştêk ji bergîlê fêhm ne kir:

”Temam, qaçaxçiyên şevê din ev heywan ji Sûriyê anîne. Gelo kî dizane bê vê heywanê wê bi çiqas pere bifroşin, of aman!” got û kulmek bi argûşka Celîl ve zeliqand.

”Begim haşa, lê wilehî tu şaş î yaho. Çar sal e ku ez vê heywanê bi xwedî dikim. Ji başqomandarê Stilîlê bipirse, Qomandarê min...”

Ne hişt ku gotina xwe biqedîne, kulmeke din avêt dev û bi zirt got:

”Başkomutan nebêje kewaşe! Başçawîş çawa dikarin bibin başkomutan allhumme ya rebî!...”

”Pardon yaho pardon, bibexişîne qomandarê min. Erê başçawîş qomandarê Stilîlê tam neh caran li vê bergîlê siwar hatiye. Ez bi xwe digel bergîlê gelek caran çûme nig başçawîş qomandarê mentîqê. Ji kerema xwe re jê bipirsin qomandarê min...”

Ew hîn wilo dipeyvîn, ji taxa jor dengê teqîna sîlehekî hat. Hema wilo pê re ji nav gund û çarkenarên gund, teqîn

bi ezmên ket û bû qîr û qiyamet! Bîçer, Celîl bi ser bergî-
lê de dahfand û li Bedrên û Remo demaçe kişand. Eskeran
jî bi dengê herî bilind:

”Kesek xwe tev nexircilîne!” gotin û tivingên xwe çep û
rast li dora xwe gerandin. Di vê rewşê de hemû bêkip çend
deqîqeyekî rawestiyan. Piştî ku teqîn ji bayê xwe ket û yek-
libkî bû, Bîçer got; ”esker li pêpîkê xîne!”

Xwediyê pêpîkê ew bi xwe bû, wî pêpîk bi kar dianî.
Pêpîk bi qasî kabê beranekî mezin pê ve daliqayayî bû, lê wî
pêpîk ne didît.

Esker piştî ku got ”komutanê min pêpîk li ba te ye”, wî
jî rahişt pêpîkê û dirêjî destê eskerê di nêzikî xwe de kir.

”Lêxîne!”

Lêxist. Bi dengê pêpîkê re ji bilî eskerên ku li dor gund
nahtorî dikirin, hemû bi bazdan hatin û li ber deriyê hewşa
Celîl ketin temenê.

Bîçer bi qahr:

”Ew çî teqîn bû?”

Ji nav rêzê eskerekî dirêj î rûgirover û esmer, sê pêyan
ber bi wî de qedimî û patev da:

”Komutanê min, marekî xwe êrîşî ser min kir; min jî
fişkekê berdayê û min ew kuşt.”

”Çî çî? De ka dîsa bibêje bê te got çî?”

Destê xwe ê rastê ber bi taxa pizûran de dirêj kir:

”Aha li wê taxa ha, di axurekî de ji nişkê ve marekî
mezin êrîşî ser min kir. Mefera min nema û min jî fişkekê
li ser danî...”

Ne wek ku wî digot. Mêr êrîşî ser ne kiribû. Xwe li ser
kayê kiribû kilofîr û serê xwe di nav kilofîrê de veşartibû.
Gava ku mêr dibîne, bêhnçikyayî bazdide devê deriyê kadî-

nê û ji devê derî li ser kayê direşîne. Mar ne kuştibû. Zînê bi ser hiltê ku nema biteqîne. Marê ku Zînê kuştibû, hîn li ser kayê bêlept di halê xwe de bû.

Ji bilî qefila Bîçer hin eskeran cercûrek bi tamamî û hinekan jî li dor nîv cercûrî, fişek teqandibûn. Vê teqînê ji her kesî bêhtir tesîra xwe li ser zarokan û sewêl kiribû. Lawê Temo Xelîlê şeş salî ji tirsê bi xwe de mîztibû û hebitî bû. Meyroyê lawîk xistibû himbêza xwe, digiriya û nifir dikirin. Sarê hingî ku dev destên xwe kiribû, xwîn ji piştê herdu destên wê herikîbû. Hûçikên kirê û pêşmalka xwe bi carekê ve çirandibûn.

”Bi navê xort û zilaman bila kesek di hindur de nemîne, her kes teqeze bê vê derê! Lîsta navan bi min re ye. Heger hema ez yekî kêma bibînim, ji xwe pêwîst nake ez bibêjim, ez ê pêşî di dêya xwe û dû re jî di dê û jinên we hemiyana biku...im! Temam!”

Bîçer piştî ku careke din Bedran û Remo bi nav malan de rê kirin, digel eskeran ve xwe berda ser benderên jêra gund û esker li hev kom kirin. Şeş esker ji komê tibabê sed metreyekî ber bi jêr de dûr çûn û rawestiyên. Ev eskerên din jî yek kete pey yekî, bûn rêz û rast çûn tivingên xwe teslîmî wan kirin. Di şûna tivingan de rahiştin darên berû. Darên ku ji teref gundiyan hatibûn çêkirin, kelemî bûn. Bêhna goştê insên ji daran dihat. Xwînê li wan vedabû debixî bûn. Di lêdana de tu carî ne dişikestîn.

Gundiyan ji lêdana niha re, xwe hîn ji nivê şevê de amade kiribûn. Wan dizanîbû bê sibehê wê esker çî afatiyê bi serê wan de binin! Mîna Heso xwarin di qirika geleanan re ne çû bû xwarê. Bi teqînê re her kes ketibû hev, nema dizanîbûn bê wê çî bikirana. Tew li ba hinan, heyvanê

mêranîyê ji xwe ne mabû; bi carekê ve ji desthîlanîn ketîbûn. Ji derveyî zarokan kesek raneketîbû. Lempên xwe vemirandîbûn û li reşê heta sibehê sihurîbûn.

Bedran û Remo ji benda hûran bûn. Di rojên ku eskeran digirtin ser gund, bêyî ku ji benda hûran hin kes bangî hin kesên ji benda pizûran bikin, pizûrî ji ber xwe ve dihatin nig eskeran. Li gora kevnepoşîyan gava yekî hûrî gazî yekî pizûrî kiriba, ew yeka ha kêmanî dianî ser malbata pizûran. Lewra malbat jî ji hêla hûran ve wê tirsonek bihata qebûlîkirin. Herdu malbatan jî xwe ganêre didîtin.

Lingê Heso ji ketina şevê din hinekî diariya. Ling werimîbû. Gava qeweta xwe berdida ser ling, tevzînok bi lêş ve hildikişîyan, janê xwe dida kezêbê û çîm direhelî. Lêbelê jana ling û êşkenceya ku wê ji destê eskeran bidîta, ji bîra kiribû; ketîbû taya ku bi lingê tehenî wê çawa bikarîba derketa pêşberî dijminên xwe. Circîs ew ber bi êvarkî de bijûn dîtîbû. Bi zembîlan ax kişandîbû ser xênî, li hewşê qutik hûr kirîbûn, digel şivên pez rast kirîbû, du caran çûbû ser birkê, xwe ji malê vedizîbû, kubikên dagirtî li bestê di nav pîsiyê de dabûn û şewitandîbûn.

”Hevalbendên te hemû li gasînê li bendî te sekinîne, zû xwe bide ser hev”, Sarê got û piçekî ziq lê nerî

Heso di vê kêlîka ku wê xwe berda ba eskeran, pir dixwest ku Sarê digel wî li ser mêranîyê biaxivîya; navtêdan tê de bêfiranda û çêlî fêrisîya xwe jê re kiriba. ”Nîvê hezarî pênc sed e Heso netirse! Av ha li kabê ha li newqê, bide nav, nericife!..” Lê mixabin mirov digot qey bi geragup lîstîbû, kelbetên devê wê venedikir. Sara ku ji eskeran xwîn vedirîşîya di vê kêlîkê de nola bûmeke bêdeng li ber menqela êgir xwûz veteqilî bû. Diponijî. Destekî xwe danîbû ser

çembilê menqelê û bi destê xwe ê din rahiştibû maşikê, xwelî vedipexirand. Maşik, mîna melhêbê di nav ariyê de dibir û dianî û hildida. Xweliyê girtibû ser rû, rû mermerî vedabû; ji eniyê gilorîkên xwêhdanê hêdî xwe berdidan herxan, ji herxan pir herxên veşartî diyar bûbûn. Di ruyê wê de mirov hemû rê, xaçerê û çivên jiyane didît.

Heso bi dengekî melûl:

”Sarê, ma tiştêkî ku tu ji min re bibêjî heye?”

”Pepûk ew çî kirasê ku te li xwe kiriye! Ew çî çakêtê ku bi ser kirês de ye! Te porê min kurkiro, ma qey tu ê biçî dawetê! Te aqilê xwe xwariye, ev çî ye!..”

Heso hinekî serxweçûyî bûbû. Di rojên ku eskeran bigirta ser gund diva bû şerwal li xwe kiribûya. Her tim jî wilo dikir. Ji ber ku di êşkenceyê de kirês wê stara xwe lê ne kiriba. Felaqê hebû. Di felaqeyê de qûn belbelot dibû. Daliqandina serserkî hebû. Eskeran termikî ew bi dû xwe de dikişkişandin. Li wan siwar dibûn û ew li dor gund digerandin. Bi dû panzêr û cemsên xwe ve jî girêdidan.

”Keçê Sarê bi şêxê erdê li Bexdayê, tu jineke pir delal î! Te bêhna min derxist, lê. Bi telaq min hîç bîra ku şerwêl li xwe bikim ne biribû...”

Ji gasînê, Luqmên bang kir:

”Yabo yabo, de ka were! Hûrî hemû li ser benderê bûne rêz, pîrek derketine ser xaniyan, em hemû li hêviya te ne...”

Luqman nixuriyê Heso bû. Çil û sê salî bû. Mirovekî ji xwe razî û hinekî jî dengbêj bû. Dengê wî dişibiya dengê Îsa Berwarî.

Armanca Luqmên ew bû ku bavê xwe têxista nav ref û garankî bimeşiyana da kulkulî diyar ne kiriba. Lewra li cem eskeran bikuliya jî xem ne dikir. Ji ber ku dijminan wê ev

seqetiya ha di derbarê lêdanê de bihesibandana. Heso ev bîr ne biribû. Luqmên bêhna xwe teng kir, ji komê veqetiya û bi bazdan hat hindur:

”Yabo Xwedê ji te razî be, heger tu ê bê, de were. Na heger tu ê neyê, em ê herin. Te em bi dereng xistin...”

”Lawo tamam tamam. Tu ka derkeve ez ê va bê. Qîza min Meyro, tu jî derkeve.”

Hindur bi wî û jina wî ma. Heso wek zarokê xwe xist himbêza Sarê, bi herdu destên wê girt, danî ser dilê xwe, eciqand û bi kelûgirî got:

”Sarê ez xulamê te bim, ez kolê te bim tu ê neyê nav eskeran. Binere vî qewadê qomandarê hidûd qebza demaçê li serê te xist, serî şikest. Dikarîbû tu bikuşt a jî. Wilehilezîm heger di vê carê de jî tu derkevî himberê wî qewadî, wê te bikuje. Sarê ji min re soz bide, gidî ji malê dernekeve ez di bextê te de...”

”Na na, ez dernakevim.”

Heso li ser gotina Sarê şerwal li xwe kiribû. Şerwal qahweyî bû. Mirovekî wek tayikekî dirêj, zirav û li hevhatî bû. Bi wê rîha xwe a melkesî, derba filozofan pê diket. Sarê gava ew kiribû dilketibûyê. Heso jî dilketibûyê. Şerwal lêdiçû; lê ne di vê carê de. Navrana şerwêl hinekî ji qiyasê der, fireh û daketibû. Gava dimeşiya bê li nav şeqan dixist navran ji paş ve mîna sîwanê vedibû; gavên ku girs diavêtin, sîwanê radigirt hûr dihûnand, meşa wî dibû wek a siltan. Qutikê wî ji kirasê Meyro şê bû. Jina Luqmên Fatê, berstik dirêj û girover qusandibû. Qutik ji qutik bêhtir dişibiya berdilka zarokên dibistana gund. Berstikan xwe berdabûn heta bi serê çîçikên wî; ji dûr ve mîna du xincerên kalankirî diyar dikirin. Xwestibû ku sako li xwe bike, lê

Sarê ne hiştibû. Çakêtê Temo lê kiribû. Şekala derbê şimi-
kî di lingan de bû. Xwe xistibû talda Luqmên û hevalben-
dê xwe û di nav komê de ditewihî û ber bi komutên de
diçû.

Komutan bi zirt:

”Pîsên heram bi lez werin! Li dor du seetan çêbû ku ez
li vir li bendî we sekinîme! Bênamûsino, bêşerefino ê ne ez
ê we bixwim, bixwim bixwim!...”

Komutên her gav berî ku dest bi lêdanê dikir, bi hawayê
ku wan ji desthilanîn bixîne, pir xeber didan. Gundî baş
nas dikirin. Serê berberiya di gund de kê û ne kê dikişand?
Û mamosteyên fêrgeha fitne û fesadiyê kî bûn? Nas dikir.
Di keft û lepta gundiyan de derdixist ku xelkê herêmê,
çendî jê ditirsiyan! Gava li ser hidûd dibû teqîn, di wan
kêlikan de gundiyan çawa xof digirt, zarok çawa dilerizîn bi
hemî dizanîbû. Tarîxa malbata hûr û pizûran û ên derdor
ji Heso û Circîs çêtir dizanîbû. Kurd û kultura kurdan baş
nas dikir. Navê şahirên kurdan, ji wan şahiran ên navdar,
kî li ku jiya bû û li ku derê bi gor bûbû dizanîbû. Ji xelkê
herêmê pir didexisî. Lêbelê ewqasî jî ji muzîka kurdî hez
dikir. Heyranê Meyremxana dengbêj û Hesenê Cizîrî bû.
Di rojên şem û yekşeman de digel yuzbaşiyê tabûrê li ben-
dava Nisêbînê li ber muzîka Meyremxan û Hesenê Cizîrî
araq vedixwar. Bîçer li herêmê xwedî desthilatdariyeke bêsi-
nor bû. Xelk, mîna ku cin ji hesin bitirse wilo ji wî û yuz-
başiyê tabûrê ditirsiyan. Bîçer gava bixwesta, dikarîbû di
bîst û çar seetan de di nav gundiyan de aşitî pêk bianiya.
Di sala ku Aydin Guzel du mehekî bûbû komutanê hidûd,
ji herêmê berberî rakiribû. Bi gundiyan qedemgeh kola
bûn. Di mala her gundiyeke de qedemgehek hebû. Bi gun-

diyan dar çandibûn. Pere ji wan xwestibû ku bi sondajê, li gelek gundan av ji bin erdê derxista... Her kesî ji dil û can jê hez kiribû. Bêjeya "Aydin" bi wî ketibû herême. Xelkê, navê wî li zarokên xwe kiribû.

Eskeran zoravî têkilhev rêz kirin. Heso û Circîs di serê rêzê de anîn kêleka hev. Di teniştê Luqmên a çepê de Îdrîsê lawê Circîs, di navbera Îdrîs û Temo de Hesûkê lawê Circîs, di temenê de repikî rawestiyabûn. Bedirxan li kêleka xalê xwe Circîs û Haco jî li kêleka xalê xwe Heso sekinibû.

Bîçer mîna ku gundî hemû mirîşk û ew jî dik be dorhawêr disûrikî. Ji kîn û buxzê reş vedabû. Çavên wî ji ên çûkekî bêhtir dilîstin; çav mîna du bizotan di kortikan de bel bûbûn. Devê wî ne diket hev bêyefş diaxivî. Kef bi dev ketibû. Ji peşkên kefa devê wî, rîha Heso mîna daristana ku di bin berfê de bimîne, belek diyar dikir. Mirov ji kufniya ku jê dihat heybet digirt. Mirov digot qey ne insan e, mar e ev. Ji rengê insên derketibû.

Bîçer, piştî ku ji eskerên xwe re got: "di pêşberî van xiyaran de sef bigirin!" çend gavekî ji gundiyan bi dûr ket û bi çavan hejmara wan kir. Dû re ber bi Circîs ve qedimî; dar di nav parxwanên wî de werkir û bi weş pehînek li zikê Heso xist. Hejmar her tim bi dêr dibû. Lêbelê vê carê bi pehîne bû.

"Weh ev çî ye? Hejmar kêm derket!!"

Hejmar tamam bû, lê wî xwe ji qazî ve xaşomaşî dikir. Tam pêncî û hevt pehîn li zikê wan xistibû. Di listeya wî de ji xwe navê pêncî û heşt kesî hebû. Ji serî de dizanîbû ku pêncî û hevt kes li vir amade bûne. Bêyî ku gundî pê bizanîbin bi çavan ew hejmartibûn.

Bîçer ji dawiya rêzê bi bazdan ber bi Circîs de çû, li hinda-
 dama Hemoyê pizûrî terpilî û devdevkî çû erdê. Mîna ku
 Hemo ew xistibe, awir tê firand; serê xwe bi hawayê ku "ez
 ê bêhneke din te bipelixînim kûçik lawê kûçikan", hejand
 û dîsa ji Circîs dest bi hejmarê kir. Vê carê jî bi dêr kir.
 Dar bi hinc diavêt berstika stû, barînî bi wan diket. Xuya
 bû ku ji êşkencê zewqeke bêsinor distend. Gava yekî ku
 barîn jê dihat, wî hejmar dikir dudu û hîn bi hinctir lê dix-
 ist. Di vê navê re bi dêr, pehîn jî diavêtin. Hemo ji ber
 pehînen wî temene xerab kiribû. Ruyê wî ji xwêhdanê şil
 bûbû. Bi destê xwe ê çepê zikê xwe diguvaşt. Di hindurê
 xwe de li hev diqulipî, xwûz bûbû. Xwêzî li ser xwêziyê
 dadiqurtand û diranên xwe bi ser hev de diqiriçandin.
 Pehîna çaran, xwe bi nav hinavên wî de kûr berdabû.
 Qolincan hinav zeft kiribûn, erq dihatênê. Bêhna wî zor
 derdiket. Hilm bi carekê ve bûbûn ax û keser; ax û keseran
 mejî xemrevî dikir û Hemo li ser pêyan disekinandin.

Li ser çiyayê Omeriya hewrên ku ji hêla Serhedê ve wek
 latên zinaran perçe bi perçe dihatin, kom dibûn. Piştî ku
 xwe gêr dikirin, hêdî bi hêdî xwe ji hev vedikişandin û bi
 ezmên de belav dibûn. Rokê ji hewran diyar ne dikir.
 Ezman belek bûbû. Mîna ku şevê din baran ne hatibû, ji
 axê hîç bêhna baranê ne dihat. Teyrikan ji zû de ser bân-
 deran terk kiribûn. Ne kewekî dixwend û ne jî çûkekî li
 hewa dilîst. Li hewşan jî. Kevok ne difriyan. Ji çiyê mij
 bilind dibû. Sura bayekî sar ji devê newalê dida der, goris-
 tana gund dialast û bi ser gund de dixurbilî. Devê newalê
 mîna devê cenewarekî, bi hawayê ku Zorava dabelihanda ji
 hev bûbû. Gundekî qerisî û rûsar; bi tenê ji bixêrika Cem-
 şîte şivan dixaneke reş hilor dibû. Xuya dikir ku tepik dişe-

witandin. Dixan di nav valaya ezmên de zû belav dibû. Zarok mîna pelên daran diricifîn. Belkî jî ew ricif ne ji ber sermê bû. Lêbelê bavên wan ji xwehdanê bûbûn av. Dayik jî wilo. Dayikan li kabên xwe dixistin, neperûşk ji ruyê xwe didan, porê xwe dikişkişandin. Tew hinekan ji wan, por bi ser xwe de kur dikirin. Bi sênga xwe girtibûn û berzûrî Xwedê dibûn...

Heso serê xwe bilind rakir û bi haweyekî ji xwe razî peyivî:

”Komutanê min bibexîşîne, ma ez dikarim bi te re hinekî serbest bipeyivim?”

Komutan ber pê de çû, darê xwe tam di zikê wî rakir, madê xwe ê ku tîrş bû tîrştir kir û bi zirt got:

”Erê tu dikarî serbest bipeyivî!”

Heso êdî mîna şevê din ne ditirsiya. Ji komutên sahwa xwe revandibû. Serê xwe bi ser komutên de tewand, ziq li çavên wî nerî û bi herdu destan:

”Tu baş dizanî ku li vî gundî tu mirov qaçaxê nake. Ji bo xatirê Xwedê û pêxember bes e te em helikandin!...”

Ew hîn wilo dipeyivî, Bîçer bi dev û pê û lepan êrîşî ser kir û ew da ber hev. Heso bi kulma pêşî re li erdê veziliya. Bîçer rîha wî ji qurm de zeft kir û serê wî li erdê xist. Heso sûcekî mezin kiribû. Bi komutanan re, bedêla xeberdaneke wilo, kuştinbû. Cîrcîs jî bi vê lêdana ku Heso dixwar, kêfa xwe dianî û di bin simbêlan re dikeniya.

Heso cara ku damara wî a mêraniyê digirt, dida nav. Lêbelê ew damar ji sedî sed kin bû, ji ber ku di cih de jî poşmaniya xwe dianî.

”Begê min, begê min gotinek bû û ji devê min reviya; min efû bike, efû efû...”

Fêde ne kir. Bîçer piştî ku têra xwe lê xist:

”Lawê min esker, zû wê lîsta navan bîne!” got û wek qantireke şemûs li dor xwe zîvirî.

Ji zîqîniya potîna wî, Sadiq diranên xwe bi ser hev de diqiriçandin.

Emirberê wî Hesên Çawîş, bi lez dosyeke mezin da dest. Bergê dosyê reş bû. Mîna ku dosya kevin bû, qiraxên wê ên çepê hinekî kelpitî bûn. Bîçer nola karmendê hecizê, pel li hev qulipandin û qêriya:

”Ez ê aniha navê we hemiyan bixwînim. Ê li vir bila bibêje ‘ez li vir im.’ Dengê min tê we pûştino!...”

Ji bilî Heso, Circîs û Mela Salar hemiyan, ”dengê te tê me qomandarê min” got û komutên dest bi xwendina navan kir:

”1. Circîs Aslan!”

”Li vir e.”

”2. Ridvan Aslan!”

”Li vir e.”

”3. Hasan Aslan!”

”Li vir e.”

”4. Necîm Aslan!”

”Hi hi qomandarrrr!”

Ji bêvila Necîm xwîn dihat. Xwe daqûl kiribû û bi herdu destan bêvila xwe zefî kiribû.

Komutên dosye firand ser çavên Circîs, kulmek pê ve zeliqand û mîna marekî teyar ber bi Necîm de herikî:

”Qewad lawê qewadan, tu çawa dikarî wilo bi min re biaxivî!...”

Necîm xwest ku bibêje ”qomandarê min, yaho wilehî

min ne ji tişteki wilo got”, komutên rê neda peyva wî, xwe metreyekê ji erdê bilind kir û cotikî pehîn avêtin nav şeqên wî. Necîmê şêst salî sê-çar qulpan di ser hev re qulipî. Bi qulipandina pêşî re çena wî li kevir ket; taximê diranan ji dev pengizîn. Mîna gayê ku xerab bikeve, li ser piştê vezi-liya û bi dest û pêyan li himberî darên wî kêferat kir.

”Temenê xerab nekin! Xweşik bersiva min bidin, pûştino!” got û dîsa dest bi xwendina navan kir:

”5. Etman Aslan!”

”Li vir e.”

”6. Cemîl Aslan!”

”Li vir e.”

”7. Halîm Aslan!”

”Li vir e.”

”8. Cidan Aslan!”

”Li vir e.”

Bîçer pelxemek di Cidhan de werkir:

”Ev çi nave?” got û virikî darê xwe avêtê. Darê wî li ser çavên Helîmo ket.

”9. Cemşît Aslan!”

Wî bi dengekî pêt:

”Temamdir Cemşodir qomandar im.”

Bîçer ji cihê ku sekinîbû got:

”Ooohe çêlê” û pê ve qedimî.

Pêşî bi guhê wî girt û fir kand. Dû re kulmek avêt devê wî û dîsa çû di pêşberî Remo de rawestiya. Xwîn ji devê Cemşît diherikî. Lê newêribû xwîna devê xwe paqij bikira.

”10. Bedran Aslan!”

”Li vir e.”

”11. Remo Aslan!”

"Li vir e."

Circîs bi hêdîka piştta stuyê xwe xurand. Xwe bi ser hev de şidand, xwest ku biaxive, dev ji axavtinê berda û bi lez destê xwe ê rastê avêt kêleka xwe a çepê. Sipiyeke girt. Sipiye xerab dev lê kiribû. Şûna geza wê bi qasî mohrekê fireh, kew vedabû. Xwe dixurand û di dilê xwe de digot "mîratê, ma niha wextê vî îşî bû qey!"

"Qomandarê min efû bike; ma ez dikarim tiştêkî ji te re bibêjim?"

Bîçer dosye da dest Hesên Çawîş û li pişt Circîs sekinî. Piştî ku bi hejmar pênc dar li termaza wî xistin, ji Hesên Çawîş re got "dewam bike."

"12. Osman Aslan!"

"Li vir e."

"13. Ahmet Aslan!"

Ehmed bêhnçikyayî destê xwe bilind kir:

"He he qomandar!" got û serê xwe berda ber xwe.

Bîçer bi bazdan li ber sekinî. Bi herdu milên wî girt û bi qahr kaboka xwe di zikê wî werkir. Ehmed wek çûkekî firîya dera ha û di ser hev re qulopazîbû.

"14. İbrahim Aslan!"

"Li vir e."

"15. Celîl Aslan!"

"Li vir e."

"Rawest e!"

Çawîş veciniqî, devê wî ket hev û li komutên nerî. Komutan pêşî serê dêr di devê Circîs rakir, dar qederê tiliyekê di devê wî de çû. Dû re jî bi zirt got, "tu serbest dikarî bibêji bê te ê çî bigota!"

Circîs di bin çavan re li Hesên nerî. Heso mîna ku diza-

nîbû bê wê Circîs çî gotibaya, xwe avêt wê navê û peyivî:

”Qomandarê min di axuran de heywan helikîn; destûrê bide ku pîrekên me van heywanan derxînin çêrê.”

Komutên xwe çirçirand û xwe çitîkî li erdê xist:

”Dîsa tu, dîsa tu ha!” got, şiqamek di Heso werkir û berê xwe dîsa da Circîs. Vê carê jî bêyî ku dar têxe devê wî, emir kir:

”Bibêje!”

”Bi rastî min ê jî ew gotin bigota qomandarê min.”

Wî dizanîbû bê ew gotina kê dubare dike. Ji qazî ve:

”Kijan gotin?”

Heso di çepê Circîs de rawestiyabû. Circîs berê xwe da hêla rastê û bi herdu destan Heso îşaret kir:

”Gotina vî zilamî yanî.”

Bîçer bi herdu kêlekên xwe girtin, oxînek kişand û li ezmên nerî.

Hewrên reş û sipî xwe bi ser Zorava de nêzîk berdabûn û digeriyan. Mîna ku hewran bi heyvê re dilîst; geh xwe dadidan ser heyvê heyv dinixumandin, geh xwe diavêtên jor heyv li jêra xwe dihiştin; mirov tê dernedixist ku heyv li jora hewran yan hewr li jêra heyvê diman.

Bêyî ku Circîs bibersivîne:

”Lawê min esker, ji cihê ku tu lê sekinîbû bidomîne”, got û ber bi Sêdiq de meşiya.

”16. Cimo Aslan!”

”Li vir e.”

”17. Îdrîs Aslan!”

”Li vir e.”

”18. Hesûk Aslan!”

Hesûk di tenîştî Sêdiq de rawestiyabû. Mirov digot qey

dixwezt tişteke bigota, lê mîna zarokekî serşîrî devê wî nedigeriya. Ziq li Çêwîş dinerî û deng ne dikir. Çawîş du caran navê wî xwend. Sadiq ziqitand Hesûk ku biaxive, lê ew dîsa bi xwe şiyar ne bû. Sêdiq ji dêvla wî ve got:

”Hesûk Li vir e” û digel Ehmedê hûrî bi dizî kire piste pist:

”Hevalê we ji desthilanîn ketiye birako.”

”Wilo mebêje Sadiq, Hesûk dikê neqeba ye”

”Tirtir, erê lo tu rast dibêjî. Di wextekî de dîkekî min î qoqo hebû. Karê wî ji sibehê heta ku dibû êvar, wê li hewşê zelq bikira û piştî ku zelq dikir, îcar hildikişiya ser neqebê û ziq li zelqa xwe dinerî...”

Ehmed bi Sêdiq re nikarîbû derxista serî. Bi qerfan, himberê Sêdiq, Mîrzoyê mitirb û Remo bû. Sadiq û Remo ji tîrsa serekmalbatan nikarîbûn digel hev biaxiviyana. Mîrzoyê mitirb jî dûrî wî bû.

Hesûk hîn bi xwe şiyar ne bûbû. Bîçer li ber rawestiya. Xwe li ser lingê rastê zîzikand û heta ku jê hat şiqamek tê firand. Şiqama wî dengê çapiliyekê veda. Barîni bi Hesûk ket û bi ser Sêdiq de kumişî. Sêdiq ew zeft kir, ne hişt ku bikeve erdê. Bîçer dîsa lê xist, lê vê carê jî bi dar û pehînan.

”Hewarê qomandarê min! Ma sûcê min çî ye, sûcê min!...”

Komutên dizanîbû bê çî dikir. Armanca wî lêdan û çavtirsandinî bû. Hesûk, Hesên Çawîş ne bersivandibû. Ji komutên re li hev hatibû. Piştî ku ew baş nermijand, ”Çawîş dewam bike got” û li ber Sêdiq sekinî.

”19. Sabrî Aslan!”

”Li vir e.”

"20. Fesîh Aslan!"

"Li vir e."

Bîçer ber bi Fesîh de çû:

"Îcar ev çi nav e qûn! Tu çima vî navê xwe ê qûnekî naguherînî hi?" got û kulmek li defa sênga wî xist.

Fesîh serqûnkî ket, bi sênga xwe girt û serê xwe xist erdê. Bêhnekê wilo ma. Dû re dîsa rabû ser xwe, lê qiloç sekînî.

"21. Haco Aslan!"

"Li vir e."

Hesen Çawîş tiliya xwe danî ser navê Bozan, li jora gund nerî û bi xar dîsa dest bi xwendinê kir:

"22. Bozan Aslan!"

"Li vir e."

"23. Esat Aslan!"

"Li vir e."

"24. Şakîr Asma!"

"Li vir e."

"25. Ekrem Kaçar!"

"Li vir e."

Bîçer xwe bi ser hev de guvaşt û qêriya:

"Ulen Kaçar! Bazde bê tu çiqasî xurt î!"

Ekrem fêhm ne kir. Li sênga xwe xist û bi tirkkiyeke têkil kurdî got; "yaho wilehî qomandar, ez Ekremdir Ekrem!"

Bîçer bêyî ku tişteki bibêje, darek li hestiyê çimê wî ê birçî xist û xwe paş de çeng kir. Şemitî. Lêbelê zû bi xwe ve giha, ne ket.

Di vê navê re pîrekên taxa jorîn jî dabûn dû conegayekî sor û xişin. Conega dioriya û di derdora xwe de poş werdikirin. Piştî ku conega poşek li zikê jina Kazimê pizûrî

Hilalê xist, berê xwe rast da nav koma eskeran, oriya û bi telebê hat.

”Lawê min nobedar! Wî bikuje!”

Du eskerên bi G3 li ber conegayê Kazim veteqilîn û lê girêdan. Conega bi çar gulan avêtin erdê.

Kazim bi kelûgirî:

”Qomandarê min destûrê bide me, da em wî ser jê bikin; xebînetê bila heram neçe.”

Bîçer xwe li vê gotinê hayî ne kir. Ber bi Heso û Circîs de meşiya, darê xwe hejand û bi qahr:

”Ev conegayê lawê kîjan teresî bû?”

Circîs devê xwe tije kir ku bibêje ”ez nizanîm”, Heso berî wî peyivî:

”Te conegayê min kuşt. Îcar bihêle ku em ser jê bikin...”

Gava ku Heso diaxivî, wî jî serpozka potîna xwe bi hinc li erdê dida. Ji serpozke pirik bi ser Heso de çeng dibû. Mîna ku Heso virikî bûbû, nav şeqan ji pirikê zer dikir.

Bîçer artîskî çû û hat:

”Tereso hîn diaxive jî hi! Ji dêvla ku conegayê xwe ê nahs di êxur de girêbida, tew îcar wî diparêze jî!..” û li ser hev pênc şiqam li şûna hev li ruyê wî dan.

Heso ji ber şiqamên wî tewtîhî û gêj bû. Her ku wî şiqamêk lê dida, ew rimekê çeng dibû. Bi şiqama dawî re serpişkî li erdê veziliya û bi paş serê xwe girt. Serê wî li qiraxa tahtê ketibû. Serî ne şikestibû, lê bi qasî heshesûkekê werimî bû. Kubika werimî di serî de ji dûr ve diyar dikir.

”26. Hamît Tilkî!”

”Li vir e.”

”27. Feremez Kartal!”

”Li vir e.”

”28. Bahyeddîn Kuş!”

”Li vir e.”

”29. Fehmî Tavşan!”

”Li vir e.”

Bîçer herdu destên xwe pev re hildan:

”Hop hop, ev çi qewimî yaho! We vir tij heywan kirin, heywan lawê heywanan!” û xwe bi ser hev de kilkiland.

Hesen Çawîş rawestiya û çavên xwe li ser komê gerandin. Di lîsta wî de navê mamoste û melayê gund bi qelema sor hatibû nivîsandin. Gava navên ku bi qelema sor bihatana nivîsandin, wê rabestîna komutên li himberî wan bi temamî cihê ba. Lê digel ku navê mela bi vî haweyî nivîsandibû, dîsa jî mela ji gundiyan venediqetand û nola ku di gundiyan de fikir, wilo di wî de jî fikir.

”Komutanê min, ez îmam Salar Yilmaz di nav komê de nabînim.”

Salar ji dera ha bang kir:

”Ez li vir im, Çawîş qomandar” got û bin çengê xwe ê rastê xurand.

Bîçer, xwe wek dîkê elokan nepixand:

”Ooo hezretî îmam, te şaşik avêtiye ev çi mesele ye? Qey te dev ji îmametiye berdaye?”

”Na, ez hîn ew îmamê berê me.”

”Baş e, naxwe ka şaşik û cubeyê te?”

”Min şaş û cube avêtin.”

”Çima?”

”Li gundên ser keviya hidûd îmametiya bi şaş û cube gunhkariyê dide mirov.”

”Bêşeref hinekî vekirî biaxive, vekirî!” qîr da û darê xwe

di devê wî rakir.

”Berî bi du mehan gava te dîsa girtibû ser gund, heger di bîra te de were, te bi xwe bi ser cube û şaşika min de mîztibû. Cube û şaşika ku wê mirov bi ser de bimîzin, ez nikarim bi kar bînim.”

”Qewad, bêhna xwe fireh bike, ez ê niha di devê te de jî bimîzim!”

Mela nefret ji eskeran dikir. Berzanî bi dîn û îmana xwe ne dida. Bi qasî alimtiya xwe ewqasî jî mêr bû. ”Herçi tirk û ereb in ne misilman in”, gotina wî bû.

Piştî ku Bîçer çend kulmisk avêtin çena mela, herdu dest bi hev re bilind kirin û Hesên Çawîş dîsa dest bi xwendina navan kir:

”30. Salar Yilmaz!”

”Li vir e.”

”31. Nezîr Gul!”

”Li vir e.”

Bîçer bi guhê Nezîr girt û firkand.

”Bê çi gulek xweşike lawê dêya xwe” got û heta ku jê hat şiqamek li ruyê wî xist.

”32. Heso Kaplan!”

”Li vir e.”

”33. Lokman Kaplan!”

”Li vir e”

”34. Bedîrhan Kaplan!”

”Li vir e.”

”35. Temo Kaplan!”

”Li vir e.”

”36. Casim Kaplan!”

”Li vir e.”

”37. Simo Kaplan!”

”Li vir e.”

”38. Sadik Kaplan!”

”Li vir e.”

Bîçer piştî ku ji Hesên Çawîş re got ”bisekine, bisekine!” ji ba Hesên bi bez hat û di nivê rêzê de sekinî.

”Madem nav û mavên we piling e, Simo binire bê ka tu çiqasî dişibî piling!”

Simo hema bi gotina wî re, niriya. Bîçer cidiyeta xwe xerab ne kir. Îşaret da Hesên Çawîş ku dîsa navan bixwîne.

”39. Halef Kaplan!”

”Li vir e.”

”40. Selîm Kaplan!”

”Li vir e.”

”41. Şehmus Kaplan!”

”Li vir e.”

”42. Hutu (yanî Hûto) Kaplan.”

”Bîr oldî qomandar! (bû yek)”

Hûto li Izmîr Narlidereyê sê salan eskerî kiribû. Lêbelê bi tirkî ji ”bîr oldî” pê ve tişteki din hîn ne bûbû. Komutanê qerargehê, Hûto li dor pênc mehan xistibû dibistana Ali okulê, lêbelê Hûto dîsa jî fêrî tirkî ne kiribû.

Bîçer bi vî aliyê Hûto dizanîbû. Pêşî beşîşî. Dû re bi hêrs:

”Te çi got, te çi got?”

Bîçer hîn wilo diaxivî Hûto li ser hev:

”Bîr oldî qomandar, bîr oldî!...”

Komutan ji qîlafetê Hûto ditirsiya. Hûto bi rastî jî Hûto bû. Li bavê xwe çûbû. Wek dêwekî mezin bû. Navê

bavê wî jî Hûto bû. Komutên ji dûr ve piştî ku tîfek tê werkir, "min pir dewar dîtî, lê yek ji van dewaran jî ne bi qas te bû", got û îşaret da Hesen Çawîş.

"43. Kerîm Kaplan!"

"Li vir e."

"44. Hemo Kaplan!"

"Li vir e."

"45. Kazim Kaplan!"

"Li vir e."

"46. Zubeyîr Kaplan!"

Ji tirsan devê Zibêr ket hev û gotin di dev de asê ma. Bîçer ev aliyê wî ferq kir. Li ber rawestiya û bi qewet şiqamêk li ruyê wî xist. Zibêr bi şiqama wî re vebû.

"Li vir im begê min", got û çik sekinî.

"47. Mahmût Kaplan!"

"Li vir e."

"48. Nurî Kaplan!"

"Li vir e."

Heso ji lêxistina ku xwaribû sergêjî bûbû. Xwe li tena ne digirt. Qeweta kelaxê xwe bi carekê ve berdabû ser gopêl û dilerizî. Li xwe danetanî ku destûra rûniştinê ji komutên bistîne. Pê ne dîket. Ji ber ku dijminê wî Circîs, wê ew yeka ha wek qelsiyekê bidîta. Heso bêhemdî xwe ji hindam de li ser qûnê ket. Xwest ku rabe, lê nikaribû.

"Ew çî ye Heso efendî? Ma te emir ji min xwest ku tu rûdinî, ha!.."

Heso bi serê lêvan:

"Ez westiyam qomandar beg.."

Di aliyê rohilatî bêndera jêra gund de berqef hebûn. Eskeran êşkenceya herî giran di bin van berqefan de li gun-

diyan dikirin. Bîçer, Heso ji komê veqetand. Nikarîbû bimeşiya. Eskerekî zendên wî bi qayîşê şidand, bi dû xwe de kişkişand û ber bi berqefan de bir.

”49. Ramazan Kurt!”

”Li vir e.”

”50. Mesut Kisa!”

”Li vir e.”

”51. Kasim Yaman!”

”Li vir e.”

”52. Mihyeddîn Serçe!”

”Li vir e.”

”53. Sîrac Kara!”

”Li vir e.”

”54. Mîrzo Aydin!”

”Li vir e.”

”55. Kener Acar!”

”Li vir e.”

”56. Alî Yaman!”

”Li vir e.”

”57. Seyithan Geyik!”

”Li vir e.”

Gundê Zorava bi zarok û jinan hinekî qelebalix bû. Bi giştî li vî gundî zewaca keç û xortan ji sêzdeh û çardehan dest pê dikir. Ji derveyî xortên ku li bajêr dixwendin, ji nexwenda mirovên azib tune bûn. Di her malê de, bi kêmanî çar-pênc zarok hebûn. Di lîsteya komutanê hidûd de ji zarokên di pêçekê de bigirin heta ku digiha kalên herî perixî navê her kesî hebû. Ji bilî van wekî din di gun de çend pez, ker, qantir, bergîl û dewar hebûn li ba wî nivîsîbûn. Di çiyê de çend qulên keftar û roviyan, şikeft û berq-

ef hebûn, bi hemiyar dizarîbû. Her meh başçawîşê Stilîlê di derheqê hejmarê sewêl û zarokên nûçebûyî de ji muxtarê gund agahdarî distend.

”Hejmarê temam e. Esker bi vir de were!...”

Esker ber bi gundiyan de hatin, darê xwe hejandin û awir di wan firandin. Tevzînok bi laşê gundiyan ve hildikişiyar; ji tirsê ku bêhneke din wê afatiyeke çawa mezin bi serê wan de bê, hemû ketibûn tayê. Ji Hemoyê pizûrî dilo-pên mîzê dihatin xwarê. Idrîs leganeke nîsk xwaribû. Zikê wî nepixîbû; xwe bi ser hev de diguwaşt da ku ba ji ber neçe. Temo lêva xwe dicût. Sadiq ketibû xeyal û gumanan. Şensê wî hebû ku Bîçer xwe ji bîr kiribû û lê ne xistibû. Devê Sadiq ê ji hev, devê şikefteke kufarî di bîra mirov de dianî. Mirov ji ruyê wî ditirsiya. Bedranê ku şewirdarê Cir-cîs bû û bendayetî digerland, mîna qîrê reş xerîqî bû. Mirov bi serê bêvilê bigirta wê biketa. Kabokên Hesûk fisiyabûn; bi zorê xwe li ser pêyan radigirt. Çevê Mela Salar bi eskeran barnedibû; serê xwe berdabû erdê û bêyefş diranên xwe li wan diqiriçand.

”Nîzama lêdana bigirin, qehbino!”

Gundiyan dizarîbû ku pêşî wê ji kîjan babetî lêdan dest pê bibe. Hemiyar bi hev re herdu destên xwe dirêj kirin. Esker ji hindama xwe de rabûn ser lingekî, dar bilind kirin û bi hêl li destên wan dan. Reqîna daran li ser Zorava mîna şerê koçanîkên benpaç dilîland û deng vedidan. Xuya bû ku pir ji wan bi kîn bûn. Kîna wan di dev û çavên wan re dabû der. Bi lêdana dêr re ditengijîn; çavên wan ji xwînê tije bûbûn û kef bi devê wan ketibû. Mîna motorê ku bixebite û hîn dewra xwe ne stendibe, her ku darek li wan dixistin, qeweta xwe ji darê ku bi dû darê din de dihat digir-

tin. Ji bilî Circîs, Temo, Sadiq û Salar hemiyar qîr didan. Dest û zendên Circîs yekser reş û şîn bûbûn. Zendên wî xwe li hewa ranedigirtin. Dest û zendên Salar mîna du rêsiyan pê ve daliqiyayî mabûn. Lêbelê digel wî haweyî dîsa jî kipînê ne diketê.

”Esker rawest e!” Bîçer got û bêvila xwe firkand.

Helke helk bi eskeran ketibû. Mîna hespê ku mirov bîbezîne û nikaribe serî ragire, hin eskeran digel ku komutan emirê rawestîne dabû, dîsa jî darê xwe ketûber di derdora xwe de werdikirin. Piraniya gundiyan ji ber derbên darên wan, destên xwe xistibûn nav şeqên xwe û li erdê bi ser hev de diqulipîn. Idrîs li erdê tot ketibû. Hesen Çawîş serpozka potîna xwe xistibû devê wî û digot:

”Gotina ku te berî niha ji min re gotibû bi deng bibêje kûçik!..”

”Min ji te re çî gotibû?”

”Bêşeref xwe xazî neke! Te ne got ku Hemo Kaplan bi vê bûyera şevê din agahdar e!...”

”Wilehî min ji te re tiştêkî wilo ne gotiye...”

Pîrekên gund li taxa jor û navê li hev kom bûbûn. Li kabên xwe dixistin û porê xwe dikişandin. Sarê jî hilkişiyabû ser xênî, lingên xwe li erdê dixistin, bi erdê re pevdiçû û gef li ser gefê li eskeran dixwar.

”Esker hûn amade ne!”

”Em amade ne komutanê min!”

Gundî yek li pişt yekî sekinandin. Li her gundiyekeî eskerek siwar bû û ber bi jora gund de meşiyar. Circîs di pêşiya karwên de bû.

”Lawê min esker, ka binere bê ew pîrek çî dixwaze?”

Ê esker bi bazdan çû û li ber Sarê rawestiya:

"Xwe ji ser conega bide alî, biceheme tu li vir çî dikî!"

Hejek di destê Sarê de bû. Ji bîr kiribû ku darê xwe ê benkan bîne. Hejê xwe bi ser ê esker de hejand û bi hêrs got:

"Ev hûn kafîr in, hûn misilman in, hûn çî teba ne! We conega kuşt, îcar bihêlin ku em wî ser jê bikin..."

Heso ji tîrsa ku Sarê neyê kuştin û Circîs jî ji tîrsa ku komutan li ser tevgera Sarê derbekê li wî nexîne, hindik mabû zimanê xwe daqurtînin. Bîçer helwesta Sarê fêhm kiribû. Karwan sekinand û ber bi Sarê de meşiya.

"Dêlika heram zû here mala xwe! Binere ez ê te biçîrî-nim ha!" got û bi hinc pehînek li zikê wê xist.

Sarê serpiştî ket û bi lez rabû ser xwe. Piştî ku bi kîn tifa xwe tê werkir:

"Lawo, wileh tu ne tu zîlam î, lê ez çî bikim! Hema ez kîrê te têxim dê û jîna van hemiyar û hew!"

Berê xwe da tara jor û çû. Çend gavekî çû ne çû, li paş xwe zivîrî û dîsa bi hêrs got:

"Hûn ji hev re xurt in şêrgeleno. Îcar qey bi rastî jî Xwedê ne li ser heqiyê ye, gerek ez zîlam û hûn jî pîrek çêkiribana..."

Bîçer demaçe lê kişand. Heso bi qêrîn "na na!" got û wek teyrekî firiya ber. Xwe xist devê demaçe wî û stuyê xwe li ber tewand.

"Min bikuje, wê nekuje. Pîrekeke dîn e. Her meh em wê dibin Xerpêtê ser textorê dînan. Ez xulamê te bim wê nekuje..."

Sarê jî sênga xwe ji demaçe wî re vekiribû û diqêriya:

"Heger tu min nekujî ez keran berdim ser jîna te! De bikuje! Bikuje, belkî ev bêşerefên han hinekî cesaretê ji min

bigirin! Bikuje!...”

Gotinên Heso û kefa ku bi devê Sarê ketibû, Bîçer nerm kir. Bawerî pê anî ku bi rastî jî Sarê dîn e. Pîrek, zilam, zarok tu kesî nikarîbû bêemiriyeke wilo li himberî komutan bikira. Li Zivingê jî sê sal berê, pîrek ku di tayê Sarê de bû kuştibû. Pîrê li himberî êşkenceya komutên derketibû û komutên jî di nav koma gundiyan de cercûrê xwe lê valakiribû. Li gora Bîçer, Sarê bi wê serhildana xwe kuştin heq kiribû. Heger Bîçer jî zimanê wê fêhm kiriba, dîn ba jî dikarîbû bikuştin. Komutanê tabûra Nisêbînê jî dînek kuştibû. Li sûkê ê dîn pêrgî komutên çûbû û bi tirkîyeke nîv kurdî jê re gotibû, ”tu komutan bî, ez jî başkomutan im. Silavekê jî min re bide!” Komutên jî hema cercûrê demaçê xwe di serê wî de vala kiribû.

Eskerekî girs î xişin li Circîs siwar hatibû. Circîs jî dûr ve di bin de mîna bizinekê xuyanî dikir. Heger Circîs ne jî lédana ku xwaribûya, bi wê yextiyariya xwe dîsa jî belkî bikarîba rahişta ê esker. Lêbelê ne ê esker û ne jî komutanê wî, ne dixwestin li êşa ku canê Circîs bi carekê ve zêft kiribû, hayî bibin. Hemiyar jî yextiyariya wî ne didît. Circîs kumişîbû erdê û qûn belot kiribû. Ê esker jî li ser piştê wî rûniştibû û mîna ku biziqîtine kerê bi darê xwe ew diziqîtand. Circîs hêl dida xwe ku rabe, lê kelax bi a wî ne dikir. Lingên xwe ber bi xwe de dikişandin, xwe dida ser hev û jî nişkê ve teqil dida xwe; kabok difisiyan û dîsa deverû dikişiya erdê.

”Îmam tiro! Ma gelo, li ser pira selatê mirov li keranyanli çêlekan siwar tê?”

Salar jî wahca nava xwe xwîn digiriya. Belkî jî her kesî bêhtir wî lédan xwaribû; lê jî her kesî bêhtir dîsa jî wî zex-

imtir xuyanî dikir. Di bin eskerê ku hevtê-heştê kîlo dihat, mîna gumgumoka avis bi teqil û teqil di ser hev re diqulipî û diçû.

"Hezretî îmam, ez bi te re diaxivim qeşmer! Ma qey deng nayê te?"

Salarê ku xwe bi ser hev de zewirandibû, dev destê xwe kir û heta ku jê hat xwe bi ser teniştê çepê de xist erdê. Ê esker ne êşiya, lêbelê çepilê Salar ê çepê bi ser hev de ecinî. Bazinê destê wî jî hinekî werimî. Ê esker piştî ku çend pehîn bi der qûna wî werkirin, "gapîr pêwîst nake tu xwe bixînî, ez dev ji te bernadim", got û xwest ku dîsa lê siwar bê.

Salar ling nedan ber xwe. Ê esker jî bi çepilê wî ê ku ecinîbû girt û bi dû xwe de kişkişand.

"Esker peya bibin!" Bîçer got û tifi ruyê gundiye nêzikî xwe kir. Ê gundî Seyidxan bû.

Eskerên Bîçer, heta bi ber deriyê hewşa Celîl li gundiyan siwar bûbûn. Navbera cihê ku esker li wan siwar hatibûn û qesra Celîl tibabê sedeke erd hebû. Gundiyan di halekî ne xweş de xwe gihandibûn vê derê. Gelek ji wan mîna Salar û Circîs ji taqet ketibûn; û eskeran jî herwiha ew bi dû xwe de xircilandibûn. Ji dev û ruyê gelean xwîn diherikî. Şerwal û qutikên gelean ji wan ji vecircirandinê qetiyabûn.

Esker li hêlekê û gundî li hêlekê, dîsa yek kete pey yekî û sef girtin. Circîs jî li wê navê hîn rûniştîbû û bi doxîna şerwalê xwe daketibû. Doxîn qetiyabû. Bîçer ji cihê ku sekînbû bi kubarî got:

"Circîs efendî, pêwîst nake tu şerwêl gêrebîdî; hema bêhneke din ji xwe em ê şerwêl ji we hemiyan bikin. Rabe

ser xwe” û bi aliyê berqefên rohilatî gund de meşiya.

Pênc-şeş gavan ne çû, li xwe zivirî:

”Bila mirovên bejindirêj li ên bejinkin siwar bibin”, got û bilez dîsa meşiya.

Hesen Çawîş di ber xwe de kenîya. Ji nav komê, bi çepilê Hûto girt û li ber Circîs sekinand. Di herêmê de jî mîna Hûtoyê pizûrî girs û dirêj bi tenê Hidigdigê omerî hebû. Ev mirov tam du metre û pazdeh santîman dirêj bû. Li gora bejina xwe baş xişin jî bû. Pir xure bû. Ji bilî dema gêra benderan, her tim birçî bû. Lingên wî çil û neh santîm bûn. Xwas digeriya. Nenûkên xwe bi kelbetên dibirîn. Herxên di binê lingên wî de mîna devê zîhên maran ji serhevçûyî, bêbinî diyar dikirin. Goşt li ser goştê qusyayî qatqatî bûbû. Qiraxên herxan wek sûstên patozê tûj dibirîn. Ji lingên wî mirov xof digirt! Di wextê benderan de pizûriyên halxweş, nîskên xwe bi Hûto gêre dikirin. Gundîyan ew wek qirdikekî xwe didîtin. Hûto wek sînema bêpere bû. Di kêlikên gêrê de piçûk-mezin temamê pizûriyan derdiketin temaşa wî. Hûto heqkarê xwe pere ne distendin. Xwediyê benderê jê re bizinek digel serî û pê, hûr û roviyan li ser teşteke girar dikir û li ber datanî. Wî jî piştî ku hemû dixwar, eyarek li nav şeqên xwe digerland û dirêjî nav loda sapê nîskan dibû. Di nav sêp de geh bazdida, gah xwe li erdê dixist û geh jî xwe dixijiqand. Dema ku Mîrzooyê mitirb di vê rewşê de jê re li ribabê dixist, wî sapê elbeke nîsk di hikmê sê-çar seetan de hûr dikir. Vî mirovî nizanîbû derew bikirana. Dema ku dikir jî dikenîya. Bi kenê xwe, xwe dida dest. Di ser kirina derewên wî re bi giştî rojek derbas ne dibû. Bi roj derew dikir û bi şev jî li xwe mikur dihat. Carina jî bêhnikêk di ser re derbas ne dibû. Rojî ne digirt. Lê

dema ku jê re digotin, "ma tu bi rojî yî?" Wî jî digot "erê" û bi şev jî di civatê de digot "min henekê xwe bi we kir, ez ne bi rojî bûm, ha." Li gora civata herêmê gelek prensîpên wî ên baş hebûn. Bêbextî ne dikir. Bêhnfireh, dilpaqij û sernerm bû. Zexelî li dor peyde ne dibû, mirovekî jêhatî û suxrekir bû. Heger ne ji Heso bûya, ew ê tu carî beşdarî pevçûnên gund ne bûya. Wî jî wek Sarê, Perîxanê, mamos-teyê gund, Mîrzo-yê mitirb û Mela Salar aşitî dixwest.

Hûto ji Circîs bêhtir dixwest li muxtêr siwar bihata. Ji muxtêr dihenitand. Lêbelê di vê siwarhatina niha de, Circîs ba dîsa jî xem ne dikir. Circîs mezinê muxtêr bû. Muxtêr li ser gotina Circîs di wextekî de ew teslîmî eskeran kiribû da eskerî bikira. Xwe bi ser de daqûl kir ku lê siwar bê, Circîs pêş de pengizî; li derdora xwe nerî û fikirî:

Gelo ne şerm e ku di nav van qas gundiyan de ez rahijim vî tewtewê ha? Qaşo ez mezinê zir malbatekê me. Di bin emirê min de çil-pêncî mêr hene. Ez mirovekî kal û misilman im; ez ê çawa rahijim vî zir fasiq î! "Ooh tu jî lo, ev çi aqil e" got û vê carê jî kûr kûr fikirî:

Ez mirovekî xuyayî me, ez misilman im ew fasiq e, ez nizanim çi me, ew nizanim çi ye, ev çi fikarên beredayî ne! Ma qey ez ji dewletê mezintir im? Na. Bi dû Xwedê de dewlet tê. Dewlet vê yekê bi te dike, ehmeq. Ne şerm e, rahijê. Heger tu ranehijê ji xwe wê gavê şerm e. "Ha tew yeke din, gava ez ranehijim vî minafîqî, Bîçer dikare bibe hevalê Heso", got û bi hêrs ket bin Hûto û ber bi berqefan de meşiya

Circîs bi selametî barê xwe gihand qonaxê. Lêbelê karwan hîn jî dimeşiya.

Gundî di bin berqefan de tena derpî tazî kirin. Di

bêhnika tazîkirinê de tev li Salar, kesî li ber xwe neda. Eskerê ran mîna ku hemû bi dê û bav nas dikirin û bi salan digel wan jiya bûn, bêyî ku ji wan re bibêjin, ”dijmin û dijmin werin kêleka hev”, wan bi xwe mirovên dijmin û dijmin anîn kêleka hev û dudu dudu di ber hev re vezilandin. Dû re eskerekî telîsek qayîş anîn û li dera ha vala kirin. Qayîş hemû sixtiyan û mîna qûşa kerê qalind, pan û dirêj bûn.

Bîçer li pêpîkê xist. Esker hemû ketin temenê. Û wî dest bi axavtinê kir:

”Ev bêşeref tu carî nikarin gotina rastî ji mirov re bibêjin. Ji ber ku jiyana wan li ser fitne û fesadiyê ava bûye. Qaçaxiyê dikin. Têkiliyên wan bi temamê qaçaxçiyên Tirkiyê re hene. Heta ez dikarim bibêjim mafîya ku îro li Tirkiyê pêtî daye, hemû bi qeweta teresên vê herêmê ye! Dijminê dewletê ne. Bi dewleta Sûriyê re peyman danîne ku dewleta me birûxînin. Dewleta Sûrî mêl bi nîv heqekî dide wan. Helbet gava çixareya yeni harman bi wereqe û ribekê be û çixareya malboro jî bi vî heqî be, wê millet çixareya malboro bikişîne. Ji Sûrî qumêş tînin, basme, cil û caw, pelên şamî, çayê, morîkan û heta bi tiştên xwarinê tînin. Armanca wan ku di warê aborî de dewletê qels bixînin. Dijminê millet û dewletê ne!...”

Gotinên wî bi gundiyan xerîb ne dihatin. Ji ber ku li her derê ev gotin dikirin. Heso xwe ne girt, li qûn rûnişt û herdu destên xwe hejandin:

”Begê min wilehî tu şaş î yaho! Kesek ji me tu qaçaxê nake. Em ne dijminê dewletê ne. Bav û kalên me li ser vê dewletê xwe dan kuştin. Kalikê min di dema osmaniyan de tam şeş salan eskerî kir. Bavê min li dor çar salan eskerî kir û di şerê ku Atatirk bi ingilîz û frensiyan re kiribû birîndar

bû. Bavê min bi yûnaniyan re şer kir, begê min.”

Heso wê gotin anîba ser raperînên kurdên ku bav û bapîrên wî li himberî wan jî çawa şer kiribûn, lê Bîçer êrîşî ser kir. Bi hinc darek li nav piştê xist.

”Gapîr gotinê bibire!..”

Heso mîna çûkê ku teyr di ser re here, defa sênga xwe xist erdê, serê xwe bi jor de rakir û ziq li ruyê wî temaşe kir. Bîçer jî piştî ku bi serpozka potîna xwe ruyê wî ji ser xwe guhert, pelxemek di Circîs werkir, dû re hinekî ji wan dûr ket û qêriya:

”Circîs, tu û Heso werin vir!”

Herdu çûn û li ber sekinîn.

”Circîs, ew dêlika ku berî niha êrîşî min kiribû xweha te bû, ne wilo?”

”Erê begê min, xweha min e û jina Heso ye.”

Bîçer demaçe ji qewlik kişand, fişek ajot ber û devê wê xist cênika Heso. Dû re bi lingê xwe hinek pîsiya hişk îşaret kir:

”Bixwin bêşerefino!”

Heso ponijî û kuştina Sarê anî ber çavên xwe:

Bi telaq ez ji mirina xwe natirsim, ez dikarim nexwim, bila min bikuje. Lê îcar ku min nekuje û Sarê bikuje ez ê çawa bikim!

Gava ku ev wilo difikirî, Circîs pişka xwe xwaribû jî. Heso jî xwar.

”Esker, hemiyana têxin felaqeyê!”

Eskeran lingên mirovên ku di ber hev re vezilandibûn, digel hev di qayişan re derbas kirin. Qayiş şidandin, qûna wan belot kirin û bi daran daweriqandin wan. Qîr û hewar hewara wan di felekan re derdiket. Heso û Circîs pişka hev

ketibûn. Lingên herduyan di qayışekê re derbas kiribûn. Ev herdu mirovên kal, ji ber jana ku felaqeyê dida, ziwa bûbûn. Kef bi devê wan ketibû. Lêbelê wek hevalbendên xwe ne diqêriyan. Di kêlika felaqeyê de diyar dikir ku Heso û Circîs çendî ji hev dihenitandin. Herduyan jî hewl dida xwe ku kelaxê wan negiha hev. Heryekî xwe bi aliyekî de qulipandibû, devê xwe xistibûn erdê û dev destên xwe dikirin.

Lêdana felaqeyê deh-pazdeh deqîqeyan ajot. Lingên hemiyan wek hebanê nepixî û qusiyan. Tilmiqûnên wan terişîn. Derpî ji xwîné şil bûn. Heger ev mirovên ha di rewşeke normal de bana, bi wan lingên nepixî û qusyayî wê tu carî nikarîbana li ser pêyan rawestiyana. Lêbelê hin ji wan mîna ku ji lingan hîç lêdan ne xwaribûn, li wê navê wek singê golik çikilîbûn. Hesen Çawîş jî, Idrîs xistibû sintaqê û bi lêdanê ha ha jê re digot, "zû bibêje! Ma te ji min re ne got ku Hemo qaçaxçiyên nas dike, hayê wî ji vê meseleya şevê din heye!..."

Piştî vê lêdanê li ser emirê komutên, îcar dar xistin destê wan ên ku digel hev xistibûn felaqeyê û ji wan re gotin:

"Bi dorê li hev xînin û her ji çar daran dorê biguherînin!"

Kipkîpa dilê Remo bû. Hûto û Remo pişka hev ketibûn. Remo dizanîbû bêhneke din wê Hûto çî afatiyê bi serê wî de bîne. Lê Hûto jî ne wek ku Remo difikirî ewqasî mirovekî ne bîrewer û xeşîm bû. Bi destan ji eskeran re îşaret dikir û digot, "bila dora pêşî a wî be, ez naxwazim lê bidim..." Lê di dawiyê de fêde ne kir.

Dar di destê Heso de bû. Dora pêşî dabûn wî. Heso pêşî li ber xwe da. Ne dixwest ku li Circîs bida û xwe piçûk

bixista. Lê armanca Bîçer jî ji xwe ew bû. Li gora wî mirovê dema ku bêşexsiyet jiyaba, dikarîbû her xerabî bikira.

”Lan Hûto kaç oldu!”

”Bîr oldî qomandar.”

Remo bi hêrs got:

”Kuro te di dêya xwe ku...ayo! Çi bîr oldî, çi pênc oldî, çi deh oldî te ez kuştim lawê kerê! Kuro dahbê heram, xwe jî ser min bide alî haho!...”

Hûto bi rastî jî gelek dar li binê lingên wî xistibûn. Eskeran bi vê hejmarê dizanîbûn. Lêbelê dîsa jî dixwestin ku her tim dora wî ba û bigotana ”kaç oldu” û Hûto jî ji wan re bigota ”bîr oldî qomandar.”

Temamê gundiyan bi daran li binê lingên hev xistin. Di kêlikên lêdanê de jî her eskerî ji hindama xwe de digot, ”Ên ku şevê din li hidûd xistin kî bûn, hûn wan nas dikin...”

Bîçer bêhawe ji çap ketibû. Mîna dînekî har, xwe ji ser vî diavêt ser ê din, li wan dixist û siqêfên kotî dikirin. Tu ferqa van û jinên çola erebîstanê ji hev tune bû. Heger ev belengaz, bê rîh û simbêl bana, ê ku bi rewşê nizanîba wê bigota qey hemû jî jinên wî ne. Herdu aliyan jî qîma xwe bi vê jin û mêritiyê anîbû. Keft û leptên Bîçer ên di kêlikên nuh de, mirov li kêlikên derbasbûyî poşman dikir. Kêlikan bi haweyê meşa gêrikê, kêlikên zilmê digindiran-din. Lê dîsa jî roj ji cihê xwe ne diqeliqî. Bûbû risas. Wan ewqas lêdan xwarîbû û hîn jî seet ne bûbû duwazdehê nîvro.

”Bekçî gû! Dema ku qaçaxçî di bestê re bi jor de hilkişiyen tu çima ne ket kemîna wan, hi?”

”Qomandarê min ez ne ketim kemîna wan, lê min li wan teqand.”

”Tu çima ne ket kemîna wan û te çend kes ji wan ne kuştin?”

”Ez hinekî dereng bi wan agahdar bûm.”

Bi berstika wî girt. Xwest ku wî bilind bike, ling biavê-je ber û wî bixîne. Lêbelê Remo bi qama xwe ferqeke mezin lê fikir. Dirêj bû. Nikarîbû ew bilind bikira. Da ber weşan. Remo paşûpê çû, lingên wî di hev werqilîn û li ser piştê totlanî ket. Bîçer hilkişiya ser sênga wî û xwe kil kir. Remo bi qîr û hewar xwe qulipand ser teniştê rastê. Bîçer kumi-şî; lê zû bi xwe re giha ne ket erdê. Destên wî hinekî bûbûn bi herî. Eskerekî destmalka xwe dirêjî wî kir. Piştî ku destên xwe ji heriyê pqij kirin, bêdeng sekinî û li herdu destên xwe nerî. Dest li hev qulipandin, hûk kir wan û tilî bi hev firkandin. Kefa destê wî ê çepê hinekî zelhitîbû.

Li gora têgihîştina Bîçer, Remo bêûsuliyek mezin pê re kiribû. Bîçer hilkişiyabû ser sênga wî û wî jî sêng jê re ber-nedabû. Gerek berdaba. Mîna çûkê ku sipî ketibûn bin baskên wî, xwe li ber Bîçer temisandibû.

”Qomandarê min bibexîşîne, bêhemdî bû. Ji êşa canê xwe bêyî ku ez li xwe hakim bibim, min ew lept kir...”

Bîçer xwe li ser lingekî zîzikand, pelqînî ji ruyê wî anî û qêriya:

”Garaneke qaçaxçî di bestê re dimeşe, temamê gund bi dengê reqîna kevirên ku ji ber simê hespên wan dipekin, şiyar dibin û tu jî bi vê yekê şiyar nabî, ha!”

Remo bi lédana ku xwaribû, gêj bûbû û çarmêrkî rûniştibû. Bi temtêleke ku heyvanê mêranîyê li ba ne mabû, bi herdu destan serê xwe hişk zefî kir û hilmekê sekinî. Dû re serê xwe xist nav şeqên xwe û bi kelûgirî axivî:

”Qomandarê min, wilehî min bi tivinga xwe heta bi

qûntara çiyê da dû wan...”

Li gora mercên ku dewletê ji beqçyan re danîbûn, beqçî gerek di bin emrê muxtêr de nahtorî li gund kiriba. Beqçî wê têkilî malê qaçaxê û qaçaxçyan nebûya. Ev kar diket mista esker û polîsan. Lêbelê gava ku qaçaxçyan li hidûd dixistin, komutanan jî îcar wilo li beqçyan dikirin.

”Yanî tu niha rast dibêjî, ha! Tu bi xwe ji xwe bawer dikî ku heta ez jî ji te bawer bikim?”

”Erê erê, qomandarê min. Heta bi qûntara çiyê min da dû wan...”

Bîçer serê xwe ber bi ezmên de rakir, hinekî fikirî. Dû re berê xwe da muxtêr:

”Bedran axa, ma ez ji beqçiyê te bawer bikim? Ma tu bi xwe bawer dikî?”

Muxtar:

”Çiqasî daye dû qaçaxçyan ez ê wê nizanibim, lê gava ku ez hilkişiyabûm ser xênî û min li teqîna ser hidûd guhdarî dikir, beqçî jî wê gavê ji jora gund ber bi mala min de dihat.”

Bîçer madê xwe ê tîrş, tîrştir kir û tîfek tê werkir.

”Biceheme! Hûn hemû wilo derewîn in, hûn tu carî gotina rast ji mirov re nabêjin” got û hişê xwe da ser bêtê-la ku Hesên Çawîş anîbû ber guhê wî.

”...Ma em wî binin wir?”

”...Mirî ye sax e?”

”...Werînin!”

Di vê navê re ji eskerên ku li ser bendera jora gund nahtorî dikir, yekî bang kir.

”Komutanê min, ma em wan berdinyanbînin ba we?”

”Erê wan werînin vir!”

Eskeran jin û mêrekî çiyayî tev li kerên wan girtibûn. Barê wan dims bû. Dimsê xwe li ser gotina Heso, anîbûn ku li gund bifirota.

Bîçer piştî ku got "hûn ji kîjan gundî nin?" mîna dîkê elokan li dor wan sûrikî, ketûber pehîn li zilêm xist û darê xwe di meşkan rakir.

"Em ji gundê Hebîsê ne", zilêm got û di temeneyê de sekinî.

"Ev pîrek çî te ye?"

"Jina min e."

"Nasnava xwe derxîne ez bibînim!"

Ji roja ku xeta mayinan hatibû danîn, li herêmê bênasnav kesekî ji gundê xwe nikarîbû bi derekê de biçûya. Gera bênasnav qedexe bû. Sûc jî ji du sed benqenotî dest pê dikir û heta ku digiha hezarî.

"Qomandarê min li qisûra min nenere, min cûzdana xwe li mal ji bîr kiriye."

"Navê te çî ye?"

"Navê min Nesro ye."

Bi ser de hîlbû:

"Tu ê nasnava xwe ji bîr bikî ha! Tu ê bêqanûniyan bikî qewad! Ma tu kitim î?"

Nesro mirovekî navser bû. Û bi giştî jî navserên vê herêmê hinekî jibîrkoyî bûn.

"Na. Lê bawer bike min ji bîr kir..."

"Temam tamam, qaçaxçiyên tu şandiye vir da ji aqûbeta hevalê xwe tiştêkî fêhm bikin. Ne wilo?"

Nesro bi vê gotinê cefilî, qûnaqûna du gavan paş de çû. Dû re xwe berda ser çongan, ji Bîçer re çû sicûdê û bi kelûgirî got:

”Ez ketim bextê te qomandarê min tu ê min nekujî. Ez bi navê Atatirk û Xwedê sûnd dixwim ku hay û bayê min ji tu qaçaxçiyar tuneye...”

Nesro hîn ji serî de ji desthilarîn ketibû. Çar sal berê dîsa barê wî dims bû, hatibû Zorava û bi rê de pêrgî du cendermeyan bûbû. Cendermeyan bila sûc û sebeb dimsê wî bi erdê dakiribûn û bi lêdanê parsûyekî wî şikenandibûn. Ji wê rojê de êdî Nesro tu carî di rêyan re nema meşiyabû. Li çolbirê dixist û diçû qonaxa xwe. Vê carê jî li çolbirê xistibû. Lê dîsa jî ketibû destê eskeran. Ji Hebîsê di çiyê re heta bi Zorava sirt û sirt, kaş û kaş, newal û newal hatibûn. Rêya ku li dor sê seetan digirt, wan li xwe kiribû pênc-şeş seet. Bi halekî zor xwe gihandibûn gund.

Bîçer lingê xwe ê rastê danî ser piştê wî. Destê xwe da ber ruyê xwe û xwe bi ser enîşkê de berda.

”Îro ne roja firotina dimsê ye. Mirov di rojên wilo seqemî de ji mala xwe dernakeve. Rast ji min re bibêje pûşt” got û lêxist.

Piştî ku ji dev û bêvila Nesro xwîn beliqî, êdî di navbera herdu keran de, li ser qerevîzkan da rûniştandin û digel eskerên xwe ve herçar meşkên wî ê dimsê dan ber devê qezetoreyan. Dims bi ser de pijiqî, têkilî xwînê bû û bi erdê ve herikî. Ew jî mîna şikerekê bêdeng rawestiyabû. Destên xwe danîbûn ser serê xwe, serî daqûl kiribû û xwe bi ser hev de kiribû gilok.

Bîçer:

”Rabe ser xwe qewad!”

Nesro rabû ser xwe. Lê çawa rabû! Pêşî xwe avêt lingên Bîçer û ha ha lingên wî maçî kirin. Dû re hişk bi herdu destên wî girt û bêsekin li ser hev destên wî maçî kirin.

Heger Bîçer pehînek li qesefa sêngê ne xistiba û ew jî serpiştîkî ne ketiba, ji şêla wî dida der ku maçîkirin wê hîn pir bidomanda.

Bîçer berê xwe da koma zilaman û dîsa bi qahr:

”Ev kûçîk wê mêhvanê kîjan kûçîkî ji we ba?” got û qelşa hindurê qûna xwe xurand.

Heso:

”Ew mêhvanê min e qomandarê min.”

”Mêhvanê te ye ha!” got û ber pê de çeng bû.

Heso xwe li ser pêyan ne digirt, herwiha rûniştîbû. Bîçer lingê xwe xist sênga wî dahf da û ji Nesro re got:

”Vî qûnekî di nav dimsê de bide!”

Nesro bêyî ku bifikire bi bazdan hat. Bi çepilê Heso girt û ber bi mextela xwe de kişand. Heso jî di vê navê re mîna ku li mizgeftê be, her tişt ji bîr kiribû, bi hewleke mezin laşê xwe ji pîsiyê û rêxê diparast. Gundîyan bin berqefan wek qedemgehê bi kar dianîn. Navbera mextela Nesro û Heso li dor çil gavekî digirt. Bi rastî Nesro bi haweyekî kotî Heso gêr kir. Heger Bîçer ne gotiba ”kewaşe, bes e bes, ma qey çavên te li kuştina wî ye”, bi gêrkirina wî a bi lez û bez, belkî Heso bibeheciya jî. Mîna ku terempêl lêxîne, hewloxwarî û bêdeng li erdê vezilîyabû û herwiha zahferan ji dev diherikî.

Xelkê herêmê piçûk-mezin, bi qasî ku pez ji gur ditirsîya, wilo ji eskeran ditirsîyan. Her roj ya eskerên Stîlîlê û ya jî ên hidûd li gundekî çiyê û deşta Nêsebinê di ser zîkê xelkê de bûn; xelk dişelîhandin û êşkence li wan dikirin. Gundî ba, bajarî ba, gava zarokên xwe dikirin xew û zarok raneketibana, ji zarokan re digotin ”razên, binere wê esker bên we ha!...” Zarok jî bêdeng dibûn û radiketîn. Zarokan

esker baş nas dikirin.

Li vê herêmê selahiyeta eskerekî bêrutbe, bi qasî selahiyeta qiralekî ereb, mezin dihat.

Rojekê eskerekî qereqola Stilîlê, li gundekî çiyê, pêncê-şêst mêr xwas derxistin ser bênderên gund û yek bi yek li hemiyar siwar hat. Dû re jî li dor niv seetekê ew di nav striyan de birin û anîn.

Gundiyekî gava eskerek li çolê, li ser rê, li ku derê dîtiba bila bidîta, mecbûr bû dev ji karê xwe berda, kar çî diba bila biba, ji vî eskerî re têteta temenê û emirê ku wî bida, pêk bianiya.

Di navbera salên 1935an û 1940î de li Stilîlê wilo merc danîbûn ku gava başçawîşê qereqolê derdiket nav gund, mîna ku darbista miriyekî di ber mirov re derbas bibe û mirov jî hema wilo yekser rabe ser xwe, çik bisekine û jê re duan bike, gundiyan dev ji karê xwe berdida û jê re diketin temenê. Lê ji ber ku Stilîlê gundekî li dor du hezar malî bû û li vî gundî dezgahên wek nalbendiyê, kurtankerî, dar-teraşî, sengteraşî û qesirbendiyê hebûn, benê xwe hinekî sist dikin. Qereqol di nav gund de bû. Başçawîş jî her roj pêşenîka xwe şeh dikir û li nav malan digeriya. Kar disekinî û xelkê ji gund bar dikir. Di wan salan de barkirina ji vî gundî, li hesabê komutanan ne dihat. Ji ber ku Stilîlê dilê herêmê bû. Cihêkî rêser bû. Ji bona ku mirov mezinahî li hermê bikira, pêşî divabû mirov şahê Stilîlê ba.

Dîsa deng bi bêtêlê ket. Hîn Bîçer ne peyivbû, hema wilo pê re girîna cemsan ji gundê li jêra Zorava bilind bû. Gundiyan bi carekê ve berê xwe dan wir, ziq li rê nerîn û bêyî ku bi xwe agahdar bibin, hêdî bi hêdî tewiyan. Gava serê cemsan diyar bûn, ev qerevîzkî rûniştin. Di vê kêlikê

de ji bilî kuştin û malwêrankirinê tişteke ne dihat bîra kesekî ji wan. Her kes ketibû tolaqa canê xwe. Di dilê wan re, vê carê dora kuştina kê ji me ye? derbas dibû. Mela Salar di ber xwe de ditewirand:

”Ev teres, îro wê hinekan ji me bikujin. Îcar ev hin xwezîka Heso yan jî Circîs ba...” Lê fikra Circîs û Heso jî wek a Salar bû. Wan jî ji hev re fala kuştinê vedikir û gorên hev dikolan.

”Gava Heso bikujin, wê malbat bêserî bimîne. Di malbatê de ên ku şûna wî dagirin tune ne. Û wê demê jî gund wê bi min bimîne, ez çawa bixwazim ez ê wilo bikim...”

Heso jî zahferana ku berî niha avêtibû ji bîr kiribû, dims û demûşa bi laşê xwe ve ne didît û bi dizîka ji xwe re digot:

”Xwezîka eskeran Circîs kuştibana û di bedêla vê kuştinê de jî herdu lingên min heta bi gwîzekê jê kiribana!..”

Panzêrek û cemseyek li jora berqefan sekinîn. Cemseyeke din jî qedere kîlometreyekê hîn ji wan dûr bû. Mirov digot qey şifêrê wê li deverê awiqîbû, bi hesabê ku hema di cih de bigiha wan, xurt diajot. Ji nav tekerên terempêlê ên dawiyê mîna ava xortûma agirvimirînê herî dipijiqî; herî bi hewa de bilind dibû, wek dolaba êş li hev dizivirî û bi lez dihat xwarê.

Panzêr li pêşiya cemseyê hinekî dûr sekinî. Ji heriya bi derdora panzêrê ve mirov tê derdixist ku panzêr, li gelek gundên herêmê geriyabû.

Eskeran xwe berî teymen ji cemseyê avêtin. Li wê navê rêz girtin û ketin temenê. Teymen bi avêtina ku xwe ji terempêlê avêt, bi yek tûşê hat nig Bîçer. Bîçer jî piştî ku giraniya temamê kelaxê xwe, di destê xwe de civand û şîqa-

mek pê ve kir, "Bênamûs lawê bênamûsan, te bi çi cesare-
tê ew lawê qehbikê xistiye wê terempêlê, hi!" got û vê carê
jî ew da ber kulm û pehînan.

"Lêbelê komutanê min, komutanê min..."

"Zû zû, wî termî biavêjin erdê!..."

Di vê navê re jî kûçikên ku li nav rez girêdayîbûn, mîna
ku ji halê xwe of kiribûn, hemû bi hev re bêyefş direyan.
Bîçer bi pêxêla xwe girt çirand û qîj da:

"Aaaax! Eskerrr! Çend dest fişek di ser wan kûçikan re
berdin, ez teqiyam! Ez çiriyam! Hiii! Ooff!..."

Çar eskeran digel hev berê tivingên xwe bi rajorî gund
vekirin û li ser rez girêdan. Herçaran jî cercûrên xwe vala
kirin. Lê kûçik bi teqînê re hîn bêhtir har bûn.

"Serokê kûçikan dahbe Hûtooo, bi lez û bez here wan
kûçikan haş bike!" Bîçer got, zikê xwe bel kir û kulîmeka
xwe a çepê xurand. Piştî ku çîmên xwe ji hev vekirin, hine-
kî xwe bi ser kabokan de tewand û bi nav şeqan lîst, dîsa
got:

"Esker, çend dest fişekên din berdîn wan" û li meşa
Hûto temaşe kir.

Eskeran mîna ku komutanê wan dixwest Hûto bireve û
ew jî ji reva wî zewqê bistîne, di ser serê Hûto re gule firan-
dîn. Bi dengê teqînê re pêl li Hûto ket, qîr li ser qîrê da û
wek babîsokê çû. Çû lê çawa çû! Berê xwe da rohilat û li
nav avzêla erdê nêzîkî gund xist. Komutan jî ji kenan lal
bûbû. Li kabên xwe dixist û bi hîre hîr digot:

"Ji xwe re li qevzên wî binerin aman ya rebî! Mirov
dibêje qey qedeneyek dibeze!..."

Bi rastî jî qevzên ku wî diavêtin, mirov bi hêsanî dika-
rîbû bi qevzên hespekî kihêl qiyas bikira. Ezmên di nav

şeqên wî re xuyanî dikir. Gava dabû nav avzêlê û bazdida, ji av û heriya ku bi dû xwe de rakiribû, teba bû, insan bû çî direviya mirov tê dervedixist.

Peşkên baranê dihatin. Hewrên reş û tarî çiya rapêçan-bûn û belediyên vedidan. Ji hewran çiya reş xeriqbûn. Gire gira tavan tirs û sawêreke din didan. Şewq ji ezmên diçû, birûsk li tahtan diketin û agir ji wan bilind dibû. Û Zarokan jî qîj didan. Zarok difikirin ku ew dengê çapiliyên eskeran bûn û bi bavê wan de diteqiyên. Aha bêhneke din wê ew ”çapilî bi min de jî biteqin, hewarê yadê!” digotin û ha ha digiriyan.

Gundî hemû behetî mabûn! Ziq li termê ku bêhnika din eskeran ji terempêlê avêtibûn erdê, temaşe dikirin. Term digel ku bi derbên qezetoreyan hatibû terişandin, dîsa jî ewqasî ne bi xwîn bû. Zikê wî ne qelaştibûn, lê serê wî bi carekê ve pelixandibûn. Herdu kortikên çavên wî hatibûn xerimandin, guh û bêvil, kîr û gunên wî jê kiribûn. Heger ne ji şana ruyê Hisoyê licî ba, mirov wê ew nas ne kiriba.

Li gora ku qaçaxçiyên hevalê wî digotin, Hiso li hindama goristana Zorava ji serma dikeve tayê. Wek hevalên xwe hemiyên ew jî li ser bêr siwar e. Li hindama goristana Pîr Kermêl piştî ku dibêje ”ez diqefilim, ez nema xwe li xwe digirim”, çend deqîqe nakevin wê navê, bi ser bêr de dikumîşe û nema deng jê tê. Hevalên wî bi benekî naylonî wî li ser hespê girêdidin. Qapûtekî bi ser dadikin û bi lez berê xwe didin şikeftên çiyê. Piştî ku li şikeftê jê re agir dikin û wî li ber êgir vedizilînin, wî di wê rewşê de dihêlin û diçin. Bi kurtî, Hiso dimire. Îcar heger ne ji hespê wî ba, belkî esker danegeriyana şikeftê û ew ecêba mezin bi termê wî de

neanîbana. Hespê, xwediyê xwe dabû dest. Eskeran hesp ji dûr ve dîtibûn û rasterê xwe lê girtibûn. Hesp ji ber wan ne reviyabû. Lê dîsa jî ji kuştinê xelas ne bûbû. Hesp jî mîna term dabûn ber qezetoreyan.

Term li ser piştê bêstar û şilfitazî li wê navê avêtibû. Hiso hinekî dirêj û zehîfî xuyanî dikir. Sênga wî mîna ku mirov postê karekî bigire ser, hemû bi pirç bû. Ji pirça wî a wek qîrê, mirov tê derdixist ku Hiso hîn ciwan bû. Sih sal derbas ne kiribû. Sê-çar qezetore li kortika qirikê xistibûn, zengelork di bin çenê de xwe dabû ser hev, mîna hincasekê bel bûbû. Herdu ferşên çongan ji çerm bûbûn, ferşan zere xuyanî dikirin. Di şûna hev de belkî çil qezetore li kêleka wî a çepê xistibûn. Devê birînan fireh vebûbûn. Bi rastî kambaxî berdabûn laşê wî! Mirov nikarîbû xweşik nas bikira bê kî bû ew ê ku termê wî kiribûn sembola qebhetê!

Bîçer piştî ku erza teymen, li ser ku çima term bi dû terempêlê ve girênedabû û term ji çiyê heta Zorava bi erdê re ne xirxirandibû, şikenand. Pêşî xwest ku hema yekser term bi dû terempêlê ve girêde û li nav gund bigerîne. Lêbelê dû re gotin guhert, ”wî wilo bihêlin”, got û bi aliyê term de meşiya. Lingê xwe ê rastê li ser defê sênga Hiso gerand û bi serpozka potîne birînen wî tevdan. Serpozka hinekî bi xwîn bû. Wî potîn di erdê da. Dû re pê li sêngê kir, destekî xwe li ser kabê û ê din jî di kêlekê de danî. Qeweta kelaxê xwe hemû berda ser û qêriya:

”Pêzevingino bibin rêz! Yek bi yek werin li vî lawê qahbê binerin bê kî ye?”

Mela Salar ji cihê xwe qevizî û li ber term sekinî. Bîçer ziq li çavên mela nerî.

”Wek ku çavên te şil xuya dikin, tu digirî ha! Qey tu dixwazî ez wek wî li te jî bikim”, got û heta jê hat kulmek avête devê wî.

Mela teqlekê bi ser hev de qulipî. Lêbelê li yek tuşê jî rabû ser xwe û bi dengekî melûl:

”Qomandarê min, wilehilezîm ez vî mirovî nas nakim!”

”Lawê bênamûsan, te lê temaşe ne kir heta ku tu wî nas bikî. Li nav şeçên wî binere, belkî ji kîr û gunan tu wî nas bikî!...”

Gotinên wî dilê Salar perçe kiribû. Difikirî:

Ma li himberî vî zalimî ez dikarim çi bikim, ya rebî! Ji vî mexlûqê ku termê miriyekî tîş tîşî kiriye, ez ê çi bibêjim ax hewar! Ey Xwedayê mezin, te ev ebdê xwe ê jar û hejar, ji bo ku çar qurûş pere qezenc bikira û kufletê xwe bi salê xista, qerisandiye û tu bi destê ebdekî xwe î din asaqaan tê de dikî! Heger te qaçax bi vî ebdî şêrîn ne kiriba, ev ibret jî ne dihat serê wî! Îcar hinekî rehmê biavêje dilê vî zalimî ku xwe ji ser vî kelaxê tar û markirî bide alî!...

Mela xwe daqûl kiribû û qîq li nav şeçên wî dinerî. Piştî ku kêlîkekê dirêj wilo daqûlkirî ma:

”Qomandarê min, bi bilah û bi tilah min ew nas ne kir” got û bi lez meşiya.

Circîs di nîvê rêzê de mîna ku ne dixwest kesek wî bibîne, ketibû talda ê di pêşiya xwe de. Diririkirî. Bi zor xwe li ser pêyan radigirt. Heso jî li erdê dinerî û xwe bi ser hev de diqurîçand. Dîsa xofê girtibû dilê wî. Bi qurîncekan dixwest canê xwe hinekî şiyar bikira da bikariba xwe li tena bigirta û Bîçer bibersivanda. Heso gava ku tirs û sawêr pê re çêdibû, her tim qurîncek ji xwe didan. Ev haweyê wî, di gelek caran de sahw ji ser revandibû û ew bi cesaret kiribû.

Lêbelê di vê carê de ev hawe qelp derketibû. Bi çermê laşê xwe digirt badida û hey badida, lê canê wî mîna ku bi carekê ve pûç bûbû bi xwe şiyar ne dibû. Nenûkên xwe di çerm de diçikilandin û nenûk digihandin hev, lê dîsa jî fêde ne dikir. Xwe bi xwe digot, "qey ez saxekî ji miriya me! Belkî jî ez mirî me, ez bi xwe nizamim" û dev lêva xwe dikir. Lêv ji zû de ziwa bûbûn, xwînê lêv şil ne dikirin. Di dawiyê de hişk bi zimanê xwe girt, ziman kişiya û wî dev qurmê zimên kir. Rimekê bilind bû û bi ser Bîçer de pengizî.

"Ecelê neke Heso efendî, hinekî bi sebir be wê dor bigihê te", Bîçer got û pehînek di zikê ê tenişt wî de werkir. Qêrîn bi ê teniştê ket, bi zikê xwe girt û devê xwe xiste erdê. Di wê navê re jî eskerekî li çend gundiyan ku çima rûniştibûn, dixist.

Bîçer li dora term çû û hat û zîvirî. Ling da bin term û qulipand ser zik. Pê li tilmiqûnan kir. Xwest ku wan bilewliqîne. Lêbelê tilmiqûn jî mîna temamê kelêx ji sermê bûbûn çekur, ne lewliqîn. Tif wan kir. Tif bi ser term de belawela hat xwarê. Kupkup bi devê wî ket, mîna ku avê di devê xwe de werde tif da ser hev, bi hêrs dîsa tif kir ser term û berê xwe da Heso.

"Tam li qula qûnê binere!"

Heso çend kêlik berê hebitîbû, lê ne bi qasî di vê kêlika niha de. Rengê wî şima veda. Çavên wî mîna du tasan vebûn, bêlept sekinî û beloq nerî. Gotinên bavê di bîrê de hatin. Bavê jê re gotibû "lawê min, heta bi miriyên xwe jî di destê eskerên tirko de nehêlin, di miriyan de daran dikutin. Min bi çavên serê xwe dît.

Dema ku Eliyê Betê bi destê eskeran hat kuştin û eşîra wî ji desthilanîn ket, eskeran jî serê hin fêrisên wan jê kirin

û dar di wan de kutan!” Lêbelê wî ji bavê xwe bawer ne kiribû.

Heso gava ku diket tengayê, gelek çaran jibîrkoyî dibû û xwe belav dikir. Eskeran li gelek gundên herêmê û heta li gundê wî bi xwe jî di destava termê Temer de dar kutabûn.

”Hiii çawa bû kerxaneçî? Te pir lê temaşe kir. De ka bibêje bê ev qûna kîjan qûnekî ye?”

Mîna yekî di xew de ku mirov wî bi dêr şiyar bike:

”Haa!” got û wek dînan tevxiçilî.

”Bêşeref ez ji te re dibêjim ev kî ye? Tu wî nas dikî, zû ji min re bibêje!”

Heso ew nas ne dikir. Belkî di temamê jiyana xwe de ev mirovê ji hevqeliştî ne dîtibû. Lêbelê Bîçer wek wî ne difikirî.

”Qaçaxçiyê ku bikaribe di vî gundî re derbas bibe, miheqeq wê hin jî dostê wî hebin. Ev hin kî ne zû bibêje!”

Argûşkên Heso li hev siwar bûbûn. Gava diaxivî kufnî ji dev dihat, bêje ji hev belav dibûn, tîp tazî digindirîn. Bîçer jê fêhm ne dikir. Di dawiyê de bi herdu destan weş lê xist û got:

”Devê te şahidê te ye. Temam, min fêhm kir ku tu wî nas dikî...”

Heso bêkeys deverû çû erdê. Tibabekî wilo ma. Dû re xwe da ser hev û bi qûnkişkê xwe ji term dûr xist.

Gundiyan yek bi yek li term nerîn. Komutên him asaq di term û him jî di wan hemiyan de kir. Lêbelê gundî vê carê bi cesaret derketibûn, kesekî xwe li tiştêkî ne kir xwedî.

Di hin rojên wiha de hin gundî, bêyî ku hay û bayê wan ji qaçaxçiyên hebana yan hin qaçaxçiyên kuştî nas bikirana,

bi êşkenceya eskeran xwe dixistin bin telpê û derew li xwe dikirin. Di sala 1959an de komutanê hidûd, du zoravî bi mebesta ku qereqola hidûd şelihandibûn, êşkence kiribûn. Bi êşkenceyê ewraq bi wan dabû înzekirin û ew rêyê dadgehê kiribûn. Dadgehê yazdeh sal ceze dabûn wan. Li gora ku qaçaxçiyên digot, komutên qereqol şelihandibû. Barê pênc-şeş qantiran sîleh û cebîlxane firotibûn wan.

Hesen Çawîş û du eskeran xwest ku termê Hiso ji destan girêdin. Lê Bîçer li himberî vê rabestina wan derket. Term ji lingan girêdan û bi dû panzêrê vekirin. Panzêrê liviya û berê xwe da nav gund. Pîrekên ku li ber deriyê hewşan li hev kom bûbûn, reviyên hinduran. Paceyên odan girtin û xwe li zarokan rapêçan. Panzêr li dora gund zivîrî û dîsa hat li cihê ku jê liviyabû rawestiya. Term ji ser piştê qulipî bû ser dev. Serê Hiso felqe felqe pejişibû. Ji heriyê mejî, goşt, hestî û porê wî ji hev ne dihate fesilandin.

Bîçer piştî ku ji ê şifêr re got, "carekê jî di ber temamê malan re here û were", dîsa rahişte dêr. Darê xwe mîna sûrê qetilê avêt wî, ê dîn û bi qahr axivî:

"Heçê ji we de qaçaxê neke dêya wî jina wî be! Qaçaxê bikin, bikin!..."

Kesekî gotinên wî lê venegerandin.

Seet li derdora yekê nîvro bû. Bîçer li pêpîkê xist û esker hemû li dor xwe civandin.

"Zû xwe bidin ser hev ku em bi rê kevin", got û ber bi Circîs de çû.

Di vê bêhnîkê de jî dîkekî sipî î şamî dabû dû mirîşkêkê. Bi qîje wîj û tuxe tux hevdu li dora qesrê digerandin. Dîk eman ne dida mirîşkê, xwe ji ser venedikişand. Mirîşkê bêmefer xwe li nav koma gundiyan xist, melîsî û dîk bazda

ser ku bifisikînê. Bîçer bi xwe ne xweş anî:

”Eskerino, wî dîkî bigurînin” got û bang Mîrzo yê mitirb kir.

”Reyisê dîk û mirîşkan Mîrzo, were vir!”

Mîrzo ji cihê ku lê sekinîbû bazda û bi haweyekî mitirbî:

”Emir bike qomandarê min ê herî mezin!”

”Vê mirîşkê çima xwe avêt nav koma me û xwe li ber dîk melisand? Dîk çima wilo di nav me de fisikand vê mirîşkê?”

Mîrzo xwe bi ser hev de qurmiçand û bi haweyekî melûl:

”Ma ez çî dizanim qomandarê min...”

”Bi bazdanê here mirîşkên xwe bîne vir û ji wan re li ribabê bixe!”

Mîrzo, gava çîçik nuh ji hêkê derdiketin, çîçik dixistin hindurê sêlê, sêl bi agirekî hûr hêdî bi hedî germ dikir û ji çîçikan re li ribabê dixist. Bi vî haweyî çîçik mezin dikirin. Refek dîk û mirîşkên wî hebûn û hemû jî reqisvanî bûn. Dema ku Mîrzo li ribabê dixist û wan jî dengê ribaba wî dikir, dev ji êm berdidan û di cihê xwe de habela direqisîn. Dîkekî wî î qoqo, bi rastî jî tam heqê reqsê didayê. Gava ku Mîrzo ew hemû li ser bênderaan kom dikirin û ji wan re li ribabê dixist, vî dîkî sergovendî dikir, baskên xwe ji hev vedikirin, xwe dilewliqand û ji vî serî diçû seriyê din.

Mîrzo bi sê mirîşkan, dîkekî û ribaba xwe ve hat. Çûn û hatina wî hemû deh deqîqe ne girtibû.

”Qomandarê min ji bo ku mirîşk bireqisîn, divê ku ez bi zimanê wan bistirêm. Ew ji tirkî fêhm nakin.”

”Temam, bi zimanê wan bistirê!”

Destên Mîrzo ji lêdanê werimîbûn, bi zor ribab digirt.
Zîqînî bi ribabê xist, mirîşk çeng bûn û wî bi kurdî stra:

”Giriyê min bi aqilê me tê
Kenê min bi halê me tê
Mirîskino zelqa we tê
Gidî bigirin dawetê
Eman eman eman...”

Bîçer û eskerên xwe ji ken lal bûn û li erdê veziliyan.
Mîrzo gerek zêdî deh deqîqeyan li ribabê ne xistiba. Lê li
ser emirê komutan, heta ku mirîşkên wi ji taqet ketin û di
cihê xwe de melişîn, lê xist.

Bîçer Circîs xewle kir û bi aliyê berqefan de meşiyar. Bi
haweyekî devliken:

”Circîs efendî...”

Xwîn bi Circîs ve hat, ruyê wî mîna gulekê vebû. Xwe
li bendî gotina bi dû re ne girt, bi kêf got:

”Bibêje qomandarê min bibêje” û ziq li devê wî temaşe
kir.

Bîçer destê xwe di ser serê wî re bir û anî û firkand. Bi
haweyê ku bikene zor da xwe. Devê wî mîna qayîşa patozê
veziliya, bi tenê serikê diranan diyar kirin û bi xweş û bêş
got:

”Circîs efendî, ev Heso çima ewqasî dijminê te û kinê-
sa te ye? Wê rojê dîsa zilamekî xwe, vê carê jî bi sebeba ku
ez qesabiya qereqolê ji zilamê te bistînim, şandibû nig
Hesen Çawîş. Lê ji ber ku dilê min her tim ji te re dixaw-
ze, min zilamê Heso qewirand...”

”Qomandarê min dûrî te, dûrî te, dûrî te, Heso miro-

vekî teşqelker, pêxwas, fesad û şerxwaz e!...”

”Bihêle ez peyva xwe biqedînim!”

Circîs hinekî cefilî, xwe paş de vekîşand û kete temenê.

”Qomandarê min bibexîşîne, devê min bişikê, ma qey min li himberî te qisûrek kir?”

”Çend roj berê jî îcar Heso hate nig min û got, ‘Circîs dan û stendîne bi qaçaxçiyên re dike.’ Lê min bi xwe bawer ne kir. Ê ez naxwazim jî bawer bikim. Ez heşkere ji te re dibêjim ku ez ji Heso dihenitînim. Mirovekî pir qure û zimandirêj e. Hege rojekê ez bibihîzim ku zilamên wî di gund de xirecirê derxînin, ê ne bavê wî melkemot be jî dîsa ew ê ji nav lepên min xelas nebe; ez ê bihêlim ku başçawîşê Stîlîlê wî bi lêdanê tirek bike. Ê heta belkî ez wî rêyî gir-tîgehê jî bikim.”

Circîs pir dixwest ku Bîçer herwiha di biwara Heso de biaxivya; rêya bersivê bida wî û wî jî jê re şelafî bikira. Lê Bîçer a xwe gotibû; kin gotibû û tam jî ketibû serê Circîs. Bîçer piştî ku bi herdu destan ruyê wî hinekî firmand, bi lez hat ba eskerên xwe. Li terempêlê siwar bû, serê xwe di pacê re derxist, ”ez di dê û jinê we hemiyan ku..im û bi xatirê we!” got û terempêl bi rê ketin. Ew li cemseya pêşî siwar hatibû. Panzêrê dabû dû cemseyan. Termê Hiso jî mîna beretekî bi dû panzêrê vebû û ber bi gundên derdorê hidûd ve sûrikîn.

Terempêl gîhabûn gundê binya Zorava, lêbelê zoravî ji tirsî Bîçer hîn jî wilo bêdeng, di temenê de rawestiyabûn. Heger ne ji qelebalixî pîrekan, orandina dewêr û ewte ewta kûçikan ba, kî dizane, ev bêdengî belkî tibabekî dirêj hîn jî dom bikira. Lê pîrek ji mêrên xwe wêrektir derketibûn. Bêdengiya mêran zû xerab kirin. Li bendî wan nesekinîn; dewar û pezên xwe bi çolê de rast kirin û xwe berdan ser benderan. Teqil û pêl li zilaman ket. Dijmin û dijmin digel hev rêz girtibûn. Yek bi yek ji ber hev ketin, heryek ber bi hevalê xwe de pekiya û xwe li dera ha dan ser hev. Du komên dijmin ji hev cida rûniştin û bi ser êşa birînên xwe de tewiyan. Çar-pênc seetan lêdan xwaribûn û li ser pêyan rawestiyabûn. Heger Bîçer ji gund nedaba rê û herwiha asaq û tore di wan de kiriba, van mirovan belkî pênc seetên din heta belkî deh-pazdeh seetên din jî bi wî hawayî bikarîba xwe li ser lingan ragirtiba. Piştî ku bawerî anîn êdî Bîçer nema li wan vedigere, bi êşa canê xwe şiyar bûn û li ser wê şil û pilê bêhemd xwe ramidandin. Piçûk û mezin temamê gund bi ser benderan de kişiyên. Qefile bi qefile dihatin. Lê Sarê di nav wan de xuyanî ne dikir. Meyroyê dabû pêşîya qefilê û bêhnçikyayî dihat. Dergûş li malê avêtibû. Xawas, servekirî û bi tena kirês bû. Hûçikên wê ên berdayî bi erdê ve dikişiyên. Pêxêla wê vekirîbû. Memikên wê ên girover di şîr de zewirîbûn, serikê memikan mîna du guhîjan di bin kirês de bel bûbûn. Wê nizanîbû ku bi wî hawayê xwe, pê li adetên civakê kiriye û meydan ji zilaman re xwendiyê. Ji her kesî bêhtir ew tirsiyabû. "Min kuştina bavê xwe dît, ez naxwazim kuştina Temo jî bibînim",

digot. Li gora urf û edetên wan şerm bû gava ku pîrekê di nav koma zilaman de, mêre xwe maçî kiriba. Lê Meyroyê mîna ku ne di nav kevnepoşiyên islamê de mezin bûbû, li pêş wêqas komê, çepilên xwe li gewriya Temo gerandibûn û ew maçî dikir. Temo jî ew dahf dida û bi hêrs jê re digot "keçê, xwe ji ser min bide alî, şerm e! Li himberî bavê min tu çawa dikarî min maçî bikî!..." Lê pir jî dixwest ku devê wê ji ruyê wî û heta ji temamê laşê wî derneketa. Di nav livînan de ji bo ku Meyroyê xwe lê bipêça û nehişt pê re têketa têkiliyê, dil diavêt. Gelek pîrekên din jî mîna Meyroyê kiribûn. Pîrekan mûlit kiribûn setqe ku mêr dîsa bi saxî li wan vegeyriyana. Jina Cemşîtê şivan kurka ku hîn di ser hêkan de bû kiribû setqe. Cemşît bi qahr ji jina xwe re digot "keçê Helê, ma mirov kurkê dike setqe!" Helîmê jî jê re digot "ma ji mirîşkê pê ve çî me hebû Cemşîtko! De îcar şikiriya xwe bi rebê banî bîne ku tu da xatirê wê mirîşkê. Heger min kurk ne kiriba setqa te, bi saxî tu ê çawa li min vegeyriya, looo!"

Bîçer û eskerên xwe zoravî pir êşandibûn. Canê wan bi lêdanê kiribûn wek rêsi. Parsû û serê hinekan şikenandibûn. Ling û destên wan bi daran terişandibûn. Hin jê xwîn vedirşiyan. Lê dîsa jî ev lêdana ha li gora lêdanên berê, ne tiştek bû. Zoraviyan qezenç kiribû. Kesek ji wan ne hatibû kuştin. Hebûn, hema çiqasî bi merez û êş û cefa ba, dîsa jî ji nebûnê çêtir bû. Her kesî şikiriya xwe dianî û digot "mala wî ava ku kesek ji me bi dû terempêlan ve girênda! Kesek ji me bi rêya nexweşxana Mêrdînê de neşand! Kesek ji me ne kuşt! Mala wî hezar hezar carî ava be ku pîra Sarê ne kuşt!..."

Heso ji hawhaw ketibû. Nikarîbû raba ser xwe. Lingê wî ê tehenî, ji felaqê mîna balonekê nepixîbû. Ling diariya. Dema ling dilebitand, tevzînok bi ling ve hildikişiyar agir bi kezeba wî diket. Bi pişta xwe girtibû û xwe bi ser hev de diguvaşt. Ji pehînen Bîçer canê wî nermijîbû. Temo ew li ser pişta xwe kiribû û anîbû malê. Sarê ketibû ber pişta wî û melhema çavan di piştê de dida.

”Heso laşê te xerab bûye, ka em te bibin Mêrdînê nig textor.”

Wî bi hinc destê Sarê ji ser pişta xwe heliqand:

”Textorê min di gund de ye, xwîna wî melhema birînen min e!...”

Sarê qesda gotina wî fêhm dikir. Lê ne dixwest ku cir pê re bikişanda û têketa qirika wî. Hinekî fikirî. Xuya dikir ku hêl dida gotinên bijarte; bi van gotinan mêrê xwe nerm bikira, da felaketêke ji a berî niha mezintir bi serê wan de nehata.

”Zarokên xelkê ji dengê tivingên eskeran hebitîne, bêhna xwe fireh bike ez bi heyran...”

”Bila ew birayê te ê kafir jî wilo bifikire! Erê keçê, ev niha tu çima hat nav wan eskeran? Heger min ew derew bi wî teresî re ne kiriba niha tu kuştîbû. Ez hîn jî difikirim bê ew gotinên wilo çawa hatin bîra min!”

Sarê bi hesabê ku dilê wî xweş bike.

”Erê pîro, ma çima qey tu hindik î! Bi Xaliq tu îro tam zilam bû. Him bi aqilê xwe û him jî bi mêraniya xwe, tu gula komê bû.”

”Tew, bê çi guleke xweşik bû, mêro. Tereso qûna me

çilvirand, gû û mû da me û tu jî çêlî gulên ji min re dikî!
Bi rastî ev jin, ev jin şeytanê mêr e! Gava dilê wê bixwaze,
dikare mêr bi qasî Rûto mezin û bi qasî Şûto jî piçûk bike!
Bê kê bîra gulê dibir kuro!...”

Ew hîn wilo diaxivî, Hemo gava xwe avête hindur:

”Apê Heso, Xwedê xêr bike, mesele çî ye? Ji bo çî te
şandibû dû min?” got û di pêşberî wî de çarmêrkî rûnişt.

”Xwedê xêr neke! Em nikarin vê tirê ji mala hûran re
bihêlin. Têhildan di nav me de ji bav û kalan de tiştêkî
şerm bû. Lê van teresan ev bêşerefiya ha kir sêr û li me rast
kirin. Carekê derew, du caran derew, sê caran derew her ku
qomandarê hidûd bi eskerên xwe ve digire ser gund, vê
gotinê dibêje.”

Hemo piştî ku keserek kişand, destê xwe avêt bêrika
qêpût, ji bêrikê qutiya tûtinê derxist. Qutî mezin bû.
Qiraxeke wê zingar girtibû. Serê xwe bi ser qutiyê de
tewand û di ber xwe de pirsî:

”Kijan gotinê dibêje?”

Heso ji cihê xwe hilqevizî û mîna gindorekî bi ser
çementoyê de herikî. Xwe qulipand ser kêleka çepê û bi zirt
peyivî:

”Tu çima xwe ehmeqşeytanî dikî Hemo! Ma te ne dît
bê Hesên Çawîş ji te re çî digot?”

”Bêhna xwe fireh bike apo”, balîf ji ber piştta xwe da alî
û destê xwe avêt çeqmêq.

Temo rê nedayê, ji cihê xwe çeng bû û bi hîrmet
çeqmaq li ber pêxist. Çixare qalind pêçabû. Ji aliyê qûnikê
ve pêxist. Dixana çixara wî mîna badokê, zirav li hev zîvirî
û ber bi beştan de bilind bû.

”Apê Heso ez jî wek te difikirim. Idrîs fesad e; bi fesa-

diyê mû ji bavê xwe bernedaye. Ez bawer dikim ku di biwara me de bi Hesên Çawîş û qomandêr re peyiviye.”

Temo berî bavê xwe:

”Rast e, Idrîs mirovekî vîlikî ye. Serkêşê vîlikgerê hûran Idrîs e. Heger wî gotineke wilo bi çawîş re ne kiriba, çawîş ji nav wêqas komê bi qirika wî ne digirt. Çawîş genitiya wî ji tiliya xwe bêhn ne kiribû. Çawîş rast dibêje.”

Heso ji nişkê ve gotin guhert:

”Ka ew rebenê Nesro li ku ye?”

”Apo çû mala xwe”, Meyroyê got û destê xwe da ber ruyê xwe.

”Ma wê çima nere mala xwe caminê, em di şerê top û tenq û teyaran de ne. Erê kuro, niha hûn bi qedirê Mishefa Reş kin, ma çi hewcedarî pê heye ku ev xelk bi cûzdan û mizdanan li van gundik û mindikan ji xwe re bigerin, hi? Kî ji me çi bike ew pê dizanin. Me yek bi yek nas dikin. Navên me hemiyan li ba wan qeyd kirîne. Çend qulên teban û şikeft di van qelaç û çiyayikên me de hene, bi hemiyan dizanin. Tobe estexfirulah, erê niha ku di navbera Tirkî û Sûriyê de û ya jî di navbera me û van bêbavên eskeran de şer hebûya, dîsa xem ne dikir lo, bila li ser me bigeriyana. Dibê de were û kirasê xwe neçirîne! Qomandêrê hidûd û tabûra Nisêbînê û başçawîşê Stilîlê lingên me xistine zikê me, oof! Bûne şahên me, şahên me!...”

Sarê pala xwe dabû dîwêr, li wan dinerî û kûr kûr difikirî. Gotinên mêr û lêw kezeba wê peritandibû. Ditirsiya. Xwe di rewşeke heyirî de didît. Di mala wê de û li pêş çavên wê mêr û law, şewira lêdan û kuştina bira û merivên wê digerlandin. Lê mixabin nikarîbû du gotinên li xêrê bi wan re bikira. Bawer ne dikir ku Idrîs muxbirî kiriye.

Birayê xwe baş nas dikir, dizanîbû ku di terbiya wî de cihê muxbiriye tune bû. Lê wê çawa bikarîba ev yeka ha ji wan re bipeyitanda? Wê bi kîjan gotinan bikarîba ew dinyaya Heso a reş û tarî ronahî bikira? Li gora wê ew mirovekî zik-reş, bêûjdan û serxweçûyî bû. Wî bi ûjdanê xwe ê qirêj, dilê wê ê paqij dilewitand. Nava wê dikeliya dixwest bigiriya, lê girî layiqî xwe ne didît. Destê xwe dabû ber ruyê xwe û bi haweyê ku Heso bi êşa dil û kezeba xwe agahdar bikira, dil û kezeba Heso di dil û kezeba xwe de dabû ber gwîzên û melûl melûl li wan temaşe dikir. Li vî tewî law û bav û li wî tewî jî dîsa law û bav bû. Û ên bi wan re jî hemû xwe-diyên wê bûn. Bêhneke din wê xwe berdana gasînên gund û mîna teyran di hev re bifriyana. Wê çawa bikira vê pîra perşikestî? Wê giryê wê çawa têra hemiyan bikira? Gelo ew dilê wê ê ku bi qasî dilê teyrikekî piçûk bûbû, wê çawa bikarîba xwe li ber wê êşa mezin bigirta? Di vê bêhnîkê de pir dixwest ku mela Salar li vir ba. Di dilê xwe de ditewirand, "belkî wî, ev zilamên xafil ku ji mirovatiyê bêrîbûne, hinekî karîba hedayet kiriba..." Dixwest qasidekî bişîne dû mela. Û dîsa li Heso dinerî. Heso mîna hûtekî hevt serî di devê derî de didît. Qasid kî diba bila biba, ew ê di bin xezeba vî hûtî de bipelixiya.

"Temo zû gazî birayên xwe bike; bila her kes li vir biciwe; da em û van teresbavên hûran çend kaban biavêjin hev!..."

Sarê bêhemd ji cihê xwe qevizî. Li ber Heso sekinî, xwe bi ser de daqûl kir û bi herdu destan:

"Hey Xwedê topek li ser dilê te û dû re jî li ser dilê Cir-cîs xisto! Ev hûn doza çî li alemê dikin, we çî xwe raçavî hev kiriye! Ji vê rîha xwe a sipî fedî bike! Ma ne tu limêj

dikî, hey Xwedê limêj qebûl nekiro! Mûyekî reş di laşê te de nemaye, ji pirça laşê xwe ê sipî fedî bike, hey malviri-tiyo! Ji mirina te re tirek û fisek maye, li zarokên xwe bifi-kire, hey ne misilman! Tiştê bû çû, çû çû!...”

Ji peşkên tifa devê Sarê, serê Heso ê keçel şil bûbû. Gotinên jina wî pê ne xweş hatibûn. Sarê li himberî Hemo erza wî şikenandibû û ew piçûk xistibû. Heso hilda xwe ku rabe, lê nikarîbû. Eskerkî rûnişt û bi qîje wîj got:

”Ê ne jina Circîsko, jina Circîsko binere ez rabim, ez ê te biçirînim, ha! Waweylê, asas Circîsê herî mezin di mala min de ye û hîn jî min nas ne kiriye, kuro!...”

Sarê jê danexwar:

”Wey Xwedê bike yek ji we kêr û yek jî penêr be! Hema heçê ji we de ji ser hev vegere, ker di jina wî ...e û hew!” got û bi lez ji odeya mêhvanan derket.

Temo wek çipik firiya û bi nav malan ket. Hemo da xwe ku here malê, Heso peyivî:

”Bi ku de Hemo?”

”Ez dixwazim herim demaçeya xwe bînim.”

”Ka niha rûne heta ku kom bicive...”

Hemo şewirdar û cîgirê Heso bû. Ev yeka ha bi dilê Sarê jî bû. Desteka Sarê û hinek jî zir ehmeqîya pizûriyan, Hemo di nav zir ehmeqan de kiribû aqilmend. Dema ku wî bixwesta dikarîbû piçekî Heso ragirta. Digel ku mirove-kî nezanbû, dîsa jî gotina wî li cem Heso derbas dibû. Di gelek caran de biryarên Heso betal kiribûn û li gora serê xwe kar meşandibû. Sarê jê hez dikir. Lê di rojên pevçûnan de, bi qasî ku nefret ji Heso dikir, ewqasî jî ji wî dikir. Hemo vê carê jî dikarîbû Heso haş bikira û rê ne daba pevçûnê. Lê serê wî bi xwe jî wek ê mezinê wî piçûk bûbû.

Dema Hesen Çawîş lê êşkence dikir, Çawîş bi Idrîs şiban-dibû. Ji pehînen Bîçer qolinc hatibûnê, bêyî ku Heso bi xwe agahdar bikira, xwe bi ser hev de eciqandibû û gefî li Idrîs û Circîs xwaribûn. Heso biderxistina pevçûnê, birya-reke tam li gora dilê wî dabû.

Di hindurê niv seetekê de ji bilî Hûto, temamê mêrên pizûriyan li odeya Heso civiyan. Pizûrî bi mêrên xwe ji hûran hindiktir bûn. Ji bilî kesên cîran, pizûrî bîst û pênc û hûrî jî sih mêr hebûn. Lê ji ber ku herdu bendan jî Hûto bi pênc mêran dihesibandin, di pevçûnê de dibûn wek hev. Dema ku gundî bi pevçûnê diketin nav hev, pênc mêrên hûrî digel hev êrîş dianîn Hûto. Ew jî heger ne bi werîsan ba dîsa jî pê nikaribûn. Pênc zilaman bi çar werîsan Hûto dixistin navbera xwe. Heryekî bi serê werîs digirt û wek babîsokê li dor wî dizivirîn. Piştî ku Hûto bi fenda Cem-şîtê şivan dihat girêdan, îcar her pênc mêr bi daran dibeli-şîn ser. Lê li himberî vê fendê, Hûto jî rêyekê ji xwe re dîtî-bû. Di kêlikên şer de hildikişiya ser xênî, du zilamên heval-bend kevir diavêtin ber û wî jî habela ev kevir di dijminên xwe de werdikirin. Avêtina kevirên wî bi xwe jî hêjayê temaşekirinê bû. Keviran li hewa mîna ferên aşan difikand û bi teqil dihatin xwarê; gurmînî bi erdê diket, toz û dûman bilind dibû. Ji tîrsa kevirên Hûto, hûriyan şer dadixistin binya benderên jêra gund. Lê Hûto jî wî çaxî bi koçanîkan raserî wan dihat. Koçanîkên wî ji merşên mûyî-nî bûn. Benên koçanîkan bi kevnepotikên Sarê pêçabûn. Gava ku koçanîk dizîzikand û kevir diavêt, mirov digot qey topa malûmatê diteqiya, xumîn û gumîn bi derdorê dixist!

Heso odeya xwe a civatê ji kevirên nicirandî bi haweyê bajarkî ava kiribû. Ode baş fireh bû. Lêbelê pizûriyan bi qebralixê ode li xwe teng kiribûn. Çar paceyên odeyê hebûn. Dudu jê li başûr û herduyên dîn jî li roava dinerîn. Ode yek tebaqe bû, lê bi qasî tebeqe û nîvekê bilind dihat. Binê wê li ser qamekê ji kevir û betonê hatibû dagirtin. Ode li ser pênc maxan bû. Ji hêla bakur ve du max jê li ser rewten hesinî bûn. Rewt hîn ji dema elemanan de bi dest xistibûn. Di gelek xaniyan de ev rewte hebûn. Navbera maxan yek metre bû. Max bi depa rapêçayî bûn. Li ser banê odeyê ji hêla başûr ve yektew tibabê çengekî bilind diwarekî bi zeraqe hebû. Diwar êretî çêbûbû. Kevir bêxerc reqifandibûn hev. Hindurê odeyê bêxemil bû. Ji bilî sûretê Rûto li odeyê sûret tunebûn. Sûret raserî cihê Heso daliqandî bû. Bavê wî ji zilaman bêhtir dişibiya pîrekan. Mîna ku kose bû, bêrîh û simbêl û bi kezî bû. Çengelê luksê bi bin zikê xênî ve bû. Lê luks biribûn aliyê malê. Sobe sar bû. Menqel tije arî bû û li ber diwarê serşokê danîbûn. Lempe jî tam li jora Heso daliqandî bû. Devê deriyê odeyê bi herî û rêxa binê şekalên gundiyan hatibû seyandin. Bêhna mîzê ji serşokê dihat û Heso jî di nêzikî wê de li ser doşekê rûniştibû.

Zoravî û heta temamê xelkê herêmê zexel bûn. Derrora gund tije kevir bûn, besta gund bi zixur û qûm bû û gundiyeke di xwe re ne didît ku hewşa xwe zixur û qûm bikira. Di hewşê re heta ku derbasî hinduran dibûn, şekalên wan di pirikê de diman û hindur bi pirika şekalan genî dikirin. Ji xwe genî bûn, îcar bi wê pirika pez û dewaran,

xwe hîn genîtir dikirin. Pir tahde li zarokan dihat. Zarok bi giştî xwas digeriyan. Û êvaran jî ling neşûştî radizan. Ev gundî ewqasî zexel bûn, di xwe re ne didîtîn ku mirarên xwe biavêtana dûrî gund. Di eslê xwe de gundiyên vê herê-mê hemû jî wilo bûn. Havînan li ser xaniyan radiketin û heywanên xwe ên mirar, diavêtin pişt xaniyan. Li ber wê bêhna genî şevbihêrk digerandin û fesadiya hev dikirin. Ji destê fesadiyê qulên bêvila wan xitimî bûn; mirêr di bêvila wan de wek lewentoyê bêhn dida. Dîsa tahde li zarokan dihat. Giriya zarokên vî gundî ên ku hîn bi ser lingan ne ketibûn, di şevên havînî de ji bêhna miraran heta ku dibû sibeh, ji hev qut ne dibû. Razana zarokan hema hema bi hawayê xilmaşê bû.

Hemo li kêleka Heso pala xwe dabû dîwêr. Luqman û Bedirxan li ber devê derî li ser pêyan digel hev dikirin piste pist. Ji lepta wan xuya dikir ku wan jî şer dixwast. Civatê çixarê jî çixarê pêdixist. Temo, legana ku ji bo çixareyên xwe tê werkirana, di nivê odayê de danîbû. Ava di hindurê wê de mîna pirika binê sarincan zer xuya dikir. Remo dîsa avsîrk xwaribû, bêhna nêriyan jê difûriya. Nûrî mîna ku şorik xwaribû, pir av vedixwar. Zarokek bi dilşewatî li hewşê digiriya. Giriya wê dişibiya giriya sêwiyan. Keçikek bû, lê keça kê bû? Gelo ne be ew keçik li ser nanê genimî digiriya? Belkî jî lingên wê ên xwas di nav heriyê de qerisî bûn? Kesekî guh lê ne dikir. Hemû jî bi dengê bilind diaxivin û şewira şer datanîn. Zirt li dijminên xwe dikirin û xwe dizirzitan. Zibêr nav di xwe de dida. Selîm li sênga xwe dixist. Kenêr destê xwe dihejand. Simo xeber bi dijminên xwe re dikirin û Hemo jî bi xeberên wî dikeniya. Ji her kesî bêhtir Mihoyê parsek bûbû şerxwaz û xwe dida

pêş. Dengê wê keçika ku bi giriyê xwe kezeba mirov dax dida, bi dengê Sarê re qut bû.

”Lawê min Luqman, ma ji bo vê pevçûnê tu çi dibêjî?”

Miho ne hişt ku Heso dawiya peyva xwe bîne. Rabû ser kaban, mîna ku gergerekê bendê ew be, destê xwe hejand:

”Em nikarin çarika bênamûsiyê bikişînin serê xwe! Cir-cîs û lawên xwe heşkere heşkere giliyê me li cem eskeran dikin. Heger wilo bimeşe û em bêvila wan nefirkînin, bi delaq wê heta bi giliyê jinên me jî li cem eskeran bikin!...”

Li vê herêmê mirovê gava ku di sinhetê xwe de dibû pispor, civatê navek lê dikir. Navê Îsa, Mûsa, Mihemed, Ebû Sufyan, Tecal, Şeytan, Cibraîl, Izraîl û hwd. hema hema li her gundî hebû. Li Zorava jî ji Sêdiq re ”Îsa”, ji Kenêr re”, Şeytan”, ji Xelef re ”Bahlûl”, ji Zibêr re ”Ebû Sufyan” digotin.

Miho pir dixwest ku civatê navê wî jî bikira Tecal. Heyranê Kenêr bû. Ji bo ku di qada wî de bilîsta, dikarîbû bûba xwedênasê herî mezin. Yekî wilo bû ku dikarîbû bigota, ”îro gava ez li çiyê bûm, dengê kûçikan ji ezmên dihat!” Civat bi ehmeqiya xwe dikenand. Îcar Kenêr jî wê bigota ”rast e, ne tişteki ecêb e ku dengê kûçik ji ezmên bê. Teyrek dikare cewrikekî hilgire ezmên û cewrik jî bireyê. Ma qey nabe?” Civat bi jîritiya xwe dikenand. Ferqa Kenêr û Miho ewqas bû.

Niyeta Miho û rawestîne tune bû; wê hîn gelek gotinên ji xwe mezintir li nav guhê civatê xista. Lê Qasoyê cîran rê lê girt û bi zarekî nerm got:

”Lawo Miho hinekî giran be, giran!”

Miho li Qaso zîvirî û beşîşî:

”Kuro ma qey di nav vê civatê de wek min giran kî heye

gelo? Wê rojê li Nisêbînê ez çûm ser qentarê û min xwe wezinand, bi Qurana ser çonga melan ez tam nod kîlo derketim!”

Ji bilî Qaso temamê civatê pê keniya. Lêbelê ew hîn jî bi xwe şiyar ne bûbû. Devê xwe tije kir ku dîsa balê bikişîne ser Circîs, Luqmên pê ve danî:

”Yabo, Idrîs mirovekî fesad û dijminê riknê malbata me ye. Ez Hesên Çawîş ji nêzîk ve nas dikim. Weke hûn jî dizanin nav min û wî xweş e. Hesên ne wek Bîçer mirovekî çavsor, telaqreş û derewîn e; deqarû û çavfireh e. Wê roja ku ez ji Nisêbînê dihatim gund, li hindama qereqolê Hesên pêrgî min hat. Pakêteke tûtînê dirêjî destê min kir û got ‘Luqman efendî, ez dixwazim tu vê pakêta dorsor wek diyarî ji dest min bigirî. Min pir dixwest ku ez diyariyeke mezin bidim te, lê mixabin destê min teng e.’ Min pakêt ji destê wî girt û hema wilo yekser min destê xwe avêt bêrika şerwêl. Ji sed û pêncî wereqî bi tenê sed wereqe bi min re mabû. Min xelefa qenciya wî, bi sed wereqî lê vegerand. Heger hezar wereqe bi min re heba, bi telaq min ê ew hezar jî dabayê.”

Gotinên Luqmên li telê Sêdiq ket.

”Hewce nake, tu xwe ewqasî li berxîni Luqman. Piştî ku tu hatî gund, te dîsa dikarîbû hezar wereqe ji nav malan peyde bikira û bigihanda destê Hesên Çawîşê xwe.”

Gotina wî li zora Luqmên çû. Piştî ku got ”Îsa Sadiq, a te tişteki din e, ez te fêhm dikim” û dîsa peyv zivirand ser Çêwîş.

”Ez nizamim gelo çavê we li Hesên Çawîş ket; gava dar li binê lingê apê me ê Selîm dihejmart, çav dikir min kuro! Yanî wek tişteki bibêje, ‘Luqman ez mecbûrî vê lêdanê me,

min fêhm bikin, weh! Ez esker im, ez nikarim bêdiliya qomandarê xwe bikim. Ma qey hûn dixwazin ku ez mehekê dereng herim mala xwe, hi? Bibexişînin, çênabe ku ez êşkenceyê bi we nekim...”

Selîm bi kêf rabû ser xwe û bi hawayê ku gotinên Luqmên bipeyitîne destê xwe hejand:

”Gava ku Hesên Çawîş bi daran daweriqandibû lingên min û ji lîngan xwîn bi nav şeqên min de diherikî, çav dida min jî kuro! Heta dikire niçe niç û ax û wax jî! Luqman belkî te jî ew di wî hawayî de dîtibe, ma ne wilo bû?”

Luqmên jî serê xwe sê-çar caran hilda û danî; ber bi derî de gav avêt, sekinî û di cih de li ser milê xwe ê çepê zivîrî:

”Hesên Çawîş mirovekî rast...”

Xwest bibêje ”Hesên Çawîş mirovekî rastgo ye, hîç derewan nake”, lê ji qorziya odeyê Xelef lê qewimand:

”Herçi eskerên ser hidûd in, bi rastî wek qomandarên xwe teresbav in. Lêbelê divê mirov bizanibe Hesên Çawîş ji wan veqetîne û wek yekî ji xwe bibîne. Ev mirov hîç naşibe hevalên xwe, ecêb nedîno! Ma qey we ne dît, gava ku ciwange xwe berdabû ser benderan û bi xezeb ber bi me de dihat, qomandar xwe sil kiribû, çewîş jî li min dinerî û di bin simbêlan re dikeniya. Ji kenê wî mirov tê derdixist ku çendî dost e!...”

Xelef ne dixwest gotina xwe zû biqedanda. Heger Zibêr şifqa xwe bi hinc li erdê nedaba û ne gotiba ”Xwedê ji te raziyo bes e bes, hinekî jî dorê bide min ha!” Xelef wê civat bi dilovaniya Çewîş hîn pir bisinciranda. Piştî ku got ”allahummesellîela mûhemmed yabo dora te, weh!”

Zibêr tewirand:

”Hesên Çawîş mêrekî di ser xwe re ye. Nizanim gelo

min ev mesela xwe û wî ji we re gotibû? Pênc roj berê, li ser rêya Qesra pêrgî min hat. Piştî ku çixareke qûnsor da min wilo got: 'Zibêr efendî Kaplan, ez dixwazim qesabiya qereqolê ji dest Cimo Aslan heywan derxînim û te bikim qesabê qereqolê. Ma tu çi dibêjî?' Bi rastî ji kêfan devê min çû paş guhên min lo, min nema dizanibû bê ez ê jê re çi bibêjim û çi nebêjim kuro!"

"Malxeranebo, îro pênc roj ev xebera wilo xweş li cem te ye û te ji me re ne digot, ha!"

"De ka bihêle Hemo, bihêle ez bibêjim a tîr hîn di binî de ye bavê mino."

Civat bêdeng bû. Mirov digot qey her kesî zimanê xwe daqurtandibû, hemiyan guhê xwe bi ser Zibêr de bel kiribûn û ziq li devê wî dinerîn. Zibêr jî mîna ku deh mêr ji malbata hûran kuştibû, du zemberîş xistin ber piştta xwe, çîmên xwe ramidandin, li Sêdiq nerî û bi haweyê ku dengdigan biçirîsîne dest bi peyvê kir:

"Ez ji civatê hêvî dikim ku kesek tu gotinên çewt bi Çawîşê qereqola hidûdê me re neke. Di tarîxa vê qereqolê de, mirovekî bi qasî Hesên Çawîş peyde ne bûye."

Heso xwe ne girt:

"Erê Xwedê ji te raziyo Sufyan, tiştê ku em dizanin nebêje. Hesên Çawîş mirovekî çendî bêbav e em hemû pê dizanin. Te civat di mereqê de fetisand, ka zû bibêje bê wî xwedênenasî ji te re çi gotibû, weh!"

Zibêr mîna ku Sêdiq biqehêrîne bêhnikêkê ji dil keniya. Kenê wî hinekî hovane bû. Sêdiq ji bo vî kenî her tim jê re digot "kuro Zibêr, tu wek bergîlê dikenî, şîhe şîh ji te têt!" Zibêr piştî ku hîn ji civatê jî bi hîre hîra kenê xwe kenand, qûna xwe ji ser kulêv hilda û danî, cira xwe xweş

kir û dîsa bi mirçe mirç peyivî:

”Yabo, gelî civatê, baş li min guhdar bikin, bi navê Hesên Çawîş dostekî me li qereqola hidûd çêbûye...”

Mirovê ku pala xwe dabû serşokê û di nav şekalan de rûniştîbû, mîna pilingekî ji cihê xwe hilqevizî, li ber Zibêr rawestiya û sivik sivik got:

”Ez xulamê te bim Ebû Sufyan, bêje bê tu ê çî bibêjî, te em çirandin, haho! Vî Mihemedî çawa bi te re derxist serî!”

”Temam, tamam, ka rabe here cihê xwe, ez ê bibêjim” û tozekê din keniya:

”Erê ey cemahet, Hesên Çawîş bûye hevalê me! Wî got ku ez bûme hevalbendê pizûriyan. Ez hewedariya vê bendê li cem qomandêr dikim... Ê ne we ne dît bê çiqasî kêfa xwe ji min re dianî!”

Civatê bi mûçinkê peyv ji devê wî kişandibû. Ne hiştin ku dirêj bike, gelean jê bi yek devî ”na loo!” gotin û kêfa xwe anîn.

”Erê erê, wilehilezîm wilo, lo!”

Simo ji dil got:

”De îcar divê em vê dostayê ji dest xwe bernedin, eman eman ha!”

Heso keniya û qerfên xwe kirin:

”Niha tu bi qedirê Xwedê û pêxember kî Zibêr, ev tu ji dil dibêjî? Heger bi rastî wilo be, îcar çima hûn nabêjin em ketin dana Xwedê lawo! Bi xêra vî lawikî belkî barê zilma qomandaran hinekî ji ser me sivik bibe û bar bigindire ser milên segbavê Circîs û tuxmê wî!...”

Zibêr xwe tevxirciland. Çîmên xwe ên radayî bi lez kişandin, zemberîş ji ber piştê herikî. Ew li herka zemberî-

şê hayî ne bû. Xwe pal da, reqînî bi dîwêr ket, qêriya û hişk bi serê xwe girt. Patika serî di cih de bi qasî xarekê werimî.

Sadiq beşîşî:

”Kuro Zibêr, qey te derew kir, ji loma serê te li dîwêr ket.”

”Ooh tu jî lo, ê hema bi telaq xilafî di gotina min de tune bû, ha!”

Hemo:

”Ez jî bawer dikim ku Zibêr rast dibêje. Ji ber ku pêleyek berê, dema Bîçer gazî min kir û ez çûm qereqolê, Hesen Çawîş wek hudhudk li ber destên min diçû û dihat. Ling ne dixist bin xwe û rûnedinişt. Xizmet ji min re dikir kuro! Bi destê xwe çemçikeke av ji min re anî. Şabelot dan min. Mewîjên bêdendik ji min re anîn. ‘Hemo amca’ digot, kuro!...”

Sêdiq hêviya gotinên wiha jê ne dikir. Xwe aciz dikir û di ber xwe de dikire niçe niç. Di dawiyê de xwe ne girt:

”Hemo, gava Çawîş ev zir camêr be, îcar çima em vî zir camêrî ji dêvla te û apê Heso ji xwe re nakin mezinê malbatê?”

”Sadiq hewce nake tu gotinan bi vir de û wir de bikişî-nî, xweşik bibêje ku ez ji pevçûnê ditirsim. Ji serî de keft û lepta te bala min kişandiye. Her mirovê ku bi qencî behsa Çewîş kiriye, tu di pêşiyê de bûye kelem û te ew terpi-landiye.”

Sadiq rabû ser xwe û di nivê civatê de sekinî. Berê xwe da Hemo û bi zirt got:

”Heçê ji min û te de hema aniha Circîs û lawên wî hemiyan bi ser hev de nekuje û tev li sîlehê xwe nere xwe teslîmî çawîşê te, qomandarê te û generalên romiyên te

neke, çarika jina wî li serê wî be! De rabe ha!”

Hemo hilda xwe ku rabe. Heso bi ser wan de hîlbû, herdu li cihê xwe rûniştin. Heso bêyî ku xwe bide pişt yekî ji wan, bêhna xwe teng kir:

”Ez, kerê Stenbolê berdim ser hevtê û hevt sûlala Hesen Çawîşo! Lêbelê birayê min, lawê bavê min Sadiq, tu çima me fêhm nakî? Heger em pîşê bi eskeran nekin û bi temamî xwe ji wan bişon, wê yarê gonê Circîsko halê me bike halê helawçiyân. Cimo û Haco yê pêşî çawa hevrikê hev bûn, em û Circîsko jî wilo ji bav û kalan de hevrikê hev in. Haco xwe ji dewletê dûr kir û li himber romiyan bi şer sekinî. Îcar Cimko çi kir tu dizanî? Li himberî Haco bû hevalê romiyan û li kuştina Haco geriya. Bi eskeran re derket taqîbata wî fêrisî. Haco kete çembera Circîsko yanî Cimko, serê ‘sîltanê hevêrkan’ jê kir û teslîmî romiyan kir. Hişê xwe bîne serê xwe ehmeq. Dema Circîsko bibîne ku me xwe ji eskeran vegirtiye, ew ê ji îro bêhtir xwe di bin eskeran de vezilîne û me hemiyan bi aqûbeta Haco şa bike. Sadiq min digot qey tu bi aqil î, lê bi rastî carina tu xwe wek zarokan xaşomaşî dikî. Zû rabin ser xwe û herin lep û ruyê hev!”

Herduyan jî tu carî bêemiriya wî ne kiribû. Çûn lep û ruyê hev.

Sadiq bi qahr peyivî û ber bi serşokê de meşiya:

”Eskeran mala me viritandiye û em jî li dostaniya eskeran digerin!”

Gotina wî li hesabê Heso ne hat:

”Li cihê xwe rûne, bêşeref! Îsa heq ji vê şêwira niha der-nakeve, ev ne karê wî ye. Em şerekî şeytanî datînin. Di vî şerî de ne Îsa, Şeytan û Sufyan ji me re lazim in, te fêhm

kir bê min çi got?...”

Sadiq deng ne kir û serê xwe berda ber xwe. Lê Kenêr jî di bin simbêlan re keniya.

Sadiq û Hemo him pismam û him jî hevlingên hev bûn. Bi keçên Heso re zewicî bûn. Carina li ser berberiyê bi devjengê radibûn hev, lê engirandina wan hemû ew bêhnik bû. Hemo û temamê gundiyan Sadiq wek gula civatê didîtin. Hemo digot, ”civata bêyî Sêdiq wek girara bêrûn e. Civat bi Sêdiq xweş e.”

Sadiq hevalê berberiyê bû, lê ne bi hawayê ku wan berberî digerland. Ew jî mîna Sarê dijminê eskeran bû. Ji dijminahiya eskeran pê ve, ji xwe gerek tiştêkî din nefiki-riya. Ji ber ku eskeran bavê wî jî kuştibûn. Bê dê û bav, li ber destê Sarê û Heso mezin bûbû. Li gora wî, esker pêxember diba çi diba bila biba, divabû bihata kuştin. Wî her tim digot, ”ez bi yek şertî aşitiyê digel hûran qebûl dikim. Em ê eskeran bikujin û em birayên hev.”

6

Civata pizûran dawî li şêwira xwe anîbû. Di civînê de biryara pevçûnê stendibûn. Xwe ji pevçûnê re hazir dikirin û hindik mabû ku xwe berdana gasînan; lê hûrî ji wan bi kêrhatîtir derketibûn. Hûriyan dawî li civîna xwe anîbûn û xwe berdabûn meydana şer jî. Circîsê ku di pêşiya peyayên xwe de sekinîbû ji taxa jêrê diqêriya:

”Lolo pizûriyên muxbirçîî! Bêşerefino, bênamûsino, ji pişt jinên xwe derkevin; îro roja me û we ye! Xwe berdin meydana şer! Hesoyê fisek, ji dêvla ku tu keviran bi ser dawa me de bigindirînî, were sênga xwe bide sênga min

berazî ku ez te bi terbiye bikim! Qaqubuxe qaqubuxe!...”

Circîs zilamên xwe hemû dabûn dora xwe. Di nav zilaman re ji vî serî diçû wî serî û mîna kewan qaqubuxe ji Heso dixwest. Mirov digot qey ew eşîra Lûlû û êv ên din jî eşîra Zûlû bûn, her kesî rahiştibû dar, çakûç, bivir, sêgulîk, melhêb, debûz û şîşên tenûran. Ji bilî van çekan wekî din jî gelek jê, xincer bi xwe re hilanîbûn. Perîxanê dabû nav koma zilaman, xwe ber bi Circîs de dikişand û digot, ”qamboncîko tu bûye kafir! Tu doza çî li vî milletî dikî hey wawîkan laşê te xwaro!...” Lêbelê Bozanê lawê wê, ew hişk zeft kiribû û ew bi nav pîrekan de didahfand.

Dilê Heso ji kînê di ser hev re diqulipî. Di vê bêhnika ku dengê dijminê wî ê kevnar di guhên wî de olan dida û ew dawetî meydana şer dikir, ji bo ku hinekî bi aqilî bifikiriya û gotinên tirovirî nekira, xwe piçûk nexista û dane-keta deraxa dijminê xwe, temamê giraniya xwe berdabû ser mejiyê xwe. Xwe bi ser hev de dihesirand, lê mejî jî mîna dilê wî ziwa bûbû û li ser qencyê çerx ne dikir. Ji bo ku aqilê xwe ê mayî jî berneda, gopal di lingê xwe ê birîndar de radikir. Di dawiyê de xwe ne girt û qêriya:

”Kuro vî ez çirandim, haho! Ma qey mêrekî ku devê wî tije fişek bike û me hemiyan rûpak derxîne, di malbata min de tune!...”

Bi qîrên wî re pizûrî mîna hirçên birîndar niriyan! Ji qahra nava xwe re hinan jê mîna serxweşan rê ne birin ser deriyê hewşê, xwe di ser sêncê re qevizandin û li yek tûşê xwe avêtin tara jêr. Pêşî di nav malan de wek qertelan di hev re firiyân. Dû re sênga bi sênga hev kişandin ser benderên ku hîn ji xwîna wan ziwa ne bûbûn û bi keviran li ber hev pan bûn. Kevirên yeklep li hewa dizîvirîn. Kevir

geh li bin guhê hev diketin çirûskan bi ezmên de vedidan, geh li pişta yekî diket parsuyê piştê dişkenand û geh jî serê yekî di nava xwînê de dihişt. Li aliyekî navtêdanên mêraniyê, fort û zirt û li aliyekî jî dîsa qîr û hewar û giriyê dayik û zarokan bû. Bi kevirê Luqmên serê Haco pelixî û di nav xwînê de gevizî. Ketina wî sênga vî bi mêraniya sikakê nepixand. Berê xwe da Bozan û nav di xwe da:

”Ez nihîtê neqeba me! Kî ferx e, kî ribat e xuya kir! Tubbb werin min, werin min!...”

Metika Luqmên Perîxanê jî xwe avêtibû ser kelaxê lawê xwe, porê xwe dikişand, li kaba xwe dixist û bi dilşewatî digot:

”Lolo lawo, lolo ciwano, li min evdalê, li min pepûkê ez ê nifiran li kê bikim? Ez ê porê xwe bi ser kê de kur bikim? Ez ê çawa bigirîm? Li hêlekê lawên min û li hêlekê jî biraziyên min!...”

Bi ketina Haco re bayê şer bi carekê ve qulipî. Kevir nema di hev werkirin. Her kes bi aliyekî de beziya; dudu dudu, sisê sisê, çar çar xwe avêtin ber kuçan û demaçe li hev kişandin. Heger Haco bi derba Luqmên re wilo zû ne ketiba, belkî şûna keviran, demaçeyan negirta. Ji ber ku herdu rexan jî di hemû pevçûnên xwe de heta ku li aliyekî tam teng nebûya, bi destpêka pevçûnê re tu carî dest ne diavêtin çekan. Wan baş dizanîbû gava ji terefekî mêrek bihata kuştin, wê terefê din him ji gund derketa, him talan bûba û him jî çend mêrên wan ên sereke bihatana girtin. Ji ber hindê, heta ku kêr ne gihaba hestî hevdu ne dikuştin. Digel ku piraniya wan bi tiving bûn, dîsa jî ji şerê tivingê direviyan.

Di kuç û kolanên gund de bi demaçeyan û navtêdanan

tibabê çarîkekê hevdu bersivandin û gotinên kotî bi hev re kirin. Cîgirên serekmalbatan Bedran û Hemo di qorzîbirên navtarê de bi xeberan, mîna mitirban diavêtin ber hev. Dê û jinên hev anîbûn pereyekî!

Mîrzo yê mitirb, mamosteyê gund Erol Satıcı û Mela Salar pêşî xwestin ku wan ji hev navcî bikin. Lêbelê wê kê li wan guhdarî kiriba? Hemû ji hev dagirtî, mîna guran har bûbûn. Mîrzo û Salar di nav şeg û pegên wan de birîndar bûn û ber bi malê de beziyan. Mîrzo zarokên xwe xistin hindur, ji jina xwe Melesê re got, "hek, keçê rabe reqsê" û rahişt ribabê.

"Binya mala me bi dika
Hewa sibê hênika
Dadan me qûncilika
Em bûn dimsê elbika
Kesî neda lotika...
Hûn ji hev re xurt in ha!
De de de, de dê û jinên hev..."

Piştî ku Hesûk newqa Luqmên bi xwîn kir, pîrekên herdu hêlan bi qîr û hewar xwe avêtin nav meydana şer. Pîrekan dest dan hev, ketin navbera wan û rêz girtin; çarîkên xwe ji serê xwe kirin avêtin wê navê û gotin:

"Heçê ku şer bidomîne çarîka jina wî li serê wî be!..."

Di her şerê wan de pîrekan ev yeka ha dikir. Lê wan jî kê mî caran ji ber xwe fedî kiribû û şer sekinandibûn. Di vê carê de jî sekinandin. Lê sekinandina di vê carê de ne ji ber ku bûbana jinên jina xwe, ji hal de ketibûn. A wan ev bû. Nema dikarîbûn pevçûn bidomandana. Bi derbên kevir û daran ji benda pizûran sêzdeh û ji benda hûran jî neh kes

birîndar bûbûn. Di nav birîndaran de ê herî giran Haco bû.

Her kesî destê xwe di ber xwe re berda û li hev kom bûn. Pîrekan destên xwe sivik girtin. Bergîl, metreh, lihêf û werîs anîn ku Haco rakin bajêr. Lêbelê Circîs erza wan şikenand, "Haco wê nere nig textor" û heta ku jê hat pehînek li nav pişta Perîxanê xist. Zilaman, Haco xistin nav merşekî mûyînî û di nav xwe re birin odeya Circîs.

Birîna Haco giran bû. Ji patika serê xwe derb xwaribû. Kevir bi qasî du movikên tiliyê serê wî qelaştibû. Li dor niv seetê li erdê bêhiş ketibû. Xwîn pir jê hatibû. Madê wî mîna quşûfê zer vedabû. Haco di her bêhnîkê de dikarîbû bimira jî. Circîs ew yeka ha fêhm kiribû. Dizanîbû ku lawê wî di rewşeke xerab de ye. Heger Hacoyê xwe ê ku dariçav jê hez dikir û ew di ser temamê malbatê re digirt, nebira nig doktor, dibû ku şev di ser re derbas ne bûba û çira mala wî bitefiya. Bi mebesta ku demaçên xwe veşêre, xwe ji zilaman vedizîbû. Di qorziya êxur a herî tarî de çong berda bûn erdê û li ser lawê xwe, mîna baranê rondîk dibarandin. Tep li serê xwe didan, dev destên xwe dikir, zibil bi ser xwe dadikir û bi îske îsk digot:

"Heger ez te bibim textor, wê ew Hesokê bêşeref bavê te qelsek bibîne û navê min bi muxbirçitîyê derxîne. Ez naxwazim ev navê pîs bê ser malbata min. Lawo stuyê bavê te bişike, gerek min nehişta tu têkevî nav şer!..."

Circîs gava Hacoyê xwe bibra nig doktor, wê doktor bi pevçûna gund agahdar bûba. Wî, doktor û polîs û esker yekqumaş didît. Amintî bi doktoran ne dianî. Doktor dikarîbû di derbarê bûyerê de, xeber bigihanda esker û polîsan. Wê gavê jî davabû gili bikira. Ê gilîkirê pêşî jî, ew li ba ê din piçûk dixist. Lêbelê di binyata xwe de a bi rastî ne wilo

bû. Disa di şerekî wek evê niha de hevalbendekî wî hatibû kuştin û berî her kesî wî bazdabû qereqola Stilîlê û gilî li Hemo û Luqmên kiribû. Wî baş dizanibû heta ku kuştin çêneba, bi giliyê ku bikira wê zerar ne gihandiba dijminê xwe. Circîs ne henek menek bû, têra xwe hebû.

Heso beşdarî nav şer ne bûbû. Ew jî ji ber ku pevçûn jê ne dihat. Ji lêdana eskeran canê wî hemû ecinîbû, xwe li ser pêyan ranedigirt. Bi lingê xwe ê seqet helbet wê nikarîba çend gopal dawîşandana Circîs. Lê dîsa jî ne sekinîbû, li hindur bi dîwaran re şerê xwe kiribû. Di kélîka ku deng bi demaçeyan ketibû, wî jî bêrawestan gopale xwe li betonê xistibû û serikê gopêl şikenandibû. Serê xwe bêkeys li dîwarên odeyê dabû, serî zelhitandibû û gotibû "ha wilo ha! Ez çavên we bixwim; îro roja belavkirina namûsê ye. Yekî ji wan sax bernedin, hemiyan bikujin; ev gund ya wê bi me û ya jî bi dêqehban bimîne!..." Lêbelê Circîs jî serî heta dawî xwe ji qada şer bernedabû; li gora zirtên xwe derketibû. Di şer de him serê wî hatibû şikestin û him jî ji nav piştê xwe sê derb kevir xwaribûn. Bi şikestina serê xwe mîna ku gundê xwe, welatê xwe ji eskeran azat kiribû, bi xwe şanaz bûbû. Xwîna ku ji serî bi ser kincan de herikîbû û kinc kiribûn kulîlk, hemû wek terfî û rutbe dîtibûn. Pir dixwest ku destekî wî bihata şikestin, da di civatê de zimanê wî hîn bêhtir dirêj bûba û bigota:

"Ez kurdûnde me, howeh li vê ecêbê! Wê lawên Hesoko neh zilaman ji me li erdê vezilînin û em ê jî bidin dû jinan û bazdin hindurê qul û qulêran, ha! Ê ne çi fêde Hesoko, dua ji vî destê min ê şikestî re bike. Heger ne ji destê min ê şikestîba, qey min yek ji we li ser lingan dihişt!..."

Pizûrî hemû li odeya Heso civiyan. Fîşeka ku Hesûk berdabû Luqmên, kêleka wî a çepê birîndar kiribû. Birîna wî li ser lingan bi ispîrtoyê paqij kirin û ser birînê bi kitaneke qêlêrî pêçan. Ji bilî Sêdiq, her kesî xwest ku biçin qereqola Stilîlê gilî, lê Heso li himberî wan derket:

”We tu gû belav ne kiriye heta ku em ya jî ew herin gilî bikin. Li ser pevçûnên wilo bêxwîn me gelek caran gilî li hev kiriye, lêbelê ne bûye tiştek. Mehkemeyê ne em û ne jî himberên me hepis kiriye. Bila sebab êm ê dîsa herin devê çawîşê Stilîlê tije pere bikin û wê çawîş tiştekî ji me re neke. Qilawizekî bişînin ser xênî. Heger gava we dît hin ji wan ber bi Stilîlê yan rêya Îpekê de çûn, bizanibin ku ew ê herin gilî. Ev fisekî bila pêşî ji wan derkeve. Em nikarin xwe li himberî Circîsko piçûk bixînin!...”

Heso gava wilo diaxivî çavên xwe ji ser Hemo danedigerandin. Bi hawayê ku ”te çima hin ji zuryeta Circîs ne kuştin?” awir tê difirandin. Bi qahr kefîka gopalê xwe ê kelpitî di doşekê radikir. Gava kefik ji doşekê dikişand, hiriye xwe li sîxikên qurmiçî digirt pê re dida der û li ser ruyê doşekê belav dibû. Di nav şeqên wî re doşekê mîna seradê qulqulkî diyar dikir. Pir bi kelecana diaxivî. Mirov digot qey pevçûna berî niha, wî bi tena serê xwe kiribû ku ewqasî helke helk pê ketibû.

Hemo:

”Lê ezbenî, mirovek ji me bi derba demaçeyê hatiye birîndar kirin. Birîna birîndarê me her çendî ne giran be jî, ji ber ku bi demaçê birîn bûye mehkeme wê wan sîcdar bibîne û hinekan ji wan têxe hepsê.”

Heso pêşî zor da xwe ku henekê xwe bi aqilê wî bike û bi ken wî bibersivîne. Lê heq jê derneket. Xwêziya xwe daqurtand û hêdî hêdî peyivî:

”Me jî serê yekî ji wan pelixandî ye. Bi saloxdanan distek xwîn ji serê wî hatiye û li erdê tibabê seetekê bêhiş ketiye. Ez wilo bawer dikim dema wî bibin nig textor, wê textor kêmi du mehan raporê nedêyê. Îcar mehkeme jî wê vê rapora textor a du mehan, li ser me tam bi du sal heps bide rûniştandin.”

”Rast e, wê birîndarê wan raporê bistîne. Heta gava bikaribin ji me bêhtir pera bidin textor, bêşik textor wê vê raporê bike sê meh. Heta belkî bike çar meh jî. Mesela raporê li ser pereyan û jêhatîbûnê ye. Lêbelê apo, di vir de bi qasî ku ez dibînim, mîna ku tu di ser hin tiştan re diqevize.”

Heso bi vê gotinê veciniqî. Serê xwe ber bi Hemo de xwar kir û dîsa bi zirt peyivî:

”Çawa yabo qurbano, te çi got, te çi got? De ka dîsa bibêje!”

”Ez dibêjim ku em gilî bikin wê baştir be. Ji me û wan ew ê bêhtir zerara xwe bibînin. Gava textor birîna ê me bibîne ew ê bizanibe ku bi demaçeyê birîndar bûye û rapora xwe wilo girêde. Di wê navê re, qey em jî ne mirî ne, em ê devê textor tije pere bikin. Heger me dît ku textor xwe tam bi dest me ve berda, ji xwe wî çaxî jî em ê bihêlin ku guleyê demaçeyê bi guleyê tivingê biguherîne. Bi raporeke wilo tebût, di îfadeyên xwe de em çendî derewan bikin û bibêjin ku hemiyana bi sîlehan êrîşî ser me kiriye jî, mehkeme wê derewên me wek rastiye qebûl bike. Nikare neke. Ji ber ku rapor wek şûrê hezretî Elî bi hiner û bi

qewet e!”

Heso henekên xwe pê kir:

”De ka bise Xwedê ji te raziyo, wilehilezîm te hiland lo(!) Te bihar ji me re anî kabokê. Xwezîka wek ku tu dibê-jî wilo bi rehetî ba”, got û vê carê jî bi haweyekî cidî gotin domand:

”Di mehkemeyan de helbet derba sîleh ji derba kevir bêhtir sergêjîyê dide dijmin û zimanê mirov dirêj dike. Lêbelê mirovê me ê ku qaşo bi demaçeyê birîndar bûye, tiştêk pê ne hatiye. Gule di ser çermê wî re xijiqî ye, mîna bista sincirî çerm alastiye û derbas bûye. Birîn şikê çêdike. Heger gava yek nebêje ev birîna guleyê demaçeyê ye, wê mirov hîç bîr nebe ku birîn, birîna gule ye ji xwe.”

Hemo piştî ku got ”apo tu şaş î, gule perçek goşt ji kêle-ka Luqmên revandiye”, cihê xwe guhezt.

Heso bi gotina wî xwe mecbûr dît ku dîsa li birînê bine-re.

”Luqman ka were vir, ez careke din li birîna te binerim. Em ê bibînin bê bi rastî ez yan hûn şaş in.”

Kenêr:

”Bi rastî, ez nizanim bê hûn dixwazin çi bi me bidin qebûl kirin. Porê me di berberiyê de sipî bû, min pêncî derbas kir, navê me bû Şeytan û hûn rê nadin min ku ez çend gotinan ji we re bibêjim!...”

Ev Kenêr jî fitnebazekî ku Zibêr nikarîbû av li destê wî bikira. Ji xwarin û vexwarinê bêhtir hej berberiyê dikir. Di vî warî de bi qasî navê xwe jîr bû. Ê ewqasî jî diz bû. Ji berberiyê re herçi lazim ba, hemû li ba wî peyde dibûn. Xerabiyê di destê wî de wek seetê kar dikir. Bi tirkî wek bilbil dipeyivî. Dizanîbû bixwenda û binivîsanda. Ji bo ku

navê şeytaniyê lê rast bûbûya, Quran û kitêbên dînî û heta ên felekî jî xwendibûn. Mela nikarîbûn pê re têtetana dev-jengê. Bêyî iza wî melan newêribû melatiya gund bikira. Tiştê ku dibihîst hîç ji bîr ne dikir. Ewqasî devliken û zarxweş bû; heta bi fesadiya wî zewq dida mirov. Xeberên wî hema hema bi her kesî xweş dihatin. Civat ji ken bi girî vedikir. Ji diziyê zewq distend. Didizî û dîsa li xwedî vedi-gerand. Malê diziyê ne dixwar. Deftera wî heta bi dev dagirtibû.

Rojekê jina wî û jina gundiyekî rabûn hev. Jinikê serê jina wî şikenand. Kenêr jî li heyfa jina xwe geriya. Bi kurtî, di şeveke ku her kes li ser xaniyan razayî bûn, Kenêr hilkîşiya ser xaniyê jinika ku ew û mêrê xwe di ber hev de razayîbûn. Derpiyê jinikê ji ber serê wê rakir û bi dîrekê li ser xênî ve daliqand. Bi derketina rokê re piştî ku mêrê wê û gundiyan derpiyê jinikê dîtin, mêrik bi lêdanê repand jina xwe û dev û ruyê wê pelixand.

Çend sal berê jî şêxê Tinatê li ser daxwaza Sarê hatibû gund; da herdu bend li hev bianîna. Şêx pêşî bi Kenêr daket û ji Heso xwest ku mala wî ji gund rake. Heso mec-bûr ma û mala wî rakir gundekî din î bûblaniyan. Kenêr jî ew yeka han pir bi xwe ne xweş anî. Ji şêx û eşîra bûblaniyan hat bêvilê, marîfetên xwe hemû bi kar anîn û tam di hikmê neh rojan de gundê ku lê bi cîh bûbû hemû berdan hev. Lê bi wê jî tenê nema. Du-sê gundên din jî berdan hev. Li gora ku wî digot, heger Sarê mala wî dîsa ne anîba Zorava, wê temamê bûblaniyan berda hev. Gundiyan navê wî kiribû "Şeytan!" û wî jî pir kêfa xwe bi wî navî dianî. Gava ku ji gund derdiket û diçû gundekî din, zîlamê ku pêşî ew didît hildikişiya ser xênî û bi dengê bilind bang

dikir:

”Hat hat hat! Şeytan hat! Ho gundîno, bi telaq min tu gotinên xerab bi kesekî ji we re ne kiriye! Şeytan derewan dike, jê bawer nekin! Haho haho, Şeytan hat, hat, hat!...”

Di derbarê ”Roja qiyametê” de gava ku melayê gund digot:

”Di vê roja mibarek de insan, mê û nêr, şilfî tazî ne û bi sebeba ku hevdu nebînin Xwedê çavên wan dixê nava serê wan.” Kenêr jî wê bigota ”Xwedê bi aqilî ne fikiriye. Heger bi rastî wek ku tu dibêjî wilo be mela, ez ê jî wî çaxî xwe daqûl bikim û li laşê keç û jinan binerim...”

Ruhê wî ji şêx û melan diçû. Misilmanî qebûl dikir, lê ne limêj û ne jî rojî digirt. Ji xwe tu carî xwe helal ne dikir, her tim bi cenabet bû. Li ser wê yeka ha, ew û jina xwe gelek caran ketin qirika hev. Di dûmahîkê de jinikê pê re dernexist serî û wî bi wî hawayî qebûlî nav livîna xwe kir. Temamê herêmê pê dizanîbû ku her tim bi cenabet e. Wan bi xwe digot.

Li cephê Circîs jî çend fitnebazên zîrek hebûn, lê yek ji wan jî ne digiha toza Kenêr. Di nav wan de ê herî meşhûr lawê Circîs Hesûk bû. Ji wî re jî digotin ”Abanos.” Kenêr dersek dabû wî jî. Xwe ji Kenêr pir mezintir didît û di derbarê wî de li her derê zimandirêjî dikir. Rojeke havînê seet li dor duwazdehê nîvro bû. Hesûk ji Stilîlê dihat gund. Kenêr jî ji serî heta bi lingan postekî nêriyan li xwe pêçabû û hilkişiyabû ser dara ziyaretê. Dar di nav mezê de bû û rê di ber re derbas dibû. Dinya bêpêjin û kesek jî li wan navan tune bû. Dema ku Hesûk gihabû hindama dara ziyaretê, Kenêr jî bi dengê ecêb qêriyabû û xwe ji darê avêtîbû ber. Hesûk di cih de ji desthilanîn ketibû û lal bûbû.

Kenêr reviyabû û mêrik jî li wê navê vezilandî mabû. Li gora ku digotin, li dor sê seetan li erdê mabû. Hesûk birin nig gelek şêx û mişayixan, birin ba doktoran û dîsa ji bi ser xwe ve ne hat. Di dûmahîkê de Kenêr pereyekî baş ji bavê wî stend û bi haweyên xwe, ew dîsa anî sêra berê. Li ser ku çima mêrik rehet kiribû, demekê dilê wî û Heso ji hev ma.

Heso bi qahr got:

”Kî dibêje em ê rê nedin te birayê me ê Şeytan! Tu topa mahlûmatê yî, tu teyara Atatirk î, tu bombeya dawî ye; bêhna xwe fireh bike, hey serekê temamê şeytanan!...”

Luqman di nivê odayê de li ser kursiyekî piçûk û bêpiştekan dan rûniştandin. Luqman bi qilafet bû; mîna bertelaşekî stûr, gîtirqalind û li ser xwe bû. Sermezin, rûgirover û esmer bû. Bêvilşerbikî bû, lê simbêlan ev aliyê bêvila wî dinixumand. Simbêlên xwe bi haweyê omerkî badidan. Serikên simbêlan li mewîjê dixist; serik mîna qiloçên beranan li ser ruyê wî disekinîn. Enîbeş, birhuqalind û çavreş bû. Damarên mêranîyê di eniya wî de vekirî diyar dikirin. Kelefên qûnê xwe bi çar aliyên kursiyê de berdabûn, kursî di bin de vêl rawestiyabû. Xwas bû. Bi tenê lingê wî ê çepê bi gore bû. Gore reş û naylonî bû. Panî û sertiliyên goreyê qetiyabûn. Lê wî bi tiliya xwe a qilîçanê gore li ser ferşê ling radigirt. Herdu destê xwe danîbûn ser çongan û bi alîkariya destan temamê qeweta xwe berdabû ser lingan. Damarên ku di ferşên lingên wî de bel bûbûn, mirov dikarîbû yek bi yek bihejmartana. Kurkekî gewr lê bû. Xuya dikir ku kevin bû. Serpişt û berstika wî zelhitî bû. Di bin kurk de bi tenê sertaziyekî cawsipî li xwe kiribû. Sertaziyê wî ji sipî, rişk û guyê kêçan pitpitkî diyar dikir. Di qilêrê de debixî bû. Qilêr, xwîn û xwêhdana ku di laşê wî de gihabû

hev, mîna bereteya gayekî bêhn dida. Dema ku çepilê xwe bilind dikir, wek ku ba li bereteyê xîne, ji nişkê ve wexma bin çeng hawêrdor difûriya; bêvil di wexmê de dixitimî û sergêjî bi mirov re çêdikir.

Luqman di nav xwe de tena şerwêl tazî kirin û nola libên tizbiyê li dor wî xelek girtin. Heso rê neda kesî. Tiliya xwe a îşaretê tam hilda, bi qahr di birîna wî a zengirî de rakir û got:

”Ku derê vê birînê dişibe a demaçê, hi?”

Bi lepta wî re barîni bi Luqmên ket:

”Ayy yabo! Xwedê ji te raziyo te ez kuştim, hinekî bi hêdî” got û pêl lê ket.

Heger ne ji çend kesên ku li dor bûbûn xelek bana, ew ê miheqeq serpişkî di kursiyê werba û birîna wî li ligora dilê Heso biçirîya. Lê mêrikan jêhatî derketin, ew hişk zeft kirin û ne hiştin tê werbe.

Birîn ne wek ku Heso digot ewqasî piçûk bû. Gule bêyî ku çermê tenik qul bike, di bin çermê qalind re firiyabû. Dewsa birînê ji hêla ku gule lê ketibû bi qasî serikê şûjinê û ji hêla ku derbas kiribû jî bi qasî mewîjekê fireh xuya dikir. Herwiha di navbera pêş û paşê birînê de li ser çerm, îşareta tişteki ku çerm alastibû yan şîş kiribû tune bû. Dema ku wan Luqman nuh anîbû odeyê, Heso berî her kesî qutikê wî jê şemirandibû û li birîna wî temaşe kiribû. Qutik û şerwal ji rexê birînê ve yekser bi xwîn bû; xwînê di qazaxê wî ê hirî re dabû der û gihabû çakêt. Gerek ji her kesî çêtir wî ji rastiya birînê fêhm kiribûya. Ji ber ku pîş bi dermên û doktoriyê dikir. Him gulê gava ku li ser tiliyekê çerm şîş kiriba, ewqase xwîn wê ji çerm nehata. Bi vê diza-nîbû.

Hemo bêvila xwe firkanî û bêyî ku bêvilê berde axivî:

”Apo, gule çerm şîş ne kiriye, di bin goşt re firiyaye. Di birînê re du qul xuya dikin, baş lê binere.”

Heso paş de gav avêt. Lê gotina ku berî niha kiribû, bi haweyekî aqilane parast:

”Rast e, wek we ye; gule di bin goşt re firiyaye. Lê dîsa jî ne hêja ye ku mirov xwe bi vê birînê re biherimîne û biç gilî. Birayên mino, divê em hev fêhm bikin. Textor ewladê zinê ne. Ew dikarin baweriyê bi gule neynin û bibêjin ku vî mirovî bi şûjinê çermê xwe qul kiriye. Lêbelê heger baweriyê bi gule bînin jî, wê tu raporeke wilo hêja nenivîsîn...”

Heso a di dilê xwe de hîn ji serî de gotibû. Lê ji bilî Kenêr kesî ew fêhm ne kiribû ku dixwest gule hinekî bi berjêr de çûba, hinavên lawê wî biterîşiyana û bi delîlên qewîn biçûya gilî.

Hemo û Miho bi yekdevî:

”Apê Heso heger tu bi a me bikî, em gilî bikin baştir e.”

”Çima baştir e? De ka wê bibêjin.”

Hemo:

”Baştir e ji ber ku bi kêmanî hema wê esker doza sîlehan li wan bikin. Ez Circîs baş nas dikim. Mêrik xwe li ber lêdanê nagire û wê sîlehan teslîm bike. Îcar ma ne baş e ku him esker li dijminê me xînin û him jî sîlehên wan ji wan bistînin?”

Gotina vî ji her kesî bêhtir li hesabê Miho hat. Xwest ku piştgiriya Hemo bike, lê Sêdiq madê xwe tîrş kir:

”Na na, ezbenî ne wilo ye. Dema ku gilî serguherî têhildana sîlehan bû, ew ê jî di sîlehên me hildin. Hûn baş nafi-

kirin. Him ji xwe gilî bi malbata me nakeve, mirovên qels gilî dikin.”

Heso:

”Sadiq rast dibêje. Ez jî di wê baweriyê de me. Vî eskerî dema sîleh ji dijminê me stend, wê ji me jî bistîne. Bi berberiya nav me dizanin. Ji bo vê berberiyê em her meh qiyameteke pere didin wan! Di gundekî de, gava terefekî rahişt sîlehan, bêdevjeng terefê din jî wê rahijê. Eskerên tirkî ne zarok in, ji me çêtir dizanin. Vê meselê qut bikin. Em jî gilî nekin heta ku ew li me gilî nekin. Ma tu çi dibêjî serekê şeytanan?”

Kenêr bêsebir di cihê xwe de diqeliqî û çixare ji çixareyê pêdixist. Di her şevbihêrkê de civatê ew dabaş digirt û wî jî tiştêk bêbersiv bernedida. Ji her kesî bêhtir ew dipeyivî. Îcar Heso jî di her rojên qewamê de gava bi koma xwe re rûdinişt, ne dihişt ku Kenêr bipeyivya. Ew dihişt dawiyê. Wî bi vê yekê dixwest ku Kenêr lê hûr bûba, gotinên civatê wek melhêbê di bendera mejiyê xwe de bi kar bianiya û dû re biryara xwe bida. Di vî warî de gotina wî her tim rast derketibû. Heso ew wek wezîrê xwe didît. Lêbelê digel ku wî bi xwe jî bi vê yeka ha dizanîbû, dîsa jî lez li xwe dikir û diqeliqî.

”Mirovên qels gilî dikin. Her çiqasî ev gotin rast be jî, di bingehe xwe de xurtên mezin, qels bi xwe ne. Ew giliyên wan ji xurtayê tê. Îcar ku em a din bibêjin...”

Giran peyivî civat têngiha. Wî bi van gotinên xwe ên tevlihev xwest ku Sêdiq ji derb bixîne. Li nav çavên wî dinerî û diaxivî. Çi gotina ku li hesabê wî nehata, bi gotineke qewîn fik dikir. Yekî agir, ê din av dipijiqand. Dinyaya wan ji hev cihê bû. Yek dojhê, yek bihuştî bû.

Kenêr di van bêhnikan de mîna şahirê ku ziman berevajî hev dikir û jîritiya xwe, bi avakirina hevokên tirovirî wek hinerekê dida destê xendevanên cahil, wilo dikir. Çend gotinên girover û ziwa, ku şil bana belkî bi derekê ve bize-liqiyana, digindirandin wê navê, xwe zana diyar dikir û direviya. Têra xwe konebû. Civatê bi yek devî:

”Me fêhm ne kir bê te çi got. Tu ka a pêşî biqedîne, dû re were ser a din.”

Vî fesadî wê çi bigota? Nikarîbû tiştê bigota. Bi haweyê ku civat pir xêşim û ew jî pir jîr e xwe nepixand:

”We fêhm ne kiribe ez çi bikim yanî(!) Erê, helbet esker û heta hikûmet jî dizane ku sîlehên me hene. Ji bo ku em hevdu bikujin, çavên xwe ji me re digirin. Lêbelê gava me dev ji sîlehan berda û me dijminê xwe ne kuşt, wê dijmin jî wek me bike gelo? Na. Yanî gava em nerin gilî, wê Circîs jî nere gilî gelo? Wê here. Helbet berberî ne baş e. Lêbelê ma wê Circîs dev ji berberiyê berde, hi? Na. Circîs niha li qereqolê ye” û devê xwe girt.

”Yanî tu dibêjî em gilî bikin?”

”Erê apê Heso.”

Simo:

”Heger hûn bi amin bikin, em ê çend deremêtan di bin xaniyê Circîs de bi cih bikin û hemiyar bikujin. Ku ne bi wilo be, em ê tu carî ji qereqol û mereqolan xelas nebin. Heta ku Circîs û zuryeta xwe hebe, em ê her tim li ber devê deriyê qereqolan bin û hew!”

Heso: ”Wileh tu baş dibêjî, lê ez nizanim bê ez ê ji te re çi bibêjim...”

Vî Simoyî jî di sinhetê xwe ê fesadiyê de bi Zibêr re gav diavêt. Lêbelê ji konebaziyê bêhtir ehmeqşeytanî bû. Belkî

tozekê ji Zibêr li pêştir ya jî li paştir bû. Gundiyan demekê jê re "Deqdenos" gotin û dû re dev ji wî navî berdan û bi navê wî ê rastî bang kirênê. Wî ne bi tenê ev gund, dinya dabû ber xwe. Hesin, kaplo, barûd, deremêd, pîl, empûl û têt li xwe civandibûn ku sîlehekî çêke. Û bi vî sîlehî temamê dinyayê bişewitîne. Sîleh çêdikir û ji Kenêr re digot:

"Howeh kuro, ez li teqandinê dimînim heyirî! Ez nizanîm bê ez ê çawa vî sîlehî biteqînim ku tiştêk bi min neyê..."

Kenêr jî digot:

"Bi rastî terî ji te kêm e. Dibe ku ez bikaribim rêyêke teqandinê ji te re bibînim, lê ehmeqo gava ku te bi vî sîlehî tiştêkî bi ruh li vê dinyayê ne hişt, tu ê bi tena serê xwe çî bikî? Tu ê kê û kê berdî hev, tu ê bêfesadî çawa bikaribî bijî?..."

Gotina vî ket serê wî û dev ji wêrankirina dinyayê berda. Aliyê Simo ê herî girîng ku motomanekî ji serxweçûyî bû. Gava ku derewên beloq dikirin û civat li himberî derewên wî disekinî, derew pê dibûn rastî û wek rastiyê diparastin. Ji ser a xwe danediket.

8

Ji wîze wîza çûk û teyrikên çolê xuya dikir ku rokê xwe berdabû tasê, qasekî din wê biçûya ava û Zorava dîsa di bin reşaya ezmên de bima. Çûkên beytik ji xwe ji zû de ketibûn hêlînên xwe û xwe di nav qirş û palê de veşartibûn. Ji zezûl û reşêleyan, darên behîvên nav rez bi carekê ve reş bûbûn. Kolekeyan hîn xwe ji ser benderên gund neda bûn alî. Lê wan jî bi lez nikil di erdê radikirin. Hin zarokan

mêrdewan li ber xaniyan danîbûn û li qulê çûkan dixebitîn. Mela Salar li ber deriyê mala xwe haziriya bangdanê dikir. Êşkenceyeke giran dîtibû. Bi zorê xwe li ser lingan radigirt. Ew jî heger pala xwe nedaba hêtekî. Civata Heso jî digel ku bi seetan birçî û tî bi heraret axivîbûn, heta ku Mela bang neda, ne Xwedê û pêxember, ne limêj û ne jî zikê wan ê birçî hatibû bîra wan. Ji bilî ku xerabiya hev bifikirin hîç, erê hîç tiştek di bîra wan de ne hatibû. Reşayê xwe berdabû hinduran û ode baş tarî bûbû. Lê wan ji hingama ku dikirin, bîr ne dibirin ku lempeyê ji xwe re pêxin. Di vê navê re, ji her kesî bêhtir halê Kazimê pizûrî ne xweş bû. Kazim tibabê du seetan bûbû ku li ser xênî qilawizî li nav malan dikir. Ji serma dirikrikî. Li ser qesra Circîs pêgirtiyê hûran Ekremê torî jî wek Kazim bûbû qilawiz û ziq li mala Heso temaşe dikir.

”Weh Mela bang dide! Çi zû bû mixrib, wey wey wey!...”

Xelef destê xwe avêt zincîrê ji bêrîkê seet kişand û ber bi çavên xwe de anî. Hindur reş bû, seet ji hev ne fesiland. Rabû ser xwe û wek dînan li dor xwe nerî. Li pencereyê digeriya. Pencere li pişt bû, lê aqil ne dikir ku li pişt xwe bizîviriya. Ew hîn di wê rewşê de bû, Zibêr ji devê derî peyivî:

”Wey erê bi Xwedê Heso, kuro bi rastî mixrib e, ha! Seet bûye pênc û çarîkek. Mela gerek li pêncan azan bida” û derket.

Sadiq ji dil keniya:

”Kuro qey Mela jî wek me xurifiye, lawo...”

Yekî ji dera ha:

”Xwedê ji te raziyo Sadiq, qey seet jî naxurif e” got û

kenekî fehş kir.

Sadiq di bersiva wî de:

”Belê belê ew jî dixurife. Di hindurê seetê de şeytan heye. Bi telaq şeytan jî nikare bi vî gundî. Me qûn li şeytên qetandiye, îcar em ê çawa qûnê li melayê ku tew hûn nikare bifire, neqetînin! Bêhna xwe fireh bikin, hûn ê bibînin heger Mela di vî gundî de hiş berneda, mêja eşa bi hesabê nîvro û a nîvro ye jî bi hesabê eşayê bi me ne kir û berê me hemiyana neda bakur, ji xwe bila ez ne ji piştava bê xwe bim...”

Civat hemû rabû ser xwe. Her kes bi haweyê ku bi şev dîsa li mala Heso li hev bicivin, garankî ji odeyê derketin. Lê Sarê li hindurê malê pêrgî wan hat:

”Pizûrîno bi ku de? Lawo me şîva we kavirek ser jê kiriye, şîv hazir e. Ma ne eyb e ku hûn bêşîv ji mala me derkevin? Qey hûn me kêma dibînin?”

Sadiq gotina wê birî û bi dengê bilind got:

”Lê lê pîrê hema ez bi heyrana te bim û hew! De ka were ez destê te maçî bikim, were. Ê hema bi telaq tu ji me hemiyana bi namûstir î. Eferim, dêya Luqmên, eferim!”

Sarê pêşî kenîya; dû re destê xwe bilind kir û bi hêrs got ”na na Sadiq, ez ne dêya wî bênamûsî me; ez dêya Reşoyê çavreş im, çavreş” û li hindurê malê veşariya.

Bi peyva ku Sarê got ”me kavir ser jê kiriye”, qurpînî bi dilê Heso ket. Qasekî xaşomaşî bû. Dû re mîna ku hin jê re bibêjin, ”pêwîst nake êdî tu xwe aciz bikî. Kavir nema bi ruh dibe, şikiriya xwe bîne ku jinikê ga ser jê ne kiriye, birako!”

Sarê aveke hênîk bi ser dilê wan ê helhilî dakiribû. Şîva wan goşt û tirşîka fasûliyan bû. Ji du mehan carekê qey bi

zor û hevt beleyan incex ruyê goşt didîtin. Ew jî ya fêrîkê-kî ku zarokan derb lê daba, ya mirîşkeke ku bi êşê ketiba û ya jî cûmek goştê kesidî û meksûd bû. Di nav neh-deh kufletên hûr û mûr de mirîşkek wê bûba çi? Wê kê bixwara û kê nexwara? Heta belkî hinan ji wan ji salê heta salê ruyê goşt jî ne dîtibûn. Hemû bêyî ku li bendî gotina mezinê malê Heso rawestin bê ka mezin çi dibêje, di cih de li hindurê odeyê vegeyriyan. Dualî sef girtin. Çong berdan erdê, eskerkî rûniştin û cihê xwe xweş kirin. Baş bû ku Sêdiq bîr bir û lempe pêxist. Heger ne ji Sêdiq ba, kî dizane belkî di wê rewşa tarî de, hemiyana wê şîva xwe bixwarana û dîsa bi devjengê rahiştibana hev. Sarê disteke goştê pez ji wan re li êgir kiribû. Ev pez kavir bû û goştê kêvir bi qasî goştê berxên hilikî xweş bû. Hiş û sewdan ji serê wan firiyabû. Hemiyana dixwest xwe bi heyrana Sarê kiriban. Zibêr di bin tesîra goşt de ji hawhaw ketibû. Ji dilê wî dihat ku Sarê bi gotinên herî kubar bipesinanda, lê gotinên layiqî mezinahiya wê peyde nedikirin. Devê xwe xistibû bin guhê Miho û bi dizî jê re digot, "ez dest û lingên wê maçî dikim, maçî dikim maçî dikim!..." Heger Sarê di wan kêlîkan de ji xwe fedî ne kiriba û bi xeberên kotî dabelîşiya civatê, ji kêfa şîvê re belkî gelekane ji wan ew xeber ne bihîstibana jî. Dualî birçî bûn; him birçiyê goşt û him jî birçiyê fesadiyê bûn. Dîsa heger Sarê aqilî kiriba û ji serî de civat bi vê bûyera xwe agahdar kiriba, miheqeq wê hin mirovan bi milama qenciya vê pîremerdê, seyra devjengê liçekî serguherî xêrxwaziyê kiriba, yan devjeng wê ewqasî genî nebaya. Ji rewşa wan xuya dikir ku çendî li ber goşt ketibûn. Mirov di çavên wan re didît ku ew di van bîstikan de ji goşt pê ve li tiştêkî din ne difikirîn. Ji bilî Heso, hemiy-

an mîna guran bi awirên xwe ên birçî devê deriyê odayê hûr hûr dibirîn.

Teqe req ji aliyê malê bilind bû, çingîniya firaxan li odayê deng veda. Pêl kete civatê. Her kesî mîna ku xwarin li ber be, xwe ji xwarinê re hazir kir û ziq li devê derî nerîn. Dema ku Temo bi leganeke birinc û ser birincê jî tije goşt kete hindur, her kes ji hindama xwe de bêhemd rabû ser xwe û bi haweyê ku heryek terbiya xwe şanî ê din bide ji hev re gotin, "kuro eyb e ji we re, hinekî alî Temo bikin, weh!" Legan di ser destên hev re herikandin dawiya odayê û li ser kom bûn. Lê Sêdiq hevalên xwe nas dikir. Digel legana duduyan hîn bi rê de li hewşê got, "leganeke din hat, leganeke din" û bi lez xwe avêt hindurê odayê. Bi dû wî de Meyroyê hat. Li ser destên wê sêniyeke dorniqrî tije birinc û ser birincê yekser bi goşt nixumandibû. Xuya bû ku bi lez sênî dagirtibû. Qiraxên sêniyê ji libên birincê paqij ne bûbûn. Birincê ji nivê sêniyê bêhtir, li ser qiraxan diyar dikir. Lê Meyro hîn ne gihabû ber Heso, li şekalan likumî, hindik mabû biketa. Meyro li ber xwe ket û xwe hinekî bi ser hev de qurmiçand. Sêdiq bi exlaqê xweha xwe dizanîbû ku çendî dilkeçikî ye, dikare di cih de bigrî. Keniya û got:

"Keçê ez jî li şûna te terpilîm. Wan şekalan ji wir biavêjin" û yekser sênî ji dest girt.

Sênî li ber Heso danî û bi lez dîsa li hindurê malê vege-riya. Sêdiq ji aliyekî ve û Temo ji aliyekî ve, tam pênc sênî tirsîk kişandin hindur. Sênî sifir bûn. Hinekî mezin bûn.

Meyro jineke dirêj, gewr û xwînşêrîn, henûn û misixur bû. Vê pîreka diltenik, wek zarokên ku hîn ji dinyê fêhm ne kiribûn, nizanîbû bigota "na." Kê çi jê bixwesta wê

didayê. Heso carina henek lê dikirin û jê re digot "keçê, xwe hînî gotina na-nabe, bike. Binere hin dikarin ramûsan ji te bixwazin. Ji bo ku tu xwe bi dest kesî bernedî, xwe hînî van herdu gotinan bike..."

Zarokan bi satilan av dikişand odayê. Lêbelê hayê kê ji avê hebû. Digel ku hemiyana ewqas lêdan xwaribûn û dû re jî şerekî mezin kiribûn, qaşo gerek bi satilan av vexwaribana, ava çî! Di vê dema ku her kesî xwe dadabû xwarinê û nehişt gep dadiqurtandin, ji ser xênî dengê Kazimê pizûrî hat, "Hûto hat, Hûto!"

Bi dengê Kazim re Sadiq keniya. Lê ên din mîna ku mirov cereke ava qerisî bi ser wan dake di cih de rawestiyana. Tepsiya Heso ji ser çongan herikî; birinc û tirşik rijiya û goşt bi ser doşekê de belav bû. Heso di dilê xwe de piçpiçî. Di dawiyê de xwe ne girt û teqiya:

"Wey ne li ser xêrê bê! Xwedê hevt topan li mala wî xîne! Erê hûn bi qedirê Mishefa Reş kin, ma niha wextê hatina wî bû lo!..."

Raberdana Heso a li himberî Hûto bi dilê hemiyana bû. Pir dixwestin ku Heso bêyefş jê re xeberan bide û ew jî hîn siviktir bikaribin gepan bihepişînin devê xwe. Ji ber ku bêdengiya di ser xwarina bi tevayî de, rê li xwarina bi fahşitî digirt; mirov li hev dinerî ji hev fedî dikir û bi isûl dixwar. Lê mixabin Heso jî mîna ku bêisûliyek kiribû, devê xwe girt û bi geremola dor xwe daket.

"Zibêr, nebêje ku Miho ehmeq e û ez ne dîtme, ha! Mîna dît bê te çawa bi xezeb pariyek goşt xist paşîla xwe."

Zibêr li vî gundî xwedî erd û pismamê Heso bû. Helbet ev yeka ha hîç pê ne diket. Belkî jî dizî pê re bûbû wek nexweşiyekê.

Wî jî wek wî devê xwe xist bin guhê wî û bi dizî jê re got:

”Hişş deng neke. Tu jî bidize lawo, keysa me lê hatiye.”

Miho piştî ku di ber xwe de beşî:

”Kuro ji xwe ji zû de min paşila xwe dagirtiye. Lê ma te dît ku bê min çawa bêrikên qapût ên hindur ji birincê dagirtine?”

”Na lo! Lawo min digot qey bêjiyê mezin ez im, lê tu ji min jî bêjîtir î! Wileh ne ez bi diziya goştê te û ne jî bi diziya birinca te hisiyame.”

”Miho, ser darên behîvan tije reşêle bûne, hema piştî ku civat belav bibe ez û tu em ê herin wan. Binere eman eman bila kesek pê nehise! Em ê çima van tiredînan bikin şîrîkê xwe. Lawo bi Quran, heryek ji me wê disteke goşt bigîhê!”

”Temam tamam, min fêhm kir, em ê herin, qut bike, dîwar bi qul in, hişş!”

Di her şevên zivistanê û bi giştî jî di rojên seqemî de reşêle û herwiha gelek teyr û tilûrên din jî bi refan li ser darên behîvan dilûstin. Ji ber ku rez duperçe bû, perçe jêr ê Circîs û ê jor jî ê Heso bû û darên behîvan jî hemû di nav rezê Heso de bûn, hûrî ji goştê teyr û tilûran mahrûm diman. Pizûrî her şev diçûn nêçîrê û zembilên xwe ji goştê teyrikan dadigirtin.

Hûto hîn li dor rez bû, Doguj bêhna wî kiribû û bi lez û bez çûbû pêşiyê. Hûto destên xwe li stuyê wî gerandibû û ruyê xwe bi ruyê wî ve firkandibû. Doguj ji Temo bêhtir hogirî wî bûbû. Bi rastî ev kûçik mirov digot qey ne heywan bû, mîna insên fehman bû. Dema ku eskeran li Hûto

girêdabû û Hûto jî direviya, Doguj jî hilkişiyabû ser bena rez û bi hêrs direya. Ji rakêşîn û kêferatê, toqa hesinî stuyê wî birîbû. Stû bi xwîn bûbû.

Hûto gava xwe avêt hindurê odê û li paş xwe nerî. Kûçik ne dît. Kûçik berî wî ketibû hindur, lê hayî ne bûbû. Heso qîr da:

”Haho ev çi ecêb e! Lawê berêz zû wî kûçikî derke!”

Lê Sadiq bi haweyê ku lewlewa Heso bibire û herwilo Hûto jî li ber xwe nekeve, sivik pêrgî wan rabû. Li ber kûçik rawestiya, destê xwe di ser serê wî re bîr û anî:

”Ji xwe re li vî kûçik-insanî binerin, bê çiqasî bi aqil e. Mêrik hatiye civatê ha. Qey dixwaze şîretan li hinan ji me bike” û digel Hûto bi kûçik re derketin hewşê.

Di wê navê re ji Heso bi ser Sêdiq de dikir birebir:

”Kuro destê xwe nede wî kûçikî, te xwe herimand!..”

Hemo û Xelef ji ser xwarinê vekişiyabûn. Vekişandina wan di esasê xwe de ne ji ber ku têr xwaribûn, ji bo Hûto ev camêrî kiribûn. Hema çawa ba, Hûto hevalê wan û dijminê dijminê wan bû. Him ma ne wî jî wek wan, di vê roja seqemî de ji destê eskeran êş û cefa kişandibû. Pariyek goşt û çend lep birinca ku Sarê xîç çêkiribû, bixwara wê çi bûba qey. Ji bilî wan, kesî xwe ji ser sifrê neda alî û sifre ji dêwê malbata xwe re bernedan.

Hûto bêyî ku hin jê re bibêjin ”kerem bike ser xwarinê”, hema wilo li bayê hatina xwe kabok berdan erdê, zendik çikilandin û destên xwe ji xwarinê re vemaltin. Lê mixabin hinekî dereng mabû. Ji xwe goşt hîn ji serî de qediyabû. Birinc jî gihabû terka dawiyê, binê leganê diyar dikir. Rewş pê zor hat. Rewşê di ruyê wî re xuya dikir; rû reş gewirî bû. Pêşî destê xwe ê çepê avêt leganê û bi teniştê wê

girt. Birinca Sarê tam çivir bû; mirov digot qey bi rûn kelandibû. Hûto serê tiliyên xwe xistin binê leganê û bi tiliya girdikê teniştê leganê dewisand. Wî çiqasî dewisand tilî jî ewqasî çû xwarê. Terkek mabû ku legan qul bûbûya, ji nişkê ve tilî hilda û di dilê xwe de got, "miheqeq niha pîra Sarê hesabê min û xwarinê kiriye." Lê gerek hîn ji serî de wilo bifikiriya. Ji ber ku her tim gava Sarê didît xwarin û gava ku xwarin didît, Sarê dihat bîra wî. Di vî gundî de bi tenê Sarê qîmetê wî digirt û ew fêhm dikir. Ji destên diya xwe bêhtir, ji destên wê tahmtîtk xwaribûn. Heger ne ji Sarê ba, belkî wilo wek dêwekî jî mezin ne bûbaya. Piştî ku Sarê hat bîra wî, hîn nuh bêhna wî derket û lepê xwe dirêjî hindurê leganê kir. Bi tûşa pêşî re şiyar ne bû ku digel birincê goşt jî hebû. Çawa lepê duduyan avêt devê xwe, rûnê di binê leganê de û cûmek dûv, kortika qirikê şil kir. Mîna gulekê vebû. Pê hisiya ku bi birincê re goşt jî heye û birinc birinca ber goşt e. Vê carê jî tam bi haweyekî hovanê kişiya ser. Bi herdu lepan xwarin da ber hev û mîna dewlên li ser devê bîr û aşan, lepek hilda û yek danî. Lê çî fêde, tu xwarin ne mabû. Di vê kélîka ku binê leganê bi kefa destê xwe paqij dikir û kef dialast, ji beragirka xwarinê dengê Sêdiq hat:

"Hûto xwe bigire, ez bi leganeke birinc û goşt bi te ve giham..."

Hûto ji kêfa xwarinê re serxweş ketibû. Ji cihê ku lê rûniştibû çeng bû, qêriya, "ooox goşt, goşt!" got û di rengê hirçê de xwe kiland. Legana tije birinc û goşt ji destê Sadiq revand û li wê navê ket ser.

"Howeh kuro, îro hindik mabû ku qomandar pîra me bikuşt! Ez dibê Xwedê di ber pîra me de ciwange feda kir,

hûn çi dibên? Ciwange kir setqa wê.”

Civat hemû pê keniya. Heso nekeniya, lê bi ken jî got:

”Erê erê, ji bo ku xanim li ser pira selatê li kêvir siwarê û tu jî bi dûvê wî bigirî, Xwedê ev qencî bi te kir ku qomandar Pîra te ne kuşt.”

Hûto heta ku bûbû zilam jî bawer ne dikir ku Xwedê li ezmên rûdine. Niha jî bawer ne dikir. Ji bo ku dilê Sarê jê nemîne Xwedê dibir ezmên. Li gora wî, Xwedê insanekî wek çiyayekî mezin bû û çenedibû ku ev çiya bêsenede û menede li hewa rûništa. Ji xwe hîç bawerî bi pêxemberan ne dianî. Sarê pêxember pê insan dabûn naskirin û jê re gotibû ”pêxember û şêx difirin ba Xwedê.” Ecêbmayî dima! ”Yanî bêyî ku li terempêl û teyaran siwarên ha...” Ne diket serê wî û ne jî dixwest ku dilê Sarê ji xwe bihišta. Mereq dikir ku insan çawa bêbask, terempêl û teyare dikarin bifirin. Di rojêke havînê de bi sariya sibehê re çûbû ser qesra şêxê Tinatê, herdu lingên wî zêft kiribûn, wek koçanîkekî zîzikandibû û zîzikandibû, li ezmên nerî bû û şêx virikî avêtibû. Şêx hîn li hewa bû miribû. Li gora ku digotin, serê şêx pelixîbû û hestiyekî sax di canê wî de ne mabû. Îcar piştî vê bûyerê tam bawerî pê anîbû ku insan bêbask, terempêl û balafir wê nikaribin bifirin. Gava Sarê jê re digot ”te çima şêxê me ji qesrê avêt?” Dikeniya, ”min digot ka ez binerim bê ev insan çawa difirin! Wek teyran, wek çûkan wek ordekan difirin gelo?” Lê mixabin piştî bûyerê hema bi çend rojekî, li xwe mikur hatibû ku Kenêr ew şandibû ser şêx.

Limêj dikir, lê limêja wî ne ji bo Xwedê, ji bo ebdan bû. Reketêke limêjê bi sêniyeke birinc, du reket bi çar şekirên çayê, sê reket bi kulmeke mewîj, çar reket bi pariyekî

goşt dikir. Destlimêjgirtin, niyetanîn û limêjkirina wî jî hemû evqask bû, "Xwedê qebûl bike, amîn."

Xutbe bi çil zilamî dibû û ji xutba ku Hûto li gundekî çiyê bûbû mêhvan, zilamek kêmbû. Ji bo ku Xwedê xutba wan qebûl bikira, divabû hejmara wan bûba çil. Ji Hûto re li hev hatibû. Li ser hêkên elokan bazara xwe kiribûn. Hûto, "sisê" wan "dudu" gotibû. Di dûmahîkê de li hev ne kiribûn û xutbe li erdê mabû. Pîra wî Sarê jî bi wê liberxwedana wî pir kêfa xwe anîbû û pênc hêkên elokê jê re qelandibûn.

Dabaşa civatê li ser Hûto û xwarina wî bû. Lê Heso jî xwarin nêvcî xwaribû. Sêniya xwarinê li aliyê malê vegeandibû, zikê xwe bi avê nepixandibû, kêr li Sarê disût û di ber xwe de digot û dibiland:

"Vê jînikê ez talan kirim! Birinc bi me ve ne hişt. Sibe, dusibe başçawîş bê mala me û bibîne ku me birinc jê re li êgir ne kiriye, em ê çî xweliyê li serê xwe bikin? Bi telaq başçawîşê tirek, vê carê bi lêdanê wê min tirek bike..."

Heso carekê bi sedema ku birinc û goştê elokê ji başçawîş re çênekiribû, di mala xwe de ji destên wî du şiqam xwaribûn. Başçawîş jê re gotibû "her ku ez hatim mala te, tu ê ji min re goştê elokekê li ser birincê bikî û li ber min deynî. Heger hema rojekê ez bibihîzim ku te ji eskerê min re elok yan mirîşk ser jê ne kiribe, ji xwe pêwîst nake ez ji te re bibêjim. Tu bi min dîzanî bê ez çendî bêbav im!"

Bi rastî li ser kiriyara ku Sarê kiribû, Heso kirasê xwe biçiranda dîsa jî heqê wî bû. Ji tîrsa ku başçawîş wî di mala wî de li pêş zar û zêçên wî pîs neke, nîv telîs birinc kiribû û Sarê jî ew birinc hemû ji hevalbendên wî re li êgir kiribû. Lê gerek dîsa jî şikiriya xwe bianiya ku Sarê, ji dêvla

elokan kavir ser jê kiribû. Heger elokên ku ji bo başçawîş bi qinê gwîzan xwedî dikirin, hemû ser jê kiribana wê çawa bûba? Gelo wê di şûna van elokên wilo qelew de, elokên kirinê li herê mêmê peyde bûbana? Başçawîş gotibû, "eloka ku ez bixwim divê qelew be. Goştê eloka qelew xweş e..." Başçawîş ji lezeta goştê elokê fêhm dikir. Ji ber ku zivistanan xwarina wî her tim elok bûn.

Hevalbendên Heso şîva xwe xwaribûn û sêniyên vîngîvala ber bi aliyê malê de dikişyan. Lê Hûto hîn jî dixwar. Miho bi xwe ne xweş anî:

"Hûto hinekî ji xwe fedî bike, bes bixwe bes! Baş e ku kesî xerîb di nav me de tune, te em hetikandin!..."

Kenêrê ku ji Hûto hez dikir, bi hawayê ku bala civatê ji ser Hûto bikişîne, dengê xwe hilda û tena tena peyivî:

"Ey civat, gelo kesek ji we fikiriye gava ku em başçawîşê Stîlîlê bi vê pevçûna xwe a îro agahdar nekin, başçawîş wê çawa afatê bi serê me de bîne?" û bi serê xwe îşareta zûxwarinê da Hûto.

Ev gotineke ne xweş bû. Bi gotina wî re firtê firtê bi Heso ket, mîna ku av biherike bin, di cihê xwe de qeliqî û axîn kişand. Qasekî li bin zikê xênî temaşe kir. Pişt re serê xwe berda ber xwe:

"Îcar ev ne bû. Bi rastî me hemiyan jî ev yeka ha ji bîr kiribû" got û çavên xwe zivirandin ser Hemo. Civat bêdeng bû.

Hûto bi kêf got:

"Xalê Şeytan, kuro hema ez destê te maçî bikim û hew! Erê willeehh, te heyfa min ji wan hilanî, lo! Gepek xwarin bê çî ye ne dihiştin ez bixwim kuro. De îcar bigrîn hi! Ji sibehê de henekê xwe bi aqilê min dîkin. Û tu ji xwe re li

aqilê wan binere. Ku ne xalê min Şeytan heq ji we derkeve, ma kî dikare bi we!...”

Hûto tam ji dil digot û dikeniya.

Gundiyan ji Kenêr re ”Apê Şeytan” û Hûto jî jê re ”Xalê Şeytan” digot. Gundiyan gava jê dipirsî, ”tu çima wek me wî bi nav nakî?” Wî jî digot, ”xal ji apan çêtir in. Ap pîs in. Gava bavê mirov dimire, ap dêya mirov li xwe mahr dikin. Lêbelê herçi xal in, vê bênamûsiyê qebûl nakin. Ji xwe fedî dikin ku dêya mirov li xwe mahr bikin.” Li gora pîvanên wî, xuşk çi bû jinbir jî ew bû.

Zibêr bi haweyê ku dora xwe a axavtinê revandibe yan niha heger neaxiviya wê hîç dor negihayê, bi lez xwe da ser hev û got:

”Em û mala hûran ji bav û kalan de dijminên hev ên xwînê nin. Me bi sedan mêr ji hev kuştine. Û em ê hîn jî pir ji hev bikujin. Lê îcar a ku nakeve serê min, nizanim bê ev hûn çima ewqasî li himberî eybê pîkolê dikin. Gotineke pêşiyar heye dibêjin, ‘dijminayî bêminetî ye.’ Yanî dibêjin ku mirov çi di dijminê xwe de bike, ne eyb e. Di destê me de gelek delîl hene ku bi van delîlan em ê bikaribin Circîskê serşûtik û hevalên wî di qereqolan de bi lêdanê bikin kûçik lawê kûçik. Hûn çima gilîkirinê eyb dibînin? Heger gava bi muxbiriye mirov wê bikaribe dijminê xwe birîndar bike û ji vê yekê reviya muxbiriya wî ne kir, navê vê dibe tirsonekî. Di berberiyê de eyb û fedî tune. Mirov di dijminê xwe de çi bike şeref e. Dijminayî bêminetî ye...”

Zibêr devê xwe tije kir ku bibêje, ”mirov gerek heta bi çîçika dijminê xwe jî bikuje!” Lê Sêdiq bi hêrs destê xwe hejand:

”Wî kurmancê ku gotiye, ‘dijminayî bêminetî ye’ bêşe-

ref e! Bi bêşerefiyê mirov bi şeref nabe; navê bêşerefiyê her dîsa bêşerefi ye. Bi bafîka ku mirov dijminê xwe qels bixîne, mirov nabe muxbirçiyê eskerên quncilik. Wilehî xweş bazar e: Ji aliyekî ve li meydana şer bi mêranî dijminê xwe bigevizîne û ji aliyekî ve jî bibe muxbirçî, ha! Wilo şeref nabe...”

Berî ku Hemo bersiva wî bide, Miho rabû ser kabokan, hêl da xwe ku ber bi Sêdiq de bê. Ji bîr kiribû ku bêrikên wî ên qapût tije birinc bû. Çawa hat, ji bêrikan birinc bi nav şeqên wî de rijîya. Li şensê wî ku di tenişt Zibêr de rûniştibû. Zibêr birinc ferq kir. Hişk bi çepilê wî girt.

”Bisekine! Xwedê ji te raziyo ma tu nabînî ku apê Heso dipeyive, weh!”

Her kes ji aliyê xwe de bi dengê bilind ji aş û baş diaxivî. Kesî rê ne dida kesî. Kê çî digot ê din nizanîbû ew çî dibêje. Mezinahiya Heso hatibû jibîrkin. Ji bilî Hûto mîna dikên elokên her kesî xwe dabû pêş û gotinên ji xwe mezintir dikirin. Ji van gotinên xwe jî pir zewq distendin. Bêwestan çixare ji çixareyê pêdixistin. Hindurê odeyê ji dixana çixareya wan tarî bûbû. Pace hemû girtibûn lê derî vekiribû. Ew jî ne ji ber dixanê, ji ber ku ji aliyê malê her kêlî çayê ji wan re dihat. Dixanê mîna konekî reş î bêstûn xwe dabû jora wan, bin zikê xênî ji dixanê diyar ne dikir. Dema mirov ji der dihat hindur, mîna ku mirov xwe bide ser bayê qulika qedemgehê, hilmeke pîs dida bêvila mirov. Hemû ji destê goşt û tirşika fasûliyan kewiştî bûn. Gelekan ji wan zêde zêde xawribû; zik li wan nepixîbû û ha ha fis dikirin. Destê wan ji axavtinê ne dibû ku çar-pênc deqîqeyan xwe dûrî civatê bigirin û destavekê bikin.

”Sadiq, lawê min tu her tim bi haweyê mêranî li mese-

lan dinerî. Hinekî jî bi konebazî bifikire. Berberiya bêdek û dolab xwedîkuj e. Mirov wê him pêxember be û him jî berberiyê bike, wilo nabe. Berberî dîn û ûjdên nas nake. Di berberiyê de mirov li heq û hiqûq nagere, her tiştî dide nav lingan û pê lê dikê...”

Sêdiq, mîna ku apê wî bi van gotinên xwe qebheteke mezin kiribe, ziq li Heso dinerî. Li ser hevdu hilm li çixareya xwe xistin. Agirê çixareyê giha tiliyan, çixare bi lez avêt hindama derî. Qutiya xwe a tûtinê bi hêlekê de û çeqmaq bi hêlekê de avêt. Keserek veda û bi xem got:

”Yanî apo tu dibêjî mirov bi bafîka ku dijminê xwe bide girtin, li ba sawcî û hakimî dikare derewan bike, telaqê xwe biavêje û destê xwe li Quranê xîne ha?”

”Erê erê. Ma îcar çî xem e qey lawê min.”

Bi haweyekî pirecêb:

”Batil batil, haho! Ma ne qaşo em misilman in. Mirovê misilman çima kirî bi derewan destê xwe li Quranê xîne; li ser navê Xwedê sund bixwe û telaqê xwe biavêje!”

Heso mîna ku henekê xwe pê bike, beşîşî û serê xwe hejand:

”Kuro misilmanî ji xwe ev e. Wey xwelî li serê te be, bi jin û zarok e û hîn jî misilmanî nas ne kiriye. Pêxember selallahûwessellem di Qurana xwe de gotiye, xwîn bi xwînê. Mirovê ku zilm li te kir, tu jî zilmê lê bike, ne guneh e. Mirovê ku li ba çawîş û mawîş û hakim û makiman bi derewan bextê xwe avêt, bi Quran û telaqê jinberdanê sûnd xwar, tu jî tam wek wî bike, ne guneh e...”

Zibêr piştî ku dît Heso jî wek wî li def û zirnê dixîne û Sêdiq neheq dike, bi aqilê Sêdiq kenîya û xwe nepixand. Ne hişt ku Heso peyva xwe biqedîne, eniya xwe xurand û

serê xwe wek ê jojî bi wê navê de dirêj kir:

”Hûn hîn naşî ne. Temenê me di berberiyê de çû. Me ev porê xwe li ber dar û deviyar sipî ne kiriye, birako. Berberî li ser asasê fen û fûtan dimeşe. Dinya bi xwe wilo ava bûye. Tacirê gava nizanibe derewan bike, nikare bibe tacir. Di berberiyê de telaqreşî û bêbextî şertê herî mezin e. Ji ber ku berberî siyaset e. Û siyaset jî vîlikgerî ye. Hevt-heşt seetên me çêbûn ku bi devjengê me daye ber hev û em çêlî tiştên beredayî dikin. Ev çi aqil e? Pêşiyar bi derewan ne gotine, ‘ê ku ku...a kera te, divê tu jî biku...î çêleka wî, da qatix li ber biherime û nema bikaribe şîr û mastê wê bixwe!’ Hişê xwe qenc bînin serê xwe, rabin da em biçin gilî. Heger em neçin gilî û xwe ji insafa şeref û namûsa ku Sadiq efendî neh-deh seet e serê me pê mijûl kiriye re berdîn, Circîsê qûnreş wê biçe gilî. Circîsko mirovekî me bi demaçê birîndar kiriye; ev ji bo me fîrseteke bi şîr û şekir e. Pêşiyên me dibêjin ku...”

Xwest bibêje, ”cihê ku destê te herêyê lingên xwe jî tîxêyê”, lêbelê Sêdiq peyva wî birî. Destê xwe avêt bêrika xwe sed wereqe derxist û li ber rûnişt:

”Ma van pêşiyên me qey hîç gotineke baş ne gotiye, çi qewimî yastar! Te pêşiyên kurmancan hemû rezîl kirin. Bi tenê hema gotinekê bi qencî ji devê wan bextreşan bibêje, heger min ev sed wereqe neda te, bila ez lawê berêz bim!”

Zibêr kenîya û li pereyan nerî. Devê wî bihustekê ji ser hev çû. Diranên wî ên pêşî, mû ji ên keroşkê bernedabûn. Hewl da xwe ku gotineke baş bibêje, Kenêr awir tê firand. Wî pala xwe da dîwêr û dîsa li Kenêr nerî. Lê Kenêr jî awir hîn dijiwartir kir.

”Hi, i, erê lo, pêşiyên me tiştêkî baş ne kirine heta ku

gotinên wan jî baş bin. Na na, pêşiyên me gotinên xerab ne gotine ku tu xwe ewqasî zivêr dikî Sadiq. Gotinên wan hemû ji Quranê ne yanî” û herdu destên xwe dirêjî paşila xwe kirin.

Paşil dixuriya. Goştê ku xistibû paşilê bi ser tazî de berdabû. Goşt ji germa canê wî mixmixî û mizeloqî bûbû. Dohn xwe bi nav pirçê de berdabû, pirç û goşt mîna rêş li hev pêçabû. Sipî bi bêhna tewêş har û degel bûbûn. Xwe ji ber kevîkên dirûnê bi ser lêş de berdabûn û bi lez digeriy-an. Canê wî bi dijwarî gez dikirin. Herwiha xwe dixurand û di cihê xwe de bêwestan diqeliqî. Di dawiyê de xwe ne girt:

”De ka ji kerema xwe re hinekî raweste Sadiq, ez ê herim avekê birjînim û dû re bêm tiştêkî ji te re bibêjim” û bi lez ji odê derket.

”Heso ez jî dibêjim me ne baş kir. Gerek me gilî kiriba. Di vir de kêmaniya me a herî mezin ku ji sibeha xwedê de û heta niha, çima em bi xwe şiyar ne bûne û herwilo em pûç û vala peyivîne.”

”Tu çi dibêjî Xelef? Em çima pûç û vala peyivîne?”

Xelef bêyî ku li tiştêkî binere, qasekî çavên xwe kutkutanandin û bi mijankên xwe list. Palika çavê wî ê çepê dixuriya. Lê wî eniya xwe xurand.

”Ma ne çima! Me du tiştên ku bi temamî ji hev cihê bûn têkilhev kirine û em li ser peyivîne. Gilîkirin tiştêk e û muxbirî tiştêk e. Bi giliyê ku em di neyarê xwe de bikin, em nabin muxbirçî, ezbenî. Em ê di tiving û demaçeyên wan de hilnedin, lê em ê bibêjin ku bi sîlehan êrîşî ser me kirine. Gelî civatê ma ne wek min e, hûn bi qedirê Xwedê kin, lo? Ma we ev fikira min çawa dît?”

Heso çavên xwe li ser civatê gerandin. Civat di bin sim-
bêlan re bi gotinên Xelef dikeniya. Her kesî dixwest bi
qerefekê ew bibersivanda. Lê ji ber ku ew jî bi qasî Heso
pîr bû, newêribûn. Çavên hemiyar li ser Sêdiq bû ku wî
hema devê xwe vekira, pîrîna li wan keta û ji xwe re ser-
best bikeniyana. Sadiq devê xwe tije kir ku bibêje, "hevt
çîrokên hirçê hebûn û her hevt jî li ser dareke hirmiyar
bû..." Heso berî wî, bi qahr got:

"Heh, bê çi aqilmendekî mezin e! Aqilê wî pola dibire,
pola!" û li Hemo nerî.

"Ma tu çi dibêjî yabo qurbano? Aqil ji aqilan çêtir heye.
Em hemû îro xurifî ne, kesek ji me tiştêkî ji tiştêkî dernax-
îne. Wilehilezîm çiftî ji ber me tê. Xezebek li pêşiya vî
gundî heye bê bêlome be! Îcar hema Xwedê bike ev xezeb
li mala Circîsko biqelibe." Destê xwe ber bi Xelef de vekir
û gotina xwe domand:

"Mêro qaşo aqil dide me, hi. Em ê gilî bikin û bibêjin
ku wan him sîleh berdane me û him jî sîlehên wan tune
ne. Felekê neheqî li te kiriye ku tu ne kiriye siltanê welêt.
Hemo, de ka li tûrikê xwe binere, belkî tiştêkî xêrê tê de
hebe. Serê min nema çerx dike, we ez tê de teqinandim..."

Di vê hingamê de xortek ket derî. Lawê Zibêr bû.

"Apê Şeytan, mîha we şevder maye. Jinapa min Kejê got
ku bila here lê bigere."

Da xwe ku rabe, Heso ne hişt. Ji qazî ve rabû ser xwe,
kengî diçû. Destê wî ji fesadiyê ne dibû. Ji bo wî fesadî, ji
liqûmên Diyarbekirê jî şêrîntir bû. Jina wî bi malê xwe
dizanîbû ku ew ê neyê. Pênc deqîqe ne ketin wê navê, ew
bi xwe hat.

"Kuro, rîha te di vê fesadiyê de sipî bû, bes e bes! Zaroy-

ên zaroyên te çêbûn, hey Xwedê ezman bi ser de xisto! Şeytan bû te zoriya wî jî bir! Erê kuro tu doza çi li ometa Mihemed dikî, hey gura pezkuştî! Sê mîhên me hene; yek virîkî bûye, yek bi zerdîkê ketiye, yek şevder maye û tu jî li vê derê agir dipijiqînî melayiketan!...”

Kejê pîrekeke dirêj, dagirtî, esmer û xwîaşêrîn bû. Wek Sarê henekçî û limêjkir jî bû. Ji çîmê xwe ê çepê dikuliya. Çîm bawî bûbû. Di mehên bihar û havînê de salê neh-deh caran diçû ziyareta Girnewas. Li ser gir şevkê-du şevan radiza û due dikirin. Lê mixabin her ku bi wir de diçû, çîmê wê hîn xerabtir dibû. Gundiyar qerfên xwe pê dikirin:

”Pîra Kejê, heger tu ne jina apê me Şeytên ba, wê xalê me Girnewas tu di deqîqeyekê de rehet kiriba. Ew mîrê cina ye û ê me jî serekê temamê meleka ye. Mêrik ji Şeytên newêre destê xwe dirêjî te bike. Mahra wî ji ser xwe rake, tu ê bibînî bê wê xalê me Girnewas çawa devê xwe têxe birîna çîmê te...”

Ew jî dikeniya:

”Yabo heger mesele ev be, hema em ê şevkê bibin jina mîrê cinan jî, ma wê çi bibe qey. Şeytanê we, bi qasî fesda-ya xwe ji min hez dike... Îcar şeva ku min xwe xist bin mîr û mîr jî bazda ser min, bila ew jî bifire ezmên û bi melayiketan re şer bike...”

Pênc law û sê qîzên wê hebûn. Sê lawên wê mû ji bavê xwe bernedabûn. Pîrê li xwe dixist, digiriya û digot ”bavê we şeytan û hûn jî sê şeytan, ev dinya wê çawa bikaribe barê we hilgire? Xwedê ometa Mihemed ji we bistirîne!...” nifir li wan dikir û berzûrî Xwedê dibû.

”Keçê pîrê te ez hetikandim, temam bimeşe ez va

hatim” got û bi rastî vê carê rabû ser xwe.

Heso ruyê xwe tirş kir:

”Bibêje û dû re here!”

Kenêr li ser pêyan got:

”Ji serî de ez hevalê gilî bûm. Û min ji te re got. Te xwe ji bîr kir û min jî newêrbû deng bikira. Bûye şev, ez ê ji niha û pê ve çi bibêjim? Ez bawer nakim ku himberên me jî wek me bêaqil fikirîbin” û meşiya.

Heso fêhm kir bê Kenêr çi got. Ji cihê xwe çeng bû:

”Bi telaqê jinberdanê Circîsko em xapandin! Tu rast dibêji. Wî bîr bir û me bîr nebir, wax li vê ecêbê! Gava bi roj xwe ji gund berdabûya, me ê bizanîbûya ku diçe gilî. Yarê gonê xwe li bendî şevê hişt. Bi şêxê li erdê Bexdayê niha li ba mêrik di temenêde ye. Ez zilamê xwe nas dikim bê çi dol e(!)”

Dîsa civatê baş fêhm ne kiribû ku Kenêr xwestibû çi bibêje.

Miho xwe ne girt:

”Apê Heso, ma apê Şeytan ji te re çi got?”

”Got ku Circîs niha li qereqolê ye û giliyê me dike. Û em jî ji hev re çîrokan dibêjin...”

Zibêr bi hinc destê xwe li kulêv xist, toz bi ser çavên wî de bilind bû.

”Pêşiyên me bi derewan ne gotine, bêhna fireh ji qelsayê tê! Ji bo gilîkirinê mû bi serê zimanê me ve şîn hat, lê te bi a me ne kir, apê mino. Bi rastî ez îro tiştêkî ji te fêhm nakim, tu pir bêhnfireh xuyayî. Ma qey tu me qels dibînî?”

Destê xwe ber bi Hûto û Luqmên de vekir û peyvan domand:

”Hindur ji dêwan dagirtiye. Mîna dêwên me çend dêw

di malbata hûran de hene gelo ku tu van teyran li me çêdikî? Dev ji taswasê berde. Tu ji çi ditirsî malneketo?”

Vê carê jî rabû ser xwe, ber bi deriyê odeyê de meşiya û destê xwe hejand:

”Bi tenê hema bibêje ‘erê’, emir bike û te jê tune be! Bi telaq ez ê rahijim devziravê û ketûber li hemiyana biresînîm! Ez ê bikujim û bikujim heta ku tenterûs sax ji wan nemîne!...”

Hemo bi Zibêr ve rabû û bi çepilê wî girt.

”De ka were rûne Xwedê ji te razî. Tu gelekî kelgerm î. Bavo mirov karan dike, lê ne bi temtêla te...”

Zibêr rûnişt. Minêkarbû rûne. Ji bilî Hemo, kesî ew cidî ne girt. Civatê pê dizanîbû ku zirçonekî zilaman bû. Dîwarê ku bi gotinan lê kiribû ji dûr ve delal diyar dikir, lê qelşên dîwaran fireh berdabûn, da di van qelşan re bi hêsani bikarîba ferşik berdana. Ji aliyekî ve hewl dida kevîrên bijarte ku dîwar sipehî xuyanî bikira û ji aliyekî ve jî bi cebleke şilek dîwar diseyand. Heger Hemo ew nedaba rûniştandin, ew ê dîsa jî rûništa. Di derî re berdayê ew ê di şibakê re bihata. Heger ode bêderî û şibakebana, miheqeq wê dîsa jî rêyek ji xwe re dîtiba. Heraqê fesadiyê bû. Çêvên wî ên zerdoqî û şinik di nava serî de dilîstin. Bi hesabê avrijandinê goşt di nav kevîran de veşartibû û karê xwe tebût kiribû. Sipiyên berî niha ew nema gez dikirin. Tu sebeb jê re tune bû ku rûneništa.

Xelef ji nişkê ve destê xwe bilind kir:

”Ji sibehê de ez li civatê guhdarî dikim. Di vê civatê de ê ku herî hindik peyiviye yek jê ez im. Bi rastî, Zibêr mirovekî berberçî ye û ji berberiyê jî baş fêhm dike. Gerek ji serî de me bi a wî kiriba.”

Zibêr pala xwe tam da dîwêr û destê xwe hejand:

"Erê, pêşiyên me bi derewan ne gotine, 'heger aqilê qûnê heba, wê tir ne kiriba.' Em bêaqil in" û li Sêdiq nerî.

Gotina wî li hesabê Miho hat.

"Wey devê te tije şekir be Zibêr lo, tu pir xweş dibêjî! Bi serê bavê xwe kim îşev tu tam dihilînî, ha! Lawo tu wek aliman dipeyivî."

Sêdiq bi xwe ne xweş anî. Bi dengekî pêt got:

Miho, tu çî wek wan dîkên ku ji pevçûnê direvin bin kirasê pîrekan û di bin kirês de dixutxutînin, te xwe xistiyê berpala Nûrî! Rabe li qûn rûne û bipeyive ku em hinekî aqil ji te bigirin. Civat hewcedarê şîretên te ye" û berê xwe da Hûto: "Ma ne wilo ye Hûto?"

Hûto li hindama derî neh-deh şekal li hev kom kiribûn, li ser wan rûniştibû û nenûkên xwe dikoja. Mîna ku di civatê de ne rûniştibû, xwe bi xwe geh dikeniya û geh jî bi Sarê re li ser kavirê ku ser jê kiribû diaxivî.

"Te got çî Sadiq?"

"Miho dibêje ku Zibêr dişibe şêx û melan, ma rast e?"

"Na ne rast e, Zibêr dişibe goşt û Miho jî dişibe tirşikê." Civat hemû keniya û heryekî tişteke got.

Sadiq bi serê bêvila xwe peyivî:

"Zibêr û Miho, kuro hayê we ji we hebe, wileh ev zilam îşev dikare we bixwe..." Ew hîn wilo diaxivî, jina Hûto bi teşteke girar ket hindur.

"Hûto, min ji te re girar, hêkên qelandî û kîsikek şekirê hûr ê çayê aniyê."

Hûto bêhnçikyayî pê ve rabû û teşt ji destên wê girt. Piştî ku got:

"Keçê Hitê eferim lê!" xwe dada hêkan û bi yektûşê re

hêk dabelihandin.

Hitê, deh hêk qursikî qelandibûn û li ser girarê kiribûn. Girar bi hêkan nixumandibû. Hûto piştî ku hêk hemû xwarin û kîsikê şekir vala kir nav satila avê, devliken peyivî:

”Keçê zû girara xwe bibe!” û nehişî kişiya ser avê.

Civat ji kenan li piştê rast bûbû. Lê herçi Hûto bû ji xwe hîç ne xema wî bû. Wî bi keft û lepta xwe ji civatê û civatê jî ji wî zewq distend. Li gora civatê, ew mirovekî dahbe bû. Lê li gora wî îcar, him benda pizûran û him jî penda hûran herdu jî zir dehbe bûn. Wî bi haweyekî din li jiyane temaşe dikir û digot:

”Jiyan jin e, xwarin e, ger e, nêçîr û lîstika bi kûçikan re ye. Axx! Ma ku nozdeh jinên min ên wek nozdeh dîwaran wilo bi qîlafet hebana û bi zikê têr her şev min xwe di yekê de werkira wê çi bûba qey! Kuro ev Xwedê jî bi rastî mirovekî pir ecêb e lo, ez bi qasî girekî mezin û Hitikê jî bi qasî kizinekê hûr xuliqandîye! Îcar Xwedêko, tew bi ser de jî ew kizin xistiye bin vî zir girê ha! Ma niha ev jî ûjdan e, hi!”

9

Seet bûbû dehê şevê. Û şevbihêrk hîn jî belav ne bûbû. Ji bilî rojên pevçûnan, şevbihêrk bi giştî seet li dor nehan belav dibû. Zoravî zû radiketin û zû jî radibûn. Di rastiya xwe de xelkê herêmê hemû jî mîna zoraviyan zû radiketin. Pizûriyan bi destpêka komcivîna xwe re, pêşî, tibabekî dirêj bi devjengê li hev sor kirin. Devjenga wan jî pir tirovirî bû. Heryekî bi gerevêre ji xwe re tişteke digot. Kesî li kesî guhdarî ne dikir. Dû re bêyî ku bi xwe bizanibin, hêdî bi

hêdî devjeng serguherî mêr û mêraniyê kirin. Xwe wek teyrên baz, dijminên xwe wek mirîşkan dîtî û di wan re firiyên. Teyran kirin şîqe şîq, bi hewa de gur dan xwe û mirîşk ber bi koxik û kadînan de ajotin. Ne xew û westan, ne dîn û ûjdan û ne jî xwedê û pêxemberê ku jê re îbadet dikirin di bîra kesekî de dihat. Her kesî dixwest her tim dora xeberdanê a wî ba, ji wî pê ve kesek nepeyivya û wî jî herwiha postê dijminê xwe tije pûş bikira û dû re jî agir berdayê. Qirêja binê zemanan bi ser serê hev de berdidan û bi kîn hevdu radikirin serserê silûmên çiyân; wek şêr û pilingan xwe dadidan hev û ber bi newalên bêbinî de digindirîn. Keleman canê wan qul dikir xwîn dipijiqî. Lê ne bi êşa canê xwe agahdar dibûn û ne jî ew xwîna gevez didîtin. Rehê mêraniyê di eniya wan de bel bûbûn, agir ji devê wan diçû. Hemû jî heraqên berberiyê bûn. Ji fesadiyê, gotinên genî û zirtekiyê heşkere zewq distendin. Ji xêrê gotinek ji devê kesî dernediket. Sobe bi qasî şikerekê mezin bû, êzing li ber bûn û zivistan bû. Lê wan ew zir sobeya ha ne didît heta ku agirekî ji xwe re bikin.

”Ê ne dîtî û gotin nabe wek hev, ê ne we nedît bê min çi kambaxî bi Feremezko de anî! Min tam ew di qorziya xênî de zeft kiribû, min serê wî xistibû nav şeqên xwe û kulm li ser kulmê li qerpîka devê wî dixist. Ji ber kulmên min digiriya. Lawê tirekê xwe diavêt bextê min, hi...”

Casimê ku darek ji çena xwe xwaribû û çena wî wek qoqekî ta werimî bû, ji dera ha rabû ser kaban:

”Apê Sufyan, hema te bext dabayê wê çi bûba qey. Mêrê ku teslîm bû mirov lênaxe.”

”Hûn hîn zarok in, tahma şîr ji devê we tê. Çi dibêjin pêşiyên me? ‘Ku te girt bernede û ku te berda jî bi dû neke-

ve.' Min ew girtibû carekê. Ma çêdibû ku min hitka wî daneda û ew wilo qûnziwa berda, ha!"

Heso mîna ku ji dil bikene, kenekî beloq kir.

"Ebû Sufyan vê carê ne bû, te ev gotina pêşyan çewt tefsîr kir..."

Sadiq ne dipeyivî. Xewa wî dihat. Serê wî jî şikestibû. Di vê navberê de Hemo jî bêyî ku bala civatê bikişanda ser xwe, pişt a stuyê xwe hêdî bi hêdî difirkand. Yekî debûzek avêtibû serê wî, lê li pişt a stuyê wî ketibû. Damarên stuyê wî li hev geriya bûn stû nepîşî bû, bi zor li çep û rastê xwe dinerî. Ji bo ku kesekî ev aliyê wî ferq nekira, pir zor dida xwe heta ku stuyê xwe dizivirand. Di dawiyê de wî jî a xwe got:

"Dema ku min demaçe ji qewlik kişand, Circîsko ew lepta min dît û bi yekbêhnê bazda hindur. Yarê gonê fêhm kiribû ku ez ê wî bikujim. Bi rastî min ji dil du fişek li ser kirin, lê bêbavo ji gulên demaçeyê jî xurtir diçû..."

Xelefê ku bi derba destîbivirê Sebrî li erdê veziliyabû û ji kulîmeka xwe a çepê wek qemyonên Anter vêl diçû, dest pê kir:

"Xwezîka ji xêra mala Xwedê re we dîtiba û hew! Gava ku min kevirekî yeklepî li termaza lawê yadika xwe Sebrîko xist, di bin derba kevirê min de mîna rewtekî tewiya û dawiyê jî xwe li ser lingan ne girt û li erdê veziliya. Lêbelê ew di wê rewşê de û min kevirekî din jî pê ve zeliqand. Nema deng jê hat. Heger miribe baş e û heger ne miribe jî ji xwe segbavo wê tu carî nema bimire..."

Xelef dixwest lingên xwe bi lingên mêrxasên civatê re rada. Lê heq jê dervediket. Nizanîbû ku derew bi xwe hinek bû, her kesî nikarîbû derew kiribana. Civat bi derewên

xwe dihisand û xwe li keleman diqeliband. Sebrî mirovekî sih salî û ew jî şêstsalî bû. Di tayê wî de Necîm hebû. Heger derewên xwe di biwara Necîm de kiribana, belkî civatê jê bawer bikira û di bin simbêlan re ewqasî pê ne keniyaba.

”Bi rastî heta niha min nizanîbû ku Luqman di pevçûnê de ewqasî jêhatî bû. Min bi çavên serê xwe ew dît. Kevirên wî fût ne diçûn, yekederb hûrî li erdê vedizilandin. Heger zaroyên Circîsko dest neavêtina demaçeyan, bi telaq Luqmên wê yek ji wan sax bernedaba! Bala min kişand, nizanim hûn jî bi wî dengî hisiyan gelo? Dema ku Luqmên kevir li serê Haco xist, dengê reqîniya kevirê wî di felekan re derket! Ecêbnedîno qahfûrê serê insên çiqasî qewîn e, wey bavo!”

Luqmên xwe nepixand û di bersiva ev ê serşikestî de got û got:

”Ma ez biraziyê kê me apê Selîm! Te heta niha ez çawa didîtîm qey? Bila Hesûk duekarê wê dayika xwe be û hew. Heger ne ji ew a fiqirpîs ba, ma min yek ji wan li ser lingan dihişt, weh!..”

Luqman digel wê dengbêjiya xwe a hêja, zirçonekî zilaman jî bû. Carina teyb datanî ber xwe û kaseta Bişarê Çeto, Hemê Gozê û Elîyê Betê datanî ser. Li ber dengê teybê ji ser xwe diçû, xwe wek Hemê Gozê didît û bi navtêdanan diqêriya. Carekê ronîvro rahişt tivinga xwe, hilkişiya çiyê. Piştî ku çarhawêrî xwe kozik û çeper danîn, Bişarê Çeto û tabûreke esker di van kozikan de bi cih kir û bi tivingê ji vê kozikê avêt kozika din. Ji kozikên vala helbet wê deng ne hatiba. Lê wî rêya wê jî dîtibû. Di vê gava ku wî ev şerê wilo giran dikir, ji kozika himberî xwe, hişt ku Bişarê Çeto

gazî wî bike:

”Hemê Gozê tu mêrekî nesêle yî, were rayê...”

Di bersiva Bişarê Çeto de xwe bi xwe dîsa wî got:

”Ez Hemê me, Hemê Gozê me, kilê çavên Sirmê me...”

û êrîşî ser kozika Bişêr kir.

Li gora stranê Hemê, Bişar ne kuştibû. Lê wî di kozikê de Bişar da ber xinceran û çend cendekên generalan jî bi ser de qulipandin.

Carekê jî li ber strana şerê Şêx Mahmûd ji ser xwe çû.

Şeveke havînê bû. Pizûrî li ser odeya Heso rûniştibûn û şevbihêrka xwe digerandin. Temo radyoya kurdî vekir. Kawîs Axa distira. Luqmên moca radyoyê heta bi niqra dawî zîvirand û herdu guhên xwe bi ser radyoyê de miç kirin:

”De loyloy, de loylo, şereka qewimî li çiyayê Kermansê li derî Wanê. Şêx Mahmûd kekê Şêx Hadî bavê... Hewara kurd xayino!...”

Luqmên li sênga xwe xist:

”Tubb tubb, xwe bigirin ez tême hewara we ...” got û xwe ji ser xênî avêt erdê.

Bêyî ku rahije tivingê, bi bazdan berê xwe da qereqola hidûd.

Heso:

”Kuro Hûto bide ser piştê, lawê qehbikê çû çû, wî zêft bike kuro!...”

Sarê jî bi ken digot:

”Heçê wî bigire ew ne tiştêk be! Kuro Heso, bihêle bihêle bila here, belkî ruyê vê mentîqa bênamûs li ser destê me sipî bibe. Bihêle bila çend qûncilikan bikuje!...”

Lê gava Sarê wilo diaxivî, Hûto ji zû de dabû dû lawê

wê û ew zeft jî kiribû. Heger Hûto ji serî de dengê Sarê kiriba, belkî bi dû lawê wê ne ketiba û her tişt wek ku wê dixwest encam daba. Mirovê ku bikarîba Luqman zeft kiriba, di nav temamê gundiyan de tune bû. Luqman dêw bû, lê Hûto jî dêwê hevtserî bû. Bi tenê Hûto, heq ji Luqmên derdiket.

Niha civat hinekî sist bûbû. Hilma xewê avêtibû ser çavên wan, yek yek diçûn mala xwe. Hûto û Meshûd ji zû de şevbihêrk terk kiribûn û li malê ketibûn xewa şêrîn.

Di vê civatê de, ên ku herî hindik peyivîbûn Kerîm û Xelef bûn.

"Kerîmo, de ka tu tiştêkî bibêje, tu hîç ne peyivî. Tu îro dîsa ne di nav şer de bû..."

Miho gotina Sêdiq birî.

"Belkî dîsa raza bû."

Sadiq:

"Ma te ev şerê me ê îro, şevê din di xew de ne dîtibû ku te ji me re ne got, lo? Te me pê agahdar kiriba, me ê haziriya xwe kiriba Xwedê ji te raziyo."

"Min şer ne dît, lê min tiştêkî ji şer mezintir dît."

"Xwedê xêr bike, çi bû gidî!"

"Min dît ku birûsk li xaniyê Circîs diket, xanî bi ser hemiyan de diherifî û hemû dimirin."

Gotina wî bi temamê civatê xweş hat. Keniyan. Zibêr bi kenê xwe li hemiyan ferq kir û rabû ser kaban:

"Lawo ev çi xewneke delal bû! Wey hema Xwedê vê xewna te, hezar carî qebûl bike!..."

Kerîm fitneyî ne dikir. Mirovekî xeyalperest û ewqasî jî henûn bû. Heta ku ji destê wî dihat, beşdarî pevçûnan ne dibû. Heşt salan "ilk okul" xwendibû. Ji rastiya jiyane

bêhtir li gora xewnê dimeşiya. Wî navê gelek serokên welatan dizanîbû. Di xewnê de didît û bi ro jî li tiştê ku dîtîbû digeriya. Şevkê di xewna xwe de Robert Kennedî dibîne û xwe berdide ser rêya Îpekê ku here Emerîkayê. Kennedî ew dawetî Emerîkayê kiribû. Îcar baş bû ku jina wî zû bi çûna wî dihise. Xeberê dide Heso ku Kerîm li ser rêya Îpekê ye û ew ê bi derinan de here. Heso û Kenêr xwe kar dikin. Kenêr bi dû de diçe Nisêbînê û Heso jî diçe Mêrdînê. Kenêr Kerîm li Cizîra Botan zeft dike û wî vedigerîne malê. Jina Kerîm dev ji karê xwe ê malê berdabû û herwiha bi dû mêrê xwe de digeriya. Carina bêyî ku Heso çûba Nisêbînê yan Mêrdînê, Kerîm di civatê de jê re digot, "tu bi xêrhatî Apê Heso, ma li Nisêbînê îro çi hebû?"

Civata Heso bêpêjin sekinî û guh da ser hewşê.

"Malê malê, jinapa Sarê, de ka werin derî ji min re vekin", dengê mamostê gund Erol ji pişt deriyê hewşê dihat.

Sadiq ji cihê xwe rimekê bilind bû, "wey kuro ev dengê mahelimê me ye", got û bi bazdan ji odayê derket.

Bi hatina mamoste re xewê ji ser çavên civatê avêt. Her kesî xêrhatin di mamoste da û guhên xwe bi ser de miç kirin. Hemiyar jî dizanîbû ku ev mirovê ha bi armanca xêrxwaziyekê di nav wan de bike, hatiye şevbihêrkê. Ew gelek caran bi vî karê wiha rabûbû. Zibêr ji mereqan hînavên xwe dixwarin. Rabûbû ser kaban û bêsebir li devê mamoste dinerî.

"Xwedê xêr bike mahelimê delal, vê nîvşeva ha çi hewal li te qewimiye gelo?"

Heso birhuyên xwe hildan û bi haweyê ku erza Zibêr bişikîne, awir tê vedan.

”Xwedê ji te raziyo hinekî giran be giran! Bihêle bila mêrik bêhna xwe berde, weh! Qey ne teyr e, bifire. Çi di bin de hebe wê ji me re bibêje. Temo çayeke giran ji vî mêhvanê me ê ezîz re bîne...”

Sêdiq çixareyek da dest mamoste û çeqmaq li ber pêx-ist. Mamoste hilmeke dirêj kişand, devê wî di nav dixanê de winda bû. Mîna ku bêisûliyê kiribe, serê xwe berda ber xwe û hêdî hêdî dixan berda. Dixanê ji navikê û berjor de xwe lê pêça û bi hemd bilind bû.

Sara ku civat terikandibû, piştî ku dengê mamoste kir, dîsa li civatê vegeriya û bi kêf got:

”Weyla, ji xwe re lê binerin bê kî hatiye kuro! Wey tu ji wir û heta bi vir di ser herdu çavên min re hatiye, ey mêhvanê delal!...”

Mamoste ji ber Sarê rabû ser xwe:

”Herdu çavên te di nav nûrê de bimînin, ez tîm destê te. De ka were li kêleka min rûne, pîrika min a delal. Sê roj çêbûn ku min tu ne dîtîyî. Bi rastî min bêriya wensa te kiribû...”

Sarê li tenişt Sêdiq rûnişt. Hûçikên xwe hildan. Li mamoste nerî û destê xwe li ser civatê gerand:

”Ez bi qurban, dev ji vî milletê xerabe berde. Li xêrê tiştêk ji van dernakeve. Xwedê me ji xezaba wan bistirîne. Zikê hemiyar ji fitne û fesadiyê bûye teniya binê beroşê. Wek araqvexwiran nehişî bûne, kesek ji wan nizane bê çidike. Kulibî ne, xurifi ne! Lê îcar binere, bê tu zarokên me bi aqil nakî. Dev ji zilaman berde, bi zarokan dakeve...”

Mirov digot qey civatê zimanê xwe daqurtandibû, her kes di cihê xwe de bêdeng sekinibû û li pîrê guhdarî dikir. Mamoste di dilê xwe de digot:

Ez heyrana wê cesareta te me. Insaniyet bi ên wek te li ser pêyan disekine. Heger ne ji te ba, wê ev gund ji zû de wêran bûbûya. Xwezika tu mezinê dewleta Tirkîyê ba. Belkî bi saya serê te, em tirk jî bûbana insan û me zilm li we kurdan ne kiriba û kurd û tirk wek biran bi hev re jiya-bana. Kî dizane belkî wê demê em tirk jî, bi qeweta kurdan careke din bûbana mezinê dinyayê. Em zilmê li we dikin. Ez ji ber xwe fedî dikim ku ez tirk im! Lêbelê pîrê, mîna we kurdan ên xerab û ên qenc di me de jî hene. Ez hêvî dikim ku tu, me ji hev cihê bikî...

Heso bi haweyekî devliken:

”Lêlê pîrê, bes e bes, te eyarê me tije pûş kir!”

”Çima bes e pîro! Ji sibeha Xwedê de hûn dipeyivin û kesî ji we re ne got, hûn çima dipeyivin. Ma qey ez ji Eysi-ka Ereba im, ez ê jî çend gotinan bibêjim da bêhna min der-keve...”

Heso hîn bêhtir keniya:

”Keçê niha ne hewara bêhn derketinê ye, li cihê xwe rûne. Ji xwe re li aqilê wê binerin kuro, ku dibêje ez ê ‘bêhna xwe berdim.’ Ma me çi safî kiriye heta ku tu bêhna xwe berdî. Ka bise, em hevdu baş biçîrînin û dû re bêhna xwe li me berde. Ma te got çi jina min?”

Pirqînî li civatê ket, her kes keniya. Sarê gava ku Heso jê re digot ”jina min”, xwe aciz dikir û li Heso tam sor dibû.

Sarê bi hêrs:

”Ez li cihê xwe rûniştî me, Heso beg! Ez jina te me yanî çi! Xwedê dikarîbû tu jî bikira jina min, ma ne ji xwe. Bibêjin bibêjin, hevdu biçîrînin, bipeqînîn, Xwedê bike ku yek ji we bi kêr ê din bi penêr be” got û bi qahr li Zibêr

nerî.

Zibêr serê xwe berda ber xwe û bi lez qutiya tûtînê vekir.

”Jinapa me Sarê rast dibêje. Bi rastî em nizanin bê em doza çi li hev dikin. Kalik û malikên me du sed-sê sed sal berê li ser hûr û pizûrên xezalekê hevdu dikujin. Erê lo, ma dibe ku mirov li ser tiştên wilo beredayî hîn jî bi hev re berberiyê bike. Dewra heywên çû. Îro dewra terempêl û teyaran e. Heydê em ê bibêjin di dema wan de belkî hûr û pizûr bi qîmet bûn, lê îro sûka Nisêbîne tije hûr û pizûr û serûpê ne. Wê rojê min ji qesapxanê hûr û pizûrên zir gayekî bi sê wereqeyan kirî.” Xwest ku bibêje, ”min serê gê jî bi mecîdiyekî kirî”, Sêdiq zendê Sarê niquçand:

”Zibêr, bi telaq ya tu ê bihêlî Erol efendî bipeyive û ya jî ez ê nehêlim ku tu serê gê bikirî. Te hûr û pizûr kirîn, me deng ne kir. Bû dereng, şev qariya. Civat dixwaze belav bibe. Bihêle ku Erol efendî çend gotinan ji me re bibêje.”

Sêdiq bi Zibêr dizanîbû ku derew dikirin. Gotin di cih de qut kir.

”Kerem bike Erol efendî” got û pala xwe da diwêr.

”Na na, gotina xwe bidomîne wê dor bigihê min. Tu ecela min tune. Bi rastî tu xweş dibêjî. Tiştêkî baş ji berberiyê, pevçûn û kuştinê dernakeve. Di berberiyê de nan tune, bi tenê kuştin û malwêranî heye. Hûn hemû feqîr in. Ji dêvla ku hûn bi hev dakevin ji xwe re kar bikin. Bi qasî ku ez dizanim li vî gundî, li dor heşt hezar donim erdê çandiniyê heye. Sê-çar terektoran bikirin û coht bikin. Di nav erdên xwe de avê derxînin û pembo biçînin. Li qelaçên gund çend çiftlikên heywanan çêkin. Hûn hemû jî ji beytarekî bêhtir ji heywên fêhm dikin. Heywan li qelaçên

we bi xwedî dibe. Zaroyên xwe bişînin unîversîteyan. Ma ne wilo ye apê Heso?”

”Ooh tu jî lo! Erol efendî tu ji bihuştê xeber didî. Ziman bêhestî ye, tu çî bixwazî ew ê bibêje. Gotin rehet e, kirin zor e. Em bi kêrî terekto û çiftlik û miftlikan nayên.”

Destê xwe ber bi Luqmên de vekir:

”Aha tu ji xwe re li xwarziyê Circîsko binere bê çî zir qîlafet li sere û xelk wî birîndar dikin, kuro! Wê ew ê ji min re terektoan bîajo, ha(!) Ma terektoên ku bikaribin xwe di bin wî de bigirin hene gelo? Wê Temoyê ku ji pevçûnan direve şifêrtiyê bike, hi (!) Bi telaq ew ê terektoê li me biqelibîne û me hemîyan bi cehnemê şa bike. Circîsko nahêle em dewlemend bibin, Erol efendî. Nahêle ku em ji xwe re kar û emelekî bîkîn. Em nikarin qereqola Stilîlê, polîs û mehkemeyan bi wî bihêlin û bi kar û maran dakevin, çavê min. Ev zîlam cîgirê Tecêl e. Xwedê ew jî bo fitne û fesadîyê çêkiriye.”

”Na na, ne wilo ye apê Heso, her insan tecalê xwe ye. Bi rastî mirov tiştêkî ji we fêhm nake. Hûn bi devê xwe dibêjin ku Xwedê derd daye derman jî pê re daye. Xwedê him rêya rast û him jî rêya xerab herdu pêş ebdê xwe kiriye. Zarokên we nexweş dikevin, hûn nabin ser textor. Dema ku zarok dimire jî hûn dibêjin, ‘Xwedê wilo xwestibû.’ Hûn hevdu dikujin û hûn vê yeka ha dixin stuyê Xwedê. Hûn li ba eskeran fitneya hev dikin û hûn di vê fitneyê de Şeytên berpirsyar digirin. Xerabiyê bi hev nekin, dilê xwe safî bikin. Xwedê ne dijminê insên e.”

”Erol efendî tu Circîsko bi qasî min nas nakî. Telaqreşî, bêbextî û hemû tiştên pîs ketîne hestiyê wî. Heger fitne û fesadî bi tenê di xwîna wî de ba, belkî mirov bikarîba

çarek ji xwîna wî re bidîta.”

Erol beşîşî:

”Min ev gotina te fêhm ne kir, apê Heso. Te ê ji xwîna wî re çareyeke çawa bidîta?”

”Ma ne bi dû Xwedê de pere tèn? Erê lo. Mirov dikare bi qeweta pereyan, dinyayê serûqûnî hev bike. Min ê devê textoran ji peran dagirta û textoran jî wê ew xwîna wî a genî bi carekê ve biguherta. Lê pîsî ketiye temamê hestiyên wî. Rebenê textoran wê çawa bikaribin qerqodê wî ê telomelî biguherin! Hew rêyeke wê heye, ew jî kuştine.”

Erol fêhm kir ku di vê rewşa ne xweş de devjengê bido-
mîne wê baştir nebe.

”Apê Heso, ez ji mala apê Circîs têm. Wek ku ez ê niha ji we re bibêjim, min ji wan re jî wilo gotiye. Ez hêvî dikim ku hûn li hev gilî nekin. Tiştê ku bû, çû. Meseleyê mezin nekin. Hişê xwe werînin serê xwe û dev ji berberiyê berdin. Ji xwe re kar bikin. Li zarokên xwe bifikirin, wan bi hev re nekin dijmin. Li welatê min, xelkê ji zû de dev ji berberiyê berdaye. Her kes ji xwe re kar dike û haha dewlemend dibe. Dev ji vê dijminatîya xwe bi xwe berdin, apê Heso. Ma hema heta dinya hebe, hûn ê wilo bi hev dakevin...”

Mamoste mirovekî têgihîştî û aştîxwaz bû. Ev hevt sal bûn ku li gund mamosteyî dikir. Tirk bû. Dema ku ew û jîna xwe Songul hatibûn gund, gotineke bi kurdî jî nizanî-
bûn. Xwe hînî zimanê kurdî kiribû. Mamoste ji gundiye-
kî bêhtir kar dikir. Bi gundiyan re diçû çiyê êzing dikirin. Digel xortan bi çirê, babûtan, kab û xar û pereyan dilîst. Fêrî gelek govendên kurdî bûbû. Ew û jîna xwe diçûn şev-
bihêrkên gundiyan. Pez, mirîşk û elok bi xwedî dikirin. Ji mamosteyekî bêhtir diruvê gundiye-
kî bi Erol diket. Di nav

temamê gundiyan de bi qedir û qîmet bû. Nav wî û Sarê pir xweş bû. Sarê jê hez dikir. Di destpêka hatina wî de, Sarê çavreşî avêtibûyê. Ew jî ji ber ku mamoste bi zimanê kurdî nizanîbû. Li gora Sarê, mirovê ku bi tirkî bipeyiviya esker bû. Û hîletê wê jî ji eskeran diçû. Sarê heta ku mamoste xwe hînî zimanê kurdî ne kiriye û mamoste jê re ne gotiye, "tirk jî wek kurmancan miletek e; di vî milletî de jî pîrek, zilam, zarok û yextiyar hene", nizanî bû ku tirk millet e. Wê digot qey her mirovê ku bi tirkî dipeyive, ya esker e û ya jî zilamê eskeran e.

10

Pizûriyan Erol efendî dîsa xapandin. Piştî ku Erol çû, ji bilî çend kesan, civatê di bin serokatiya Heso de biryara gilîkirinê da û civat seet li derdora duwazdehê şevê belav bû. Li gora biryara wan, Heso û Hemo bi banga sibehê re wê biçûna qereqola Stilîlê.

Heso li hindurê odayê bi tenê mabû. Xwe bi ser hev de kiribû gilok, guhê xwe bi ser aliyê malê de xwar kiribû û kûr kûr difikirî. Di vê kêlîkê de xwe mîna serşîrekî bêqewet didît. Pir dixwest ku biçûya li aliyê malê raza û bi haweyekî dostanî xwe bigihanda Sarê, da di derheqê vî gilî de him Sarê haş bikira û him jî di vê navê re ji xwe re hinek cesaret jê bistenda. A wî ev bû. Ji xwe re digot, "heger ez xwe bi haweyekî negihînim xemrevîna xwe, ez ê çawa bika-ribim vê tirsê ji nava xwe biavêjim û bi dilekî rehet rakevim?" Xwe di rewşeke pir xerab de didît. Hêviya wî bi tenê Sarê bû. Dîtin û lênerînên Sarê ji bo xwe pir girîng didîtin. Lê Sarê jî di nav livînan de gefî lê dixwarin, dawa xwe

ji kevirên hestep dadigirt û bi ser serê wî de werdikirin. Ji xewa çavên Heso venedibûn. Şeva çûyî ji xwe hîç raneketibû. Bi roj jî ji eskeran pir lêdan xwaribû. Li ser hev pêncşêş gep xwarin ne xwaribûn. Di civatê de bi seetan peyivîbû. Mejiyê xwe li ser ku çiçek di Circîs de bikira pir xebitandibû, mejî westiyabû. Serê wî mîna boqa pîvaza bêavmayî bi ser kelêx de dixiliya. Kelaxê wî bi carekê ve li hev geriyabû, nikarîbû xwe biqeliqanda. Hişkiling ketibû. Lê dîsa jî xewa wî ne dihat. Ji tirsan ketibû tayê. Dilerizî. Bi melûlî digot "weh, ez ji desthilanîn ketime, dîsa çi bi min hatiye, ya rebî! Sarê, malik şewitîyê hema dengê bikuxe, belkî ev tirs ji ser min here..." Sibehê wê biçûya nig amirhêzekî ku wê him bertîl bidayê û lêdan jê bixwara û him jî wê li gora daxwazên wî gilî li dijminê xwe bikira. Wî jî ji eskeran nefret dikir. Lê ev nefreta wî ne ji ber ku xwe kurd û esker jî tirk didîtin, hemû ji tirsan bû. Gava Sîracê gundiyê wî ji eskeriyê bi cilên xwe ên eskerî teskere standibû û di cavêtê de bi van cilan rûniştibû, heta sê rojan cesaret ne kiribû ku biçûya nig Sîracê û xêrhatinekê tê bida. Li mala wî bi cilên eskerî wêneyê peyde ne dibûn. Hemû wêneyên xwe ên ku di dema eskeriyê de kişandibûn, çirandibûn û heta bi ser wan de jî mîztibû. Ji tirsê wî tu mêrê pizûrî newêrîbû wêneyekî xwe î ku bi cilên eskerî kişandibû, li mala xwe daliqanda. Heso qedexê kiribû. Bi qasî ku ji eskeran û cilên eskerî acizîya xwe dianî, ewqas jî ji zimanê tirkî aciz bû. Ji ber vî zimanê ne dixwest ku neviyên wî li dibistanê bixwînin. Heger ne ji Sarê ba, heta belkî ji malbata wî kesekî ruyê dibistanê jî ne dîtibaya. Di salên ku li bajarê Edîrnê eskerî dikir, fêrî tirkî û xwendin û nivîsandinê bûbû. Pir dixwest ku tirkî ji bîra bikira. Lê berberiyê meca-

leke wilo ne didayê. Ji ber ku berî her tiştî dijminê wî Circîs, hinekî bi tirkî dizanîbû. Herduyan her ji çendeyekî hevdu ber bi başçawîş, komutan û dadgeran de dibirin. Li gora wan, di berberiyê de zimanê tirkî çekekî mezin bû. Heger xwe ji wî çekî bi dûr xistiba, helbet wî çaxî jî wê nikarîba li qereqola Stilîlê, li ba komutanên hidûd û dadgeran bi hêsanî fesadiya dijminê xwe bikira û herwiha bertîl bida wan. Lê divabû Circîs tam bihata perçiqandin û wî jî ji wê biperçiqandinê zewq bistenda.

Heso di nav livînan de tibabekî ponijî. Bêyî dîtina Sarê hîç ne dixwest raza. Carina hêl dida xwe ku biçûya aliyê malê, xwe biavêta tor û bextê wê û vekirî jê re bigota:

”Ez muhtacê şefqeta te me. Ez bi qeweta te li ser pêyan disekinim. Êdî bes e sergiraniyan li min bike malikwêranê. Bawer bike şêrîna min, heger ne ji wê mêrxasiya te a bêsînor ba, min ê tu carî nikarîba ne mezinahiya pizûriyan û ne jî bi tu kesî re berberî bikira. Ma gelo bi rastî qey heta niha te hîn jî ji min fêhm ne kiriye ku ez mirovekî çendî tirsonek im? Tinaziyaniyan li min neke, cana min. De ka were ez bi qurbanê lê!...”

Lêbelê adetên wan rê ne didan ku xwe bigihanda Sara xwe. Li ba wan jin li erdê, mêr jî li ser doşekê rûdinişt. Jin destmalka mêr bû. Jinê wê bida nav rêxê, tepik çêkiribana û mêr jî wê bi halê wê bikeniya û simbêl babidana. Jin bi qelen bû. Heqê wê li herêma wî pênc-şeş hezar wereqê dikir. Jina ku di civata wî de bêrûmet dihat qebûl kirin, helbet divabû bi bazdan xwe biavêta bin lihêfa wî û xwe jê re vegirta. Digot û dibiland, ”ez zilam û ew jî pîrek e, gerek ew bihata nig min û li halê min bipirsiya...” Sarê jî bûbû kevirê aramê, bêdeng di nav livînan xwe de ji kûr û dûr

difikirî. Di dawiyê de Heso xwe ne girt, bi hêrs lihêf ji ser xwe avêt û qêriya:

”Lêlê pîrê, pîrê! De ka bêhnikêkê were odeyê em ji xwe re mijûl bibin...”

Sarê mîna ku razayî bû deng nebîr xwe. Wê ji dûr ve li cavata pizûriyan guhdarî kiribû. Di civatê de kî çawa axivîbû û civat li ser çi biryarê belav bûbû bi hemî dizanîbû. Ji Heso hatibû bêvilê. Temo jî wek her tim dîsa ketibû himbêza Meyroyê, xew lê giran bûbû. Heso piştî ku gazî Sarê kir, xwe bêhnikêkê ker kir. Lê deng ji aliyê malê ne hat. Bi qahr got:

”Ez xwe dixapînim, pîrê nayê nig min. Min xwest, ez xwe hinekî giran bikim ku li himberî wê ewqasî kê m ne kevim. Lê wilo xuyaye ku ez çi bikim wê fêde neke” û ji nav livînan çeng bû erdê.

Lempe pêketî û fitîla wê jî tam hildayî bû. Di bin ronahiya lempeyê de ji dîwarên bi kîlsa nikarokî hawêrdor çirûsk diçûn; çirûsk bi ser lempeyê de dixurbilîn. Ode tije sewq bû. Lê ew bi destpelikandinê li gopalê xwe digeriya. Heger bi çavan hawêrdora xwe tev dabaya, wê bi hêsanî bikarîba gopal û şekala xwe dîtiba. Lê aqil ne dikir. Ji bîra kiribû ku lingê wî diêşiya û bi wî lingî, bêsenede wê nikarîba bimeşiya. Tirsê girtibû hinavan, rê ne dibîr ser tişteki. Di vê kêlikê de heger dengê çapiliyekê yan gotineke bi tirkî bihatayê, miheqeq wê ya dilê wî bisekiniya û ya jî wê ji hişê xwe biketa. Xwîn lê vemirî bû û mîna şimê zer veda bû. Nikarîbû raba ser xwe ji qidûm ketibû. Bi herdu destan ji çep û rastê xwe qurîncek didan. Bi neperûşkan êrîşî canê xwe dikir. Sênga wî a hemû bi pirç, ji neperûşkan mîna cohtê qelaçan belek diyar dikir. Dixwest ku li ser çarlepî-

kan bimeşiya. Lê dest û lingên wî mîna ku ji hev bêrî bûbûn, yek ji yekî re ne dibû destek, heryek li halê xwe diçû.

Xwe ber bi deriyê odayê de gindorkî gindirand û bi dengêkî melûl û şewat peyivî:

”Ooof! Keçê hey agir bi mala bavê ketê, ev çima tu bi min ve nayê lê!...”

Sarê qêriya:

”Naletulah, tobe ya rebî tobe” got û pêrgî wî ve meşiya.

Heso bi giştî di dema ku tirs lê peyde dibû, pir dixwest ku Sarê bi cilên xwe ên bûkanî li ba rûnişta û hîç raneba. Di vê bêhnîkê de çiqasî dixwest ku xatûna wî bi cilên xwe ên bûkanî derketa pêşberî wî. Di vî warî de digel ku wê jî bi qasî dînê xwe jê hez dikir, wek vê bêhnîka berî niha dîsa jî zilm lê dikir.

Dema ku Heso çav li Sarê ket, mîna ku hîç tirs pê re çenebûbû xwe da ser hev û rûnişt. Destê xwe dirêjî destê Sarê kir, rabû ser xwe û bi fen got:

”Keçê ma te nizanîbû ku ez ê di nav wê hingama pizûriyan de nikaribim xwarinê bixwim? Ji êvara Xwedê de gezek nan ne çûye nava min. Heger ez îşev jî tiştêkî nexwim, sibehê ez ê nikaribim xwe li tena bigirim, weh! De ka pêşî ji kerema xwe re hinek xwarin ji min re bîne.”

Sarê tiştêk li xwe çenekir. Mîna ku ji her tiştî bêhayî bû, bi şefqet destê xwe da destê Heso, ket ber pala wî û ew rast bir ser cihê wî. Piştî ku Heso di nav livînan de veziland, bêdeng berê xwe da aliyê malê û meşiya. Bi rastî di vê bêhnîkê de ji kêfa, şûr simbêlê Heso ne dibirî. Piştî xwe dabû zemberîşan, bi kêf rîha xwe difirkand, xwe dinepixand û digot:

”Min pê re xweşik lîst. Bi yek fenê min jinik haş kir...”

Di vê dema ku wilo xwe bi xwe diaxivî, xwe aqilmezîna û Sarê jî aqilpiçûk didît, heyvanê tirsê li ser ne mabû. Ji kêfa ku wê pîrê kengî lê vejeriya qûna wî erd ne digirt. Hatina pîrê dilê wî av da bû, av hemû lê bûbû şehwet û li temamê kelaxê wî belav bûbû. Canê wî ê ku pênc-şeş deqî-qe berê ji tirsan mîna pelê çilo dilerizî, di vê kêlikê de ji cesareta pîrê wek gokekê zewirî bû. Mêranî pê re gîhabû hev û doxîna şerwêl vekiribû. Bi destekî li sênga xwe dida û bi destê din jî nav şeqên xwe difirkand. Dev lêvên xwe dikir. Bêsebir ziq li devê deriyê odê dinerî. Dema pêjina Sarê li hewşê kir, bi lez şerwal daxist; hişk bi qereqopkê xwe girt û di doşekê de bir û anî.

”Ma tu ê li ser livînan xwarina xwe bixwî yan li ser kulêv?”

”Na na, laşê min hinekî cemidî ye, ez naxwazim li ser kulêv bixwim” got û xwe bi ser hev de guvaşt.

Sarê ber pê de çû. Xwest ku çîmên wî rade û tepsîya xwarinê li ser çîman deyne. Lê wî wek pêhlewanan tepsî ji dest girt, avêt dera ha û ji nişkê ve xwe çeng kir newqa wê. Bi ser xwe de kişand, xist bin xwe û devê xwe xist gwîzeka qirikê.

”Kuro xurifiyo, li ber vê ronahiya lempeyê tu kirî çi bikî? Ma niha wextê vî tiştî ye, hey te porê min kurkiro!...”

Heso lê har bûbû. Bi haweyekî serxweçûyî got:

”Keçê bi telaq ne ronahiya lempeyê, heger ronahiya şîntaqê be jî ez ê bikim lê” û bi lez derpî jê kir.

Sarê ji aliyekî ve xwe bi dest ve berda û ji aliyekî ve jî mîna ku zor lê hatibû, bi hêrs peyivî:

”Ji vê rîha xwe a bihustekê dirêj fedî bike. Îşev ne şeva

gon û gadanê ye, sofî!...”

Lê Heso jî mîna ku bi cesareta wê re ketibû şehwetê. Bi qasî ku wê bi sistî li ber xwe dida, ew jî ewqasî lê degel bûbû. Her gotina wê, mirov digot qey şirinqeyeke xwîn ji canê xwe berdida canê wî. Di nav lepên wî de mîna zarokekî bêqewet ketibû.

”Sofî, te miradê xwe kir, êdî ji ser min rabe. Te ez behdilandim...”

Wê wilo digot. Lê di eslê xwe de qet jî ne dixwest ku Heso, xwe ji ser kelaxê wê bida alî. Gava ku diaxivî, guhê Heso ê çepê xistibû devê xwe. Bi herdu destan, piştta wî hişk zeft kiribû û bi ser xwe de dihecîqand. Ji Heso bêhtir wê ”gon û gadan” dixwest. Helke helk lê ketibû. Lê ji ber ku di civata wê de ”gon û gadan” bi tenê heqê mêr bû, ji mêrê xwe fedî dikir ku daxwaza xwe a şehwetî vekirî bigota. Wê tu carî xwe pêşkêşî mêrê xwe ne kiribû, mêr her tim hatibû ser livîna wê. Li gora wan, tiştêkî pir şerm bû ku jinê ew yeka ha ji mêr bixwesta.

Heso ji zewqê mest bûbû, lê ne bi qasî Sarê. Taximên diranên wan ji helke helk û kêferata şehwetê, ji devê wan herikîbûn ser doşekê. Qirika Sarê ji girêza Heso bi carekê ve şil bûbû. Xwêhdana Sarê li kirasê wê dabû der, kiras hemû qermiçî bû.

Heso piştî ku got ”keçê Sarê, bi telaq tu jineke pir delal î, lê! Keçê te ez ho kirim. Xwedê ji dinyayê tu carî bizrê kême neke”, rîha xwe li ser memikên wê hinekî gerand û bi hindama dîwêr de xwe serpiştîkî qulipand. Sarê xwest ku lihêfê bi ser dake, lê wî berî wê bi guhikê lihêfê girt û kişand. Destêkî xwe danî ser zikê Sarê û ê din xist bin serê xwe û ziq li bin zikê xênî nerî. Di vê rewşê de, herdu jî

tibabekî bêdeng man.

"Heso, te û pizûriyan we çi xist serê hev? We hofka xwe çawa gerand? Hûn ê gilî bikin yan na?"

"Ma tu dixwazî ez çawa bikim? Ev bêbavê çawîş wê ji me re nebêje çi, gelo?"

"Tu çawa dikî bike, lê gilî neke. Gilî bi kêrî me nayê, şerm e."

"Ez jî dizanim ku gilî bi kêrî me nayê û şerm e; lê em mecbûrê gilîkirinê ne, Sarê. Çawîş wê wilo bi hêsanî dev ji me bernede.

"Ji ber çi hûn xwe mecbûr dibînin?"

"Ji ber ku wê ew kafirê birayê te li me gilî bike, em xwe mecbûr dibînin."

Sarê bi hinc tepek li sênga wî xist, destê xwe danî ser dilê wî û bi hêrs got:

"Vî dilê xwe ê qirêjî hinekî paqij bigire hey xanî bi ser de keto! Ji êvara Xwedê de pizûriyan yek bi yek ji ser odeyê qilawizî li mala Circîs dikirin. Heger Circîs xwe ji gund berdaba, ji van qilawizan hinan jê miheqeq wê pêjina wî kiribana. Kûçik wê miheqeq li reşê wî bireyana. Circîs ne mar e ku li erdê bisûrike û xuya nebe, ne teyr e ku bi ezmên de bifire û kesek wî nebîne. Zikê te ji kîn û buxzê reş bûye, tu tu carî nikarî ji xêrê bifikirî. Ez her tim ji te re dibêjim mast, şîr û penêr pir bixwe ku ew hinavên te ên reş hinekî sipî bibin. Hey Xwedê bi ser de keto, hilmek û pifek ji te re maye tu ê bimirî, li zarokên xwe bifikire!..."

Dema ku Sarê bi vê bêhtengiyê diaxivî, Heso jî bêdeng rawestiyabû û lê guhdarî dikir.

"Tişteki ku tu bibêjî êdî ma, xweha Circîsko?"

Sarê xwe da ser hev:

”Bibêje bê tu ê çi bibêjî xurifiyo” got û xwest ku rabe. Heso rê nedayê.

”Keçê bi telaqê jinberdanê ew birayê te ê fesad niha li qereqola Stilîlê li ba çawîş rûniştiye û ew û çawîş herdu jî zewran li me dişidînin. Ez ji zaroketiya wî de wî nas dikim bê çi ê ber golik e. Bi rastî di derbarê vî gilî de ez bi xwe dereng şiyar bûm. Gerek ji zû de ez li qereqolê bama. Birayê te bi hosteyî ez xapandim. Gur e gur!”

”Tu bêbextiyan lê dikî. Ma hema qey wê qilawizekî ew ne dîtiba. Ma ji bo Xwedê hema wê kûçikekî jî xwe êrîşî reşê wî ne kiribaya, haho!”

”Keçê ehmeqê, çima tu ji min fêhm nakî? Ez ji te re dibêjim ku birayê te ez xapandim. Îcar mirovê gava ku bikaribe siyasetgerekî wek min mezin bixapîne, hayhay wê bikaribe vê mentîqê hemî bixapîne. Wî xwe ji qilawizan vedizî, yanî qilawiz jî xapandin, ez dibêjim. Lê çawa ne hiştiye ku kûçikên gund pê agahdar bibin, kûçik bi çi hawayî xapandine? Ez niha li wê difikirim...”

Gotinên Heso dilê Sarê careke din birîndar kiribûn. Wê, bi hêviya ku şer mezintir nebe xwarin ji Heso re anîbû, xizmet jê re kiribû û heta xwe bi dest ve jî berdabû. Ruyê wê ê ku berî niha bi niv seetekê di deryaya şehwetê de bi qasî bihara nîsanê geş bûbû, di vê bêhnîkê de mîna mehkûmên binê zindanan çilmisî bû. Xwêziyeke wek zilindêr tahl xwe dabû qurmê zimên, gewrî di xwêziyê de xitimî bû. Bi destveberdana xwe mîna ku qebheteke mezin kiribû li xwe dînerî, kelaxê xwe ji ê Heso bi dûr xistibû, xwe bi ser hev de guvaştibû û ji kûr û dûr difikirî. Heso ji xwe bêhtir dixwest ew biaxivya, lê şûr devê wê venedikir.

”Keçê pîrê, çi bi te hatiye! Te bi me çiloyê xwe kir, lê

te kidase lê ne kir. Wilo nabe ku tu her tiştî qurmiçî bihêlî û birevî. De ka bibêje ez li te guhdarî dikim, aqil ji aqilan çêtir heye, helala min...”

Heso bi fen pê re diaxivî. Bi tenê tiştek jê dixwest, ew jî cesaret bû. Dixwest ku herwiha mijara wan, li ser çêwiş be; Sarê hêrs bibe, xeberan bi çêwiş re bike, ku rehê mêraniyê tê bigerin.

”Heso ma tu dixawzî ez çi bibêjim? Te temamê rêyan li ber min girtin. Qûna ku hînî tiran bûbe, tu paçan jî têxê ew ê dîsa tira xwe bike. Êdî gotin bêfêde ye. Ma ne ez çi bibêjim, tu ê dîsa jî wek xwe bikî û here gilî. Tu û Circîs hûn herdu jî ne ji xêra ometa Mihemed re hatine dinyayê. Hûn herdu bûne wek du kevjalan, lingekî we li der yek li gorê ye, ji mirina we re tirek û fisek maye. Hinekî li zarokên xwe bifikiran hey Xwedê deh top li mala we xisto” got û ji nav livînan çeng bû dera ha.

Heso xwe da ser hev û li qûn rûnişt. Pêşî ruyê xwe bi herdu destan firmand, dû re çavên xwe hinekî kutkutandin û bi dengê hêdî got:

”Pêwîst nake ku tu xwe ewqasî ji min zivêr bikî. Tu baş bi min dizanî ku ez ne heraqê berberiyê me. Sebebê vê nexweşiyê birayê te ye. Bi rastî Circîs kûra xerabiyê ye. Di vî gundî de xerabiya ku ew dike, kafir jî nakin yanî. Polpolê bi ser min de neke. Bawer bike ez jî bi qasî te ji vê berberiyê zivêr im. Hinekî bêhna xwe fireh bike. De ka were li kêleka min rûne, were were...”

Bi rastî Heso di her gava ku diçû livîna Sarê, pir bêhnfireh dibû û li dor seetekê serê wî pir dixebitî. Di vê seetê de dînya wek qutiyekê li ber vedibû, Circîs çi bikira, wî didît. Wî jî bi vî aliyê xwe dizanîbû. Heger ev mirov di civateke

jîr û zana de jiyaba, bi hinera eşqa Sarê ji sedî sed wê bomba atomê çêbikira û li ser gotina pîrê bombe biavêta Enqerê û belkî temamê Tirkîyê jî.

Sarê li pêşberî wî li ser kulêv çarmêrkî rûnişt û kitana xwe da serê xwe. Kitan ji qilêrê debixî bû. Gava ku serê xwe daqûl dikir, ziq li ber xwe dinerî û diaxivî, kitanê di bin ronahiya lempê de belek diyar dikir.

”Heso, ji bo ku ev şer hêdî bi hêdî biferike, gilî meke. Tişt ji tiştan mezintir hene. Pevçûna pizûr û hûran a îro bêkuştin derbas bû. Ev tişteki bedew bû. Qey Xwedê li halê me nerî bû ku dîsa kesek ne hat kuştin. Ez xwe diavêjim bextê te û Xwedê, ez kolê te bim, gilî meke! Xebînetî van xortên me ên nesêlê, bila dîsa neyên kuştin. Pars zor e. Xwedê kesî ji gund û waran bi welatên xerîbiyê de celî neke. Erê, tu jî wek min dizanî ku xerîbî û pars çendî zor e! Hîn heta çend sal berê, em li ser kuştinê ji gundê xwe derketî bûn. Ma te çi zû ew qiriktalî û xizanî ji bîra kir, malneviritiyoy! Gilî meke ez bi qurban...”

Dema ku Sarê wilo bi kelûgirî diaxivî, Heso jî destê xwe dabû ber ruyê xwe, mîna ku hişê wî li ser wê bû, li nav çavên wê temaşe dikir û ji kûr û dûr difikirî. Nezaretxana qereqolê dihat bîra wî. Nezaretxane ji zindanên osmaniyan jî bi xoftir bû. Navê wê di deftera qereqolê de wek ”nezaretxane” hatibû nivîsandin, lê dîsa jî her kesî jê re digot ”zindan.” Demên raborî mîna filîmekî yek bi yek di ber çavên wî re derbas dibûn. Di zindanê de mar hatibûyê, ji desthilanîn ne ketibû, wî û mêr hev girtibû û mar fetisandibû. Girtina wî dihat bîrê. Li qereqola Stilîlê çawa êşken-ce dîtibû, çawa berzûrî Xwedê bûbû û dest û lingên başça-wîş maçî kiribûn, weke birûskên êgir li ber çavên wî pêdi-

ket û vedimirîn. Lawê Necîmê hûrî çifte bi xwe de teqandibû û hatibû kuştin. Lê Circîs û hevalbendên xwe ew kuştin xistibûn stuyê wî. Circîs bertil dabû başçawîşê Stîlîlê, hakim û sawciyê dadgeha Mêrdînê. Li dadgehê Necîm li wî û Hemoyê biraziyê wî dabû. Li himberî wî, guhdaran û temamê heyeta dadgehê bi Quranê sûnd xwaribû, telaqên xwe avêtibûn ku qesas ew bûn. Ew û Hemo çar salan li girtîgeha Mêrdînê raketibûn. Malbata wî him hatibû talan kirin û him jî derketî bûbûn.

Heso piştî ku ji kezebê axîneke kûr kişand, xwe li ser kêleka çepê pal da, ziq li Sarê nerî û got:

”Ez te fêhm dikim. Ez dizanim ku bi berberiya vî gundî ji her kesî bêhtir, tu diêşî. Li aliyekî şer, mala bavê te û li aliyekî jî zarokên te disekinin. Lewra kî zoriya kê bibe dîsa jî hey ji te re ne xêr e. Lê pîrê, ma çi ji destê min tê?”

Sarê ne hişt ku Heso gotina xwe biqedîne. Bi kerb ji cihê xwe qevizî, destê xwe hejand:

”Her tişt ji destê te tê” got û ber pê de meşiya.

Kulavê ku li ser rûniştibû hîn derbas ne kiribû, kiras li nav lingan herbilî û ji hindam de devdevkî bi ser çementoyê de kumişî. Heger Heso destên xwe jê re ne kiribana mortal, miheqeq wê xwîn ji ruyê wê bihata.

”Tu derewan dikî, tu dikarî vî agirî vemirînî. Tu mirovekî zikreş û dexsok î. Fesadî ketiye xwîna te. Hedana te bê wê nayê. Temamê vî gundî dizane ku Circîs îşev li mala xwe ye. Lê ji êvara Xwedê de te xistiye serê xwe ku Circîs bi fen û fûtan xwe ji her kesî vediziye û çûye qereqolê gilî. Dilê xwe hinekî safî bike, hey ji rehma Xwedê û Mihemed mahrûm bûyo!...”

Heso ji aliyekî ve xwe bi Sarê re beşîşand û ji aliyekî ve

jî di dilê xwe de got:

Bi rastî tuxmê pîrekê tuxmekî beredayî ye. Pîrê çar-pênc deqîqe berê gava ez berdabûm ser xwe, ji zewqê hindik mabû biteqîya. Ez maçî dikirim û rîha min dialast. Îcar niha jî mîna ku ne ew pîra berê bû, bûye barût û bi min de diteqe. Ma ne hey gema wê di dest min de ye, ez berê wê bidim ku ew ê bi wir de here. Pêwîst nake ku ez a rast jê re bibêjim. Ez ê derewekê lê bikim û ew ê jî qanîh bibe û hew.

Bi rastî jî Heso gava bixwesta di cih de dikarîbû Sarê him ji xwe biengiranda û him jî haş bikira.

”Pîra eskerdijmin, dîsa çi li te qewimiye? Keçê bes bi min de biteqe, bihêle ez bipeyivim. Mala Xwedê ava ku tu him nêr çênekiriye û him jî tu kiriye jina min. Bi qesem te ê mêr bi saxî bibiraştana, ha! Hinekî bêhna xwe fireh bike ku em tiştêkî têxin serê hev.”

Bi vê gotinê re ruyê Sarê mîna gulekê vebû. Cihê xwe xweş kir û bi kemlanî:

”Bêhna min fireh e, bibêje bê tu ê çi bibêjî, ez li te guhdarî dikim.”

”Ji bilî Sêdiq, me pizûriyan di civîna xwe a îşev de bi tifaqî qerar da ku ez û Hemo em ê bi sariya sibehê re herin qereqolê gilî. Lê madem ku tu ewqasî bi vî gilî ne xweş î, ez ji bona te dikarim niyeta xwe biguherînim. Îcar bila gotin di nav min û te de bimîne. Binere tu gotinê dernexînî, ha!”

”Şerm e ku tu wilo dibêjî Heso. Ma te hîç bihîstiye ku min tu carî gotinên te ji xelkê re gotine?”

”Na. Min ne ji tiştêkî got, xwe zivêr neke. Lê dîsa jî mirov hevdu şîret bike baş e.

Ji ber ku dilê min ji Circîs bi xuşûş e, sibehê ez û Hemo em ê herin qereqolê. Heger Circîs berî me ne çûbe qereqolê û gilî li me ne kiribe, em ê jî vê çûna xwe bi haweyê ser-têdanekê ji çêwîş re bînin zimên. Û na heger Circîs berî me xwe gihandibe çêwîş, ji xwe wî çaxî jî êdî bêminetî ye. Tiştê ku ji destê me bê, em ê tê de bikin. Ma te got çî, Sarê? Tu vê fikira min dihecibînî, yan na?"

Sarê xwe çeng kir destê wî û ew bi ser xwe de kişand. Devê xwe xist ruyê wî û bû mirçe mirça wê:

"Wey tu tim hebî lo! Xwedê tu carî sifra te kêm neke. Te vê carê, tam wek camêran kir. Te min ne şikand. Te qedirê min girt. Tişteki baş ji xerabiyê dernakeve Heso, dawiya xerabiyê dîsa xerabî ye. Bi soza mêrên çê ha, ku Circîs ne li wir be, tu gilî nakî ne wilo?"

"Bi soz ku wek te derkeve, ez ê gilî nekim."

Heso gihabû armanca xwe. Sarê haş kiribû. Di vê kêlîkê de baş pê dizanibû ku çawa bixwasta, êdî Sarê jî wê wilo li gora dilê wî biaxivya.

Heso bi haweyê ku wê têxe dilê xwe lê nerî:

"Sibehê ma ne divê em di dest xwe de tişteki ji bênamûsê çêwîş re bibin. Em nikarin wilo destvala bi ser de herin. Howeh li vê ecêbê, em bêyî wî nikarin malê xwe bixwin, kuro! De ka tişteki bibêje pîrê, ma em kavirekî yan dîkekî elokan jê re bibin?" û çixareyeke pêçayî ji qutiya xwe derxist.

Sarê di bersiva wî de pêşî bi herdu destan û bi hinc şiqam li çongên xwe xist, dû re porê xwe kişand û bi qahr got:

"Ez kerê Stenbolê berdim ser jina çêwîş û hefsed bavê wî! Tişteki jê re nebin! Waweylê, tu dibêjî qey ev eskerên

qûncilik hemû şîrîkên bavên me ne. Bila li we bide û tişte-
kî jê re nebin. Bav û kalan bi derewan ne gotine, ‘berxê nêr
ji kêrê re ye.’ Ji lêdanê netirse, Heso. Ma ne hey wê te
nekuje, hema bila li te bide, wê çi bibe qey pepûko!...”

Heso weke keftarekî bêdeng rawestiyabû û li Sarê
guhdarî dikir. Xuya bû ku gotinên wê bandor li ser kiri-
bûn. Çavên wî mîna du xarên zindoqî li hev dizîvirîn û
dîlîstin. Tevzînokên mêranîyê habela bi kelaxê wî ve hildi-
kişîyan, mûyê canê wî rabûbûn, xwêhdaneke sar bi eniya wî
ketibû, eniyê ji xwêhdanê dibiriqand. Heger di vê bêhnîkê
de ordiya tirkan bi carekê ve li himber wî sekinîba, belkî
hîç tirs ne ketiba dilê wî û êrîşî ser temamê ordiyê kiriba.

Sarê, bi gîştî gava mijara eskeran dihat qanê, rê ne dida
guhbaran, ji her kesî bêhtir ew diaxivî. Lê mixabin di vê
şeva ku Heso ewqasî muhtacê gotinên wê bû, wê jî di vî
warî de gotin kin dibirî û di cihê xwe de bêdeng disekinî.
Piştî ku Heso hinekî serbixwe ponijî, serê xwe hejand:

”Hey gidî Sarê hey, bila kurmanciya gewr û şerê tivingê
ba, te ê bidîta bê min ê çi kambaxî bi serê van qûncilikên
romê de bianiya. Lê em çi bikin, bila mala felekê xerab bibe
ku em kurmanc jî ne kirin tişte. Barê dewletê giran e,
mesele ne bi tenê çawîş e, li pişt çêwîş zir dewletek heye,
lêêê! Destê bi tenê deng jê nayê.”

Di vê navê re kenîya, serê xwe berda ber xwe û dîsa dest
pê kir:

”Heylo weylo, ev Hesoyê hejhijî ku nikare bi qelsemê-
rekî wek Circîs re serî derxe, îcar tew hîn ew ê bikaribe bêe-
miriya çêwîş jî bike, lawê tirê. Berxan jê re nebe, kaviran,
elokan, dîk û mirîşkan, hêkan jê re nebe, quzelqurtê jê re
nebe baş e. Lêbelê ka ew mêrê wilo gubgub e! Gelo mêre-

kî wilo dilweqî û gunmezin li vê dinyayê heye! Bi tenê yek heye, ew jî Xwedê ye. Ji Xwedê pê ve kes nikare bi van seg-bavên tirkan. Keçê bi telaq ew jî hevalê wan e, lê. Kes nabe hevalê qelsan, her kes dibe hevalê xurtan.”

Sarê bi qahr rabû ser xwe û berê xwe da derî. Gava xwe avêt ku bimeşe, lê ne meşiya, di cih de li paş xwe fitilî û xwe bi ser Heso de daqûl kir:

”Hêviya min ji wî rebê banî ku lingê te ê din jî bişikî-ne. Bes bi Xwedê re kufirîyan bike, wê Xwedê xanî bi ser me de biherifîne, rîhsipiyo. Ji çawîşê xwe re tu çi dibî bibe û bes xwe biberizîne Xwedê!”

Heso mîna ku mar bireve bin, ji nişkê ve çeng bû, wir li Sarê nerî. Piştî ku got, ”erê erê Sarê!” û dîsa bi ken çûyê:

”Kesî tu polê Xwedayê te ne firandiye ku tu xwe li ser dixeyidînî. Bi rastî divê mirov carina kufirîyan jî bike. Di kufirîyan de xêr û selamet heye. Heger ku ez bi Xwedê re ne kufirîbama, ez ê çawa bi xwe şiyar bûbama ku ez bi lingekî me! Howeh li vê ecêba kesnedîtî, ji êvar de em bîst-sih zilam li hev rûniştine, heryek ji me bi aqilê xwe tahtan diqelêşe û çewaleke gotin dike, lê nayê bîra kesî ji me ku lingê min fikyayî ye, kuro! Bi vî lingê fikyayî mirov wê çawa heta qereqola Stilîlê bimeşe! Keçê tu çi wilo wek eskeran di ser serê min re sekiniyî, zimanê min ji tîhna kişiya avinê bide min!”

Sarê bi lez ber bi serşokê de çû. Satil tije av bû.

”Kuro Heso ez tasê nabînim. Ne be ku ji vê civata îşev hinekan jê tasa me dizî be?” got û li dor xwe nerî.

”Ê hema bi telaq ku hinekan ew tasa me ya delal dizî-be, ez ê sedûbavekî ji wan çêkim. Min ew tasa sifrînî ji sifirkerên Mêrdînê, bi dinyayek pere kirîbû. Du rital av diçû-

nê...”

Tas di navbera Sarê û Heso de li ser çementoyê bû. Dema ku wî av xwestibû, ziq li ava hindurê tasê nerîbû. Binê tasê bi hindur de kubyayî bû, tibabê bihustekê fireh û bi qasî tiliyekê jî bilind bû. Gava ku mirov bi destekî av pê vedixwar, kubika wê li bêvila mirov disekinî, avê xwe bi aliyekî de berdida, mirov jî ji mecbûrî fir dikir. Tas li himamên Mêrdînê bi kar dihat. Lê Heso ew bi hesabê ku avê pê vexwin, biha kirîbû. Li gora wî tişteki pir luks bû.

Sarê piştî ku poşmaniya xwe anî:

”Hiş di serê me de nemaye, me gunehê xelkê ji hilanî”, rahişt tasa tije av dirêjî destê Heso kir û dîsa li pêşberî wî rûnişt.

Derdora tasê bi carekê ve ji rûn dibiriqand. Temamê civatê av pê vexwaribû, bêhna zinix jê difûriya. Heso piştî ku çar qurt li avê xistin ”ohyan” got û hema wilo bi gotina xwe re domand:

”Erê kuro li vê ecêbê, belkî her kes xurifi bû, ma ez çawa bîr nabim ku lingê min fikyayî ye! Heger me bizanîba ku sibe sersal e, ehmeqekî ez bi vî lingê min ê fikyayî agahdar kiribama, ma min kengî ev barê gilîkirinê digirt ser piştî xwe. Tobe tobe ya rebî, ev bêhişiya min hemû ji destê Cîrcîsko ye.”

Sarê bi ruyekî sar û qermiçî:

”Nizanim bê tu çima xwe ewqasî zivêr dikî, lo. Xem nake, kêmaniyek bû, we kir. Îcar pêwîst nake tu vê meselê ewqasî mezin bikî. Tiştê çû mede dû, Xwedê ji te razî. Ne mirin e ku ra lê nebe.”

”Çawa yanî ne mirin e ku ra lê nebe? Ma tu dixwazî ez çawa bikim?”

Di vê navê re dengê ewte ewta çend kûçikan ji tara jêrê dihat. Bi dengê kûçikan re Heso gotin birî û bi xof li Sarê nerî. Lê Sarê jî bêyî ku pacê veke, li ber pacê li ser pêyan sekinî û guhê xwe da ser kûçikan. Bêhnek ne çû, deng ji Doguj jî hat. Doguj mîna ku bi dû dizan diket, bi hime him xwe dadida.

Dilê wî sivik sivik lê xist:

”Keçê pîrê, ev dengê Doguj e. Ev kûçik vala nareyê. Ne be ku Cîrcîsko esker anîbin ser me yan Cîrcîsko ji gilî vege-riyabe?” got û lihêf bi ser serê xwe dakir.

Gelek ne çû deng ji kûçikan biliya. Lê Heso hîn jî lihêf ji ser serê xwe ne avêtibû.

”Kuro ma tu raza? Rabe ser xwe, çend gotinên min mane, ez ê wan jî ji te re bibêjim û herim razêm.”

”Bibêje pîrika Reşo, bibêjbê bê tu ê çî xweliyê li serê min kî!”

”Sibehê bi xêr li bergîla xwe siwarê, dîkekî elokan bi xwe re hilîne û here ba çêwîş. Ji xwe wek ku me gotibû, heger Cîrcîs tu gilî ne kiribe, hûn ê jî vê çûna xwe ji çêwîş re bi haweyê serdana sersalê bînin zimên û hew.”

Heso ji nişkê ve lihêv ji ser xwe avêt. Bi hêrs kulma xwe li doşekê xist, toz ji doşekê bi ser ruyê wî de bilind bû. Kuxuya. Kuxuka wî ne sekinî. Lê wî guh neda kuxukê û zorî da xwe:

”Keçê ma tu nizanî ku bi kavir û beran û gîsk û nêriyan em diçin serdana çawîş û midîrê Stilîlê, hi? Ma me di kîjan rojê de, ji wan re bi elokê re beran ne biriyê ku tu xwe wilo li ehmeqiyê datîni û xaşomaşo dipeyivî? Li dera ha rûne û li min guhdar bike, bê ji roja ku gundê Stilîlê bûye nihye û heta niha, min bi destê xwe çend pez ji seg-

bavê midîr û çawîşan re birine, ez ê dîsa hemî yek bi yek di bîra te de bînim. Belkî pêncî carî ku ez vê meseleyê ji te re bi dar ve dikim, bila vê carê jî bibe pêncî û yek, qey ev jî qedera me ye bavo...”

Sarê û Heso her sal berî cejna Remezan û Qurbanê bi mebesta ku Heso pezekî ji çawîş re nebe, wek şêr û piling li ber hev pahn dibûn û bi gotinên dijwar radihiştin hev. Sarê jineke merd û ewqasî jî berberçî bû. Çavtengî li dor peyde ne dibû. Ji ber vê merdî û mêraniya wê, dost û dijmin, temamê gundiyan qedir û qîmet didanê. Lê ji eskeran pir bi kîn bû. Qet ne dixwest ku ne ji mala wê û ne jî ji mala gundîyekî firingek bigiha destê eskerekî. Her sal hin alîgirên Berzanî gava li herêmê bi dizî pere didan hev, Sarê berî ku van alîgiran ji mala xwe bi rê bike, pêşî digel gundiyan hevalbend li odeyê bi civatî rûdiniştin û hesabê ku di sala çûyî de çend mirîşk, dîk û elok û pez û hwd. gihabûn çêwîş, dikir. Bihayê mirîşk, dîk û elok û pezên ku gihabûn çêwîş li hesêb dixist, hemû dikir pere û dida alîgiran. Ev pere jî bi mebesta ku Berzanî şer bi tirkan re dikir dida. Alîgiran wilo xistibû serê wê.

Heso jî wek wê ji eskeran bi kîn bû. Lê wî, dan û stendina bi eskeran re mecbûriyeteke mezin didît. Heger wî jî wek Sarê kiriba, belkî tu carî nikarîba li gundê Zorava rûništa. Ji ber ku serokatiya herêma ku ew lê rûniştibû, eskeran dikir. Li vê herêmê hebûn û nebûna mirov, hemû bi insafa esker û polîsan ve hatibû girêdan. Tirkan hemû dezgahên dewletî li herêmê damezirandibûn, lê berpirsiyarê hemiyar jî esker û polîs bûn. Muxtarên gundan, reysê belediyan û hwd. hemû li ser daxwaza komutan û komîsêran dihatin hilibjartin.

Xelkê herêmê mîna ku di demên raborî de bêş didan axayan, wilo bêş didan midîr û komutanan. Di navbera salên 1930î û 1940î de ku dewlet li herêma omeriyan tam hakim dibe, îcar bi navê "Eyda Çawîş û Midîrê Stilîlê", bêdevjeng salê du caran ji bo midîr û komutên di cejna Remezhan û Qurbanê de pere didan hev. Dû re piştî demekê, li ser emirê midîr û komutên, muxtaran vê carê jî bi sebeba "Cejna Komarê" salê sê caran pere dan hev. Talana ku di herêmê de dibû, di nav komutanê hidûd, yuzbaşiyê tabûra Nisêbîne, başçawîş û Midîrê Stilîlê de par ve dibû. Her tiştên xwe bi şewir û tifaq dikirin. Cezê nedana bêşê, giran bû. Mirovê dema ku bêş qebûl ne kiriba, ji teref komutên êşkenceyeke mezin didît. Muxtarê gundê Cinata Girdo carekê ji ber ku bêşa xwe bîst rojan dereng anîbû meqamê komutên, komutên jî ew sê seetan bi darê ve daliqandibû.

Heso ji destê midîr û komutanên qereqola Stilîlê pir kişandibû. Malê wî pir xwaribûn. Êşkence lê kiribûn. Ew di nezazaretxaneyê qereqolê de gelek rojan bênan û av hiştibûn. Ji ber van sedeman bû ku wî, navê temamê midîr û çawîşên ku hatibûn Stilîlê bi carekê ve ezber kiribûn.

"Ez naxwazim li te guhdarî bikim. Bûye nivê şevê. Heger ez xwe bikim wek te û li te guhdarî bikim wê li me bibe sibeh. Mîn çî ji te û çawîş û mawîşa ye. Xwedê bike tu malê xwe hemî bide wan teresan, wey bimir!..."

Heso piştî ku got "baş e baş e, ez ê bi çend gotinên girover kin lê bixim", rabû ser kabokan. Ji kûraya kezebê keserek veda, serê xwe hejand û bi herdu destan tewirand:

"Di roja ku romiyan navê xwe li gundê Stilîlê kir û ji çawîşê qereqolê mezintir midîrek anîn vî gundî, guran li ba

şikefta Kunhevtarê tam nozdeh mîhên me kuştibûn. Ez wê tarîxê qet ji bîr nakim, Sarê. Îcar ji wê rojê û heta niha, tam hevdeh midîr û bîst û neh qomandar li Stilîlê bi cih û war bûne...”

”Heso, niha ne wextê vî hesabî ye. Şev derbas bû. Hinekî ji xwe re razê ku tu bi wext xwe bigihînî qereqolê.”

Heso xwe aciz kir.

”Keçê bihêle, ez gotina xwe biqedînim. Şev derbas bû bi esfelesafilîn kirî, weh!...”

Sarê xwe bi ser hev de guvaşt, devê xwe tije kir ku bipeyive, Heso rê nedayê.

”Di roja ku romiyên navê Stilîlê kiriye ‘Akarsu’ û heta niha, min 33 beran, 24 kavir, 13 nêrî û 18 gîşk dane midîr û çawîşan. Îcar bi dest perên ku min dane wan, ji xwe nayên tu hesaban! Lawên teresan ji kîsê me, hemû bûn xwediyên milyonan!...”

Ew hîn wilo diaxivî, Sarê rabû ser xwe û destên xwe bi hev firmandin. Piştî ku bêhnekê wilo sekinî ma, ”hema bê beleyeke mezin ev tav jî di ser me re derbas bûbûya, ya rebî”got û berê xwe da xaniyê malê.

Bûbû derengî şevê. Reşaya hewran xwe berdabû ser gundê Zorava, ji bestê gund xuya ne dikir. Çemê ku bi ro li dor du metreyan rabûbû ser xwe û mîna aşan deng dida, dapiçiyabû. Bi zorê dengê destarekî jê dihat. Kûçik ne direyan. Herder bêpêjin bû. Lê Heso hîn jî raneketibû. Xwe serpiştîkî vezilandibû, ziq li maxên bin zikê odayê dine-rî û ji kûr û dûr difikirî.

BEŞÊ SISÊYAN

1

Banga sibehê lê xistibû. Ji çiyê qeqqeba kewan dihat. Mijê xwe berdabû ser gund. Bê ne dixurbiland, lê dîsa jî sar bû. Ji mijê çiyar diyar ne dikirin. Deng ji çem biliya bû. Çem mîna marekî teyar bêpêjin diherikî. Çûkên beytik serê xwe di hêlînan re derdixistin û dîsa dikişandin hêlînan. Cesaret ne dikirin ku bifirin. Dîkan bang didan. Yekden-gan çêlek diorîyan. Kebaniyên malan hîn ji xew ranebûbûn. Dixan ji hilorîkan ne diçû. Melayê gund dîsa azan ne dabû. Li ser rêya Îpekê çûn û hatin tune bû. Eskeran hîn xwe ji tabîyan bernedabûn.

Ji mala Heso, Sarê berî her kesî şiyar bû. Kirasekî gewr î gulgulî bi ser taziye xwe de berda û li benikê pişta xwe geriya. Çavên wê bi hepiriya Meyroyê ket. Bêmefer destê xwe dirêjî hepiriyê kir û bi yek tûşê newqa xwe girêda. Kirasê wê ji newqê û berjor de hawêrdor mîna balonekê nepixî. Ji nepxa kirês û qermîçonkên hûr, vekirî diyar dikir ku newqa xwe çendî bi ser hev de şidandibû. Barşewala rabûbû ser xwe. Bêderpî raza bû. Avika Heso gihabû derpiyê wê. Li gora dîne wan, derpî herimîbû. Hîn bi şev derpî li hev pêçabû û xistibû bin balîfa xwe ku bi roj bişûsta. Ber bi derî de bazda û mîna ku tiştêkî xwe ji bîr kiribe ji nişkê ve sekinî. Pêşî li texma ku zarok raketîbûn, nerî. Dû re xwe bi ser çongan de tewand û di pencereyê re li der ve temaşe kir. Ji mijê her der wek hêkê sipî xuya dikir. Piştî ku got, "li min pepûkê berf bariyaye, wê Heso di vê berfê de çawa here nig çêwîş!" û xwas xwe çeng kir hewşê.

Da nav pirikê û ber bi odehyê de meşiya. Gavên xwe fireh û sivik avêtin. Ji çelpe çelpa lingên wê pirik bi ser çîman û kirês de dipekiya. Kirasê debixî, ji qilêrê bûbû wek şemedanê, av ne dikişand.

”Heso Heso, qiriko, rabe ser xwe ro hilat!...”

Heso digel ku hişkiling ketibû dîsa jî hetanî derengî şevê raneketibû. Xwe bi xwe civat çêkiribû. Geh çawîş anîbû gund, geh ew çûbû nig çewîş, geh Circîs li ba çawîş dîtibû, gefit li hevalbendên xwe xwaribû û gotibû, ”hela ez xericîm, min nezanî kir û ez ne çûm gilî, ma we çima bi a min kir û hûn ne çûn gilî?...” Bi wê taswasê raketibû. Xew lê giran bûbû. Du balîf xistibûn bin serê xwe û li ser piştê di xew re çûbû. Balîf ji ser hev çûbûn: Yek ber bi piştê de û yek jî bi ser çementoyê de şemitibû. Mirov digot qey bazinê stuyê wî xiliyabû, qotê serî bêlept û senede li hewa sekinîbû. Devê wî mîna zîhayekî birçî ji hev vekirîbû. Ji kortika qirika xwe hewa distend. Lê ew jî bi zor. Kefinc bi devê wî ketibû. Rîh û simbêlan ji kefincê wek dara ku di bin berfê de mabû, xuyanî dikirin.

”Kuro Heso, hey agir bi mala bavê keto, zû rabe ser xwe!...”

Sarê hişk bi milê wî ê çepê girt û bi hêrs hejand. Heso veciniqî. Nehîşt çeng bû, rabû ser xwe û bi dengekî pêt got:

”Ez xulamê jina te bim qomandarê min, tu ê bes li min bidî, te ez bi lêdanê kuştim!...”

”Kuro qomandarê çî, ez Sarê me, Sarê!...”

Heso giriya û çarmêrkî rûnişt. Bi kirasê jina xwe girt, lingên wê maçî kirin û dîsa bi kelûgirî axivî:

”Qomandarê min, ez kûçikê ber deriyê te bim, hema vê carê min bibexîşîne ma qey wê çî bibe! Ûy ûy ûy!...”

Sarê piştî ku got, "hey min xweliya hevt welatan li serê te kiro, qaşo tiro zilam e" û bi bazdan ji odayê derket.

Meyroyê xwe li ser teniştê rastê pal dabû û zaroka xwe şîr dida. Temo kelefekî wê xistibû nav şeqên xwe. Herdu çepilên xwe di newqa wê re derbas kiribûn, devê xwe bi movikên piştê wê ve didewisand û ew bi ser xwe de diguwaşt. Dixwest ew maçî bikira, têhna wî ne dişikest, îcar dev lê dikirê. Ji girêza devê wî piştê jinikê şil bûbû. Wê jî xwe di nav çepilên wî de xiloxavî kiribû. Mijandina memikan di hisên şewetê de tevgeriyabûn û bêhemdî xwe ji navikê û ber jêr de her tiştê xwe jê re berdabû. Ji helke helka wê, temamê qul û qulikên di canê wê de vebûbûn, can di cên de wek asfincê dimijt. Xwêhdaneke hûr bi eniya wê ketibû. Rehên stû dijenîn, reh bel bûbûn. Di lepta tilmiqûnên wê de lêvên wê diricifîn. Tilmiqûnan kiribû seyran. Ji reqsa mijankên wê heşkere dixuya ku di jêr û ber jêra wê re çawa xunav dibariya. Heger di vê bêhnikê de Sarê ne hatiba, ji sedî sed vê jinikê Temo radikir govendê.

Sarê bêhnçikyayî got:

"Keçê Meyro zû deyl Temo bike" û ber bi dergûşê de meşiya.

Temo ji nişkê ve xwe da ser hev. Kaboka wî li kêleka Meyroyê ket, Meyro xûz bû û barînî bi zarokê ket.

"Dîsa çi tofan li me rabûye pîrê!"

"Zû rabe ser xwe ku dibêje çi tofan li me rabûye, tofana herî mezin li me rabûye, bavê te dîn bûye!..."

"Tu çi dibêjî lê? Bavê min çawa dîn bûye?"

"Kuro wilehî din bûye, ma qey tu ji min yeqîn nakî? Méro, min li ber çavên xwe wek çêwiş dibîne. Dest û lingên min maçî dike, xwe diavêje tor û bextê min û dibêje

‘qomandarê min, qomandarê min, ez kûçikê te bim, min bibexişîne...’”

Temo bi van gotinan ji tesîra şehwetê derket û xwe da ser hev. Rahîşt mîkutkê Nêrgizê bi hêdî li dergûşê xist û beşî:

”Yadê niha bi rastî, bavê min ji te re gotiye qomandarê min, hi?”

”Lo lo te porê yadê kur kiro, xwezîka hema bi tenê bi qomandar ba jî! Ji aş û baş dabû nav û digot...”

Dema ku Temo û dêya xwe ketin hindurê odeyê, Heso pala xwe dabû dîwêr û difikirî. Dizanîbû ku tiştê lê qewimiye, lê ev çi tişt bû? tê dervedixist.

”Yabo xwe pevxê, bû dereng. Ma te xwe ji bîr kir ku tu û Hemo hûn ê bi sariya sibehê re biçûna nig çêwîş?”

Heso di bin çavan re awir dan Sarê. Çavên xwe tibabekî ji ser ne guherandin. Dû re hilda xwe ku rabe, nikarîbû. Piştî ku wek dînan li dor xwe nerî û got, ”asas dijminê min ê mezin di mala min de ye”, berê xwe da Sarê û vê carê jî bi dengê bilind gotin domand:

”Keçê ma te nizanîbû ku min ê bi şeveqê re xwe bigi-handa ba quzelqurtê çêwîş! Te çima deyl min ne kir?”

Sarê mîna ku ji her tiştî bêhayî be, tena tena ber bi satila avê de meşiya. Hûçikên wê ên dirêj û vekirî mîna tûmên şahfela bi dû cencereyê ve xwe berdabûn ser çementoyê, çemento şahîk dikir û bi dû de dikişiyên. Tas di hindurê serşokê de bû. Xwe bi ser tasê de daqûl kir, çena wê li dîwarê dikê ket. Mîna ku çena wê li dîwêr ne ketibe, tişt li xwe çenekir, bêdeng rahîşt tasê û bi kirasê xwe paqij kir. Tas di satilê dakir û ber bi Heso de çû:

”Vê avê vexwe belkî hişê te bê serê te.”

Heso serê xwe tam rakir û ziq li ruyê wê nerî. Xwe bi ser hev de hilqerast û qiriçand. Ji halê wî xuya dikir ku ne dixwest gotinên çort bi Sarê re bikirana. Bi destekî ferşê kaboka xwe zeft kir, destê din bilind kir û hejand:

”Xweha Circîs, îcar çî ye? Ma qey tu dixwazî ez bibim kafîr? Di vê rojîya remezanê de ez ê çawa avê vexwim!”

”Kuro tu xurifiyî xurifi, here ba şêx û mişayixan bila ji te re nivîstekê çêkin. Bavê Luqman te aqilê xwe berdaye...”

Wî ne hişt ku ew dawîya gotina xwe bîne, destê xwe li tasê da û av hemû bi ser de rijîya. Xwe qulipand ser piştê, qotê serê wî li dîwarê odeyê ket.

”Ay yabo! Lo Xwedê, qey bi rastî tu ne li ser edaletê yî! Ez ji bo te rojîya xwe naxwim û tu jî serê min li dîwaran dixî, ha!...”

Sarê bi lez ji hindur derket. Temo xwe ne girt pîrqînî pê ket û zorî da ken.

”Lawê kerê, ev çî hewala we ye îro? Dêya te ji xwe fedî neke avê bi ser min dadike û tu jî bi min dikenî. Ma wê çima jinik ji xwe fedî bike, yabo qurbano, insanê ku mirov nîh...ê û ji xwe fedî ne kir, ne taseke av, dikare kûzek av bi ser mirov de dake. Xanima dêya te niha av bi ser min dakir û êvarê jî wê min berde ser xwe. Ha ji te re birako, pîrek ev cins e ha!”

”Bavê min ê delal, xwe ewqasî aciz neke, lê tu li dêya min neheqiyê dikî. Îro ne Remezane, te rojîya çî girtiye?”

Heso bi van gotinan mîna ku mirov cerek ava qerisî bi ser dake, di cihê xwe de sar bû. Serê xwe berda ber xwe û bêhis û pis sekinî. Piştî ku bêhnekê ponijî, kenîya:

”Wey li aqilê min û bavê min be, Xwedê serê min li dîwaran dixê û ez dîsa jî bi ser hişê xwe ve nayê. Xwedê

dixwaze min şiyar bike û Sarê dike horî, tasek ji ava kewserê dixê destê wê û wê ji min re dişîne û dîsa jî ez bi xwe şiyar nabim. Bi rastî di vê sibeha sersalê de, ez jî wek gelek şêxên kurkur e dikarîbûm bifiriyama ezmanan...”

Heso çiqasî got, Temo jî ewqasî keniya. Şerwalekî gewr î bi navran li xwe kiribû. Şerwal li ser navikê şidandibû. Gava ku dikeniya, zikê wî ê bel wek kodika êş dihejhijî.

”Yabo, bi van henekan tu dixwazî gotinê ji ser xwe biqulipîni, min bike hevalê xwe ku bi zanatî te xwe li dîni-tiyê daniye û dîniya xwe wek jîrîtiyê bi min bide qebûl-kirin. Lê ez bawer nakim ku tu ê bikaribî vê yekê bi dêya min bide daqurtandin. Xweha Circîs pîrekeke yeman e!...”

Ew hîn wilo diaxivîn, Hemo qapûtê wî di dest de û kete devê derî.

”Weh weh, ev çî ye apo! Tew min digot qey ez dereng mame, apê min deyl ji min kiriye û çûye. Zarok sersala xwe didin hev, ro qamekê hilatiye û hîn jî tu di nav livînan de yî. De zû zû xwe kar bike, te li me kire dereng!”

Heso piştî ku ji Temo re got” ji min re taseke av bîne”, li Hemo nerî. Qutiya tûtîniê avêt ber û peyivî:

”Bavê mino, hêdî hêdî bêhna xwe fireh bike. Ne tu di şer de yî û ne jî ez di cebheyê de me. Em ê herin weh! Dereng be, wê çî bibe qey. Tiştê ku ji qûna çawîş tê bila teksîr neke. Ma ne hey lêdan e, hema bila li me bide. Erê, de ka bibêje bê çima te ew bedil li xwe kiriye? Dibêje qey em ê herin dawetê. Qerewat ji te kêm e, te qerewatek jî girêda...”

Hemo bedilekî reş li xwe kiribû. Bedil hîn ji dema zave-tiya wî de mabû. Di rojên ku diçû bajaran û qereqola Stî-lîlê li xwe dikir. Jina wî di her cara ku bedil dişûşt, pêşî

dikeland. Bedil ji rengê xwe derketibû, nîvgewrî bûbû. Wek kîsê hesarê her derên wî bi qermîçonk û li hev tewyayî bû. Gava rûdinişt, pantor bi jor de hildikişiya, gurçikên çîman di navbera goreyan û delingan de wek serê zarokên hevt rojî xuya dikirin. Qutikekî qedîfeyî sor di bin çakêt de li xwe kiribû. Berstika qutik û çakêt li hev geriyabûn, heta ku mirov ne çûba ber û tam bala xwe nedabayê, mirov tê dervedixist ku berstika qutik bi çakêt yan a çakêt bi qutik ve ye. Qayış di sê qulpikên şerwêl ên paş re derbas ne kiribû. Qutik ji pêş ve di bin qayışê û pantor de bû û ji paş ve di bin qayışê re xwe bi ser pantor de berdabû. Qayış naylonî û sipî û bizmikmezinî bû. Bizmik tam li ser navikê rûniştibû, ji dûr ve wek nalekî diyar dikir.

”Apo ma ne çêtir e ku ez bi bedil derkevim meqamê çewîş? Bedil mirov kubar dide xuyakirin. Bila çawîş bizanibe ku em ne ji malbateke wilo hayela nin, em malbateke mezin û ji xwe razî ne...”

Heso ji qahra nava xwe, bi guhikê lihêfê girtibû, tiliya xwe wek şûjinê di guhik de radikir û hirî dikişand. Geh ji qurm de bi rîha xwe digirt, çena xwe diheciqand û çavên xwe dikutkutandin. Mirov digot qey li ser mûristanê rûniştibû, di cihê xwe de habela diqelqilî.

”Bes e bes, te ez kirim heban! Heger hema tu du gotinên din bibêjî, ez ê ji hev belav bibim! Mêrik ji malmezina ye, kubar û ji xwe razî ye, hi(!) Bê çî qure ye. Tu li şerwalê wî, tu li çakêtê wî, tu li halê wî, tu li fiqrê wî bine-re. Yanî niha tu bi xwe dizanî ku tu bûyî wek lewleba meşkê. Aha doh bû, Circîso demaçê li ser me vala kir...”

”Yabo, pêşî xwirîniya xwe bişikîne û dû re wê çixareyê bikişîne.”

”Dirêj neke! Metrehê li ser bergîlê baş bişidîne. Girike-ke penêrê bi sîrik, du-sê pîvazan û çend nanan têxe tûrik. Ji pîrê re bibêje, heger bastêq mabe, du top bastêq û sê-çar çeng mewîj jî wekî din têxe kîsikekî û biavêje binê tûrik.”

Temo wek pûtekî li ser lingan sekinîbû û bi hîrmet li bavê xwe guhdarî dikir.

”Ha, bise neçe, min a herî girîng ji bîr kiriye!”

”Bibêje yabo.”

”Tûtîn tûtîn! Ew çawîşê pêxwas, bi ser birîndariya me de dikare me şeş-hevt rojan jî têxe zindana qereqolê. Di cihê teng de çixare sebir û wens e. Heger li malê kîsekî naylonî peyde nebe, bila pîrê tûtînê ji me re têxe kîsê şekir. Ha, berî ku tu here vê jî ji bîr neke, neh-deh tax pel jî têxe nav tûtînê.”

Hemo çixare dipêçan. Haziriya ku bi rê de bikişînin, dikir. Gotina Heso pê beloq hat, keniya:

”Apo ewqas tûtîn û pel hewce nake. Ez bawer nakim ku çawîş me biavêje zindanê...”

Heso hîn nîvê çixareya xwe ne kişandibû, qûnika çixareyê di nav lêvên xwe de bir û anî û bi serikên lêvan çixare pekand ser çementoyê. Li xwirînî çixare kişandibû. Ji devê wî bêhneke wek peza ku bi saxî di nav êgir de dikizirî, dihat.

”Tu bi qasî min van bêbavên romiyan nas nakî. Nan û ava wan li ser kabên wan in. Romî çi ji camêriyê fêhm dikin? Em ê dîsa jî bi tedbîr herin.”

Hemo beşîşî. Devê wî ji hev veziliya û çenawî a qewsi-kî bi jor de bilind bû. Destê xwe danî ser qebza demaçeyê û bi kubasên qewlikê demaçê list. Kubase girtin û vekirin. Wek berûyên ku di nav agirê sobeyê de biteqin, qupînî ji

kubasan dihat. Di bin tesîra hinera demaçeyê de, bi haweyekî ji xwe razî peyivî:

”Apo bi rastî tu mirovekî pir bi aqil î, romî xerab in. Ji qencyê tişteki fêhm nakin. Çawa ji wan re baş be wilo dikin” û keysa xwe li rûniştinê xweş kir.

Bi lez xwêziya xwe daqurtand, xwest ku axavtinê bido-mîne, lê Temo ji hewşê bi dengekî hêl bang kir:

”Yabo her tişt temame, êdî hûn dikarin bi rê kevin.”

Heso xwe da ser hev ku rabe, lê nikarîbû. Hemo mîna pisîkê xwe çeng kir ber û bi zendê wî ê rastê girt. Kete bin pala wî û ber bi derî ve meşyan. Sarê di devê derî de pêrgî wan hat. Şerwal, qutik, êlek û şifqa Heso li ser milan û ferek qundereya wî jî di destê wê de bû. Serê xwe hejand û liklikî:

”Waweylê waweylê, kuro ev îro çi bi we hatiye, we aqilê xwe xwariye qey! Li min pepûkê, Heso bi vî halî tu ê çawa here ba çêwîş?”

Heso milê xwe ê çepê da dîwêr. Pêşî ziq li lingê xwe ê pêçayî, dû re jî li bejna xwe nerî û got:

”Xweha Circîso, halê min çawa ye qey? Ez wek bivir im, bivir.”

Sarê dîsa kenîya. Piştî ku ji Heso re got ”gotinê dirêj meke”, ket bin çepilê wî û ew kişand hindurê odeyê, li Temo û Hemo nerî û bi hêrs peyv domand:

”Erê me fêhm kir ku mezinê pizûriyan Heso axa, ji şevê din û vir ve xurifi ye. Lêbelê ma hûn jî xurifi ne ku hûn ê vî xurifiyê ha bi tena bêceme û fanêrekê sertazî bibin meqamê çêwîş?”

Hemîyan li hev temaşe kir û bi aqilê xwe kenîyan. Hemo destekî xwe danîbû ser demaçeya xwe, bi destekî jî

devê xwe girtibû û habela di bin simbêlan re dikeniya. Sarê cilên Heso lê dikirin.

”Kuro bêhna genî ketiye lingê te ê pêçayî. Vî mûyî ji ser lingê xwe biavêje...”

Heso di nav lepên Sarê de bêtaqet ketibû. Mîna zarokê sêwî ku li dikana beqêl dinerî, ne dikarîbû tişteki kirîbaya û ne jî bi ser bavê xwe de girîbaya, melûl melûl lê temaşe dikir.

”Heso ez bi te re dipeyivim, bêhna miraran ji lingê te tê. Bi vî lingê genî çênabe ku tu herî meqamê çêwîş, eyb e. Çawîş wê henekên xwe bi te bike, tu ê piçûk bikevî.”

”Oh tu jî lê, lingê min pir dixure. Ev jî tê wê maneyê ku ez ê zû rehet bibim. Cebarê cihê xwe girtiye, xur elemeta cebarê ye. Ev ne karê te ye, li ser tişteki din bipeyive.”

Wî dixwest ku Sarê, behsa mêraniyê bike û nav tê bide.

”Baş e, goreke hirî bikişîne ser, hema çawa be gore wê hinekî bêhnê bigire.”

”Keçê tu pir bi aqil î, bê kê bîra vê yekê dibir, kuro! Zû ji min re goreyê bîne û bila devê te ji hîç nesekine...”

Temo bi hefsarê bergîlê girtibû û di nav pirikê de seki-nîbû. Bergîlê her ji bêhnikêkê simên xwe li erdê dixistin, pirik li derdorê belav dibû.

”De ka wê bergîlê hinekî ber bi dikê de bîne, da dîsa pîra dêya te qerfên xwe bi me neke. Bi rastî ku ne ji pîrê be halê min tune ye. Pîrê xelesa navbera hindur û derve ye. Ez bi hinera aqilê wê incex dikarim xwe li tena bigirim.”

Ruyê Sarê bi van gotinan mîna gulekê vebû. Devê wê bihustekê ji ser hev çû. Zor da xwe ku nekene, lê dîsa jî hinekî teriqand. Kitana xwe da ber devê xwe û bi haweyekî kubar got:

”Devê te xweş be pîro. Hinekî bilezînin rêya we dûr e”
û girikeke penêr û hefsarê bergîlê da dest Heso.

Kîsekî çapanî di dest Hemo de bû. Çarox girêdabûn û qundereya xwe jî xistibû kîs. Bêqapût bû.

”Ew çi kîsê di destê te de ye birazî?”

”Qundereya min tê de ye apo. Bi xêr gava ku em gihan Stilîlê, ez ê di şûna çaroxên xwe de qundereyê têxim lingên xwe û derkevîm pêşberî çêwîş, da bizanibe em ne mirov in hov in; bi çavên maqûlan li me binere û hinekî bi terbiye bi me re bipeyive...”

Ew hîn wilo diaxivî, Sarê bêhnçikyayî bazda hindurê malê. Hilmek ne çû, ji hindur derket. Kurkê Heso û çefiya wî li ser milê wê bûn. Du şev berê gava Heso bi kurk derketibû hewşê guh dabû ser qaçaxçiyên û di nav pirikê de ketibû, kurk di heriyê de mabû. Sarê kurk ne şûştibû. Di devê deriyê hewşê de giha Heso.

”Lo lo pîro, hey te xwelî li serê min kiro, ma tu ê çawa di vê qir û qefalê de bêkurk bide ser rêyan!...”

Heso û Hemo bi rê ketin. Sarê jî taseke av bi dû wan de rijand. Heso henekê xwe bi aqîlê wê kir:

”Pîrê tasek hindike, satilekê birijîne ku oxira me tam hilê. Howeh ev pîrek çiqasî bêaqil in!...”

2

Gava ku Heso ji gund da rê, ro tibabekî bilind bûbû. Mija ku berî niha bi seetekê her der nixumandibû, belav bûbû. Hewr li rajorê çiyê di ser hev re diqulipîn û ber bi deştê de digindirîn. Reşêle û qijakan xwe berdabûn ser sergoyên gund. Xortan xefk li ber wan vedabûn. Hinekan jî li

ser sêncan şaqûl vedabûn. Zarokan kincên xwe ên herî xweşik li xwe kiribûn; di gasînên gund de wek kulîlkên biharê rengareng xuyanî dikirin. Garankî dabûn dû hev, heryek kîsîkek di destê wî de bû û mal bi mal li şekirê sersalê digeriyan. Pê li destûrên bav û kalên xwe kiribûn. Keç û lawan bi hev re dilîstin, dikeniyan, diterpilîn, diketin, ji kêfa şekir re yekser radibûn ser xwe û bêmefer xwe diavêtin hindurên malan. Derdora devê wan ji şekirê qulqulkî wek soringê diyar dikir. Hinekan derbikên demaçeyan berdidan, hinekan xwe li gasînan qulopazî dikirin û bi babûtan dilîstin. Keçên herdu bendan jî xwe berdabûn ser birka gund, bi darên tuyê ve hêlan çêkiribûn. Hin ji wan ketibûn hêlanê û hinan jî bi hûrizî dilîst û bi stiranên evînî diavêtin ber hev. Dilîlandin. Dengê lîlîlîlên wan li ser gund belav dibû, agir bi dilê xortan dixist. Kûçikan li ser benderan digel hev dilîstin. Yek direviya ên din didan pey wî, yekî xwe diavêt erdê ên din ew li erdê digevizandin. Hin gundî çûbûn ber çem lêmişt didan hev û hin jî li ber dîwaran xwe dabûn berberojkê. Ji dîwarên kelpîçkirî qirşik dikişandin û li ber diranên xwe ên bi zeng dixebitîn. Ava zer bi nav diranên wan ketibû, tif ne dikirin û dadiqurtandin. Qurmên diranan ji çixareyê reş bûbûn. Mîrzo-yê Mitirb jî daketibû ser benderên binya gund, birek xort li xwe vehewandibûn û ji wan re li ribabê dixist. Xortan di vê bêhnîkê de dijminatî ji bîr kiribûn. Hûto serê govendê dikişand. Lefahiya Hitê di destê wî de liba dibû, çarpîne xwe li erdê dixist û habe-la qîr didan.

”Ha wilo ha wilo, ez çavên we bixwim xortino. Ji dil lêxînin, îro heye sibe tuneye. Çep çep çep, rast lêxîne, çep vegere, ha ha ha hûr bîde ber, hûr. Mîrzo xurfanî xurfanî,

kuro xurfanî lêxe!..”

Mîrzo mitirbekî di ser xwe re bû. Xweş dikarîbû govend rakira. Hosteyê ribabê û govendê bû. Ji reqîsvanan fêhm dikir. Wî dizanîbû ku gula govendê Hûto ye. Gotina wî ne dişikend. Li ser gora dilê wî diçû.

”Hêêê hê hê, kezîzerê kezîzer, tu di ser çavên min re wer
Xulam wan memkên te bim, serê memkan dane der
Wek tiriyê Zinarê, nêvî sor û nêvî zer
Tahma memkên te xweş in, wek penêrê nav koçer
Ha ha ha ha...”

Lêêêê lê lê lê, kezîzerê kezîzer, kezîzerê lewendê
Te dilê min kemitand, aqil ji serê min stendê
Keçê were ji nav malan, têx gerdenê bazbendê
Destê xwe di destê min xe, da em xweş bikin govendê
Hêêê hê hê hê, bişewitîne, bişewitîne!..

Oooo, kezîzerê kezîzer, malxerabê de ka wer
Ez nexweş im, bawî me, ji te re dêbêm çar xeber
Heger bi aqilê te keve, ber bi mala me de wer
Xulam wî fistanê zer, memik di bin de girover
Selewat li navê pêxember!
Allahumesellî alaseyidîna mûhemmed!
Hêêê!...”

Hûto ji zewqê nepîşî bû. Xortan pê re nikarîbû derxista serî. Geh bi milan, geh bi sêngê diçûyê. Mirov digot qey canê wî bêhestî bû. Her aliyekî xwe bi haweyekî dilivand. Mirov dixwest hema bixwara û vexwara û herwiha lê bine-

riya. Hûto qeranê govendê bû.

”Mîrzo Mîrzo! Vê carê jî li Cîranê biqewimîne...”

Mîrzo di cih de stiran diqulipand û Hûto dîsa lê germ dibû.

Dema ku Heso û Hemo gihan qûna qelêç, êdî her kesî bi wan dizanîbû ku diçûn Stilîlê gilî. Heso mîna ku ne dixwest kesek wî bibîne, xwe li ser bergîlê qilôç kiribû û dar li ser dêr li bergîlê dixist. Bergîl bi lewk diçû. Zixur ji ber simên wê dipengizîn li tahtan diketin, reqîniya zixuran li newalê dengê çepikan vedidan. Lêmiştvanan mîna ku çerçî bê gund, hemiyar dev ji danheva dar û beran berdabûn û li wan temaşe dikirin. Hemo jî destê xwe danîbû ser kêleka xwe hişk bi qewlikê demaçeyê girtibû û di ber bergîlê re dibezîya.

”Lo waaa yabo, yabo, yabo!...”

Heso veciniqî, ”ev wek dengê Temo ye”, got û hefsarê bergîlê kişand.

Xwest ku bergîlê ragire. Lê bergîl germ bûbû ne sekinî û wî ji nişkê ve li paş xwe nerî. Di vê kêlikê de qirdê wî tevgeriyabû. Heger Hemo pê re ne gihaba, ew ê bi ser lingê xwe ê seqet de ji bergîlê bihata xwarê. Belkî di vê carê de ling bişikesta û heta sax ba wilo seqet bimeşiya.

”Hooweh li vê ecêba kesnedîtî, em çiqasî rast diavêjin, çep dikeve kuro! Em xwe ji beleyan distirînin, bele pêxêla me bernadin. Tersbavê qirdê min bûye dijminê serê min. Segbav madem tu ewqasî mêr î, de here Circîso bixapîne û wî di zinaran de werke, hi! Her kes dikare bergîlkan bixapîne...”

”Apo hinekî bêhna xwe fireh bike. Ji ketina te mezintir bele li pêşiya me hene. Xwe nekufirî ne.”

Gotina Hemo li telê wî ket. Ruyê xwe tirş kir û destê xwe hejand:

”Çi bele li pêşiya me hene? Ez dizanim ku tu qesda çêwîş dikî, ez ne zarokê te me. Ez ji wî zalim î natisim, natirsim! Hema çiqase beleyên wî hebin bila hemiyan bîne pêşiya min, ez bavê xezebê me!...”

Çixare di devê Temo de bû û bi bazdan dihat. Mirov digot qey ji nav agirê hêtûnê baz dida, ji dûr ve dixaneke gewr ji serê wî diçû. Çifta bavê xwe a dulûle xistibû destê xwe û rextê fişekan jî berevajî li newqa xwe girêdabû. Li piştta rez giha wan. Bêhn lê çikiyabû. Bi zor hilma xwe berdida û dikişand.

”Malneketino, ma mirov çawa dikare sîlehê xwe ji bîr bike! Heta bi kevirên vê herêmê jî dijminên me ne!...”

Hemo xwe nepixand. Piştî ku got ”ez pismamê te me Temo, ez bêdemaçe narim ser destavê jî”, wek generalê ku ji dûr ve li şer temaşe dikir, sekinî. Destekî xwe xist kêlekê, ê din jî danî ser qebza demaçeya xwe û gotin domand:

”Demaçeya map û bi sê cercûrên xwe ve li piştta pismamê te girêdayî ne. Te dît bê ez çiqasî bi tedbîr im, ya.”

Heso çifte û rext ji dest Temo girt û herdu jî xistin stuyê xwe. Dû re jî bi qahr got:

”Me pir li xwe kir dereng” û bi hinc darek di bergîlê de werkir.

Bergîl ji cihê xwe çeng bû û bêserî meşiya.

”Apo apo, hêdî hêdî...”

”Qut bike, bide ber apo û gavên xwe dirêj rade!...”

Heso û Hemo piştta rez derbas kiribûn. Sirt û sirt diçûn. Temo jî li ser tahteke bi xincirî rûniştibû. Piştta xwe dabû bê, berê wî ketibû gund. Sarê jî dabû pey şopa Temo û fişe-

kên wî didan hev. Sarê ji gund mîna alekê diyar dikir. Lê Temo digel ku lê dinerî, mirov digot qey wê nabîne, hîç di xwe de dernedixist. Pel li çixareya xwe ya ku pêçabû dipêça û diponijî. Li dor sih salên wî bû ku tûtin dikişand û hîn jî nizanîbû çixare bipêça. Heta ku çixareyeke qut û qalind dipêça, du-sê pel diqetandin.

”Temo Temo, hey mala bavê şewitiyo, kuro lawê kûçik were fişekên xwe bide hev!...”

Qurpînî ji dilê Temo hat. Ruyê wî zer veda. Ji kelecane çixare avêt, kîsikê tûtinê li wê navê hişt, rabû ser xwe û wek dînan li dor xwe nerî. Bêhnikê wilo li ser lingan ma. Dû re jî mîna ku dinya hemû li ber çavên wî bûbe deşt, êretî da nav xirêm û ber bi dêya xwe de bazda.

”Lawo, fişekên ku te dane erdê ji sedek erd xuya dikin, fişekên xwe bide hev. Kuro ma keliz bi min re ye ku tu tê ba min, fişekên xwe bide hev, weh!”

Fişek hemû qahweyî bûn. Di nav lat û tahtan de wek xurman xuya dikirin. Xwe bi xwe peyivî:

”Tu çawa li xwe hayî nabî û fişekên xwe nabîni? Bavê min vê yeka ha bibihîze, wê ji min re nebêje çi?” çongên xwe berdan erdê û li ser şilayê rûnişt.

Sarê heta ku gihabû binya rez duwazdeh fişek dabûn hev. Hevt ji wan yekgule û ên din jî nehgule bûn. Temo mîna teyrê bereteyan lepên xwe dadan hindurê pêşmalka dêya xwe, fişek hemû di bêrika qêpût de danîn û bêgotin ji dêya xwe dûr ket. Heso û Hemo tibabekî baş dûr çûbûn. Lê hîn jî ji ber çavan ne ketibûn, reşên wan xuyanî dikir. Dengê qîrên Temo wek hewran di ser serê wan re diqulipî û di qûntara çiyê de disekinî.

Heso ji Hemo re got, ”dîsa çi hewar e! Ev îro çi xezeb

bi serê me de rijiyaye! Ka binere bê ew ehmeq îcar çi dixwaze” û devê xwe ji tîfê dagirt bi qahr tîfî erdê kir.

Tifa wî li ber bê belav bû, peşkên wê li li ser ruyê Hemo ketin. Hemo bêdilî xwe ruyê xwe ji tifa Heso paqij kir û bi bazdan ber bi Temo de çû. Li bayê bezê lingên wî li hev aliqîn, berê wî ket kevirê mezîna bêserî bi ser kevir de heriqî û li erdê veziliya. Li şensê wî ku serê wî li kevir neket. Çermê sîvanoka wî a rastê, kaboka wî û herdu kefirên destên wî hinekî selixibûn. Ji cihên selixî xwîn ne dihat. Qebza demaçeyê di xavika tenîştê wî de çûbû xwarê, tenîştê êşiyabû. Lê wî li xwe ne kir tiştek, wek çipik rabû ser xwe û bi aliyê Temo de çû.

”Ha pismam, Xwedê xêr bike dîsa çi hewal e?”

Temo sor û mor bûbû. Rivîn ji ruyê wî diçû. Piştê wî ji xwêhdanê şil bûbû, hilmê di porê wî de dida der. Destê xwe avêt hindurê bêrika qêpût. Bêrik bi qul bû, fişekan xwe berdabûn hindurê betên. Fîşek ne dîtîn. Di cih de rûnişt.

”Heywax li mala hûran be! Qeda Xwedê bi mala hûran keve” got û bi kulman li serê xwe xist.

Hemo wek mehkûmê ku çav li eskeran bikeve, ji nişkê ve cefilî. Xwe bi ser Temo de tewand, bi milê wî ê rastê girt, hejand û sivik got:

”Pismam de ka zû bibêje, te ez di mereqê de behdilandim. Ma qey mala hûran hin ji me kuştine, hi?”

”Na bavê mino na na, mesele ne ew e. Mala hûran çi kûçik in ku bikaribin me bikujin...”

Xwest bibêje ”hûrî wek pîrekan e” Hemo rê nedayê. Ziq li hindurê çavên wî nerî, li ser qerevîzkan rûnişt û hinekî bi zîrt got:

”Naxwe çi? Te ez ji desthilanîn xistim, zû bibêje!”

”Min ji lez û bezan fişekên çifteyê hemû dabûn erdê. Piştî ku min û pîrê me fişek dan hev”, rahişt guhikê qêpût hilda ku bibêje, ”min fişek aha xistibûn vê mîrata bêrikê”, fişek lebitîn. Çavên wî wek lempeyekê vebûn û bi kêf got:

”Wey va di vir de ne, kuro!”

Bi yekcarê re qapût ji ser xwe şemirand. Tam di vê navê re du kewan jî ji wî alî û vî aliyê çiyê avêtin ber hev. Bêhnikê ne çû, çarhawêr kewan xwendin û bi hev re ketin hingameyê. Dengê qebqeba wan wek dengê mitralyozan, xwirîn bi newalê dixist. Mirov digot qey çiyê dawet girtiye; dar û devî li ber bayê tavan û di nav wê hingameyê de mîna ku direqîsîn dihejiyan. Temo her tişt ji bîra kir, nema peyivî û guh da ser dengê kewan. Hemo jî li bayê bezê fişek ji hindurê betên derxistin, qapût avêt nav kevîran û rehwanî bazda.

Heso kum dabû serê xwe, şefqe li ser kum û çefiya sipî jî li ser şifqê girêdabû. Bi çefiyê û kurkê xwe ê ku ji heriyê belek bûbû ji dûr ve wek şêxê ku di silûkê de istîxfar dianî, li ser bergîlê bêwestan dihejhijî. Canê wî mîna rêsiyekî li hev geriyabû. Kelaxê wî giran bûbû. Bi zikê birçî çixare ji çixareyê pêdixist. Dixana çixareyê û penêrê bi sîrik ba pê re çêkiribû. Hewl dida ku bi dizî bayê zikê xwe berda, lê nikarîbû. Metreha bergîlê tenik û bergîl jî zehîf bû. Hestiyên navpiştê bergîlê wek piştê mêsî bel bûbûn. Navpiştê di kortika qûna wî de tam rûniştibû, ne dihişt ku ba berda. Ba hemû lê dibû qolinc û li canê wî digeriya. Ji nêza dilê wî li hev diket, lê madê wî ne diçû xwarinê. Hîç ne dixwest ku derek ji kelaxê wî biqeliqiya. Lê bergîlê jî hîç bi a wî ne fikir, di cihê xwe de ne disekinî; habela lingekî xwe hilda û yek datanî.

"Mesele çi bû? Çi dixwest?" got û nav şeqên xwe xurand.

Hemo bêhna xwe girt û sivik peyivî:

"Fîşekên çiftê ji xwe de xistibûn, apo."

Heso darek li termaza bergîlê xist, bergîl çeng bû. Piştî ku got "na lo!" bi lez rext ji stuyê xwe derxist û li fîşekan nerî.

Di rext de bi tenê du fîşek hebûn.

"De îcar ji xwe re li vê ecêbê binerin! Lawê berêz, dixwaze bi dostayî me têxe xefka Circîsko û me bide kuştin. Howeh kuro, pênc lawên min hene û yek jî li min ne hatiye. Teresan bi ser xalanên xwe ve çûne. Xwezîka hema li dêya xwe hatibana. Dêya wan hema çawa be, ji çawîş û eskeran natirse. Herpênc jî nezan, kerûgêj, dahbelorî û tirsonek in. Mirov dibêjî qey ne ji heyvanê min in, ava min di wan de ne geriyaye."

"Apo tu neheqiyar li pismamên min dikî. Herpênc lawên te jî mêrxas in. Ma mêrên wek Luqmên li ser rûyê vê dinyayê hene gelo? Luqman şêrekî zozana ye."

Heso destê xwe ji nişkê ve bilind kir ku bibêje, "Luqman ne tu gû yî", bergîl cefilî û lingên xwe dirêj radan. Heso bi ser qûşê de herikî. Hindik mabû biketa. Hemo pê re giha ew zeft kir.

"Kuro îro çi bi vê bergîlê hatiye! Her tiştî bermeqlûbî min dike. Ez wê disekinînim ew dimeşe, ez wê diajom ew disekine, ez destê xwe hildidim ew dikeve kîrre min û lotikan dide. Ne be gelo Sarê şevê din êm nedabe vê mîratê?"

"Heywan e lê negire. Belkî jî tîh bûye; ji tîhbûna van mizuriyan dike."

Heso hinekî beşişî. Dilê xwe bi xwe şewitand û henekê

xwe bi xwe kir:

”Ez kurdûnde me. Wey xwelî li serê min û bavê min be ku ez jî bi law im. Di şeva ku ew çêbûn xwezîka ez li êş qeraş bûma. Ne ez û ne jî Sarê em ewqasî ne xerab bûn. Ev zarokên me ên xerab li kê çûne. Sarê bi wê pîrekiya xwe dikare berberiyê bi temamê vê mentîqê re bike. Heger ji van zarokan hema yek jê bi ser min yan bi ser wê de çûba, îro belkî ez padîşahê welêt bama...”

Bergîl bi lez diçû. Hemo dabû dû. Bergîlê çiqasî dilezand, Stilîlê jî ewqasî nêzîk dibû. Dilê Heso kûr diniqirand, ji tirsan tiktik dikir. Ji bo ku çawîş nedîta, hîç ne dixwest dawî li rê bihata. Lê ne dixwest ku rê ewqasî jî dûr ba. Ew jî ji bo ku deqîqeyekê berî deqîqeyekê derketa hizûra çewîş û eyarê Circîs ji pûş û pelaxê binepixanda. Her ku ber bi Stilîlê ve diçûn, tirsê jî ewqasî lê zêde dikir. Wî dil diavêt ku ji dêvla Hemo Sarê pê re ba. Di nav re, bêyî ku Sarê bûba dabaş, bandilhewa behsa Sarê dikir. Ne dixwest navê wê ji ser zimanê wî biketa. Her ji bêhnikêkê wê gotin bi vir û wir de bigindiranda û di dawiyê de dîsa gotin bizîviranda ser Sarê. Lê Hemo fêhm ne dikir. Car caran di dilê xwe de digot, ez çi difikirim û ew behsa çi ji min re dike!...

”Apo eyb nebe, ma gelo te îfadeya xwe hazir kiriye bê tu ê ji çewîş re çi bibêjî? Ma ne divê ku îfadeyên me hev bigirin. Ez wek te ne bi aqil û ne jî baş bi tirkî dizanim. De ka min li berxîne ku ez îfadeya xwe ji xwe re ezber bikim, rêya me hîn pir maye...”

Heso destê xwe avêt bêrika kurk ku qutiya tûtînê derxîne. Qutî ne dît. Bi lez destê xwe dirêjî bêrika din kir. Qutî ne di wê de bû jî. Vaca vaca hejiya. Mîna ku stirî di tilmiqûna wî de rabe, ji nişkê ve xwe bilind kir û bêkeys destên

xwe çep û rast avêtin. Destê wî li bêrika şerwêl ket, çingînî ji qutiyê hat, lê ew dîsa jî bi qutiyê agahdar ne bû.

”Tu li çi digerî apo?”

”Kuro ez çiqasî li vê mîratmaya qutiya xwe digirim xuya nake. Sarê çi bi qutiya min kiriye?”

Hemo hema yekser qutiya xwe ji bêrika qêpût derxist. Çixareyeke pêçayî xist nav lêvên wî û çeqmaq li ber pêxist. Fitîla çeqmêq kişyayî bû. Agir xwe çeng kir rîha wî; xwe paş de vekişand û bi zirt got:

”Kuro te ez şewitandim, weh! Ev îro çi xezeb bi serê me de bariyaye!...”

Peşkên baranê dihatin. Ezmên ji hewran belek xuyanî dikir. Hewran mîna ku şer bi rokê re dikirin, ro xistibûn çembera xwe û bêyefş xwe dadidan ser. Rokê yek dahf dida ê din xwe dida ber. Ew hîn wilo yekî din dihat. Tîrêjên rokê qels dihatin xwarê. Mirov digot qey hewran ew di xwe de guvaştibûn, pir cemidî bûn. Heso dirikrikî. Dîsa bi hêrs got:

”Çixareyeke din bide min” û destê xwe danî ser dilê xwe.

Ba pê re gîhabû hev, hûr û roviyên wî werimî bûn. Tesîra wermê xwe dabû jor, jan ji sêngê diçû. Lê wî digot qey dilê wî diêşe. Xwîn di sêngê de dikeliya. Xwêhdaneke cemidî bi eniyê ketibû. Heger bayê zikê xwe berdaba belkî hinekî bêhna wî fireh bûbûya û wilo bi zirt neaxiviya.

”Tu dixwazî ez çi ji te re bibêjim bavê mino? Li dor sih salî ye ku tu bi min re tê qereqolan, mehkemeyan, quzelqurt û mizelqurtan. Heger heta niha tu hînê îfade û mîfayeyan ne bûbî, hema dev jê biqere wilo bimîne û hew.”

”Tu rast dibêjî apo, gerek ez hîn bûbama. Ez bawer

dikim ku min terbiya te baş girtiye. Lê dîsa jî divê mirov bi hev bişêwire. Şêwirandin tiştêkî baş e.”

Heso bêhna xwe hîn tengtir kir. Dixwest ku bi deng bipeyivya. Wî çiqasî dengê xwe hildida, dengê wî jî ewqasî nizim diket.

”Îro du roj li ser ku em ê ji çêwîş re çawa derewan bikin, ha ha em bextê xwe diavêjin, em bi Quranê sûnd dixwin û hîn jî tu behsa dana îfadeya xwe ji min re dikî. Ma qey te civîna me a şevê din ji bîra kir? Li ser vê meseleyê em kûr û dûr peyivî bûn. Baş e, ma qey tu nizanî derewan bikî? Hema ji çawîş re zorî bide derewan û hew. Ha baş bû ku te çawîş anî bîra min; binere binere, gerek em sertazî herin hindurê qereqolê û li ba çawîş û eskeran temena xwe hîç xerab nekin! Gava çêwîş ji te pirsî û te dît ku tu ê nikaribî wî bibersivînî, bêje apê min vê pirsê ji min çêtir dizane bibersivîne. A din, dibe ku ez xwe ji bîr bikim, îcar tu xwe ji bîr neke: Qedexeye ku mirov bi bergîlê û çiftê here hewşa qereqolê. Cezeyê vê yekê giran e!”

Gotina xwe di cih de birî, serê bergîlê ragirt bergîl sekinî. Bi lez çifte ji stuyê xwe kir, da dest Hemo û bi dizî got:

”Binere, aha li serserê şikêrê ye, ha! Heger te lê xist, bizanibe ku wê oxira me hilê û çawîş jî wê her tiştî wek me bike. Û na heger te lê ne xist, ji xwe wî çaxî jî wê mala me bivirite û çawîş me ji vî welatî celî bike.”

Li jora wan kundekî li ser şikêrekê berê xwe dabû rokê, pişta wî ketibû wan û hêdî hêdî ji xwe re dixwend. Hemo du fişekên nehgule ajotin hindurê çifteya dulûle. Di ber latekî mezin de çong berdand erdê û li ber kund veteqilî. Kund mîna ku hîç hayê wî ji wan tune bû, xwendina xwe didomand. Çifteyê agir pijiqand, olan bi newalê ket. Cefil

li temamê teyr û tilûran ket û heryek bi aliyekî de firiya. Hemo bêhnçikyayî erîşî ser şikêrê kir. Kund li dor şikêrê disûrikî, nikarîbû bifiriya. Wî xwe avêt ser, kund bi saxî girt. Gule lê ne ketibûn. Baskê wî ê çepê ji qurm de elem girtibû. Tije sipî bû. Xuya bû, bi mebesta ku xwe ji sipiy-an xalî bikira xwe dabû ber rokê. Hemo, ji bo ku Heso bix-apîne û xwe nîşandar rê bide, bi herdu çîqên kund girt û çep û rast kişandin. Kund jî di nav lepên wî de ha ha dikir wîqe wîq û wî jî bi hawayê ku ji wî dengî zewqê bistîne, hêdî hêdî ew diçirand. Dû re sê caran li ser hev cendekê wî li şikêrê xist û avêt dera han.

”Kuro agir bi mala bavê neketo, wî bîne vir ku ez jî îmana xwe kamil bikim!...”

Heso bi kêf piştî ku sê caran tif kir kund, çengek perî ji nav sirta piştê rakir avêt erdê û got:

”Hemo hiç mereqan neke, Xwedê li pişta me ye. Oxira me hilat. Çawîş wê di destê me de wek hevirmêşê nerm bibe. Hewce nake tu serê xwe bi tu îfadeyan biêşînî, tu çawa bibêjî wê çawîş ji te yeqîn bike û hew.”

Bikuştina teyrikekî mîna ku dinya hemû bûbû a wan, serxweş ketin û bêser û ber peyivîn. Hemo jî xwe bi aqil didît û qeşmeriyên xwe bi aqilê pîrekan dikir.

Nêzikayî li gundê Atxê kirin. Gund di newalê de bû. Çend xanî hinekî ji gund dûr di berpala çiyê de û çendek jî tam di sirta çiyê de hatibûn avakirin. Atxê ji Zorava piçûktir bû. Li vî gundî çar bavik hebûn û herçaran jî bi hev re berberî dikirin. Debara wan li ser sewêl û êzingan bû. Ji salê heta salê li bendî ku çiya şîn bihata, dar û devî bibiriyana û bifirota berîvaniyan; qatix, kahr û berx bikirana pere û ew pere jî hemû li devê çawîş, dadger û saw-

ciyan biqelibandana.

Rokê ji hewran xuyanî ne dikir. Bayê reş peşkên baranê dixurbilandin. Bê, dixana ku ji hilorîkên xaniyan derdiket, ne dihişt ku bi ser çiyê keta; di newalê de difetisand. Mij cih bi cih, ji best û newalan bi ser çiyê de bilind dibû. Silûmên çiyayên Omeriya û ezman ji dûr ve mîna ku gihabûn hev, her der ezman diyar dikir. Baranê bi comerdî erd av dabû û bêhna axê ji erdê difûriya.

Heso û Hemo xwe ji ser gund dagerandin û di rohilatî gund re meşiyên. Kûçikan xwe berdan pêşiya wan. Kûçikekî jê bi haweyê ku wan bidire, êrîş kir. Hemo kevirek li nav parxwanên wî xist, waqînî pê ket û reviya.

Heso di ber xwe de beşîşî, li gund nerî û bi qerf got:

”Terî ji xelkê vî gundî kêma e, heyvanê aqil bê çî ye, di serê yekî ji wan de tune.”

”Çima apo?”

”Erê, ma çima û ne çima, ma mirov li ser hêlîneke kewê hevt mêran ji hev dikuje!”

”Bi rastî ew meseleya kuştina wan çawa bû? Ez di wê gavê de naşî bûm, xweş nayê bîra min, apo.”

”Dirgoyê ku xwedî jin û zarok bû û sê xortên gund bi hev re diçin nêçîrê. Li çiyê hêlîneke kewê bi yazdeh hêkan dibînin. Bi kurtî, herçar li ser ku min pêşî hêlîn dîtîye û hêlîn a min e li hev nakin. Dirgo jî li hersêyan dixê; hêlîneke radike û her yazdeh hêkên kewê ji xwe re dibe. Li ser wê yekê gundî jî bi çifte û tivingan ketin nav hev û hevdu kuştin. Îcar bi dû kuştinê de malê hev talan kirin. Bertîl dan çawîşê Stilîlê, hakim û sawciyan û li hev gilî kirin. Hevdu xistin hepsan. Hin ji wan ji gund derketin bûn parsek. Hin ji wan bi çiyên ketin bûn eşqiya; dewar û pezên

xelkê dizîn û ji bal eskeran û xelkê ve hatin kuştin. Ji xwe re li vê ecêbê binere, zarokên wan ji nêza kîrê hev dimijin û ew jî çend qurûşên ku ji firotina êzingan bi dest dixînin, hemî di berberiyê de serf dikin! Çawîşê Stilîlê bi wan kêf kiriye. Ji bilî pere, hêk û elokên ku didin çêwiş, bi kêmanî her meh pezekî-duduyan jî jê re dibin.”

”Yanî tu dibêjî ev berberiya ku di vî gundî de dibe, hîn ji wan deman de ye?”

”Erê erê. Berberî hemû hîn li ser wê hêlînê ye. Ma bi tenê ev gund, berberiya ku di vê herêmê û temamê vî wela-tî de dibe, hemû ya li ser ku golik çima ketiye ziyanan, cîran eloka cîrên dizî ye, gavan di xew re çûye dewar keti-ne nav rez û pelmêw xwarine û herwekî din. Li gundê Qûzo li ser pevçûna kûçikan sê mêr ji hev kuştin. Ma mirov li ser ku kûçikan çima li hev xistiye hevdu di kuje? Lê wan hevdu kuştin. Û him jî pir pîs. Qiyamet bi serê hev de anîn! Li Gurik li ser ku kerê Gemşo bazdabû ser kera Qelşo, hevdu kuştin. Erê niha ma mirov li ser ku çima kero bazdaye ser kerê hevdu di kuje, hi? Lê em kurmanc di ku jin. Em meseleyê di derbarê namûs û bênamûsiyê de dibînin û bi şerê pêşî re dikarin sê mêran ji hev bikujin. Howeh li ezameta Xwedê, bê ev kurmancên me çiqasî ehmeq çêkiri-ne, wey bavo!...”

Gund derbas kirin, ketin nav çavê xirêm û bi kêş ve hil-kişiyên. Bergîl bêqewet bû. Helke helk û fire fir lê ketibû, zimanê wê kişiyabû û her ji bêhnikekê tir dikirin. Tengaya xaçerêkên xirêm bergîl bêhtir ji taqet dixist, dihejhijî û diçû.

”Vê bergîlê bisekinîne ez ê dakevim û bimeşim.”

”Apo çênabe, tu ê bi vî lingê xwe ê şikestî çawa bime-

şî!”

”Erê bavê min, ma tu nabînî bê jinik çawa tiran dike. Ma ne eyb e ku ew dibin min de berde û ez jî hîn bikaribim lê siwarê, hi?”

Li vê herê mêr li heywanekê siwar bihata û heywanê dibin de tir kiriba, mîna ku wî tir kiribe li ber xwe diket û ji heywanê peya dibû. Û Heso jî mirovekî ku tam girêdayî tradisyonên civakê bû. Bergîlê ne tirek, neh-deh tir li ser hev kiribûn. Heso pir li ber xwe ketibû.

”Lawê berêz, ez ji te re dibêjim, zû vê mîratmayê bisekinîne da ez jê peya bibim, weh!”

Hemo bergîl sekinand. Rahişt Heso li ser tahtê danî û li kêleka wî rûnişt.

”Ew qesra Hesenê Hecî ye ne wilo?”

”Erê apo.”

”Bêbavo malê qeranekî li ser e. Ji bilî dewar û mewaran li dor sê sed-çar sed pezê wî heye. Kî dizane bê niha çiqas pereyên wî ên girêdayî hene. Xwedê dizane bê çend çewal zêr di xêşmeyên qesra wî de veşartîne. Gava ku Xwedê bide mirov, nabêje tu lawê kê yî?”

”Apo ma qey ew jî bêşê nade çewîş?”

”Bi rastî tu carina tam dibî wek zarokan. Ma li vî wela-tî ê ku bêşê nade çawîş û mawîşan heye ku tu vê gotina zarokî dibêjî, hi? Herçi esker e, rebê me ye! Mirov ji rebê xwe re îbadetê dike û setqan dide. Îcar bêbavo malê kafirekî li ser e. Helbet wê malê kafirekî li ser be: Navê camêriyê bê çî ye, li ba tuneye. Mêhvanan nahewîne. Kufletê wî ji dew, meyr û nan û pîvazê pê ve tişteki din naxwe. Sal dizî-vire şîveke bi goşt li êgir nakin. Zilam û pîrekan tahma goşt ji bîra kiriye û zarok jî ji xwe nizanin bê goşt çî tişt e. Û

berberiyê jî nake. Ê, îcar çima wê dewlemend nebe, yabo qurbano!”

Heso keserek veda û ziq li Hemo nerî.

”Min ewqasî da dû te û van bênamûsên lawên xwe, yekî ji we çiçek di vî zilamî de ne kir. Hûn jî mêr in qaşo. Di dema xortaniya xwe de, li vê birekê malek nemaye ku min dewar û pez jê ne dizî be. Li ser diziyê ez û Sarê em her roj pevdiçûn. Ne bi dilê wê bû. Lê dîsa jî min dikir. Ez mêr bûm û ew jin bû. Jin mahrkiriya mêr e, divabû wê bi a min bikira û dengê xwe dernexista...”

Heso dizî kiribû, lê ne diziya pez û dewêr bû. Çend carekî çend mirîşk û elokên hevalbendên xwe dizîbûn. Sarê pê dihise; vê yekê jê qebûl nake. Ew jî ji mecbûrî diziyê diterikîne. Di eslê xwe de wî ne dixwest ku wilo bipeyivya. Problema wî hemû Sarê bû, ne dixwest ku Sarê ji bîra wî biçûya. Ji bo ku mijara wan seraqet li ser Sarê ba, wilo bêpîvan dipeyivî. A wî ev bû. Hemo li ber destê wî mezin bûbû û cîgirê wî bû, lê wî Hemo ehmeqekî beredayî didît. Sarê car caran digot, ”heger ev jî wek Heso û Cîrcîs zikreş û aqilşeytanî ba, ev gund ji zû de wê xerab bûbaya.” Hemo bi a jina xwe dikir. Jina wî Zînê keça Sarê bû û wê jî bi a dêya xwe dikir. Sarê bi rêya keça xwe mezinayî li Hemo dikir. Wê kêfa xwe dianî ku keça wê, di wî de geriyabû. Ji Sarê re bi şîr û şekir li hev hatibû. Di rêya zavê re niquteke av bi ser agirê dijminatîyê dadikir. Lê mixabin di eşirtîya wan de, şerm bû ku mêr bi a jinê kiriba. Ji ber vê yeka ha, ev aliyê Hemo ji teref civatê her tim dihat rexnekirin. Civatê car caran bi çavekî piçûk lê dinerî. Wan, pîrek bêrûmet didît û pîrekên wan jî mina pîrekên ereban li himberî wê yeka ha bêdeng disekinîn. Li gora dîne îslama wan

Xwedê, pîrek di kelaxê zilêm de fesilandibû û pêşkêşî zilêm kiribû. Ji bo ku Adem pê biwenisya ew ji "bin milê Adem" afirandibû. Civata Heso ji pîrekê re digot, " ev mexlûq bi tenê ji bo kêfa nav livînan hatiye dinyayê..."

Hewr li jora wan li hev dicivyan.

"Hemo hewr li hev digerin, xuya dike ku wê baraneke pir pîs li me bide der. Zû rabe ser xwe. Berî ku baran li me bide der, bi haweyekî em xwe bigihînin serê sirtê. Li wir berpâl û berqef hene."

Heso ne dixwest li bergîlê siwar bihata. Lê ne dixwest li piştta Hemo jî siwar bihata. Xwest ku bi çarlepikan bimeşe, lê ew jî nikarîbû. Ziq li herdu çavên Hemo nerî.

"Îcar em çi bikin bavê mino? Ji te û bergîlê divê ez li yekî ji we siwarêm."

Hemo fêhm kir ku apê wî naxwaze li bergîlê siwarê, ditirse ku dîsa ba ji ber wê here û êdî ew jî ji fedîbûna nema bikaribe serê xwe rake. Ji bin tahta ku herdu li ser rûniştibûn ji nişkê ve pirtîniyek bi hêl hat, Heso rimekê bilind bû û bi hinc gopâlê xwe li erdê xist:

"Wey mîratmayê, ev te di bin vê tahtê de çi dikir? Hey qeda Xwedê bi te ke ve, ma niha wextê te û firê bû, hi? Te hinavên min qetandin!..."

Sûsîkek bû. Sûsîkê wek tîra ku ji kevên derkeve ji lûsê xwe fir da xwe û rast xwe berda newalê. Dengê qurpe qurpa wê heta cihê ku xwe lê danî ji hev qut ne bû.

"Apo heta ku em bi sirtê kevin, ez ê rahijim te. Ez bawer dikim gava em ji xirêm xelas bibin, wê bergîl bi rehetî bikaribe te hilgire..."

Heso bêdilî xwe lê siwar hat. Hemo bi destekî bi hefsarê bergîlê girtibû û bi destê din jî lingê wî ê seqet ji tahtan

diparast. Qapût û çakêt jî ji xwe ne kiribû. Herduyan jî aqil ne dikir ku Heso dikarîbû bi hefsarê bergilê bigirta. Gava Heso bergil rapêştî xwe kiriba, wê Hemo jî herdu destên xwe bi hêsanî bilivanda û wê ewqasî ne betilîba. Heger qapût û çakêt ji xwe kiriba belkî rê ewqasî lê zor ne kiriba. Heso xwe bi ser hev de guvaştibû, ji dûr ve wek kefjalekî xuyanî dikir. Wî digot qey ez xwe çiqasî bi ser hev de biguvêşim, ez ê ewqasî sivik bibim û em ê bê teşqele bi kêş kevin. Xîze xîz bi qirika Hemo ketibû. Pelxemek wî dihat û yek diçû. Fedî dikir ku bikuxuya û pelxema xwe biavêta. Îcar wek gayê ku kayina xwe dianî, dengêkî bi kuf û pif derdixist. Ji xwêhdanê bûbû av. Heger rêya wan hinekî dirêj ba, ew ê ji xwêhdanê miheqeq bişewliqiya. Gavên xwe geh kin, geh dirêj radidan. Zor dida xwe ku li ser lat û tahtan bimeşiya. Binê çaroxan şayik bûn, erd şil û bi pûş û pelax bû, her tim dikarîbû bişemitya.

Bayê ber baranê peşk dixurbilandin, peşkan mîna tepiskan li ruyê wan dida, agir ji ruyê wan diçû. Hawêrdor hewr di ser hev re diqulipîn û belediyan vedidan. Birûskê li tahtan dixist toz û dûman bilind dibû û bêhna şewt û barûdê difûrand. Deng ji teyr û tilûr û teban û tu ruhberî ne dihat. Bêhnek ne ket wê navê, hewran çiya nixumand, her der reş xerîqî, çar alî ezman pêket û vemirî. Pêştî bayekî xurt rabû, ba di newalê de li hev qulipî, wek ku li borîzana şer bixîne fikand û ji nişkê ve baranê da der. Tîrêjên baranê mîna ku di safokê re dihatin xwarê, bêqutbir rast xwe berdidan newalê. Hawêrdor ji lat û tahtan peqpeqonkên avê bilind dibûn, dengê camcamk û çepikan didan. Ji serê sirtê binê newalê wek deryayeke bêbinî xuyanî dikir. Mirov heybet dikir ku lê temaşe bikira.

Heso û Hemo di berpala çiyê de bergîl li ber baranê êretî berdabûn û xwe dabûn ber berqefekê.

”Ev çi xezeb e îro! Di temamê emirê min de nayê bîra min ku bi vê ecêbê baran bariyaye! Niyeta Xwedê xerab e, xuyaye ku dixwaze terizê jî li me bibarîne!”

”Carina hewrên wilo dijwar çêdibin, şap e zû derbas dibe. Bêhnikeke din wê hewr biferikin û baran nema bê. Ha ha binere, li rajorî me ronahî kete ezmên. Baranê jî va ye qut kir. Ma tu ne birçî yî apo?”

”Ma çawa ez ne birçî me, lê xwezîka hema min bikarî-ba gepeke ziqûm bixwara” got û destê xwe avêt bêrika êlek. Xwest ku li seetê binere. Seet li mal mabû.

”Me seeta xwe jî ji bîr kiriye, hi. Lê ez bawer dikim, wê nîvro bûbe. Heta ku tu xwarinê ji me re hazir bikî, ez ê destlimêja xwe bigirim û çend rekhetan bikim.”

Di wê bêhnîkê de ne xwedayê rehm û bereketê, ku jê re îbadet bikira, ê zilm û zorê dihat bîra wî. Ne dixwest limêj bikira. Zikê wî ji bê nepixîbû. Bi mebesta ku ba ji ber xwe ber da, limêj dikir mahne.

Hemo bi lez tûrik ji ser bergîlê anî û hema di cih de vekir. Nan ji baranê bûbû hevîr, bastêq bûbû wek nanê şilîkî. Nan û penêr ji ava ku ji tûtîne dawerivîbû, zer veda bûn. Rahişt pîvazekê. Pîvaz yeklepî û destarkî bû. Di kefa destê xwe de gerand, bêhn kir, dû re danî ser kaba xwe û bi hinc kulmek lê da. Navika pîvazê pekiya dera ha, pîvaz perçiqî. Nehîşt tiliyên xwe di nên de çikandin, lepeke hevîr bi tiliyan ve hat û bi sê-çar pel pîvaz re ew hevîr avêt devê xwe.

”Ma tu limêj nakî, apo?”

”Na lo, ez poşman bûm, halê me ne besî me ye, tew hîn

em ê limêj jî bikin. Dû re em ê ji xwe re qeza bikin. Dibê qey Xwedê bi xema limêja min e. Ma nabîne bê em di çi rezaletê de ne, hi?”

Lîçek penêr û pelek pîvaz avêt devê xwe. Bi zorê daqur-tand. Gepa duduyan ne xwar û ji nişkê ve bi herdu destan li sênga xwe da:

”Pere pere! Kuro lawo Hemo, ka pere! Min û wê dijminbava jina xwe, me ji bîr kiriye ku ez pereyan bi xwe re bînim. De ka îcar bibêje min bê em ê çi xweliyê li serê xwe û bavê xwe bikin! Em ê çawa bêpere herin ba wî çawî-şê xwedênenas!...”

Hemo bi hawayê xulamên axeyên omeriyan, destê xwe li sênga xwe xist:

”Ez biraziyê te me, ma min ê çawa ev mesela ewqasî mihîm, ji bîr kiriba! Ku em devê çêwîş tije pere nekin, em ê çawa bikaribin Circîso li bin guhê erdê xin! Em ê têxin devê wî û tê de bihepişînin heta ku ew jî devê Circîsko tije mîz bike...”

Bêhna Heso hat ber. Ji kêfan re dikir bifiriya. Rîha xwe firkand, çefiya ku li serê xwe pêçabû vekir û rahişt şefqê danî ser çonga xwe. Li nav şeqên xwe nerî û bêhnikêkê ponijî. Bêyî ku kum ji serê xwe bike serî di kum de xurand, ji dil keserek veda û di ber xwe de eşheda xwe anî.

”Eşhedûenla îlahe îllellah! Ya rebî tu xefûr û kerîm î. Her tişt ji te eyan û beyan e. Heger te pere neavêtana dilê Hemo û em wilo bêpere bi ser çêwîş ve biçûna, ma wê çi bi serê me ne kiriba!...”

Baran ferikîbû. Deng bi sirûştê ketibû û hawêrdor teyrik difiriyan. Dengê wan û xwuşîniya ava ku ji pozê zinaran, co û cobar û berpalkan diherikî, di xume xuma çem de digi-

ha hev; di qûntarên çiyê de li hev vedigeriya; wek senfo-
niyeke dilşewat vedida û di nav perê hewran de difetisî.
Mijê cih bi cih xwe ji ser çiyayê berdida û di newalan de
diciviya. Bayekî hêwî di serê sirtê de dixurbilî, mij dialast û
bi jêr de disûrikî. Tam di qorzîbira rohilat û bakur de,
ezmên sahî vedabû. Hewd di avê de meyabûn, avê di hew-
dan de dibiriqand. Di qelîştekan kevir û kuçan re avê dabû
der; hema hema her derî çiyê bûbû avtêzanek. Kunmişk
fetisî bûn. Ji kezîyên dar û devîyan bi hemd dilopên avê
diniqutîn û bi nermî xwe bi nava axê de berdidan. Sirûştê
bi vê şapata berî niha beraveke xweş kiribû. Qirş û qal û
arava çiyê bi nav çem de avêtibû. Çikçikonkan boçikên xwe
ên rengînî mîna bawêşînkên siltanan ji hev vekiribûn, boçik
hêdî bi hêdî hildihat û dadihatî. Bi kêf ji ser vê tahtê
dipengizîn ser tahta din û bi kubarî li dû xwe dinerîn.
Mîna ku bi sirûştê re diketin eşqê, nikilên xwe ha ha di
erdê de dibirin û dianîn û xwe vedipejinandin. Beraşeyan li
hewa dilîstin. Teyr nizm difiriyên. Li dera ha kundekî xwe
li ser çûçekê danîbû û bi haweyekî kemlan li hawêrdora
xwe temaşe dikir. Wîqe wîqa roviyekî ji dûr ve dihat. Pêji-
na guran ne dihat. Xuya dikir ku keroşk hîn ji mexelên xwe
ranebûbûn. Ji çiyayê himber, nêrkewekî qert li dor xwe
dizivirî û bi haweyekî serxweçûyî bêwestan dixwend. Gava
piştî wî diket newalê, dengê qeqqeba wî, di newala din de
digeriya û wek dengê gîtarê belav dibû. Dema berê wî diket
newalê, îcar mirov digot qey komeke derwêş li ser serê çiyê
li erbanê dixistin, wilo deng dida.

Heso, destê xwe dirêjî gopêl kir û bi qahr got:

”Xwe bide ser hev da berî baraneke din li me bide der,
em xwe bigihînin wî bênamûsê çewîş. Me ji Xwedê fêhm

kir, mêtik hevalê çêwîş e. Hemû zilmê li me dikin. Ma mirov di vê roja ku teba nikarin ji qulên xwe derkevin, ji mala xwe derdikeve, hi! Em ji hirç, keftar, gur û berazan jî xurttir in. Tebayên herî mezin, em bi xwe ne. Howeh li vê ecêbê, me tiştek ji vê heyata xwe fêhm ne kir û ne kir. Ez ê li Circîs û Circîs jî wê li min xwe û çawîş û temamê eskeran jî wê li me hemiyan xin û bi ser de jî malê me bixwin. Tu dibînî bê em çiqasî bi aqil in ne wilo! Circîs nikare bibe zilam û dev ji berberiyê berde. Bi kuştina wî incex em ê bikaribin ji esker û qomandar û çawîş û mawîşan xelas bibin...”

Dilê Hemo bi halê wî şewitî. Bi qewlikê demaçeya xwe girt û ecîqand û xwe bi ser hev de qiriçand:

”Ma tu dibêjî ez wî bikujim? Erê hema destûrê bide min û hew. Hi ihi ez ê niha herim cercûrê xwe di serê wî de vala bikim!”

Heso bi haweyê ku bê min çi xwelî li serê xwe kir min wilo got, axivî:

”Lo bavo tu jî lo, de heydê bi rêya xwe de, heydê...”

Tibabê du kîlometreyan rêya wan mabû. Lê ji ber ku Stilîlê di hindurê newalê de bû, hawêrdora wê bi çîyan rapêçayî bû û ew jî ne di rê de dimeşîyan, rê ji du kîlometreyan zêdetir bûbû. Di berpala çiyê re meşîyan, xwe ji berpâlê bernedan û berpâl û berpâl çûn heta ku gihan nav bexçeyên stilîliyan. Piştî ku çem derbas kirin, li hindama mala dostê xwe Şaqûlo rawestîyan. Navbera mala Şaqûlo û qereqolê li dor du sed metreyekî hebû. Hemo bergîl sekinand, qapût ji xwe kir da dest Heso û rahişt kîsikê ku qundera wî tê de bû. Pala xwe da darê, şemitî. Lê dîsa pala xwe dayê. Li ser qerevîzkan bi lez çarox ji lingên xwe kirin û

qundere girêda. Qundere û goreyên di hindurê qundereyê de ji baranê şil bûbûn. Lingên wî bi zor diçûn qundereyê. Demaçeya xwe, çifta Heso û rextê wî di şemadanê de pêçan, kir kîs û kîs di nav sêncên diriyên de veşart. Heso ji serma ku xwaribû û tîrsa çêwîş, dilerizî. Devê wî ketibû hev. Ji bo ku Hemo vî aliyê wî nebîne, kuxuya, serê bergîlê berda û lingên xwe li newqa wê hejand.

”Apo apo bisekine!...”

Apo nese kinî. Hemo di hewşa qereqolê de gihayê.

Nobedarê qereqolê pêrgî wan hat. Du-sê metreyan ji wan bi dûr xwe berda ser kabokan, berê tivingê xist zikê wan û bi hêrs got:

”Hûn kî ne? Zû destê xwe bilind bikin û navê xwe bibêjin!”

Bergîl ji deng û keft û lepta ê esker cefilî û bêserî li hewşa qereqolê li hev doç bû. Ji ber ku axavtina bi kurdî li qereqolê û cem eskeran qedexê bû, Heso bi tirkîyeke xwar qêriya:

”Lawo Hemo, apo bergîl ket” got û serdevkî di bergîlê werbû.

Ew li erdê veziliyabû, ay û ûya wî bû û Hemo jî hîn destê wî li hewa û di temenê de ziq li ê esker dinerî.

Heso êşiyabû. Gopalê wî di zikê wî de çûbû, hinavên wî hinekî eciqîbûn. Di asasê xwe de, ji vê bûyerê dîsa jî sivik filitîbû.

”Qûnekê heram, zîlam ketiye, zû here wî rake!”

Ê esker her çiqasî bi zirt digot ”here wî rake” Hemo hîn bêhtir xwe bi ser hev de dişidand û destên xwe bilind dikirin. Ewqasî bi tirkî nizanîbû. Jê werê ku wî çiqasî destên xwe bilind bikirana, ê esker jî wê ewqasî bi nermî pê re

bipeyivya. Ji xwe çakêt lê teng bû, îcar baran jî lê hatibû. Ev hemû ne bes bû, tew bi ser de jî bişkokên ber xwe girêdabûn. Çakêt tam lê ziqziqî bû, zendên wî rast ne dibûn. Çakêt qutik hildabû jor û serikê dûçika qûnê bêstar mabû. Di halekî pir ne xweş de bû. Lê şensê wî baş geriya, ji hindurê qereqolê bi lez eskerekî din derket. Ê esker li ser bayê rêya xwe şiqamek pê ve zeliqand û ew saxtî kir. Dû re bi destê wî girt û ber bi Heso de kişand. Piştî ku Heso jî hema wilo li erdê saxtî kir û got "bêşeref, vî gapîrî rake û werin hindurê qereqolê!" bi bazdan çû.

Dilê Hemo dilerizî. Nehişî li çep û rastê xwe dinerî, nizanîbû bê wê çî bikira.

"Kuro Hemo, Hemo hişê xwe bîne serê xwe! Ev te aqilê xwe winda kiriye, çî bi te hatiye, weh! Rahije min û min bibe hindurê qereqolê..."

Di dawiyê de Hemo ew bersêngî xwe kir, çû hindurê qereqolê û di nivê salonê de sekinî. Li derdora xwe nerî ku cihêkî bibîne û Heso li wir bide rûniştandin. Li ber deriyê ku diçû odeya çêwîş, pênc kursî rêzkiribûn. Wî bêyî ku destûrê ji eskeran bixwaze, destê xwe dirêjî kursiyekî kir. Eskerekî girs î dirêj, jê re digotin "Fatîh", pehînek li zendê Hemo xist kursî ji dest pekiya.

"Qeşmer ew kursî ne ji bo we li wir hatine danîn. Hûn kengî wilo mezin bûne heta ku hûn li ser kursiyên rûnin, ha" got û bi serê xwe qorziya salonê îşaret kir.

Hemo Heso li ser çementoyê danî û bi bazdan hat li ber Fatîh sekinî.

"Emir bike qomandarê min!" got û temene girt.

Deling û serê delingên pantorê wî seranser bûbûn bi herî. Heriya binê qundera wî ser çementoyê lewitandibû. Li

gora isûl û adetên qereqolê, ev sûc bû. Bi bergîlê hatibûn hewşa qereqolê, ev jî sûc dihat hesibandin. Baş bi tirkî nizanîbûn, gotinên eskeran bi wan dubare kiribûn esker aciz bûbûn, sûc bû. Bi ser de jî sergirêdayî ketibûn hewşa qereqolê. Ji rêyeke dûr di qir û qefaliyê de hatibûn û pir westiyabûn. Û bedêla her sûcî jî lêdan û pere bûn. Dixwestin ku esker wan wek xwe insan bibînin û di meqamê wan de bikaribin li ser kursiyên rûnin. Ma ne ji xwe ji ber vê yekê bû ku Hemo bedil li xwe kiribû.

Eskerekî hûrik bêhnekê li Fatîh nerî. Dû re berê xwe da Hesoyê, guh da ser halê wî û di ber xwe de bi dizîka ji xwe re got û biland:

”Rûniştina li ser kursiyê ne tiştê ewqasî mezin bû. Heger van belengazan, ew rûmet ji qada me ya desthilatdar bidîtana, belkî hişê wan bihata serê wan û dev ji berberiya navxweyî berdana. Him ma ne qaşo herdu alî jî misilman in. Yanî pêxember û Xwedayê me û wan yek e. Em jî û ew jî em pev re rojî digirin û difitirin. Cejna me û wan yek e. Em û wan berê xwe didin Mekehê û di mizgeftê de limêj dikin. Ew jî û em jî zekatê didin. Me bi hev re li îngilîz û yûnaniyan xistibû û em hatibûn kuştin. Me zir dewletek bi qeweta van çêkir. Di şerê Korê de dîsa ew bûn. Kafir û xayinên herî mezin em bi xwe ne ku me ew kuştin û me welatê wan talan kir. Em di malên wan de li ser doşekên hirî û zemberîşan rûdin; zikê xwe ji goştê berx, kahr, elok û birinca wan dikin pêpîk. Û bi ser de jî em dest dirêjî keç û jinên wan dikin. Ev çi zilm e! Ev çi dîn e! Ev çi ûjdan e! Ev çi heq û hiqûq û edalet e!...” û ber bi hindurê qawîşê de lezand.

Fatîh piştî ku çend kulm û şiqam li dev û ruyê Hemo

xistin, dest bi xeberan kir:

”Bênamûs lawê bênamûsan, kûçik lawê kûçikan, zû here wê bergilê ji hewşê derxîne!”

Hemo bêyî ku destên xwe bihejîne û xwîna ku ji bêvilê diherikî paqij bike, di temeneyê de wek pisîkê ji cihê xwe çeng bû û bi bergilê ve çû. Fatîh madê xwe ê tirş hîn tirştir kir, tifi çep û rastê xwe kir û ji salonê derket. Bêhnek ne ket wê navê, çefiyeke belek ku di xwînê de debixîbû xist destê Heso.

”Gapîr, bi vî paçikî pêşî heriya ser çementoyê paqij bike û dû re ji bi paçikê ku te li serê xwe pêçabû ziwa bike” got û pehînek li termaza wî xist.

Heso di nava xwe de dikeliya, lê ew kela wî ne ji ber rabestînen ku ê esker pê re dikir. Di dilê xwe de digot, ”ê ne Circîsko, Xwedê ji min û te re kerîm e, kuştina te bi destê min e” û çefî bi çementoyê ve didewisand.

Çefî a Fermanê stilîlî bû. Çend roj berê gava başçawîş û jina xwe li nav gund geriyabûn, Ferman jî ji dûr ve bi haweyekî balkêş li jina wî temaşe kiribû. Başçawîş aciz bûbû û li wê navê ew dabû ber kulm û şiqaman. Dû re jî ew kişandibû qereqolê û çar şev û çar rojan ew di zindanê de hiştibû. Jina wî ne yeke ewqasî xweşik jî bû. Bi tenê tilmîqûnên wê girover û mezin bûn. Xweşikbûna wê ji wir dihat. Pantorên teng li xwe dikirin. Gava dimeşiya tilmîqûnan hev disût, serê tilmikan di pantor de dizewirîn, wek du hinaran bel dibûn û hêdî hêdî dihejhijîn. Ferman xort bû û pîrekên bi pantor hîn ne dîtibûn. Li herêmê ji bilî xortan kêman zilaman pantor li xwe dikirin. Xort û zilamên stilîliyan ji tirsê lêdanê, di her gava ku başçawîş bi jina xwe re li nav gund digeriya, serê xwe dixistin ber xwe, li erdê

temaşe dikirin û bi lez kolanên gund diterikandin. Dema ku jina wî diçû qehweya gund, her kesî berê xwe jê diguherî hert û yeko yeko belav dibûn. Beqalê gund, destek datanî ser çavên xwe û bi destê din jî tişt û mişt dirêjî destê jinekê dikirin. Jinik jî pir gerok bû, roja xwe ji malê bêhtir li nav gund derbas dikir. Baş bû ku ewqasî ne dihat gund. Ji destê wê gelek xortan xwe ji gund dabûn alî. Di eslê xwe de başçawîş ji aliyê jinê ve ne mirovekî ewqasî dilxerab jî bû. Ji ber ku jinik, bi tena serê xwe li bajaran digeriya. Diçû bendava Nisêbînê seyrangehê. Li bajêr gelek hevalên wê ên dikandar hebûn. Li malên wan radiket. Diçû Mêrdînê. Li wir jî hevalên wê hebûn. Geh li malên wan, geh li hotêlan radiza. Lê digel wî haweyî başçawîş dîsa jî hîç tahmûl ne dikir ku xortên stilîliyan li jina wî temaşe bikirana.

Heso bi qûnkişkê hindurê salonê paqij dikir. Tirsî çend rojan û serma ku bi rê de xwaribû di dilê wî de li hev geriyabû. Mîna ku dendikê zebeşan diçirîsand, her ji bêhnkekê taximên diranên wî li hev diketin. Lêv tam bi hev zeliqî bûn û rîha wî wek dara ku pelên xwe biweşîne, diricifî.

Fatîh ji qurm de bi rîha wî girt û xwe bi ser de zirzîtand:

”Pîsê heram, dengê xwe hilde û bibêje bê tu çi dibêjî! Tu siqêfan dikî ha?”

”Qomandarê min ez tu tiştî nabêjim. Haşa, ma ez kî me ku ez ê bikaribim gotinên xerab bi zatekî wek te mezin re bikim. Te tu qîsûr ne kiriye qomandarê min. Qîsûr hemû ji me ye. Dibe ku me hinekî hûn aciz kiribin, xete ji piçûkan efû ji mezinan, me bibexîşîne...”

Bi destê Fatîh girt, kir ku maçî bike. Fatîh destê wî

heliqand û xwe jê vekîşand.

Heso li ber xwe neket. Dîsa stuyê xwe jê re tewand û lingê xwe ê seqet îşaret kir:

”Aha binere qomandarê min, lingê min şikestî ye. Circîs Aslan” got û di cih de sekinî.

Soza ku şevê din bi Sarê re dabû hat bîrê. Fikirî û fikirî û da ber hev. Aliyekî wî yî pêxemberî hebû. Çawa ku pêxember, xelîfe, siltan û qiralên dinyayê jî gava diçûn şer, jin bi xwe re dibirin, ji zewqa ku jinê dida wan bêhnfireh dibûn û biryar didan, Heso jî wilo fikirîbû. Ji bo ku biza-nîba Circîs çûbû gilî yan na, bi Sarê re raza bû. Jê re soz dabû ku Circîs ne çûba qereqolê û gilî lê ne kiriba, wî jî wê ji vê hatina xwe re rêyek bidîta û behsa pevçûna doh ji eskeran re ne kiriba. Piştî ku di ber xwe de got ”na na, ew hatiye vê qereqolê û gilî li me kiriye, ma ne Kenêr jî wek min fikirîbû!” û bi ê esker re tevda:

”Qomandarê min, Circîs hinavên min bi lêdanê birîndar kirine, ji destê lêdana wî, îro çend roj in min nan ne xwariye; dilê min ji nêza li hev dikeve, ez pir diêşim, pir!”

Heso, herçi esker bûn xweş nas dikirin. Dizanîbû ku çiqasî xwe ji Fatîh re daniya, gava ku çend qurûşek ne dabayê wê fêde nekira. Lêbelê mîna ku bi vê yekê hîç nizanîbû, dîsa jî xwe jê re datanî.

”Qomandarê min, ê ne te ne dît bê Circîs Aslan û zaro-kên xwe û muxtarê gund Bedran Aslan, çi afatî bi serê me de anîn!”

Fatîh destê xwe di nava wî rakir, bi dengê bilind û sivik sivik peyivî:

”Kûçik, ev tu çi dibêjî! Circîs mircîs, Bedran medran heywan in, insan in çi ne?”

Heger hema bêhnek din Hemo ne hatiba, Fatîh wê Heso bi şiqaman gêj kiriba.

”Lawo Hemo zû pereyan derxîne”got û xwe dada çakê-tê wî.

Bi berstikê girt û bi teqil ew ber bi xwe de kişkişand. Bişkoka jor di qulpikê de şikest çakê vebû; wî wek zarokan destên xwe di paxila wî de gerandin. Qewlik ne dît. Vê carê jî bi kurdî û bi wahc peyivî:

”Kuro kanîn pere?” û bi herdu destan pêxêla Hemo hejand.

Fatîh bi gotina wî re piştî ku pehînek di piştta Hemo de werkir, hestiyê kefa destê xwe li eniyê xist, serê wî li dîwêr ket. Taximên diranan ji dev pekiyan. Taximê jor bi ser çefiya ku pê salon paqij dikir gindirî û tîtikî xwe palda. Hersê diranên wî ên pêş ji heriyê xuya ne dikirin.

”Qeprax, ma vir mala te û bavê te ye ku tu bi zimanê kirokî diaxivî, ha!...”

Wî herdu destên xwe bilind kirin û bi haweyekî kelûgirî got:

”Pir estexfîrulah qomandarê min! Ez jî nizanim bê çawa ji devê min derket. Min di hizûra cenabê te de pîsiyek kir, min bibexişîne...”

Hemo qewlik li ser taziye xwe girêdabû. Bi lez ji ser tazî kir û dirêjî destê Heso kir. Qewlik ji çermê gê bû. Zînê qewlik li ser sê taxan bi nexê şimakerî dirûtibû. Xwêhdanê li qewlik vedabû şima nerm kiribû û şimê di qulikên dirûnan re dabû der. Heso bêmefer qewlik vekir, serê xwe bi ser de bi haweyê ku Fatîh nebîne tewand û destê xwe di nav taxên pereyan de li kaxeta herî biçûk gerand. Pere hemû 2700 wereqeyên tirkî bûn. Çar kaxet jê pênc sed

pênc sed, sisê jê sed sed, pênc jê pêncî pêncî, yek deh û ên din jî hemû bîst bîst bûn. Pereyekî pir bû. Heso tu carî bi ewqas pere ne dihat qereqolê. Heger bi rê de bizanibûya ku ewqas pere li ser Hemo ne, miheqeq wê du hezar jê di bin tahtekê de veşartibana. Bîst wereq xistin destê Fatîh.

”Aha wilo gapîr were îmanê” got û çû.

Vî hîn salon derbas ne kiribû yekî din hat. Ev ê ku dihat Cengîz bû. Heso bi hatina wî kêfxweş bû. Rîha xwe firkand û keniya:

”Ooo Cengîz bey, ev tu li ku derê bû yaho, tu ne xuya bû. Agir bi malê neketo ji sibeha Xwedê de em li vir di vî halê ne xweş de ne, tu li vir î û tu nayê bi me ve ha!...”

Cengiz bêdeng bêhnekê li wan nerî. Dû re paniya potîna xwe tam xist defa sênga Hemo û bi dîwêr ve eciqand. Çavên Hemo wek du xarên zindoqî lîstin. Piştî ku şiqamek çêlpand patika serê Heso, xwe bi ser de tewand û kire zirte zirt:

”Hûn li gund tivingan berdidin hev, ha! Ê ne îşev em ê we bi lêdanê tirek bikin!”

Heso wek çûkê ku başoke di ser re bifire, xwe melisandibû û ziq li kortikên çavên wî dinerî. Lê ecêbmayî mabû. Hêviyeke wilo jê ne dikir.

Berî niha bi sih û çar rojan dê û bavê Cengiz ji bajarê Gelîbolûyê hatibûn Stilîlê. Heso bi mebesta ku lawê wan li himberî Circîs bi kar bîne, ew ezimandibûn. Du şevan li mala wî raketibûn. Ew biribûn Nisêbînê û tam 1050 wereqe li wan mesref kiribû. Ji mala xwe bi qedir û qîmet ew bi rê kiribûn. Cengiz nanê wî pir xwaribû. Car caran pere jê xwestibûn û wî jî dabûyê.

”Qomandarê min Cengiz, ha ji te re jî bîst wereqe.”

Cengiz bîst wereqeyên wî heliqandin. Tiliya xwe a gir-dikê danî ser gwîzeka qirika wî tilî di gwîzekê de çû xwar û devê xwe anî ber guhê wî:

”Pîrê qûnvirik bîst hindik e, pêncî bide min.”

Heso bêkip pêncî wereqe dayê. Cengiz çû.

”Apo, min tiştek ji exlaqê van eskeran fêhm ne kir, him pereyan ji me distînin û him jî li me dixin!”

Heso tiliya xwe anî ber devê xwe:

”Hişş dengê xwe neke, bi a wan bike” got û wî hiş ne kir: ”Lawê min, her çi esker in qehb in. Ma tu hîç ne çûyî kerxanê? Miheqeq tu çûyî. Herçi qehbik e bêfedî ye. Perda ruyê wê qetiyaye. Him mirov berdide ser xwe û him jî gava tişteki mirov li hesabê wê ne hat, tiliya xwe diavêje qûna mirov û ji mirov re ‘qûnde’ dibêje. Li kerxanê ez rastî gelek pîrekên wilo hatime. Ax ji destê van tirkan!” Destê xwe li sênga xwe dixist û bi teqil digot.

Di eslê xwe de Heso, carekê çûbû kerxaneyê, lê tiştek bi jinikê ne kiribû. Jê re ”abla” gotibû. Jinikê jî pere jê stendibûn, çend şimik tê werkiribûn û ew ji odeya xwe avêtibû. Ji Sarê pê ve doxîna wî li tu pîrekê venebûbû.

”Lêbelê apo, ma ne Aydin Guzel jî tirk bû. Ew wek melayiketekî bû. Berberî ji nav me rakiribû, destava di axuran de qedexe kiribû. Eskerên wî ji dêvla ku li qaçaxê bigeriyana, îcar di axuran de li gû digeriyana.”

Heso ji dil keniya:

”Erê xweş tê bîra min, gava ku Aydinê qomandar, Cir-cîs li ser guyê ku di êxur de kiribû bi pereyan çend carekî ceze kiribû. Aydino zilamekî baş bû, bi me gû ji axur û maxur û bin sefirne û mefirneyan rakiribû û qedemgeh bi me dabûn çêkirin. Gava qaçaxçiyana li hidûd dixistin jî, wî

gotineke çort bê çî ye bi me re ne dikir.”

”Ax ku tirk hemû wilo wek wî bedew bana!”

”Tirk û qenc ha! Aydino ne tirk bû ehmeq. Ew miheqeq ji tuxmê yûnaniyan bû. Ma te hîç eskerekî bedew, xweşik û porzer ditiye? Aydino xortekî porzer û li hevhatî bû. Di qîzaniya xwe de porê Sarê jî hinekî zer bû. Pêxemberê me bi xwe jî hej porzeran kiriye. Yanî Aydin bi tirkî peyivî be, wê bibe çî! Ez jî bi tirkî dizanim, îcar ma ez bûm tirk? Na. Circîs çî be tirk ew in; tuxmê wan yek e.”

Heso hîn di bin tesîra van gotinên xwe ên mêranî de bû, eskerek bi lez derbas bû û hilkişiya jor.

”Hê hê esker efendî, patîşahim, allahê min pere pere!”

Lê ê esker hîç guh nedayê.

”Apo, ma tu dibêjî esker wê hîn jî bi ser me de bèn?”

Xwîn di Heso de geriyabû. Sahwa xwe revandibû. Kax-etên bîst bîst û pêncî pêncî ji hev veqetandibûn, xistibûn du bêrikên şerwêl û qewlik li ser taziyê xwe girêdabû.

Keniya û got:

”Helbet wê bèn, pere hene pere. Ji bilî çêwîş tam yazdeh esker li vê qereqolê ne, ew ê niha yek bi yek bèn û destê xwe li ber min vegirin. Ez ê jî bidim; ji bo ku wan li Circîs tam sor bikim û şerefa wî têxim bin lingan. Şeref û namûs bi pereyan tê parastin, birako. Ma ku ne bi qeweta pereyan be, em ê çawa bikaribin nehêlin ku di vê qereqolê de esker pê li şerefa me bikin! Camêrî bi pereyan dibe. Ma te feqîrekî camêr ditiye? Na, te ne ditiye. Feqîr bixwazin jî nikarin bibin camêr. Heta mirov bi pereyan dikare bihuştê jî bikire. Xêr û xêrat bi pereyan dibin. Wey li halên feqîran be!”

Hemo devê xwe bi gotineke mezin dagirt, wî rê nedayê.

Xwêzî di qirika Hemo de ma, ji mecbûrî pala xwe da dîwêr.

”Hemo!”

”Çî ye apo?”

”Niha bi rastî dikeve serê te ku bihuşt û cehneme heye?”

”Apo ez xulamê te me dev ji van kufirîyan berde. Em di cîhekî teng de ne, vir ne cihê wê ye.”

”Ehmeqê heram, ku dibêje vir ne cihê wê ye: Ji xwe vir tam cihê wê ye. Xwedê dev ji vê qereqolê berdaye. Di vir de kî ji Xwedê re çî bibêje jê re dimîne. Mirovê gava lingên xwe avêt hindurê hewşa qereqolê, melayiketên ku xêr û gunehan dinivîsîn jin ji ser herdu milên wî difirin û ew bi tena serê xwe dimîne.”

Heso wê hîn gelek tişt bigotana, lê ê esker ne hişt.

”Qûnekino hûn çî dipeyivin?” got û kulma xwe bilind kir ku li devê Hemo xîne.

Heso destê xwe ji kulma wî re kir mertal, bîst wereqeyê di kefa destê wî de ji ê esker xuya kir. Esker kulma xwe danî; bédeng pere berdan bêrikê, wek dînan li dor xwe nerî û bi lez çû.

”Bênamûso ecemî ye, ha. Hîn baş fêhm ne kiriye ku bê mirov xwe çawa difroşe” got û di cih de qut kir.

Eskerekî din bi rê de bû. Êdî hedê wî bû biaxiviya. Ê esker hîn sê-çar metreyan ji wan dûr bû, wî destê xwe hilda. Bîst wereqe bi tiliya xwe a girdikê û îşaretê girt û dest hejand. Dû re ji nişkê ve destê xwe danî, avêt bêrikê û pêncî wereqe derxist.

”Qomandarê min Yavuz, ev jî xelata te ye, min ji te re hilanîbû.”

Yavuz zilamekî dirêj î dagirtî bû. Heso pir jê ditirsiya. Zalim bû. Carekê di mala wî de bi sebeba ku çima goştê

elokê jê re çênekiribû, tifi tepsika hêkên qelandî û beroşa birincê kiribû û du kulm li argûşkên wî xistibûn. Argûşk ji ser hev çûbûn û Heso li dor mehekê nexweş ketibû. Û du caran jî ew li qereqolê xistibû felaqeyê.

Yavuz piştî ku qotê serê Heso teptipand û bi qot de tif kir, li ber Hemo çong berdan. Hişk bi berstika wî girt û bi qahr got:

”Lawê qehbikê, ev te hiç ji destê min lêdan xwariye gelo?”

Hemo wek lempeya ber bê, di cih de xwîn lê vemirî. Gewdeyê wî serê wî ranegirt, stuyê wî xiliya û bi dengêkî xeniqî lêvên wî ji ser hev çûn:

”Na qomandarê min.”

Hemo kilkiland.

”Na ha! Ê ne îşev bi lêdanê ez ê di jina te...im!”

Dû re ji qurm de bi herdu guhên wî girt û hêdî hêdî rabû ser xwe. Her ku wî hildida xwe, Hemo jî wek hêlîna zelore, piç bi piç pê re bilind dibû. Serê wî çar caran li dîwêr xist û hiç jî kirpînî ne ketê. Piştî ku ji Heso re got, ”min di Xwedayê te kut...o, ji bo mêrxasekî wek min, ma pêncî wereqe ne hindike, hi?” û kulmek li devê wî xist.

Lêva wî a jor bi kulmê re ecinî. Xwîn jê ne hat. Heso çî pereyên ku di bêrîkan de hebûn kir qefil û bêyî ku tiştêkî bibêje avêt ber lingên wî. Ji ber ku piraniya eskeran her tiştê xwe bi plan di mista başçawîş de dikirin, Yavuz rahişt du kaxetên pêncî pêncî, wek çixareyê pêça û rîha Heso pê şeh kir. Piştî bêhnekê bişkokên pantor ji qulpikan kir, serê qereqopkê xwe derxist, pere pê firkand û firkand û berda bêrîka xwe. Dû re jî ji kezebê elq da xwe û pelxemeke mezin tam di kortika serî de werkir. Pelxem di navbera bir-

huyan re wek ava cokê bi lez herikî, herdu çavên wî şil kirin, xwe berda ser simbêlan û li wir civiya. Heso pelxem bi zendê xwe ê rastê paqij kir. Ji enîşkê heta ku digiha bazi-nê dest, pelxemê wek pizana pez xuya dikir.

”Qûngenî bi êvarkî re em ê hevdu bibînin!” got nav seqên xwe firmand û çû.

Li gora adetên eşîrên herêmê, bi haweyê ku ê esker kir sûcekî mezin bû. Cezeyê wê jêkirin bû. Lê li himberî wê yeka ha jî kirpînî ne ket Heso. Îcar piştî ku ê esker çû, di ber xwe de got û hey got:

”Bi kêmanî gerek min bigota, ‘qomandarê min eyb e, têra me li me xîne û wî tiştê bi xwe ve di ser serê me re nehejîne. Ê bi te ve bi me jî ve heye. Oh tu jî lo, dibû ku li min bida û lingê min ê dîn jî bişikenanda. Ez tirsyam. Na, dema ku bi bafîka qaçaxçiyên li tabûra Nisêbînê yuz-baştî di devê min de mîzt, ez li himber rabûm û min qiyamet rakir! Destekî min şikenand û dîsa jî min jê danexwar. Baş e îcar çima niha min li ber xwe neda û ji vî bavkûçikî daxwar? Him ji xwedayê min re jî xeber da û min dîsa jî deng ne kir.”

Piştî ku hinekî ponijî, bi qehr bersiva xwe da:

”Îcar çi yanî? Bila xwedayê min li ser xwe bixeyidiya.”

Vê carê jî bi xwe re xeyidî:

”Ji tîrsa lêdanê mirov çawa dikare xwe ewqasî piçûk bixîne!” got û qut kir. Lê çawa qut kir wî jî xwe haş kir:

”Na na, ne ez, Circîs piçûk e. Heger min bizanîbûya ku wê bi desthîlanîna min re, esker nebûna hevalên wî, min ê tofan rakiribûya. Lê ez çi bikim ax ji destê Circîsko” got û guh da ser aqilê xwe.

Ê esker siqêf bi xwedayê wî re kiribûn. Dixwest daqur-

tanda, lê dikir û ne dikir ne diçû xwarê. Circîs ji bîra kir. Ji kûr û dûr diponijî û giraniya aqilê xwe hemû berda ser islamê, Xwedê û edaleta wî. Li xwe difikirî. Misilman bû û îbadet ji Xwedê re dikir.

Niha bi rastî qey ev Xwedê vê zilmê nabîne gelo?

Belê dibîne.

Baş e, çima deng nake?

Qey îman bi min re nemaye ji ber vê yekê.

Na, ne wilo ye. Ma Sarê jî bêîman e?

Na, ez bawer nakim. Ew îmankamil e.

Baş e, Xwedê çima li ser zilma ku eskeran bi wê re kir, deng nekir?

Qey Xwedê qedera wê wilo nivîsiye.

Xwedê niheqe ku qedera wê wilo xerab nivîsandiye. Bi rastî di vir de tiştêk heye.

Belkî ji ber ku xweha Circîs e...

Erê ji bo çi her tişt bi emirê Xwedê dibe? Yanî niha ev esker bi emirê Xwedê li me dixin?

Erê. Gava Xwedê qebûl neke, ew nikarin li te xînin.

Yanî niha li nezaretxaneyê Mêrdînê polîsan ew jopên ku dixistin min û di devê min de dimîztin, bi emirê Xwedê bû?

Erê. Xwedê qedera te wilo nivîsibû. Xwedê wilo xwesti-bû.

Yanî niha insan bi emirê Xwedê çêdibin û dimrin?

Erê. Her tişt bi emirê Xwedê çêdibe û dimire.

Naxwe Şeytan jî bi emirê Xwedê bûye Şeytan.

Erê. Gava Xwedê nexwesta, dikarîbû ew ne kira Şeytan.

Baş e, Xwedê Şeytên li himberî kê bi kar tîne?

Li himberî insên.

Baş e, Xwedê çima insên çêdike? Û him wan û Şeytên û him jî wan xwe bi xwe berdide hev? Çi fêda wî tê de heye? ”Yanî niha Xwedê Circîs berdide pêxêla min, ha?” bi dengê bilind got û hema pê re jî bi xwe hisiya ku tiştekî ne baş kiriye.

Heso piştî ku ji hecê vegeyabû di derbarê islamê de gelek caran bi melayê gund re devjeng girtibû. Berê jî ev aliyê wî hebû lê ne ewqas bû. Heger di herêma de hin ilimzanên olnenas hebûna, wê bi rehetî Heso li himberî islamê rakiribana. Wê demê jî miheqeq wê dev ji berberiyê berda û li tifaqiyê bigeriya.

Hemo bi dengê Heso re cefilî:

”Apo, devê xwe bigire, binere wê esker bên me ha!”

Heso ziq lê nerî û bi heweyê ku wî zilam nehesibîne, serê xwe lê hejand. Hemo fêhm kir. Lê li xwe ne kir tiştek.

”Apo, ez dibêjim, gava ku em derketin meqamê çewîş, em ê giliyên eskerên wî jî li ba bikin. Ma tu çi dibêjî?”

Heso li ser hev du dangan kuxuya. Kuxuka wî hinekî hişk bû. Bi sênga xwe girt. Kuxuk dîsa hatêyê, lê wî hewl da ku nekuxe. Serê xwe berda ber xwe û bi dizî got:

”Ma kûçik goştê kûçik dixwe?”

”Na.”

Piştî ku beşîşî, piştî stuyê xwe xurand. Dû re tena tena got:

”Belê belê, gava birçî be dixwe û hey dixwe.”

”Min fêhm ne kir.”

”Heger gava ez bikaribim sê-çar hezarekî berdim devê çewîş, ew ê li pêş çavên min di devê eskerên xwe de jî bimîze.”

”Lêbelê apo çawîş ne mirovekî birçî ye.”

"Tu çiqasî bide insên ew ê dîsa jî çavbirçî be. Insan mexlûqekî ku dişibe Xwedê..."

Hemo bi destê wî girt, hejand û maçî kir.

"Apo, ez xulamê te bim tu ê bes bikufirî. Di vî cihê teng de û..."

Wî bi qahr destê xwe kişand:

"Kerê çolê, vir tam cihê wê ye. Ma di cehnemeyê de jî em ê nikaribin bipeyivin, weh! Çawîş û Xwedê!..."

Dengê wî bilind derket. Ew eskerê ku dilê xwe bi halê wî şewitandibû, li ber sekinî. Xwe bi ser de tewand, tiliya xwe anî ber devê xwe û got:

"Amca, hişşş!"

Heso bi haweyekî serxweçûyî bi destê wî ê çepê girt û hejand:

"Ha ji te re jî bîst wereqe."

Ê esker li ber xwe ket. Bi hêdîka destê xwe ji nav ên wî kişand û bêyî ku pereyan bigire, bêdeng çû.

"Lawê xanimê, hindik dît, hindik. Çima ne sed wereqe bû, ranehiştê" got û li mijara xwe a berî niha vegeyria.

Deriyê ku ji odeyan dihat salonê hesinî bû. Derî bi boyaxeke renkxwelî boyax bûbû û li ser vê boyaxê jî dîsa bi boyaxa sor ala Tirkîyê hatibû çêkirin. Ji kêşa boyaxê dida der ku boyaxker esker bûne. Cih bi cih şûna firçeyê beloq dixuya. Pencereyeke piçûk di derî de bû. Cama wê zere bû. Hema di ser perwaza derî re sûretekî Atatirk î mezin daliqandibû. Wek vî sûretî mezin sûretekî wî î din jî ji aliyê hindur ve bi ser deriyê ku li hewşê dinerî daliqandibû. Herdu Atatirk jî bi cilên eskerî bûn. Atatirkek li ser latekî bilind sekinibû û bi destê xwe ê rastê mîna ku dijmin îşaret dikir, dirêj radabû û ê din jî li ser hespekî girs î qer bi

haweyê ku êrîş dikir di liv û tevgerê de bû. Hindurê salonê yekser bi boyaxa eskerî hatibû boyax kirin. Li ser dîwaran bi tîpên mezin hatibû nivîsîn ku tirk firtone ye! Tirk bahoz e! Tirk diperçiqîne! Tirkek himberî dinyayê ye! Wey xwezî bi dilê wî ê ku bibêje ez tirk im! Dîwar bêşibake bûn. Di derî re ronahiyê dida hindur. Ronahiya şikefteke kufarî çiqas bû a vê salonê jî ewqas bû. Ê hoste, miheqeq qereqol di hersê-çar mehên havînê de ava kiribû. Heger bîr biriba ku ronahiya zivistanê wê tu carî bi qasî a havînê neba, ew ê du-sê kulekên piçûk di vê salonê de vekiribana.

Reqînî bi deriyê salonê ket, Heso bîst wereqe xistin destê xwe, serê xwe rakir û wek mêr li devê derî nerî. Di dadgeha ku wî berî niha ji xwe re danibû, Xwedê neheq kiribû û berê xwe dabû Circîs.

Esker bi zirt got:

”Bênamûsino hûn çi dipeyivîn!” û bi guhê Heso girt.

Guh bi zixur firkand û hey firkand.

”Qomandarê min Mehmet, ha ji te pere pere pere!...”

Wî guh berneda heta ku xwîn jê ne hat. Piştî ku vî eskerî pere berdan bêrika xwe, îcar paşê xwe da wan û xwe daqûl kir. Devê qûna xwe xist devê Heso, xwe bi ser hev de zewirand û tirek berda. Hemo bêhemdî xwe dengekî keniya. Kenê wî li hesabê Mehmet ne hat. Mehmet bi şiqaman êrîşî ser kir. Piştî ku ew bi şiqaman gêj kir, ”tu ê bi tira min bikenî ha! Ê de heta li min û te bibe êvar!” got û çû.

Heso bi ser Hemo de hîlbû:

”Tu çima keniya? Te çi ji tira wî bû? Bila bin xwe jî tije bikira, te çi jê bû, weh! Tu çima dilê wan ji me dihêlî? Ma te ji bîra kiriye bê em ji bo çi hatine vir, hi?”

Hemo serê xwe berdabû ber xwe, mîna ku bêisûliyek mezin kiribe bêhis û pis guhdarî dikir. Di dawiyê de xwe ne girt:

"Apo, bi rastî ma wî ji xwe fedî ne kir ew tişt kir? Ma ne qaşo zilam bû."

"Kuro ehmeq, me heywan dibînin. Ma mirov ji kerê, çêlekê, ga û ma fedî dike ku mirov li himberî wan tirê neke, hi? Na. Ê em jî ker û ga ne. Birako, bedilê ku te li xwe kiribû, dîsa jî rê li ber tira mêrik ne gir, te dît ne?"

Dengê qelebalixa zarokan ji dûr dihat. Mirov digot qey bi kaban dilîstin. Yekî rê ne dida yekî, hemû bi hev re diaxivîn. Dengê yekî ji wan li ê hemiya ferq dikir. Mîna ku lawê şêxê gund bû, pir bi ser hevalên xwe de hildibû. Çûkekî beytik her ji kêlîkekê xwe dadida ber deriyê salonê, bêhnçikyayî nikil li ser hev li erdê dixistin difiriyî û dîsa bi eynî meqamî dihat. Tiştêkî çêrê jî li wir tune bû. Beton ditiktikand. Bala Heso kişandibû. Vizîniya mêşeke reş û girs bêdengiya salonê xerab dikir. Mîna ku hinera xwe şanî Heso dida, li dor xwe dizîvirî, dizîvirî û ji nişkê ve xwe li bin guhê cama derî dixist. Ji camê dipengizî erdê, piştî ku çend saniyan nehiştî dimeşiya, dîsa dest bi fira xwe dikir. Deriyê ku li hewşê dinerî vekiribû, lê wê xwe li bin guhê deriyê girtî dixist. Şûna şiqamên di ruyê Hemo de ji devê derî jî xuyanî dikirin. Xwîna bêvilê sekinibû, bêvil nepişî bû. Cilên wî di xwîne de mabûn. Lê heta ku mirov tam ne çûba ber, xwîne xuya ne dikir.

"Qûnekino, xwe bidin ser hev komutan bang we dike!"

Navbera cihê wan û başçawîş ne ewqasî dûr bû. Bi tenê wê pênc-şeş derenceyan bi jor ketana. Heso ling nedan ber xwe. Dikaribû ling bidana ber xwe, ya jî bi nikilkê û diwar

û dîwar xwe bigihanda derenceyan. Mirov nikarîbû xwe bida ser lingê fikyayî, lê mirov dikarîbû bi qeweta darekî xwe bida ser lingê tehenî û bimeşiya. Doh jî bi vî hawayî xwe berdabû ser benderên gund û li himberî komutanê hidûd li ser pêyan sekinîbû. Heso xwe bi erdê ve kir risas. Wî digot qey ez xwe çiqasî bêhal bixînim, başçawîş jî wê ewqasî li min guhdarî bike û li gora kêfa dilê min here. Belkî sed carî hatibû vê qereqolê. Di her cara ku dihat rû ne distend, karakterê başçawîş û eskeran bi qasî ê xwe nas kiribû û dîsa jî xwe li himberî wan dixist rewşeke wiha kasûlî. Heger di vê bêhnîkê de Circîs li vir ba, ji qayîşa wî re miheqeq wê bi tena serê xwe heta meqamê başçawîş bimeşiya. Ji ber ku carekê dîsa wek her tim, komutanê hidûd darîçavê gundiyan, diranekî wî î pêşî û ê Circîs bi tayê naylon bi hev girêdabûn û serê herduyan hêdî hêdî paş ve kişandibû. Diranên wan ji qurm ve rabûbûn û kipînî jî naketibû yekî ji wan. Li gora wan, gava ê ku bigota "ay", ew dibû tirsonek û ê din jî dibû mêrxas. Bi qasî ku digotin, xwîna pezekî ji devê wan hatibû.

Hemo ew li piştî xwe kir û bi derenceyan ve hilkişiya. Deriyê odayê vekirîbû û Yavuz jî di devê derî de sekinîbû.

Başçawîş bi zirt got:

"Esker, wan berde hindur!"

Di hizûra wî de, Hemo bêhnîkê li ser pêyan sekinî. Di cihê xwe de diqeliqî, bi zor xwe li tena digirt.

"Wî kevjalî deyne ser çementoyê û tu jî li ser lingan bisekine!"

Hemo:

"Ser serê min qomandarê min" got û yekser emirê wî anî cih.

Mustafa başçawîş yekî qut î qalind û esmer bû. Mirove-
kî qûnsîrî û ji serxweçûyî bû. Araqyexwir jî bû. Ji mêşekê
bi jehrî diket. Ji gotineke piçûk dikarîbû çewaleke gotin
derxista û êrîşî mirov bikira. Heyvanê şexsiyetê bê çi bû li
ba tune bû. Başçawîşên ku hatibûn vê qereqolê hemû jî zir-
çonên zilaman bûn. Heta piraniya eskerên vê qereqolê jî di
tayê başçawîşan de wilo serxweçûyî bûn. Zilmeke bêsinor
di serê xelkê herêmê de dikirin. Kesekî nikarîbû gilî li wan
bikira. Her çiqasî çend carekî hin maqûl, şêx û axayên herê-
mê giliyên wan li ba waliyê Mêrdînê kiribin jî, gilî bêber-
siv maye û di dawiyê de van kesan him ji teref fermandar-
rên tûgayaa Mêrdînê û him jî ji teref yuzbaşiyê tabûra Nisê-
bînê û başçawîşan ceze xwarine.

Berê xwe da Heso û li ser hev destê xwe li maseyê xist:

”Zirto, we dîsa çi gû xwariye? Hûn wek du dewletan bi
sîlehên giran ketine nav hev û we hevdu birîndar kiriye. Ma
we ji min destûra şer stendibû? Ma ne qaşo ez qiralê we
bûm. Hûn çawa dikarin bêyî min şer bikin? Hi, tifi, bêna-
mûs, pîsên heram!...”

Qedeha ku ji şeraba sipî tije bû, hindik mabû biquli-
piya. Jina wî hema di kêleka wî de li ser kursiyê rûniştibû.
Bi hawayê xatûnî rabû ser xwe tena tena meşiya, destê xwe
li ser maseyê gerand, çend kaxetên belavbûyî dan ser hev,
li Heso nerî û kaxet dirêjî ser maseyê kirin. Vê jinikê dîsa
pantorekî reş li xwe kiribû û xwe nîvtazî girêdabû. Fanê-
reyekî pêş û paş vekirî, qulqulkî û zere li xwe kiribû. Laşê
wê mîna penêrê koçeran sipî bû. Laş û fanêre li hev dix-
war. Memikên wê ên mezin û girover wek du hinaran bi
hêwana sêngê ve daliqandîbûn. Serikê memikan step û
qeresî bûn. Şana di coka memikan de mîna ku gul vedabû,

sipehiyeke din bi bergeha sêngê dixist, sêng dikir bax û bexçe û difûrand. Lê mixabin gava radibû ser xwe, ew memikên bêhnek berê, bi qama wê a qut ve mîna guhanê bizinan lewliqî bi ser zik de dihatin xwarê. Çimçitîkî jî bû. Porê xwe ê reş û gijikî di boyaxa zer de guvaştibû; por kemêl kemêlî bûbû. Ji dûr ve wek tûmê tahlîyê dixuya.

Sûretê Atatirk li pişt başçawîş bi dîwêr ve daliqandî û yek jî li ser maseya wî çikilandî bû. Ji çarçova sûretê li ser maseyê ku ji zîv bû, xuya dikir bê başçawîş çendî ji Atatirk hez dikir. Axayekî herêmê ev çarçove kiribû. Mirêkeke mezin di dîwarê pêşberî derî de bi hosteyî hatibû bi cih kirin. Herçar qiraxên wê bi qeseba sipî nixumî bûn. Li gora Heso di cihekî wek qereqolê û meqamê komutên de, daliqandina mirêkeke wilo mezin bêisûl dihat. Kî dizane belkî ji bo jinikê bû; belkî jî ji bo ku di mirêkê re li rezalet û perîşaniya gundiyan temaşe bikira û hîn bêhtir têketa çav xwe...

Heso bi dengekî lertzok got:

”Qomandarê min, min şêst derbas kiriye. Di xortaniya xwe de dibe ku min hin gundî êşandibin. Lê ez bi wî xwe-dayê mezin sund dixwim, ji sih saliya xwe vir ve hîç nayê bîra min ku min şiqamek bê çî ye, li mirovekî xistibe. Em di mala xwe de rûniştî di ser şîvê de bûn û Circîs koma xwe anî ser me.”

Başçawîş dîsa bi şîd destê xwe kulmikî li maseyê xist û çeng bû ser pêyan. Navika wî digiha qiraxa maseyê. Berê xwe da Hemo û bi zirt got:

”Di derbarê bûyerê de tu çî dibêjî bêşeref?”

Hemo jî tam bi dengekî bilind:

”*Ben bilmez emce bilir!* Ez nizanim apê min dizane” û

li Heso nerî.

Bi rastî Hemo mirovekî fêhmkwîrî bû, dereng tê digiha. Nizanîbû hema wilo zû tişt ji hev bifesilandana û gotin li gora cih û wextê bi kar bianiya. Ne zilamê siyasetê bû. Berberçî bû, lê her tim jî winda dikir. Sebeba herî mezin ku Heso ew kiribû cîgirê xwe, li girtîgeha Mêrdînê bi salan pê re raketîbû û bi vê girtinê di civatê de cihekî wî î taybetî çêbûbû. Civatê ew kesên ku li ser kuştina mêran dihatin girtin, mêr û mêrkuj qebûl dikirin û cihekî bilind dida wan. Digel wî haweyî Heso dîsa jî ne dixwest ku ew bikira cîgirê xwe. Di eslê xwe de dilê wî ji Sêdiq re dixwest. Lêbelê ji ber ku Sadiq jî ji aliyê exlaqî ve li meseleyan dine-rî û li gora wî berberî jî bi haweyê exlaqî ne dibû, Hemo kiribû cîgirê xwe.

”Bêşeref ez bi te re dipeyivim, te çi ji apê xwe ye, zû bibêje!...”

Di bersiva başçawîş de gerek dengê xwe hilnedaba. Denghildan bi tenê heqê başçawîş û eskerên wî bû. Dîsa bi dengê berê:

”*Ben bilmez emce bilir*” got û di bin çavan re li Heso nerî.

Pirqînî bi jinikê ket.

”Of of bê çiqasî zanaye, tam wek filozofan te dibersivî-ne Mustafam!”

Heso nuh gotineke wilo dibihîst. Dixwest ku jinikê gotina ”filozof” bi car bikira, lê jinik ji kenan nikarîbû bipeyiviya.

Başçawîş tengijî. Çiqasî got ewqasî hêrs bû, bi qasî ku hêrs bû ewqasî jî dengê xwe hilda. Dilê wî elem, mejiyê wî qetran dinisiland û ruhê wî jî xwe di elem û qetiranê de

diguvaşt. Di qelsaya wî de mezinahiya xwe, di belengazî û perîşaniya wî de mêrxasiya xwe dît û xwe di ser maseyê re çeng kirê. Serikê potîna wî li maseyê ket, şêla xwe winda kir û devdevkî çû erdê. Qedeha şerabê ber bi Heso de pengizî. Ji qiraxa maseyê dilopên şerabê li hewa mîna çipikên serûmê zelal dixuyan û hêdî hêdî dihatin xwarê. Çend kaxet û qelema wî a hibrînî li ser çementoyê di şerabê de şil bûbûn. Nivîsê li kaxetan vedabûn, lê nivîs dihatin xwendin. Sûretê Atatirk pekiyabû wê navê. Sê derzên qalind ketibûn cama sûret. Derzeke jê di ser herdu lêvan re dirêjî guh bûbû; Atatirk lêvduhêlî pêşkêş dikir.

Di eslê xwe de hîç jî pêwîst ne dikir ku Başçawîş xwe di ser maseyê re biqevizanda. Maseyê li şibakê dinerî û Hemo jî di nêzikî derî de sekinîbû. Navbera wan vala bû. Baş bû ku devereke wî ne şikest, yana wê mehkûmê xwe bi lêdanê bikuşta. Hemo bi şiqaman li erdê zîz kir. Şiqaman di rû de dengê demaçeyan vedidan, birûsk ji ber çavên wî diçûn. Dema ku başçawîş di meqamê xwe de rûniştibû, ew hîn jî li erdê diqeliqî û baş bi ser hişê xwe ne hatibû.

”Qeprax hevdu bikujin û werin qereqolê! Erê we çima hevdu ne kuşt?...”

”Wilehî qomandarê, *emce bilir.*”

Dîsa pîrçînî bi jinikê ket. Kenê wê wek ê zilaman bû. Mirov zivêr dibû ku pîrek e. Şerabê di qedehê de dibiriqand. Başçawîş bi lez gulpek lê xist, dilopek bi ser qutikê wî de niqutî. Di bin çavan re li jina xwe nerî, lê jinikê ne dît. Bidîta jî deng ne dikir. Ji ber ku cilên wî, Hedoya stîlî dişûşt. Serê Hemo nîşan girt û çeqmaqê xwe ê zîpo tê firand. Çeqmaq li defa sêngê ket. Destê xwe bêhemdî xwe avêt cihê derbê. Çeqmaq hesinî û giran bû, sêng êşandibû.

”Lawê qehbikê ez bi te re, ne bi apê te re dipeyvîm! Bersiva min bide, kûçik!” got û ber bi Heso de meşîya.

Şiqamek li patika serê wî xist. Dû re lingê xwe ê rastê da bin çena wî. Serê Heso wek çûkê ku mirar here, bi paş de xiliya û çavên wî bel bûn.

”Gapîr, tu di ber xwe de çi dibêjî?”

Bêbextî lê dikir, tiştê ne gotibû. Zimanê xwe dirêjî şikeftika devê xwe kiribû, bi herikandina taximên diranan lêv lebitîbûn, ewqas.

Mejîyê Hemo dernixûm ketibû, berevajî kar dikir. Tir-kezaniya wî hemû bûbû ”*emce bilir*.” Di rastiya xwe de bi desthilanîn û hinekî jî bi tirkî dizanîbû. Heger hişê xwe tam bidayê, wê bikarîba çend gotin bigotana. Gelek caran hatibû vê qereqolê, êşkence dîtibû û başçawîş di pirsên wî de bersivandibû. Bi tirkîya wî a îro helbet wê başçawîş tam hêrs bûba û ew pir biêşanda. Ji ber ku wê ev aliyê Hemo wek serhildanekê bidîta û serhildanê jî wê jîr û zanayî bi xwe re bianiya û textê zilm û zorê bihejanda. Başçawîş wilo difikirî.

”*Bilir emce qomandar im!*”

Vê carê jinikê bi ken tam da nav. Pala xwe da kursî, sênga wê belbû. Bêyî ku destê xwe deyne ser ruyê xwe, ”aman ya rebî, ev çi insan in!” got û kire tîqtîq.

Şeqên wê bi haweyê ku ji eyar bikevin ji hev vebûbûn. Fanêre bi zorê memik hildigirtin. Devê navika di laşê gewr û boz de, mîna reşaya di berfê de tarî dixuya. Zikê wê ê piçûk wek cewdikê tije av ku mirov li ber zarokan datanî, bêwestan dihejhijî. Devê wê bihustekê ji ser hev çûbû, hêsir li ser hêsiran ji çavan diherikîn. Çavan dilîst. Dengê tîqtîqqa wê hewşa qereqolê derbas dikir.

Başçawîş piştî ku Hemo bi lêdanê nermijand, gazî berdestkê xwe kir:

”Vî qehb lawê qehban biavêjin zindanê!”

Di hindurê vî wextê derbasbûyî de hîç kipînê ne ketibû Heso. Bi tenê guhdarî kiribû. Bêhtengiya xwe ne bi gotinê û ne jî bi qîrkirinê dikarîbû bianiya zimên. Keft û lepta Hemo ew pir aciz kiribû. Dilê başçawîş jê hiştibû û bar li ser giran kiribû. Ma ne jî xwe, ew lepta wî dikarîbû bûba sebebê ku başçawîş xwe biavêta pişt Circîs û feleka herî mezin li serê wî bigeranda. Hemo ben xistibû destê Circîs, bi haweyekî divabû ew ben jî dest bigirta. Pala xwe dabû dîwêr û gef li Hemo dixwarin.

”Gapîr, ma te nizanîbû ku mirov bi bergîlê nikare bê hewşa qereqolê? Tu bi xwe dizanî bê te çi sûcekî mezin kirye, ne?”

”Qomandarê min, bawer bike gava ez giham ber devê deriyê qereqolê, min pir zor da xwe ku ez bergîlê ragirim, lê mîratmayê bi a min ne kir û kişiya hewşê. Ez dizanim ku min li himberî qomandarê xwe sûc kiriye. Şefqeta te jî nan û avê bêhtir ji min û temamê xelkê vê mentîqeyê re lazim e. Kêmanî ji piçûkan efû ji mezinan, min efû bike.”

Stuyê xwe wek gunehkarê ku istixfara xwe dianî li himber tewandibû û xweliya binê zemanan bi ser serê xwe dadi-kir. Mirêk tam diket ruyê wî. Çavên wî bi mirêkê diket, xwe tê re didît û dîsa jî ji rewşa xwe tiştek fêhm ne dikir. Lê heger başçawîş mirovekî maqûl ba, kî dizane belkî Heso jî wî çaxî xwe ewqasî li himberî wî piçûk ne xistiba.

”Vê carê wî efû bike mêrikê min, Mustefê min...”

Destê xwe ber bi Heso vekir û berê xwe da jinikê.

”Xanima min, tu van bêşerefan nas nakî; mirov çiqasî

rû bide wan, ew jî ewqasî bêrû dibin. Ev ji dola kerê ne. Mirov ji kerê re çiqasî bibêje li sikakê serkulan neke, ew ê dîsa jî bike. Ker ji gotinê fêhm nake. Ji lêdanê fêhm dike. Gava mirov li sikakê lê xist, ew ê serkulên xwe nêvcî bihêle, bireve û tu carî jî nema li wê sikakê serkulan bike” got û wek êgir ber bi Heso de herikî.

Bi rîha wî girt û kişand. Tiliyên xwe wek şûjinê bi kar anîn û di zikê wî rakirin.

”Hevdu bikujin û werin vir kûçik. Fîşekê, laşê lawê te şîş kiriye û derbas bûye. Bila we jî lawê Circîs bikuştta û hûn dû re bihatana vir, kerxanecî!”

Heso bi van gotinan veciniqî, çavên wî wek du tasan vebûn. Çawîş çî zû bi vê pevçûna me hisiya? Kê jê re got? Kî hat vir? Ma ji Circîs pê ve wê kî be? di serê wî re derbas bû. Di dawiyê de xwe ne girt û tena tena axivî:

”Kê çî ji te re gotiye, çewt gotiye. Circîs û hevalbendên xwe bi êvarkî re êrîşî mala min kirin. Demaçe berdan me, serê çend kesan jî şikenandin û çûn. Lawê min giran birîndar bûye...”

”We bir ser doktor?”

”Na qomandarê min.”

”Naxwe lawê te giran birîndar ne bûye tu derewan dikî, hey kafir! Qehbê Xwedê!...”

Heso xwest bibêje, ”tam teştêk xwîn ji birîna wî hat”, başçawîş ne hişt û bi hinc şiqamek li ruyê wî xist. Heso gêj bû. Bi herdu destan bi ruyê xwe girt. Bêhnekê wilo sekinî. Navrana şerwêl di nav şeqan de wek balonekê nepixibû. Şûna çend dilopên şerabê li ser xuyanî dikirin. Qotê serê wî ê keçel wek petêxê ku keroşk bikevêje û ro bidêyê, di mirêkê re dibiriqand. Jinikê berê xwe dabû mirêkê, bi devê

xwe girtibû û ha ha bi belengaziya Heso dikeniya. Dengê kenê wê bi xîze xîz dihat. Porê wê ji paş ve wek boçika ordeka ku qarçikî bûbe, belawela û temisî dixuya.

”Qomandarê min ez pir diêşim. Heger tu wilo li min bixînî ez ê ji hal bikevim û nema bikaribim biaxivim. Hinavên min ji qolincan di ser hev re diqulipin...”

Başçawîş mîna nêriyekî bi fal li wê navê diçû û dihat û her ji bêhnikekê şiqamek û pehînek di Heso werdikir. Reqe reqa nalên binê potîna wî di hindurê odayê de belav dibû û di guhên Heso de digiha hev. Diricifi.

Bi nermî got:

”Ji benda Circîs bi fişekê tu kes birîndar bûye?”

”Na qomandarê min”, ew bersivand û ji kûraya kezebê hilmek kişand.

Başçawîş li ser lingekî zîvirî, berê wî ket jinikê. Bi hawayê ku bibêje, jinika min ma filîm xweş bû, tu têzewq bû? serê xwe hejand û çav kirê. Rû bi rû bêhnê li hev nerîn. Çavan pir vekirî jinik didan dest ku ji mêrê xwe hez ne dikir û heta nefret ji jê dikir. Çavên wê di çavên wî de dilîstin, mijankan dikutkutand; awirên wê hezaza mejiyê wî bizmar dikir, lêvên jinikê diricifîn. Fûrandina hinavên wê di memikên guh re dabûn der, memik soro moro bûbûn. Dil dikeland, bêhn çikiyabû; bêhnê sêng kumişandibû û xwêzî di kortika qirikê de hiştibû. Heger başçawîş ev rewş neguherta û dîsa berê xwe ne daba Heso, xanima wî bi bazdan wê ji hindur derketa.

”Yanî niha ji malbata Circîs kesek birîndar ne bûye, ha?”

”Na, qomandarê min. Me bi wan re şer ne kir, heta ku hin ji wan birîndar bibin.”

Bêyî ku lêvên wî ji ser hev herin di nava xwe de kenîya. Dû re ji nişkê ve ruyê wî reş û şîn veda, xwe bi ser de tewand û bi rîha wî girt.

”Tu ê sûnd bixwî ku we bi wan re şer ne kiriye, qewad?”

Ruyê Heso wek ê miriyekî vemirî. Ne li bendî ku wê başçawîş dîsa wilo bi zirt pê re biaxivîya. Him bi rastî herka gotinê jî ne ber bi wir de bû. Wî kêfa xwe anîbû ku ji beşê pêstûrî û lêdanê derbasî beşê lihevkerinê bûne. Vê siqêfa berî niha tesîreke mezin li ser kiribû. Lê her çiqasî başçawîş pê re bi nermî biaxivîya jî gerek wî piştî xwe jê re venekiriba û kêfa xwe bi gotinên wî neanîba. Ji ber ku her cara hatibû vê qereqolê, eynî tişt pê re bûbû. Li gora wî bertîlê kevir dinermijand. Û wî bi xwe jî ew yeka ha gelek caran ji Sarê re gotibû, ”navê a ku çawîş ji me distîne, ne bertîl, xerac e. Zilamê bertîlxwir serê xwe ji mirov re ditewîne. Û ê xeracxwir jî serê mirov dixê bin çengê xwe û bi kulman dadiwişînê. Him distîne û him jî lêdixîne. Sarê, keçê tu çima min fêhm nakî? Ez bertîlê nadim çawîş, ez xeracê didême!”

Heso gava di civata pizûriyan de rûdinişt, exlaqê başçawîş û eskerên wî baş tefsîr dikir. Lê li qereqolê jî hemû ji bîr dikir.

”Ma çawa ez sûnd naxwim qomandarê min. Bi sûnda herî mezin ez sûnd dixwim ku me bi Circîs û hevalbendên wî re şer ne kiriye. Circîs koma xwe aniye ser mala min û lawê min di hindur de bi demaçeyê birîndar kiriye. Circîs bûye afat û xezebê bi ser gund de dirijîne. Em ji destê wî nema dikarin li gundê xwe rûnin...”

”Bes e bes!” got, li meqamê xwe rûnişt û liblibî axivî:

”Ez dibînim ku tu nema wek berê emirê min bi cih

tînî.”

”Haşa qomandarê min.”

”Hiş, devê xwe bigire û guhdarî bike bênamûsê heram!

Yek, di meha çûyî de gerek te elokek û pereyê kavirekî ji min re bianiya. Te neanî.

Dudu, gava eskerên min tên gund, hûn qedir û mahrî-fetê nadin wan. Û heta hûn wan ji gund birçî bi rê dikin.

Sisê, hûn bi şev lempeyên xwe tarî nakin, qaçaxçî xwe li ronahiya lempeyan digirin û di ber gundê we re derbas dibin.

Çar, ji dêvla ku hûn ixbara qaçaxçiyên bikin û ji me re bibin alîkar, tew îcar hûn wan dihewînin malên xwe.

Pênc, we dilê komutanê hidûd Mehmet Bîçer hiştiye. Bîçer li ser bênderan li hêviya we tibabekî sekinî maye.

Şeş, sîlehan we hene û hûn li sîlehan didin mandelê, sîlehan teslîm nakin.

Hevt, hûn bi hev re şer dikin û bi vî şerî hûn min agahdar nakin.

Heşt, tu bi bergilê tê hindurê hewşa qereqolê. Ma ez hîn jî bibêjim gapîr, hi?

Neh, we doh şer derxistiye û tu îro tê qereqolê, gerek tu doh hatibûya.”

Başçawîş wê hîn jî bigota, lê Heso xwe di ber re rakir:

”Ez bi xulam qomandarê min, em ji te rûreş in. Lê bawer bike qomandarê min, hevtek berê min xwe kar kiri-bû ku ez bi çend elok û pereyên kavirekî bi ser te de bihatama, îcar lingê min şikest.”

Piştî ku li jina xwe nerî û qelema xwe avêt nav çavên Heso, bi qahr peyivî:

”Qewad tu di hizûra min de jî derewan dikî! We doh

şer bi hev re kiriye û tu îro tê xeberê dide min! Tu nikarî-
bû bihata lê te dikarîbû qasidek bişanda qereqolê, deyûz!”

Qelem di ser serê wî re xijiqî li dîwêr ket û şikest. Li
şensê Heso ku ne qelema hibrînî bû. Qelema hibrînî biha
bû. Serikê wê hemû ji zêr bû. Şêxekî herêmê jê re kirîbû.

”Qomandarê min, doh yekşem bû û di şem û yekşeman
de betlane ye. Tu pir kar dikî, me ne xwest ku em te ne
rehet bikin.”

”Ulen Heso, bi rastî tu çavê dêya xwe yî, te xweş bersiv
da. Lê tu derewan dikî...”

Heso wê hîn bigota û bigota, lê başçawîş jî ne dixwest
lê guhdarî bikira. Ji xwe pêwîst ne dikir ku lê guhdarî biki-
ra. Ji ber ku çawa dixwest wilo dibû.

Li gora dîtina Heso û eşîrê, ji Xwedê mezintir bi tenê
tiştê hebû, ew jî ”namûs” bû. Jin kiribûn namûs, nahtorî
lê dikirin û hîç jî qedir û qîmet ne didanê. Vê eşîrê û heta
temamê eşîrên kurdan li ser kufriyên ku bi Xwedê re diki-
rin hev ne dikuştin, lê li ser ramûsanekê, carina jî li ser
awirdana jinekê qira hev dianîn. Heso di vî warî de namûs-
perestekî mezin bû. Di kuştina lawê Necîmê hûrî de gilî li
Hemo hatibû kirin û Hemo jî xwe teslîm ne dikir. Başça-
wîşê berî vî, ji bo ku Hemo xwe teslîm bikira jina wî girt
û anî qereqolê. Hemo xwe teslîm ne kir. Başçawîş serê wê
li gwîzên xist û wilo porkur li herêmê gerand. Hemo dîsa
xwe teslîm ne kir. Vê carê jî jinik şilfitazî li hewşa qereqo-
lê bi darê ve daliqand. Hemo xwe teslîm kir. Jinikê jî fediya
û tirsan digot, ”dest ne avêtine min.” Lêbelê piştî vê bûye-
rê bi sê mehekî, Sarê bi destê xwe zarok ji ber kir. Pir xwîn
avêt û ew bi miritî rakirin nexweşxaneya Mêrdînê. Sadiq ew
yeka ha bi xwe ne xweş anî û xwest ku başçawîş bikuje.

Heso pê de xeyidî û got, "Xem nake lawê min, ne eyb e, esker kiriye! Ji berê de halê jinê ev e. Ew ne jina min û te ye, jina şêx, axê û esker e. Hîn jî di civatan de tê gotin ku lêvên wê taştiya şêx, memikên wê firavîna axê û nav şeqên wê jî şîva esker bû. Lê îro şêx û axe ji mazatê ketine, hemû bûye malê esker. Li cihê xwe rûne, şikiriya xwe bîne ku tu zilam çêbûyî û hew!"

Destê Heso ê rastê li ser ruyê wî bû û bi destê xwe ê çepê enîşka destê xwe ê rastê zeft kiribû. Xwînê di ruyê wî de wek tirabêlka navtarên gund reng vedabû. Çavên xwe xistibûn ên başçawîş û li sûretê Atatirkê ku bi dîwêr ve daliqandibû dinerî. Başçawîş jî digot qey bi rastî li min dine-re. Mijankên wî şelêq girtibûn. Êş û cefa canê wî di çavan re dida der. Çavên wî wek du bizotên êgir sor bûbûn. Xwêhdaneke cemidî bi eniya wî a beş ketibû, diricifî. Rîha wî mîna hejê kidasê meyl bûbû. Bişkoka êlekê qahweyî a jêr vebûbû. Qiraxa qutikê wî ê gewr ji hêla rastê ve li erdê kom bûbû. Goreya di lingê tehenî de şemitibû, lingê wî bêhn dida. Goreya li ser birînê sipî û a di qundereyê de jî sor bû. Ji qorziya odayê wek dara ziyaretê rengareng xuyani dikir.

Başçawîş çixare ji çixareyê pêdixist. Dixana çixareyê bi ser de kulor dibû û ber bi derî de diherikî. Xanimê samsun, wî yeni harman dikişand. Wê her çiqasî kêr pêxisti-be jî di kêşên wê de xuya dikir ku ew ji mêrik qalûnkêştir bû. Dimijand, stuyê xwe li hev dizivirand û bi helk berda. Kêşên wê pir tesîr li ser Heso dikir, ji destê hilmekê dil diavêt. Ji bo ku xanim hema carekê devê xwe têxista devê wî ê genî û di dev de hilmek berda, dikarîbû bi Cîrcîs re li hev bihata.

Heso li jinikê nerî û got:

”Qomandarê min, ji ber vê sosreta ku Circîs bi serê me de qewimand, em bi ser te de destvala hatin, me bibexîştine. Bi xêr em ê çend rojekî din destdagirtî bi ser te de bên.”

Hesoyê ku pîrekê tiştêkî basît didît, ji xwe fedî dikir li ba rûništa û lê guhdarî bikira, di vê bêhnîkê de çiqasî dixwest ku vê pîrekê hema gotinek jê re bigota. Bi gotina wê re belkî bayê zilmê hinekî xwe ji ser bida alî û bikarîba bîstîkekê serbest rûništa. Li jinikê dinerî, Sara wî dihat bîrê. Îcar tam di vê kêlîka teng de ji bedêla ku Sarê pê şêrîn bûba, tew pê tahl bûbû. Cinsê pîrekê di şexsê wê de wek ava goleke genî didît. Avê di ku derê golê de çendî bibiriqanda, ew dîsa jî genî bû. Mîna ku di xewnê de bigere, bêserûber keft û lept dikir û xwe di kaş û newalan de werdikir. Ji aliyekî ve can dida ku jinik pê re biaxivîya, ji ber ku hêviyeke alîgir tê de didît û ji aliyekî ve jî bi vê jinikê re temamê cinsê wê dilewitand. Kî dizane heger jinikê di vî deriyê teng de gotineke xweş pê re kiriba, belkî di şûna jehra ku bi ser pîrekê de dinisiland, bi temamî hingiv binisilanda.

Lê çî fêde xanim bergîlî bû. Wê jî wek başçawîş û Heso heqaret li cinsê xwe dikir. Cinsê wê bi şefqet bû. Heta belkî şefqet bi cinsê wê hebû. Xanim ne didît ku zembereka tarîxê di nav duguliyên wê ên mermerî de, di devê deriyê lewh û mahfûz û di navbera herdu lêvên liqûmî de çikilandîbû. Kayinat li ser kelefên wê ên girover hatibû avakirin. Kelefeke erş yek ezman bû. Di qelşa erş û ezmanê wê re melayiket, şeytan û xwedan diherikîn bihuştê. Sênga wê bûbû qada şerê Sikenderê Zilqerneyn. Siltanan di bin siha memikên wê de tarîx nivîsandibûn. Pêxember di nav çayira wê de, ew çayira ku misk û ember difûrand, bi pêlên

qeymaxê heyvanê wê serxweş ketibûn û di koşka bihuşta wê de raketibûn. Diranên wê ên birincî aqda tarîxê, çermê wê kaxet, bêvila wê qelem, qetra lêvên wê hibir, zulfên wê ên perî tîp bûn. Di gevzeka wê û xwedanan, melayiket û şeytanên de Sokrates afirîbû. Îsa ji ser menbera di hindurê koşka bihuşta wê de pekiyabû. Di çavekî wê re ro di ê din re heyv dihilat. Av ji xwêhdana wê, ba hilma wê bû. Cîhan bi guliyên wê ve daliqandîbû. Mijankên wê bûbûn benê hêlana Emer Heyam. Pira selatê ew burhên wê bi xwe bûn. "Nûr" a ku digotin ji xwîna wê bû; îman di xelesa çaviya erş û ezmanê wê de kom bûbû. Ava kewserê ji memikên wê herikîbû. Lêbelê vê xanimê fêhm ne dikir ku çerxa felekê di hindurê bihuşta wê de dizîvirî. Wê bi qîmetê xwe nizanîbû. Helbet di rojekê de ji wê bihuşta wê, dê dilopên xwîn û elemê rawestî û çemê jiyane li circîs û hesoyan û temamê kayinatê bide der...

Başçawîş zêde êdî tiştêkî ku jê re bigota ne mabû. Li jina xwe nerî û bi hawayê ku em derbasî beşê pêkenîne bibin, çav dayê û serî hejand. Jina wî jî bi dengêkî dilbijok "erê erê xweş e", got û rabû ser xwe. Di mirêkê re li nav şeşên xwe nerî û memikên xwe firkandin. Gava zendê xwe beşte-kî di bin memikan re dirêj dikir, serê memikan wek dûvberanan bel dibûn, ku zend dikişand, sêng û zik û memik hemû dibûn yek.

Başçawîş mîna ku ji miftiyê Enqerê re binivîsîne, rahişt qelema xwe a hibrînî û kaxetek wek bilbizêqê paqij danî ber xwe. Destê xwe bilind kir, li Heso nerî kenîya û kaxet hejand. Reqreqa qesebê ji kaxetê dihat.

"Heso axa!"

Ev dengêkî xweş bû. Ji xwe ji sibehê de li bendî gotine-

ke wilo bû. Mîna ku ji Circîs tişteke li dinyayê ne mabe, kêfa xwe anî û çeng bû. Serê wî li dîwêr ket. Pelqînî ji dîwêr hat. Lêbelê êşa serî hîç ne hat bîrê û bêyî ku li tişteki bifikire devê xwe vekir:

”Kerem bike, qomandarê min.”

”Ma tu dixawazî ez ji te re çawa binivîsinim, Heso axa?”

”Ji sawcî û hakimê Mêrdînê re tişteki wilo çivir binivîsîne ku Circîs û Bedran heta sax bin, di hepsê de bimînin. Circîs ji bo ku hizûra insên xerab bike, çêbûye...”

Temamê lebatên wî bi hev şiyar bûbûn. Ew kelax û mejiyê wî ê berî niha ku ji êş û merezê wek rêsiyekî li hev geriyabûn û di bin giraniya zilmê de bûbûn risas, mîna seetê digeriyan. Devê wî ê çatirî bihustekê vebûbû. Herdu lêvên wî wek qayîşa êş veziliyabûn, taximên diranan di bin lêvan re mîna tifika miştaxê dixuyan. Gava diaxivî lêv ne digihan hev, taxim ji kontrola zimên derdiket, kufîniya marekî ji dev dihat.

”Hema wilo, ha?”

”Erê erê. Tu li ser wî abanosî çiqasî xerab binivîsinî di cihê xwe de ye, qomandarê min. Ew ne ji xêra ometa Mîhemed re hatiye vê dinyayê. Tecal e, Moskof e, Meqeryos e, Durzî ye...!”

”Yaho Heso axa, bi rastî jî îro tu bi min re wek wan filozofên yûnanî ku bûbûn mamostayê Sikenderê Mezin, dipeyivî. Min nizanîbû ku tu mirovekî ewqasî bi aqil î!”

Heso fêhm kir ku filozofî çî tişteki mezin e. Rîha xwe firkanî, kenîya û got:

”Ez dizanim ku tu ji qenciya xwe dibêjî, lê qomandarê min, bi rastî jî vî mêrikî heq kiriye, ha!”

Başçawîş henekê xwe pê dikir û wî jî di vê kêlikê de

henekpêkirin ji bîr kiribû. Wek serxweşan ji serxwe çûbû û dilê xwe tam jê re vekiribû. Bîr ne dibir ku di bêhneke din de bê ew ê çî bîne serê wî.

”Tiving û demaçeyên wan jî hene, qomandarê min. Ji kerema xwe re wan jî binivîsîne.”

Ev gotin li hesabê başçawîş ne dihat. Wî û temamê komutanên herêmê dizanîbûn ku gundî xwedî tiving û demaçe ne. Di vî warî de li himberî gundiyan devnerm bûn. Heger bixwestana, di bîst û çar seetan de dikarîbûn herêm ji sîlehan paqij bikirana.

Başçawîş piştî ku got, ”baş e Heso axa, ez ê wê ji binivîsînim”, qurtek li şerabê xist.

Qurpînî ji qirikê hat, xwe bi ser maseyê de tewand. Du şûşe şeraba sêzdeh derece û yeqlître vexwaribûn û hîn jî serxweş ne ketibû. Li gora Heso, ew her tim serxweş bû. Bi rastî jî tîpekî wilo muxbinî bû ku vexwara venexwara wek xwe bû. Li diktatoran çûbû, hiç guhertin ne diketê.

”Ha qomandarê min, tékiliya Circîs bi qaçaxçiyên re jî heye.”

Başçawîş bi vê gotinê hîn bêhtir aciz bû. Wî him qaçaxçiyên herêmê û him jî ên derveyî herêmê yek bi yek nas dikirin. Ne dixwest ku zû lê biteqîne, lê Heso pir çû bi ser de.

Bi qîjewîj ”Heso tu mirovekî tam bêşeref î!” got û gazî esker kir.

Emirberiya wî bi giştî Fatîh dikir. Bi gotina wî re Fatîh wek cin li wir hazir bû.

Dilê Heso mîna pêlên behrê rabû û daket û sêng hejhi-jand. Dinya careke din bi ser serê wî de xerab bûbû. Qîr û hewaran wê çî qîmet bikira. Xwîn lê vemirîbû. Rîha wî wek

sîha pozê zinêr dirêj kişiyabû. Qirikê xuya ne dikir. Serê xwe berdabû ber xwe û bêkip sekinîbû.

”Esker, vî bêşerefi biavêje zindanê!”

Esker bi bazinê destê wî ê çepê girt û li ser hev çend serpozik li qorika piştê xistin. Heso serpiştîkî veziliya û wî ew wek mirarekî bi dû xwe de kişîşand. Heso li ber xwe ne ketibû, bi tenê tirsiyabû. Ji meqamê başçawîş heta bi zindanê bi haweyê ku mirov Heso bi rahiştin daxista, sê-çar deqîqe digirtin. Lê ê esker ew bi hilm û pifekê gihand ber deriyê zindanê.

Yavuz li wir sekinîbû. Derî ji zû de vekiribû. Piştî ku pelxemek di ser ruyê Heso de werkir, bi herdu lingên wî girt, ”heydê Fatîh”, got û cewdikî firandin hindurê zindanê. Barînî bi Heso ket. Derî xiliqandin û bi lez hilkişyan. Fatîh di derenaceyan de terpilî, lê zû bi xwe ve giha, ne ket.

”Rezîlê zilaman, tu li vir î ha! Wê qehbika xweha te ez xapandim, yana ji zû de ez ê hatibama vir gilî! Esker esker, were li min û wî xîne!...”

Qîre qîra Heso digiha heta bi odeya başçawîş.

Başçawîş ji ber ku her tişt bi plan dikir, dizanîbû bûyer jî wê çawa rû bida. Dizanîbû gava Heso û Circîs di zindanê de bianîna ba hev, wê qiyamet raba û van herdu mirovan peya bidana ser pira selatê. Di eslê xwe de vê carê jina wî bûbû sebebê vê yeka ha. Di dorê de gelek gundî ji gelek gundên cihê cihê hebûn; wextê wî ji vî filîmê henekpêkiri-na îro re tune bû. Komutanî li ên wek Heso û Circîs dikir û ew wek ”kerê ” didîtin. Û qereqola wî jî tije ”ker” bûbûn. Divabû deqîqeyekê berî deqîqeyekê ew kiribana insan. Lê çi fêde, jnikê xwestibû wan bîne ba hev; da careke din di zewqê de bifetisiya. Başçawîş mecbûr mabû. Nikarîbû dilê

xanima xwe li ser "keran" ji xwe bihišta.

Şensê Heso xerab geriyabû. Jinik kê m kê m dihat gund. Doh bi êvarkî re ji bajêr hatibû û îro jî wê dîsa biçûya bajêr.

3

Jinikê wek ku xwestibû bû. Başçawîş Heso û Circîs anîn meqamê xwe. Heso li cihê xwe ê niv seet berê çarmêrkî û Circîs jî hema li kêleka wî a rastê li ser çongan rûnişt.

Circîs mirovekî hema hema wek başçawîş kwidikî bû. Bi simbêl û bêrîh bû. Çavhûrik û bêvilqulingî bû. Di temenê Heso de bû, lê li ser xwe bû. Berberiya herî bi qirêj dikir û çixare jî ne dikişand. Car caran bêhn dikir û dixist qulên bêvila xwe. Porê wî ne weşiyabû. Heso ji zikê wî ê piş re digot, "ew kurfê zikê wî hemû ji fesadiyê nepixiye." Bêhnfireh bû, ya jî wilo xuya dikir. Difikirî û digot. Ev aliyê xwe di hizûra komutan û karmendan de xweş bi kar dianî. Lê Heso ne wilo bû, gava zivêr dibû her tişt li binguhê hev dixist. Ji bilî vê jî Heso mirovekî xwenegirtibû. Tişt di dilê xwe de ne dihiştin. Gava ne cihê wê ba jî, bêhemdî xwe diteriqand. Aliyekî Heso î din î ku li gora civakê pîs bû hebû: Sînorê erdên xwe bi ser sînorê erdê gundiyan de diqulipand. Circîs jî ev yeka ha dikir. Di rastiya xwe de hema hema gundiyan hemiyan sînorê hev diqulipandin. Ew yeka ha di civata wan de tiştêkî pir şerm bû. Him şerm didîtin û him jî gava fîrset lê dianîn, tewsîr ne dikirin.

Heso pir xesîs bû. Lê Circîs ji wî jî xesîstir bû. Circîs her tim selewat didan, istixfar dianî û rojê carekê jî ya limêj dikir ya ne dikir. Kêfa wî pir ji raketina nav livîna jinê re dihat. Belkî jî ev yeka ha ji misilmaniya wî dihat. Belkî jî

ji ber ku jina wî xweha Heso bû, bi axatî difikirî û li jini-
 kê har dibû. Dibe ku ev rastir be. Ji ber ku jina wî dixwest
 mêrê wê ji xwe re jineke din bianiya. Jinikê bang dikir û
 digot, "haho, vî Circîskî ez şewliqandim! Ji bo Xwedê û
 resûlê ekrem, ma li vê birekê jin qeliyan e ku yek ji wan
 nayê nabe jina vî kafirî, ya star!" Lêbelê Circîs ji ji bilî wê
 jin qebûl ne dikirin. Pir dixwar û hindik vedixwar. Heso jî
 tam berevajî wî bû. Gava li qelêç yan li xewlecihekî ba, des-
 tava xwe a mezin li ser pêyan dikir û lê dinerî. Xelkê herê-
 mê hemiyar bi vê yeka wî dizanibûn. Lê tiştêkî wilo li dor
 Heso tune bû. Ev mirov di civatan de tu carî ji dil ne dike-
 niya. Kenekî xayinane dikir. Lêv ji ser hev dibirin û diran
 diqiriçandin. Diranan di dev de wek ên qoqekî rizyayî qîç
 xuyanî dikirin. Kêm kêm radiza. Gava radiza jî Heso dix-
 ist xewna xwe û bi dengê bilind siqêf pê re dikirin. Di havî-
 na sala çûyî de şevêkê xwestibû li ser qesrê razê. Di xewa
 xwe de dîsa peyivîbû û siqêfên kotî bi Heso re kiribûn. Li
 qirdê wî ku jina wî zû pê ve gihabû û Heso bi xeberên wî
 ne hisiyabû. Circîs ji ber wî aliyê xwe, havînan di hindur
 de radiza.

Başçawîş li ber wan çik sekinî û awir di wan veda. Xwe
 daqûl kir. Dû re serê xwe sê-çar caran hilda û danî û ji
 nişkê ve bi çena herduyan girt. Serê wan li bin guhê hev
 xist. Xuya bû ku zimanê Circîs ketibû ber diranên wî, lêva
 jêr bi carekê ve kişandibû devê xwe. Ji devê wî xwîn dihe-
 rikî. Lêbelê qet jî deng jê dernediket.

"Qepraxino, ma vir mala bavê we ye ku hûn pevdiçinin,
 hil..."

Heso devê xwe tije kir, lê Circîs rê nedayê. Destê xwe ê
 rastê hilda, mîna parsekan vekir û bi dengê melûl û melûl

peyivî:

”Haşa qomandarê min, ez belengazê Xwedê kî me ku ez ê bikaribim di vî meqamê bilind de, hema gotineke ne maqûl bibêjim. Ez ê çawa bikaribim bêterbiyeke wilo mezin bikim!”

Heger Heso bi hêrs negota ”başçawîş, ez dixwazim tu li me herduyan xîne”, wê Circîs xwe di bin lingê wî de bikira pûş û pelax.

Başçawîş dixwest ku ne ew li wan, ew xwe bi xwe li hev xînin. Ji xwe ji serî de wî ew xwestibû.

”Çima tu dixwazî ez li we xînim?” got û zikê xwe fir-kand.

Jinik bi vê gotinê aciz bû. Bi qahr rabû ser xwe û çû ber şibakê. Bêsebir bû. Dixwest ku bêhnekê berî bêhnekê ev herdu mirov asaqan di hev de bikin û ew jî ji van asaqan zewqê bistîne.

Başçawîş aciziya wê, zû fêhm kir. Rabû ser xwe tif wan kir û qêriya:

”Qehbino, xwe ji lêdanê re hazir bikin! Circîs li pêşiya wî çongan berde erdê.”

Circîs wilo kir. Jinik bi bazdan hat li ser kursî rûnişt û bi çavekî birçî li wan temaşe kir.

”Ez ji we herduyan re dibêjim, min çi got hûn ê wek min bikin temam, qûnekino!”

Circîs bi dengêkî ji xwe razî:

”Temam qomandarê min, eynî wek ku tu dibêjî ez ê bikim”, got û çavên xwe bi ser hev de guvaştin.

Heso ne li bendî lêdaneke wilo bû. Erêkirina xwe bi hejandina serî nîşan da.

”Yek, dudu Circîs rîhê ji qurm de bigire!”

Wî pê girt.

"Bikişîne! Ber bi xwe de bibe û bîne û tif ruyê wî bike û tif ruyê wî bike û tif ruyê wî bike û..."

Circîs ser û ruyê Heso mîna ku mar pê de verşe, bi tif û girêz û pelxeman seyand. Jinik jî wek bergîla ku hatibû fal, çaralî xwe dikiland û hîre hîra wê bû. Di vê navê re Fatîh bêhnçikyayî ket hindur:

"Komutanê min, li du gundên çiyê gundî bi tivingan ketine nav hev, du-sê kes ji hev kuştine û gelek jî ji wan birîndar bûne. Ma em mefrezê derxînin?"

Başçawîş piştî ku bi kêf û ken got "niha pêwîst nake, hîn zû ye" û dîsa berê xwe da Heso.

"Bi simbêlê wî bigire, ber bi xwe de bibe û bîne û tif ruyê wî bike."

Heso jî wilo kir. Lê a wî ne tif, ba bû. Ne xwaribû û ne jî vexwaribû. Ziwa bûbû.

"Circîs çep û rast du şiqaman li ruyê wî xîne!"

Wî pir bi şida sê şiqam pê ve zeliqandin.

"Heso îcar dora te ye!"

Wî du şiqam avêtênê, lê herdu jî hema hema wek ê dijminê wî bi şida bûn.

Xanim ricifî:

"Aman allahim, bê çiqasî xweşik e!" got û sivik sivik şiqam li kabên xwe xistin.

Di dawiyê de xwe ne girt, rabû ser xwe û ber bi herdu qirdikên xwe de meşiya.

"Hesocigim, bêvilê bi jor û simbêlan bi jêr de bikişîne. Hadî hadî...!"

Heso wilo kir. Xanim ji kenan lal bû. Li dora xwe zîvirî, zîvirî û li erdê rûnişt. Herdu destên xwe ji piştî xwe re

kirin stûn. Serê wê paş de xiliya gazekê şeqên wê vebûn û zincîra pantor xwe berda. Derpiyekî kitanî û sipî lêbû. Patîka wê bi zor dinixumand. Lê dîsa jî hemû xuyanî dikir. Firêza patîkê mîna ku şevê din eşêf kiribû, tam beyar bû. Ji ken ziwa bûbû, îske îsk dihatênê. Zikê wê ê tazî di helke helk û îske îskan de wek qirika mêsî difisiya û dinepixî. Ji zewqê, laşê wê mîna dara li ber bayê seherê ji xwe re û me re dihejiya. Di deşta sêngê de, cotê memikan xwe dabûn ser hev bûbûn zozan û serê memikên wê ên helezî wek du darên guhîjan di zozên de rabûbûn ezmên. Delava duguliyân di ronahiya rokê de dibiriqand. Dil ji ber dikir lavlavk, terbiya mirov xerab dikir. Di wê bêhnikê de, li ser tewafa hisn û cemala ku di navenda daristana wê de gihabû hev, dîndarê herî mezin jî dikarîbû bûba kafîr. Bala Heso kişandibû, ji Circîs bêhtir li guhera wê dinerî.

Jinik di zewqê de ji hal ketibû, êdî divabû ev beşê pêkenînê biqediya û dest bi beşê din bûba.

”Circîs rabe ser xwe!”

Rabû ser xwe, di temenê de sekinî û bi hêvî lê nerî.

”Heso dibêje ku Circîs derewan dike. Wî êrîş aniyê ser mala min û lawê min bi demaçeyê birîndar kiriye. Circîs mirovekî fesad, teşqelker û derewker e. Berberiya di gund de hemû ew dike. Ma rast e?”

Circîs bi tirkîyeke têkil kurdî xwe sor û mor kir, destê xwe hejand û bi wahc got:

”Ê hema begim, benden û Heso den derewçîdir, sen de qarîsî kerxanede. Temam begim!”

Bi gotina wî re dîsa pirqînî bi jinikê ket.

”Aman allahim, bê çiqasî şêrîn e! Bê çi xweş dibêje. of of! De ka dîsa bibêje, bibêje bibêje!...” û li wê navê xwe

gevizand.

Ji ken çikiyabû. Îcar li sênga xwe dixist û wek serşîrekî bêwestan lingên xwe hildidan û datanîn. Heso lê dinerî û di dilê xwe de digot û dibiland:

Mala Xwedê ava ku tu di wextê împeratoriya osmaniyan de tune bû. Nebûna te, nahmeteke mezin bû ji bo jar û hejaran. Te yê insan qir kiribana. Na na hema bila heba, wê kîjan siltanî bazda ser vê rûqiraga ha û bi a wê bikira! Tew bi ser de jî navê qîza pêxember Fatimê li xipşê kirine. Ê ne bê çi pêxemberî jê dirije(!)”

Başçawîş fêhm kiribû ku ew dibêje, ji min û wî de heçê ku derewan dike, bila jina wî li kerxaneyê be. Tiştêk li xwe çênekir. Erza wî ne şikenand. Ne ku ne dixwest. Jina wî ji wê gotinê zewq stendibû ji ber hindê. Gava erza Circîs bişikenda, dibû ku zewq û sefa jinikê di ber de bima û heta belkî hizûra wê jî xerab bûba.

Başçawîş piştî ku bi dengêkî têt û dagirtî bang kir:

”Fatîh, Circîs axa bibe salonê” û qurtek li qedehê xist.

Lêvên wî ên qalind wek asfincê şerab dimijand, lêv şil ne dibûn. Bêsimbêl û bêvilşerbikî bû. Birhuyên wî ên qalind, çavên wî ên pisîkî û eniya wî a bel, rû ji bergêh kiribûn. Heger simbêl berdana, belkî simbêlan ew qisûr hemû di xwe de veşartana. Lê wî çaxî jî dikarîbû pîr xuyanî bikira.

Fatîh dîsa hat. Bêyî ku çawîş ferq bike, awireke bi dilpijokî di jinikê de firand û di cih de çav ji ser guhertin.

”Komutanê min, muxtarekî omerî sersala te pîroz dike. Muxtar du kavir û sê elok anîne, ma ez pîrozbahiyên wî qebûl bikim û wî berdim?”

Xwe aciz kir.

”Qebûl bike û wî berde! Û heta ku ez meseleya van deyûzan safî nekim, kî hat bila li salonê be, ji min nepirse tamam?”

Heso wek evdalekî serê xwe berdabû ber xwe û diponijî. Êşa kelax û qolincên hinavên xwe ji bîr kiribû. Terbiye û exlaq ji xwe hîç erê hîç ne dihat bîrê. Circîs bi emirê başçawîş lê xistibû û tif kiribûyê. Ew ji bo wî ne şerm bû. Başçawîş misilman û dewleta wî jî misilman bû. Û bi dû Xwedê de jî dewlet mezin dihat. Reyisê dînê vê dewletê li Enqerê rûdinişt û mezinahiya wê dipesinand û digot: ”serokhêzê dewletê pêxember û eshabeyên wî jî esker bûn...” Destê ku pêxember jê kira xwîn jê ne dihat, eshabeyên ku jar û hejar talan bikirana, xêr û bereket li dinyayê dibarandin. Dînê wan wilo digot. Eskeran keça wî li hewşa qereqolê şilfitazî kiribû û dest avêtibûnê. Li gundê wî, heta li temamê herêmê, gelek caran qûna pîrekan di feleqeyan de belbelot kiribûn û bi ”namûs”a wan lîstibûn. Ev hemû ji bo wî ne şerm bû. Ew ji malên wan derdixistin, dikuştin û termên wan diavêtin nav mayinan. Wawîkan termê kekê wî Cibran xwaribû û wî jî lê temaşe kiribû. Ew ji bo wî ne şerm bû. Dewleta wî a misilman wilo xwestibû. Jop radabûn hinavên wî û di devê wî de mîztibûn. Eskerên dewleta wî wilo emir kiribûn. Pîsî dabûnê û wî jî li pêş temamê gundiyan ew pîsî xwaribû. Ruhê wî di bin nalên hespên emewî û ebasian de perçiqîbû û vê perçiqandinê tesîr li ser ne kiribû. Ketibû taya ku gelo wê başçawîş li pişt wî yan li pişt dijminê wî bisekîniya. Aha ev ji bo wî girîng bû. Başçawîş Circîs rakiribû salonê, ev ji bo wî elameteke ne xêrê bû, gerek ew rêyî zindanê kiriba. Kûr kûr difikirî û ji dilê xwe re ditewirand:

Gelo Circîs çiqas pere dane başçawîş? Çi jê re gotiye heta ku bûye hevalê wî? Min li himberî wî çî qisûr kir gelo? Min hinekî li jina wî nerî, nebe ku ji vê zivêr bûbe? Belkî jî ji ber ku ez di eynî rojê de ne hatime gilî, ji min zivêr bûye. Gerek min bi a wê qehbika jina xwe ne kiriba û ez di cih de bihatama vir. Ha, dibe ku Hemo ew zivêr kiribe; kûçik lawê kûçikan zimanê xwe daqurtandibû. Na lo, ew jî dizane ku Hemo ne tu gû ye. Niha min fêhm kir bê çima başçawîş ji min zivêr bûye! Ez doh di hizûra Bîçer de ne maqûl peyivîbûm. Him ma ne wî jî gotibû ku me dilê Bîçer hiştiye. De na lo, Nisêbînê li ku û qereqola Stilîlê li ku; ma bû cin ku hema wilo zû ew gotin pê re gihand. Min di derekê de miheqeq çewtî kiriye, çî ye ew çewtî? Ji ber wê çewtiyê ye ku başçawîş, Circîs nêzikî xwe dike. Ez gunehkar im, gunehkar im!...

”Heso axa!”

Heso veciniqî û serê xwe wek ê dîkan rakir. Ji kêfan re dikir bifiriya. Heger baskên wî hebana wê miheqeq bifiriya.

”Kerem bike, qomandarê min.”

”Berî ku tu bersiva min bidî, dev û ruyê xwe paqij bike.”

”Li ser herdu çavên min”, got û bi herdu destan çakêt bi ser serê xwe de bilind kir.

Çakêt reş bû. Mêrdînkî hatibû dirûtin. Serpişt di pembo de nepixî bû û berstik jî bi qasî qûşa hespê pahn bû.

”Îşev tu ê li zindanê mêhvanê min bî, ez wilo dixwazim, tamam?”

Di ruyê wî de guhertin ne bû. Ew ruyê wî ê çaroxî, kêfa dilê wî ê reş dida dest. Şevêkê, du şevan, sê, çar, pênc şevan,

mehekê, du mehan di zindanê de maba wê çî bûba. Başçawîş jê re gotibû "axa, tu mêhvanê min î." Ew bes û heta zêde bû jî. Heger komutên ji serî de jê re wilo gotiba, ji dil û can û bi rojan wê qîma xwe bi wê qeşmeriya berî niha bianiya.

"Gotin a te ye, tu çawa rê lê bibînî, helbet wê wilo bibe qomandarê min. Tu serê me yî û em jî lingên te ne, em bi mezinahiya te hene. Îcar qomandarê min, heger min di hizûra cenabê te û xatûna xwe de qisûrek filan kiribe, min bibexîşîne."

Heso ji Circîs jîrtir û zanatir bû. Gava difikirî û digot, dizanîbû bigota. Heger hema hinekî bi insanetiya xwe werqilîba, wê serê xwe di ilim de biêşanda û wî çaxî jî belkî bûba filozof û Circîs hedayet bikira. Bi aqil bû, îcar ji ber ku aqilê xwe hemû di xerabiyê de bi kar dianî, bûbû bêaqilê herî mezin.

"Fatîh Heso axa bibe zindanê."

Zindan bi qasî odeya başçawîş mezin dihat. Û di pevçûnên gundan de, carina temamê gundiyan digirtin û garankî dixistin vir. Zindan çarçikî bû. Firehî û dirêjaya wê tam pênc metre bûn. Di şûna pencereyê de, bi tenê kulekeke caxkirî di dîwarê bakur de hebû. Kulek li erdê rûniştibû, ya jî li erdê dinerî. Hindurê wê tarî û ewqasî jî sar bû. Mişkan di esasê dîwêr de seranser qul çêkiribûn. Di bin reşaya zindanê de devê qulan wek devê top û metilyozan vebûbûn û xof didan. Hindurê wê tije pîsî û cendekên mişkan bû. Bêhna pîsiyê, mişk û mar û miriyan di bin zikê zindanê de doran girtibû. Gava ba xurt dihat, bi lez bin zikê zindanê dialast, wek mijê xwe berdida jêr û di hindur de digeriya. Binê zindanê ne betonkirî bû. Ji ber wê bêhna

zinix, mirov nikarîbû serî rakira. Nikar kewşikî bi ser axê dakiribûn.

Havînên vê zindanê bi qasî xeta mayinên ku dilê welêt felqe felqe kiribûn, tehlûke bûn. Dûpişk hebûn. Maran di kulekê re xwe berdidan hindur û mişk dixwarin. Di vê zindanê de ji sala 1926an û heta niha, sêzdeh gundî miribûn. Ji bilî sê kesan, bi ên din hemiyan jî mêr vedabû. Başçawîş û komutanan gava qesda kuştina gundiyeke dikirin, ew havînan diavêtin vê zindanê û heta ku mêr pê venedaba, dervedixistin. Gelek haweyên wan ên kuştinê hebûn. Bi darên hindurê newalê û hewşa qereqolê ve bi şev û rojan insan dadiliqandin û heta ku nemiribana ew ji daran venedikirin. Di sala 1932an de gava "Eskerê Lîwa" serê axayê omeriyan Eliyê Ehmed û malbata wî jê kiribûn û anîbûn vê qereqolê. Çewalê ku ji seriyan dagirtibûn, li derdora pênc seetan xistibûn devê kaniya Elî Mercê û gundiyan ji wê avê vexwaribûn.

4

"Lawê min Hemo, li xwe hayî be, marin bi te venedin, ha!"

Heso di nivê zindanê de rûniştibû. Kelecan ji ser çûbû. Lebatên wî hêdî hêdî bi xwe şiyar dibûn û di tayê de dixewirîn. Canê wî diêşiya, diricifî.

"Apo ez li ser pêya me, tişt bi min nayê, ez ji te ditirsim. Ranezê, haş xwe bike."

"Xwezî xewa min bihata lawo, lê wê çawa di nav hêsîriya vê kûçkaniyê de bê! Na lo, hewcenake ku mirov xwe ewqasî bitirsîne. Zivistanan mar ji qulên xwe dernakevin."

Xwest ku bibêje, ma ji xwe mar di kulekê re tèn û di vê gefaliyê de wê mar nikaribe bê, ji nişkê ve veciniqî, lingê xwe ê birîndar bi hinc li erdê xist, "kuro hat hat!" û tevxir-cilî.

Wî digot qey mar e, lê cerbohek bû; xwe li bêhna mûyê dohnkirî û goreya hirî girtibû. Devê xwe avêtibû serê tiliyan. Bêhnekê wilo bêdeng sekinîn. Dû re têgihan ku êrîşbaz ne mar e, cerboh e.

"Hemo ma tu dibê wê wî teresî jî bînin vir? Gava min anîn vir, ew jî biribûn salonê."

"Dibe ku wî bînin û dibe ku wî neynin jî. Mirov tişte-kî ji eskeran fêhm nake. Geh dost in, geh dijmin in, geh dikenin û geh jî digirîn."

"Ka bise bise! Ma tu dibê, wê çawîş destê wî bigire?"

"Bi qasî ku min ji rewşê fêhm kiriye, çawîş xwe daye pişt wî."

Bi zirt got:

"Bes e bes!" û ponijî.

Li gora wî Hemo ne tu dûnde bû. Bi rastî jî karê wî her tim gotina dawî di pêşî de û a pêşî jî di dawî de digot. Lê Heso jî pê dizanîbû ku ne zilamekî hofkgerîn e. Çiqasî ponijî ewqasî ricifî, kete tayê û laş lê giran bû. Qaşo xwedî tecrûbe bû. Di cihê teng de mirov çawa dikarîbû bi nezanan bişewiriya! Wens tişte-kî bû û şewir tişte-kî bû. Ev hemû li aliyekî, tew îcar canê wî jî bi carekê ve diariya. Hindur wek qeşê sar bû û ew jî ha ha diponijî. Helbet jê re moral lazim bû. Ê bi hêsanî jî dikarîbû ew moral ji xwe re çêkîra. Di civatê de henekçiyekî tamam bû, her kesî bi heyran li devê wî dinerî. Bi rê de bûbû mitirb, devê wî ne ketibû hev. Li hindurê qereqolê bi textê Xwedê girtibû û hejandi-

bû. Di cihekî wilo talûke de bêdengî mirin bû.

"Apo apo, çima deng ji te biliya?"

Apo deng ne kir. Ew bi bazdan hat ba wî û li ber çong berdan erdê.

"Apo ma tu pir diêşî?"

"Ha, te got çî?"

"Min got tu çawa yî? Ma tu dixwazî ez laşê te bifirkînim, hi?"

Xwe veparimand û keserek veda. Bêhna wî bi zorê derdiket.

"Na na, ez wek bivir im. Erê kuro, ne te dît bê wê qehbikê çî dikir. Ê hema bi telaq ew rojê tabûreke esker berdide ser..."

Hemo ne ji dil keniya. Kenê wî ne xweş bû. Dengê zixanan dida.

"Miheqeq."

"Na na, miheqeq çî ye îcar! Bi şêxê erdê li Bexdayê, tam wilo ye. Ez ji pîrekê fêhm dikim. Erê, ne te ne dît, bi dû te de her tiştê xwe berda meydanê. Ew bû lo, hindik mabû ku bibêje, de werin. Tobe estexfirulah, ya rebî me dîsa devê xwe herimand..."

Hemo rabû ser xwe û li dora xwe nerî. Mîza wî dihat. Li hindur piçûk, mezin destave qedexe bû. Lê çûna qedemgehê jî qedexe bû. Ji bo vê yekê derî vedikirin.

"Min dixwest ez avekê birjînim. Ma ez li derî xim, tu çî dibêjî?"

"Bêfêde ye, lê ka dîsa te divê xwe biceribîne."

Hemo tibabekî li derî xist. Fatîh hat. Zeraqa deriyê hesinî vekir û bi hêrs got:

"Çî ye, qûnek?"

”Min bibe qedemgehê.”

”Serê xwe bi vir de bîne pûşt!”

Wî serê xwe ber bi zeraqeyê de bir. Fatîh pêşî tif kirê, dû re şiqamek di nav çavên wî de çelpand, bi hinc zeraqê girt û çû.

”Aha te ev divîbû ne wilo. Hizra te ji qebheta te mezin-tir bû.”

”Îcar ez ê çawa bikim?”

”Çawa tu ê çawa bikî, her derê vê zindanê qedemgeh e, bike bila here. Bersiva tereso jî ew bû. Bi xwe de berde, tu çima fêhm nakî, weh!”

Hemo di qorziya aliyê başûr de bi ser qula cerbohan de berda. Sê-çar cerboh bi hev re ji qulan bazdan û xwe li nav lingê wi qelibandin. Hemo bêserî, çep û rast û paş û pêş bilindbû û li wê navê çû û hat.

”Te bi ser lawên camêran de kir, ne wilo? Ma lawo te nizanîbû ku mêrikan ji me bi namûstir in! Vir dergahê wan e û tu jî bi ser dergahê de dimîze. Helbet ew ê jî li xwe biqewimînin. De xwe tam biherimîne”, dikiya û digot.

Bi rastî ev zîlam ji xerabkirinê pê ve bi kêrî tiştêkî ne dihat. Qulên cerbohan jê xuyanî dikirin, li qulan dinerî û li xwe hayî ne dibû ku bi ku de berdida.

”Erê, ew te çima li ba yarê gonê digot ‘*ben bilmez emce bilir hi?*’ Kuro ma min wilo ji te re gotibû allahummessa-birîn! Tu dizanî bê ev a te, bû wek a kê? Bû wek a Gepoyê Qadê. Mêrik gava li civatê rûdinişt wek ku keviyek rûništa bêhis û pis disekinî. Yanî tiro xwe giran û kemlan fikir, hi. Wî digot qey gava mirov ne kene û ne peyive camêrî ye. Ez pê daketim û min ew hînî ken kir. Lê xwezîka min ew hîn ne kiriba, diziriya kuro! Erê lo, me ew hînî ken kir, lê

me ne got bizire, bavê mino. Îcar a ku te îro kir, eynî bû wek a wî zir kerî bû.”

Herdu jî dikenyan. Hemo ji dil, Heso ne ji dil diki- niya.

”Apo, ê hema bi Xwedê ez ji desthilanîn ne ketibûm, lo.”

”Ehmeq ku dibêje ez ji desthilanîn ne ketibûm, wilehi- lezîm ji tirsan qûn li te qetiyabû. Devê te ketibo hev, bavi- kê mino. Te her tişt bermeqlûb fêhm dikir. Te tam wek Ehmed kir, ma bi tirtirê ye, qey. Ehmed jî li mehkemê mîna te kiribû. Golikê ji dizan dikire û gava xwedî derdi- keve jî lê asê dibe, bê çî xweş e. Îcar gava ku hakim pê re dipeyive, devê wî wek ê te dikeve hev û ji her tiştî re dibê- je ‘înek oglî.’ De were û nekene. Tiro him nizane ku bi tirkî navê golikê çî ye û him jî xelkê radike mehkemê, hi. Lo hema ez çavê wî bixwim, eferim jê re, mehkeme tije înek oglî inek kir û dev jê berda.”

Xwe aciz kir, destê xwe hejand û bi hêrs got:

”Erê, te çîma ji yarê dêya me re tiştêkî wilo wek a Ehmed ne got! Hema te jî bigota *ben bîlmez bergîl bilir*. Ma ne qaşo em bi bergîlê hatibûn qereqolê. Çîma te her tişt diqulipand stuyê min, hi? Hakim jî mîna başçawîş ji Ehmed re gotibû ‘navê te çî ye’ û wî jî di bersiva wî de *înek oglî* gotibû. Erê Xwdê ji te raziyo, te çîma ne got, navê min *bergil oglî* ye ku Circîs li te siwar bihata. Tobe ya rebî estexfîrulah!...”

Hemo jî wek pûtekî sekinîbû. Li ber xwe diket. Ji xwe kezeba wî kul bûbû û Heso jî ha ha xwê bi ser kezaba kul- kirî dadikir. Berî her tiştî vir ne cihê hesabstendinê bû. Carina tam wextê gotinêye, lê cih ne cihê wê ye û carina jî

cihê gotinê ye lê wext ne wextê wê ye. Vî zilamî digel wêqas berberiya ku kiribû hîn jî nizanibû serê van herdu benan pev girêda. Piştî gotinê bi xwe dihisiya ku ne baş kiriye. Qenc xerab tişteki xwe pê re ne digirt. Dewlemend gava miriyekî dibînin bi xwe dihesin ku mirin heye û ew ê jî rojekê bimirin. Îcar di wê bêhnikê de istixfarê bi Xwedê tînin û çend xêratan dikin. Heso jî gava gotina ku ne a gotinê ba û digot, dû re bi xwe dihisiya û istixfar dianî. Wek dîkê ku hêkan vexwe, gotin li ser gotinê diherikand. Dilê wî li hûrê wî çûbû. Du-sê seetan gotinê xwe pê re ne digirt. Li ser vê yekê ew û Sarê gelek caran ketibûn qirika hev. Sarê jina wî bû, helbet wê xwe jê re tazî bikira, xwe bi dest ve berda û heta serê wî jî bişûsta. Di nav livînan de çî bikira bi ro li civatê digot. Li gundê wî û heta li temamê herêmê her kesî dizanibû ku sê şanên niçikî di zikê Sarê de hene. Hûto wek mirovekî devvekirî didît û henekê xwe pê dikir. Lê di rastiya xwe de Hûtoyê mezin ew bi xwe bû. Ji aliyekî ve ewqasî dilvekirî û ji aliyekî ve jî ewqasî zikreş bû. Du tiştên ku hîç wê nikaribana li hev bikira tê de gihabûn hev.

Seet li dor çaran bû. Gavên berê dewaran dabû gund. Ji weşa garanê xuya dikir ku di nav vê garanê de ne hesp û ne jî bergîl hebûn. Gavên garan ragirtibû û ji kêş dewaran bêçêre xwe berdidan. Dengê reqe reqa kevirên ku ji ber lingên wan dipekiyan, di hêtên zindanê de disekinî. Çêlek diorîyan. Ba xurt dihat, xwişînî bi daran ketibû. Ew çûkê ku çend seet berê li ber derî, beton ditiktikand qet ne hat ber vê kulekê. Dengê zarokan ji xwe hîç ne dihat. Mêşek, heta pêşiyek bê çibû, li vê zindana ku di pîsiya zilmê de hatibû seyandin, tune bû. Mar û dûpişk hebûn. Lê li doje-

hê jî eynî ev mexlûq hebûn. Dojeh di bin hevt tebaqeyên erdê de bû û ew bihuşta ku navê wê "Cenetil mawa" bû, di xwezaya erş û ezmên de sekinîbû. Li dojhê maran jar û hejar dixwarin û li bihuştê jî desthilatdaran di mêrga horiyan, yanî dîlberan de borana şehwetê radikirin. Heso jî istixfar dianî û selewat didan. Bîr ne dibir ku li dojhê limêj, selewat û tekbîr û xêr û xêrat wê derbas nebana. Ew di dojhê de bû, bihuşt jî hema li ser wî bû û dîsa jî ne didît. Bihuşt bi dengê hoqeboq û kêf û seyrana dîlberê re dihejiya. Û Heso jî zorî dabû tekbîr û selewatan. Li mala xwe tu carî ewqasî xwedayî ne bûbû. Li vê herême ji wî bêhtir kesek bi islamê û xwedayê wê danediket û kufirî ne dikir. Û li vir jî her tim dibû misilmanê herî mezin.

"Apo çima dîsa deng ji te nayê?"

"Ez limêja ku îro li min çûbû qeza dikim."

"Xwedê qebûl bike."

"Amîn."

Di vê bêhnikê de çiqasî dixwest ku çayidanekî çayê vexwara û bi ser de tam qutiyêke tûtina Xursê bikişanda. Ji malê bi hesabê ku wê di zindanê de çixare bikişanda, kîsîkek tûtîn û çend defter pel anîbûn. Dizanîbû ku li zindanê kişandina çixareyê qedexe bû. Lê wî digot ku ez ê bi pereyan wê yeka ha safî bikim. Wek wî ne bûbû. Di eslê xwe de ku ew Hesoyê gund ba, dikarîbû gelek tişt safî kiribana. Heyvanê mêranî û jîr û zanatiya Hesoyê gund li dor ne mabû. Wî bi xwe di civatê de her gavê digot ku bêpevçûn, ne tarîx meşiyaye û ne jî kesî tiştê herî basît jî safî kiriye heta ku em dev ji berberiyê berdîn û nav xwe û Cirçîs safî bikin. Dîsa wî digot, "jin bi exlaqê xwe ê xweş dibe xatûn û mêr jî bi mêrxasî û ciwamêriya xwe dibe axe." Lê

li vê derê jî bûbû pûş û pelax; di nav qirêj û gemara binê zemên de dişewitî û bi avdohnka wî laşê xwe ê genî, rûpelê tarîxa xwe dilewitand.

Şingînî bi deriyê zindanê ket. Mirovek kişiya hindur. Circîs bû ev. Çawa ku hat, bêmefer kîsikekî cawînî ji bêrîka xwe derxist, li ber dîwêr xwe daqûl kir û kîsik da ber qûna xwe. Bîstikekê di vî halî de ma. Piştî ku bi devê kîsik xwe paqij kir, kîsik li hev pêça û ber bi kulekê de meşiya. Cebila ku kiribû di kulekê de danî û ji dijminên xwe dûr, pala xwe da dîwêr.

Cebila ku kiribû, bêhneke pir genî berda hindurê zindanê. Bayê ku distendin hemû di vê kulekê re dihat. Heso xwe zêde zêde zivêr kir!

”Bêşeref, ma em mirîşk in ku em guyê te bêhn bikin, hi? Zû here wî gûyî ji wir rake!”

Circîs ber pê de meşiya û got:

”Bêşeref lawê bêşerefan tu yî!...”

Hemo fikirî û da ber hev. Li gora adetên eşîrî, li mirovekî wek Circîs pîr xista, şerm bû. Îcar di cihekî wilo teng de ji xwe hîç çenedibû. Pir şerm dibû! Xwe mecbûr dît ku têkeve navbera wan. Heso nexweş bû; rûniştibû û siqêf pê re dikirin. Ê din jî wek keftarekî li ser xwe bû û wî jî habe-la siqêf pê re dikirin. Rû bi rû bûn. Lê di bin reşaya zindanê de ruyê hev ne difesilandin. Heger di şûna vê reşayê de ronahî ba, belkî ji hev fedî kiribana û ew gotinên kotî bi hev re ne kiribana. Helbet Hemo wê ew zeft bikira. Mêrik êrîşî ser Heso dikir.

”Kûçik lawê kûçik min zeft neke!” got û şiqamek avêt Hemo.

Dîsa li gora adetên wan ên eşîrî, Circîs jî divabû siqêf

bi bavê Hemo re ne kiribana. Bavê wî miribû. Ew kesê mirî çendî dijmin bûba bila bûba, kesî nikarîbû siqêf pê re bikirana. Pir şerm bû! Cezê wê kuştinbû.

Hemo:

”Ji bavê min re xeberan nede” got û dahf dayê.

Bi dahfa wî re serê Circîs li dîwêr ket û serê wî piçekî zelhitî. Cihê zelhitî ji xwînê hema hema şil bûbû.

”Esker, qomandarê min! Esker, esker min dikujin, haho haho!...”

Fatîh û Yavuz zû bi wan ve gihan. Ji xwe dizanîbûn ku wê tiştek biqewimiya. Li ser mêrdewanên jor rûniştibûn û li wan guhdarî dikirin. Bi lez û bez hatin û zeraqê vekirin. Circîs li ber zeraqeyê bû. Bi vekirina zeraqeyê re peyivî:

”Qomandarên min, van herdu eşqiyan li min xistin û serê min şikenandin. Heger hûn min ji vir dernexînin wê min bikujin. Ez di bextê we de min zû ji nav lepên van ceneran derxînin!...”

Eskeran derî vekirin. Derî bi zor vedibû. Ji zîqîniya zîlanê xuya dikir ku derî bi qasî temenê qereqolê kevin bû. Fatîh bi çepilê Circîs girt û di nav xwe re hilkişandin jor. Hemo jî ji qorziya zindanê li wan dinerî. Di vê navê re jî du cerbohan mîna ku li ser xwarina kurkê Heso nakokiyek ketibû nav wan, bi şîqe şîq di hev re difiriyan. Bêhnçikyayî yek dihat vî alî û ê din diçû wî alî, li hindama Heso xwe çeng dikirin hev, bilind dibûn û dergûşkî li erdê diketin. Ji ber lingên wan zixurên nikarê mîna saçmeyên çiftan dipikiyan û xurt bi dîwarê zindanê ve dihatin xwarê. Heso hema hilmekê be jî, bi pevçûna van cerbohan Circîs ji bîra kiribû û ruhê wî ê perîşan azat jiya bû.

”Lawê min Hemo, ez baş tê ne giham ku wî teresî ji

wan teresan re çî got. De hema hewce nake tu ji min re bibêjî, insanê ku li ser pêyan bi xwe de berde, ma tu ê hêviya çî jê bikî! Ha lawo Hemo, li xwe hayî be, dikarin te bibin. Ma tu ê çawa li xwe hayî be. Ez jî bi rastî carina wek zarokan dipeyivim. Em di destê wan de ne, em malên wan in, em ji bo wan hene, em koleyên wan in, em xulamên jinên wan in, em mehkûm û xwîniyê Circîs in! Ê ne Circîs, ê ne Circîsko ne bi xêr heger ez ji vir derketim, bila Xwedê ji min û te re kerîm be û hew!”

Pazdeh-bîst deqîqe ne ketin wê navê, dîsa deng bi derî ket. Heso veciniqî. Hemo di cihê xwe de sar bû û xwe bi ser hev de guvaşt.

”Lawê qehbikê Hemo were!...”

Heso devê xwe tije kir ku bibêje, ”min jî pê re bibin û asaqên ku hûn ê di wî de bikin di min de jî bikin”, lê başçawîş hat bîrê, gotin daqurtand. Tiştêkî din got:

”Lawo Hemo mêr be, xwe li ber lêdanê bigire, ay ûy nebeje da Circîsko bi te nekene” û di cihê xwe de wek hêlanê hejiya.

Heger bi Hemo re derketa û sênga xwe ji lêdanê re vekiriba, başçawîş wê bi vê yeka ha paş de gav biavêta û xwe ne daba pişt Circîs. Ji ber ku wî a ku xwestibû kiribû û dor zîvirîbû ser stendina pereyan. Wî bi xwe digot, ”herçi komutanên hidûd, başçawîş û eskerên wan hevalên peran in.” Û pir jî pere pê re hebûn. Digel wêqas xesîsiya xwe jî ji Circîs çavfirehtir bû. Li qereqolê başçawîş her gav ew anîbûn ba hev û bi haweyê ku li hev zêde bikin pere ji wan stendibû. Di vê li hevzêdekirinê de Heso jî her tim li Circîs zêde kiribû. Bi qeweta pereyan dikarîbû li xwe biqewimanda û bi Hemo re derketa meydana êşkenceyê. Ji bo ku

lêdan hinekî ji ser Hemo kêma bikira, dikarîbû ji eskeran re bigota Cîrcîs hûn anîne lîstika xwe û ew derewîn derxista. Di tûrikê wî de gelek bersiv hebûn û bersivek jî neda. Başçawîş ne gazî wî, gazî Hemo kiribû ku êşkencê lê bikira. Di vî warî de rabestineke wî a piçûk, dikarîbû bûba sebebê ku başçawîş li ba Cîrcîs sef bigirta. Wilo difikirî.

Fatîh û Yavuz, Hemo bi dû xwe de kişkişandin û avêtin hindurê zindanê. Li dor nîv seetê lê xistibûn. Bi zor xwe li ser lingan digirt. Ditewtîhî, xwe bi dîwêr digirt û dimeşîya. Xwîn ji devê wî dihat. Kulm li çenê xistibûn argûşkên wî diariyan. Dilê guran bi halê wî dişewitî! Pêşî di hindurê salonê de baş lê siwar hatibûn, dû re meydangirî ketûber ew dabûn ber hev û dû re jî ew xistibûn felaqeyê. Digel ku bi daran binê lingên wî teqandibûn, dîsa jî kirpînî ne ketibûyê. Ev ne ji ber mêraniyekê û filan û bêvan bû, Cîrcîs li himberî wî sekinandibûn, ji ber hindê. Felaqe zor bû. Lê ne bi qasî xwepiçûkkirina li himberî Cîrcîs zor bû. Bi dû lêdana çend daran de, binê lingan wek pelê sîrê tenik dibûn û ji hinavan hêdî bi hêdî kezeb dikişîya. Gava ku ling di xwînê de dixiliyan û hîn jî lê dixistin, mirov digot qey lingan û kezebê cih bi hev guhertiye, êşeke dişwar dida! Bikira hewar hewar belkî ewqas lêdan ne xwariba. Belkî jî hîn bêhtir bixwara; ji ber ên ku lê dixistin, mirovin çavsor bûn. Ev çavsor bi dengê qîr û hewarên wî dikarîbûn serxweş bûbana û ew jî mîna Qadirê talatî, bi êşkenceyên ecêbnedîtî bikuştana! Ma gava nazîyan bi yek tûşê re deh hezar deh hezar cihû diavêtin firinan, qey wan insanan ne kiribûn hewar hewar? Zarok ne giriyabûn? Him jî çawa! Îcar gelo pîrên wan bi ser qolincên hinavên xwe de ne naliyabûn? Çavên dayikan xwîn ne barandibû? Jinên duca-

nî hîç ne zûriyabûn, ha?...

”Hemo tu pir êşandin, ne wilo?”

”Berberî ye ev apo, divê em qîma xwe pê bînin.”

”Rast e divê mirov mêrxas be. Li himberî dijminê xwe bi qasî pola qewîn û ewqasî jî zalim be. Çîçika dijmin bê çî ye, gerek mirov sax bernede. Bi sîlehê herî mezin gerek mirov Circîs û zarokên wî bikuje. Gerek kinêsa vî zilamî bi carekê ve bitefe!...”

Ji kîn û nefretê hinavên wî di ser hev re diqulipîn. Kefa destê xwe ê rastê tije nikar kiribû û diherifand. Rîha wî di bin reşaya zindanê de qîr vedabû. Cerboh ketibûn bin kurk, kurk dikelpitandin û wî jî serê Circîs dikevajd.

”Ma tu çî dibêjî, em hinekan ji wan bikujin? Ha tewra, eskeran digot ku doh Bedran jî li vir bû.”

”Na lo, ew jî li vir bû ha!”

Bêhnekê ponijî û ji nişkê ve got:

”Rast e rast, derengî şevê bû kûçik li tara jêrê direyan. Doguj bi haweyê ku wan bidire diajot ser. Ez bi xuşûş ketibûm ku hin ji wan ji Stilîlê dihatin. Doguj bi derewan ne direya. Zeriya jina min yanî xweha Circîsko, dîsa ez xapandim û me ew reyandin ne kir tiştêk. Ha, te got em hinekan ji wan bikujin?”

”Erê.”

”Ne bi tenê hinekan, hemiyana hemiyana! Ê ez ê derkevim mehkemeyê, her tiştî têxim stuyê xwe. Ku ne wilo be, em ê tu carî ji van kûçikbavan xelas nebin. Lawê kûçik hindur tije Circîs kirine; yekî ku bi kêrî ometa Mihemed bê di wan de tune. Ha, lingên xwe germ bigire ku zêde ne werimin û janê nedin. Bimeşe, sekin piş e. Ma wekî din çî ji te kirin?”

Ew ditirsiya ku jop radabin destava wî.

"Pêşî çend kulm û şiqam û pehîn û dû re jî felaqe."

"Yanî bi tenê hew ew, tişteki din ne bû, ha?"

"Na, bi tenê ew asaq di min de kirin."

"Xem nake lawo xem nake, em ê vê tirê jê re nehêlin..."

Wê hîn gelekî bigota, lêbelê ji nişkê ve qêriya:

"Eehew! Kuro mêrikan min dixwin, were bi min ve!"
û kurk firand ber dîwêr.

Hemo bi lez hat pê ve:

"Ka li ku ne?" got û li dor zîvirî.

Heso keniya:

"Kuro lawo çî li ku ne, cerboh bûn reviyên û çûn, weh!..."

Hemo rahişt kurk, Heso pê de xeyidî:

"Bihêle bihêle. Bi telaq heger îşev ew kurk li ser min be, çî mexlûqên ku di vê zindanê de hene, wê ji qulên xwe derkevin û bi tifaq êrîştî ser min bikin. Howeh li vê ecêbê, heta bi teban jî bûne dijminê min! Îcar lawo ewêtullah, bihêle bila ji wan re be. Ew jî zikata qu... jina Circîs. Bihêle!..."

Ji xwe gerek hîn ji pêşî de ew kiriba, kurk biavêta ji cerbohan re ku canê xwe ji dest wan xelas kiriba. Cerbohên vir gornebaş bûn. Û herdu jî birîndar bûn. Ji Hemo bêhna xwînê û ji lingê Heso jî bêhna mirinê difûriya. Bêhnê cerboh har kiribûn. Heger ne wilo ba, cerboh bi ser wan de mîna mirîşkan ewqasî bi rû ne dibûn.

Heso vê carê jî herdu destên xwe bilind kirin, li bin zikê zindanê nerî û nerî û bû tîqtîqa kenê wî.

"Xwedê xêr bike apo, ka bibêje miheqeq xweş e."

"Erê niha tu bi qedirê Melekê Tawis kî, ew çibû a ku îro me kir?"

Hemo guh bel kirin:

”Kijana ku me kir?”

”Erê ew çi aqil bû?”

Vê carê jî mîna ku wî bêisûliyek kiribe ji xwe tirsîya, guhê belkirî hîn bêhtir bel kirin û stuyê xwe ber pê de dirêj kir:

”Çima qey dîsa min tiştêkî ne li rê kiriye?”

”Erê, hela me ew kund kuşt lo, îcar çima me ew çirand û ji pirtikan kir? Ka qaşo wê oxira me hilata, wê kulîmekên me di doşekan de bisinciriyana û stuyê me bi ser zemberîşan de bixiliya. Ka qaşo wê çawîş di dest me de bûba hevîr. Aqilê me li ê pîrekan çûye. Me yê îmana xwe bi kuştina teyrikekî kamil bikira, hi! De di nav îmana mişk û mar û dûpişkan de bigevize! Te ew reben çirandibû, bira-ko. Ma wê çima ne çiranda yabo, ji bo ku tam oxira wî hilata divabû ew çilvirî bikira...”

Heso lê germ bûbû û zebaniyan jî li wan guhdarî dikirin.

”Erê kuro, lawo ewqasî jî bêbavî nabe, ha! Lawê tirê, doza qaçaxçiyên li min dikir. Heger gava ew bixwazin, di bîst û çar seetan de dikarin qaçaxçiyên vê dinyayê hemiyên bigirin.

Qaçaxçiyên mezin ew bi xwe ne. Qaçaxçî bi wan qaçaxê dikin. Qaşo eskerên wan bi şev û ro di tabiyan de ne û nobetê li hidûd digirin. Di destên wan de sîlehên herî mezin hene. Ji bilî vê jî cîbên wan, doc, panzêr û helîkopterên wan hene. Ê di destê mêrê qaçaxçî de jî ya çiftetek ya jî tivingek heye. Qomandar û general bi rêya qaçaxçiyên tev bûn lord...”

”Heso Kaplan, komutan te dixwaze meqamê xwe!”

Heso di bin germa rivîna gotinan de bêyî ku Circîs bê bîra wî, bi hinc destê xwe li erdê xist û got:

”Dixwaze dixwaze yanî çî! Ez têm, tamam, heydê!”

Bi qahr rabû ser xwe. Lingê tehenî pê re hilnanî, kumişî û li ser çarlepikan ber bi derî de herikî. Hemo xwest ku têkeve ber pala wî, lê ne hişt. Fikir dikir ku dora êşkenceyê hatiye wî û gava Hemo pê re derketa jorê, wê careke din êşkence bidîta. Bi ser de rabû:

”Tu li cihê xwe rûne û mitala min neke!”

Esker ketin çep û rastê wî û hêdî bi hêdî bi derenceyan ve hilkişiyên. Heso heta ku negiha meqamê başçawîş jî, hîn tê ne gihabû ku wê êşkence lê ne kiribana. Circîs li cihê ku berî seet û nîvekê hev pîs kiribûn, li ser pêyan sekinibû. Heso hinekî ji wî dûr ber bi şibakê de da rûniştandin. Dû re jî li ser emirê başçawîş Circîs rûnişt. Xanim çûbû qedemgehê. Bêhna parfûmê ewqasî ji odeyê ne dihat.

”Heso axa, pêwîst nake ku ez mezbeteya gilîkirinê ji we re binivîsînim û we rêyî mehkemeyê bikim. Li meydanê ne kuştî û ne jî birîndar hene. Heger birîna lawê te giran ba, dibû ku min tiştê kiriba, lê tiştêkî wilo cidî ne qewimiye. Îcar vê carê, ez we efû dikim û hema niha jî we dişînim mala we. Ma gotineke ku tu bibêjî heye?”

Heso bêhnêkê ponijî. Axavtina wî li hesabê wî ne hatibû. Ma ne ji xwe, di vir de Circîs qezenc kiribû. Him lawê wî birîndar kiribû, him berî wî hatibû qereqolê û him jî li qereqolê li wan xistibû. Gotinên başçawîş ji bo Circîs şîr û şekir û ji bo wî jehra silêmanî bû. Qebûl nekira, wê komutan êşkence lê bikira û bi mezbetêke xerab ew bi ser hakimî de bişanda. Dikaribû xwe li ber êşkenceyê bigirta, lê dîsa jî wê tiştêkî bi dest nexista. Ew jî ji ber ku hakimî bi

tenê li îfadeya ku başçawîş dinivîsand temaşe dikirin û biryar didan. Îcar a herî xerab, başçawîş wê çavreşî biavêtayê û heta ku li vê qereqolê ba jî, wê li ba dijminê wî cih bigirta. Qebûl bikira, di bin Circîs de dima û wê Circîs jî bêhtir lê har bûba. Aliyek tahl, aliyek no bû. Ji no û tahl divabû yek bixwara. Wî a tahl hilibijart. Herdu destên xwe ber bi başçawîş de bilind kirin, lê bêyî ku li xwe hayî bibe, destên wî ber bi Circîs de dirêj bûn, destan tam ew îşaret kir û wî got:

”Qomandarê me û ê mentîqê tu yî, helbet em ê ji gotina te dernekevin, tu çawa bixwazî bila wek te be...”

Başçawîş ji destên wî kuribû.

”Helbet ez çawa bixwazim wê wek min bibe, yanî tu dixwazî çi bibêjî?”

”Bibexîşîne qomandarê min, dibe ku min xweşik ne gotibe û te jî çewt fêhm kiribe. Ez jî eynî wek te dibêjim. Temam tamam, yanî tu çawa bixwazî, wê wilo bibe.”

Heso tam ji moral ketibû, di vê bêhnîkê de ne dixwest bipeyiviya. Gava ku xanim ji qedemgehê hatibû, li wan nerîbû û beşîşbû, wî ji xwe hîç lê jî nenerîbû. Fêhm kiribû ku gihane dawiya meseleyê. Circîs pereyekî mezin daye başçawîş û ew qanih kiriye. Êdî divabû wî jî xeraca xwe bida û deqîqeyekê berî deqîqeyekê ji vir bireviya. Destê xwe dirêjî bêrikê kir û bi hemd du kaxetên pênc sed pênc sed kişandin.

”Qomandarê min ev jî xelata te”, got û li xanimê nerî da xanim ji dest bigire.

Porê xanim şil bû. Lê şeh jî ne kiribû. Di rûhinarkê wê ê çepê de mîna ku hinekan ew gez dabû, keweke niqir niqirî xuya dikir. Sênga wê sor û mor bûbû. Cilên wê dîsa ên

berê bûn.

Başçawîş jî nema dixwest ku bi dû meseleyê keta. Cir-cîs du hezar û Heso jî hezar wereqe dabûyê. Peryekî gelek bû. Motorsîkletekî jawa bi wan peran dihat û wî jî heqê motorekî bi yek tûşê re rakiribû. Di dorê de gelek gundiyan din hebûn. Û bi ser de jî hevdu kuştibûn. Ji wan jî bi kêmanî wê heqê texsiyeke reno bistenda. Piştî du rojên din jî wê ji Zorava sê-çar elok, du beran û çar berx wek diyarî jê re bihatana. Ji temamê herê mêmê gundî dihatin sersala wî pîroz dikirin û elok û pez jê re dianîn. Wî jî bêyî ku xêrhatinek filan di wan bida, li salona qereqolê heta ku navê wan li ba xwe qeyd dikir, ew di temeneyê de dihiştin. Navê en ku mal ne qulipandibûn pereyan, bi qelesa sor lêdikir. Ew jî ji bo ku gundiyan di cara din de jê re bikirana pere û bianiyana.

Xanim mîna ku başçawîş ne li wir be, xatûnkî rabû ser xwe û tena tena meşiya. Tiliya xwe a dirêj û nîşanê lebitandin, meqeskî kir û bi hêdî dahişt pereyan. Heso jî mîna ku bi siltanan re mezin bûbû, xwe nepixand û bi haweyekî kubar ew destê xwe ê qilêrî, dirêjî nav tiliyên wê ên zer û maşikî kir.

”Kerem bike xatûna min” got û awir li memikan veda.

Xatûna wî jî bi haweyê dildaran laşê xwe ricifand:

”Teşekkurler Hasocigim”, got û heta ku li ser kursiyê rûnişt bi wî haweyî meşiya.

Heso çavên xwe ji ser danegerandin. Dil ketibû memikên wê. Heger di rewşeke azad de ba û hema deqîqeyekê li mêrga memikên wê temaşe bikira, ji sedî sed wê pê xweş bihata. Ji şewlaqê devê wî girêz diherikî.

”Heso axa êdî tu serbest î, xwe bide ser hev û bi rê bike-

ve. Fatîh, Hemo ji zindanê derxîne û wî û Heso bişîne malê. Heydê lawê min, zû zû!...”

Heso û Hemo wek du pîrên nod salî dan ber hev û ji qereqolê derketin.

Ro ketibû zerikê û ji çiyê xuyanî ne dikir. Li jor hewr li hev diciviyar û bi ser Stilîlê de diherikîn. Hewrekî reş mîna konekî xwe li ser gund vedabû û ji cihê xwe ne diqeliqî. Teyrik lûsiyabûn, kûçik ne direyan, dewar ne dihoriyan. Ker jî ne diziriyar. Ji gasînan pêjina insên ne dihat. Sipîndarên ku ji dûr ve newal û çiya kiribûn yek, bi bê re direqîsîn. Xuşîniya çem di reşaya newalê de li jêr dengê bilûrê dida û wilo diçû û diçû.

Hewşa qereqolê derbas kiribûn û gihabûn qorziya kolanê.

”De ka bisekine” Heso got û ji dûr ve li qereqolê nerî.

Devê xwe vekir, ji kûraya kezêbê keserek kişand û kezêb bi bayê azadiyê nepixand. Canê wî bi qasî ku dermên fêdê lê nekira li hev geriyabû. Di nav reşaya zindanê de bi qîmetê azadiyê baş dizanîbû, lê gava xwe azad didît, îcar qîmetê azadiyê bi qasî qirşikekî jî li ba ne dima. Di tengayê de bi qasî ku Xwedê dihat bîra wî, di fireyê de ewqasî ne dihat bîrê. Di demên tengayê de ku xwe bêçare didît, bi qasî ku êrîştî Xwedê dikir, ewqasî jî medet jê dixwest. Çiqasî di xwest ku bi rastî Xwedê heba û li halê wî ê reben bipirsiya...

Qereqol di roavayî gund û di berpala çiyê de ava bûbû. Li hewşa qereqolê ji zixurên bestan kilskirî bi tîpên mezin hatibû nivîsîn ku tirkek himberî dinyayê ye! Tirk esker çêdibe! Tirk bahoz e! Dîsa ji zixurên rengareng boyaxkirî sûretê eskerekî bi tiving hebû. Sûret bi qasî dêwekî mezin

dihat. Qezetore li serê tivingê xistibûn û ji serê qezetoreyê jî xwîn dinisilî. Di bin dara tuya ku jê re digotin "Dara şenaqê", heykelê Atatirk li ser pêyan çikandîbû. Heykel mezin û reş boyaxkirîbû. Di bin reşaya hewran de wek xeyaletekê bi xof xuyanî dikir. Atatirk destê xwe ê çepê danîbû ser kêleka xwe û destê xwe ê rastê bilind kiribû. Tiliya xwe a girdikê û qilîqîçanê girtibû û bi sê tiliyên xwe ên vekirî mîna ku tiştêk rave dikir, sekinîbû.

"Lawo tu dizanî bê ew zalimê Atatirk bi wan hersê tilêyên xwe ên vekirî, dibê çi?"

"Na."

"Guhdar bike. Dibêje ku li vê qereqolê yek namûs, dudu şeref, sisê ûjdan tuneye. Min ev hersê tişt li vê qereqolê qedexe kirine."

Wê hîn bigota û bibilanda, lê Hedoyê wek gule di ber wan re derket û rast xwe li qereqolê girt. Wî berê xwe dayê:

"Ha ha zeriye! Xwedê xêr neke, bi ku de? Keçe xatûnê, çawîş, qomandar, esker ha ha qaçtî, qoydî, çiqî!..."

Hedoyê jî tibabê neh-deh gavan ji wan dûr sekinî, bi haweyê xwe Heso bersivand û bi lez ket hewşê.

BEŞÊ ÇARAN

1

Berberiya xwe bi xwe zimanê mirov kin û ê dijmin jî dirêj dike; mirov piçûk û dijmin jî mezin dike; ew pê xurt mirov jî pê qels dibe. Wilo li Heso û Circîs hatibû.

Heso û Hemo şeva xwe li mala dostê xwe Şaqûlo derbas kirin. Bi danê sibehê re Heso bi terempêla ku rojê carekê diçû Nisêbînê û Hemo jî bi bergilê, hat malê. Circîs jî peya dabû ser rê û berî herduyan gihabû gund. Rêya terempêlê di roavayê Zorava re dirêjî ser rêya Îpekê dibû. Û şifêr jî Heso li hindama gund di duryanê de peya kiribû. Besta gund bê pir bû û çem jî diherikî. Terempêl nikaribû dage-riya gund. Navbera cihê Heso û gund pênc sed metreyek hebû. Hewa niha wek a ku doh ji malê bi rê ketibûn. Hinekî sura bê zêde bû, ewqas.

”Ya rebî de ka îcar safî bike, ez ê bi vî halî çawa xwe bigihînim gund? Ji bo hin bân bi min ve, ez bang bikim wê hûrî qeşmeriyên xwe bi min bikin, ez bang ne kim û li ser çarlepikan biçim, wî çaxî jî ez ê bibim qirdikên wan. Ez bang bikim nabe, ez bang nekim dîsa nabe. Baş e ez çi bikim, hi?”

Li dor xwe nerî ku cihekî bi talde bibîne û lê rûne. Çep û rastê rê bi nihîtên mezin rapêçayîbûn. Pala xwe da nihîtekî, berê xwe da gund û bêhnekê li ser lingan sekinî. Dû re kurkê xwe ê ku cerhoban bi carekê ve wek seradê qulqulkî kiribûn, li xwe pêça û rûnişt. Erd avî bû, bin wî şil bû. ”Wey Xwedê ji min ne razî be!” got, çeng bû û bêhna xwe teng kir. Çend kevirên yeklepî ji derdora xwe dan hev,

di bin xwe de rast kirin, li ser wan rûnişt û vê carê jî bi aqilê xwe keniya:

”Min mejiyê xwe xwariye, bi telaq terî ji min kêma. Ma ne ji xwe, çaraliyê min tije kevir in û ez jî di nav heriyê de rûdinim. Piştî ku heta bi mûyên qûna min şil dibin, ez ji nuh ve bi xwe dihisim û li keviran hayî dibim.

”Min dizanîbû wê wilo bûba, gerek ez berî Circîsko biçûma qereqolê. Min bi a jina xwe kir, wey xwelî li serê min be ku ez jî zilam im. Ma mirov bi a pîrekê dike. Circîs bi wê qamka xwe em hemû xapandin. Yanî niha min çi ji vê çûna xwe a qereqolê fêhm kir? Circîs him demaçê berda me em birîndar kirin, him çawîş kir hevalê xwe li wir jî li me xist û him jî ji me ne hat ku em giliyekî bikin. Na na, ez ê nikaribim vê bênamûsiyê daqurtînim. Wî ne derbek, du-sê derb pev re li me xistin. Ez nikarim vê tirê jê re bihêlim...”

Heso ji dûr ve bi nihît re bûbû yek. Gava xwe dilebitand ji gund xuya dikir ku mirovek di talda nihît de rûniştiye. Heger li ser nihît rûniştiba, wê ji gund ferq bûba û heta belkî ên wek Zibêr û Miho ew nas jî kiribana. Sarê ji doh êvarî de çavreyî lê kiribû. Car caran derketibû ser xênî û ji hêla çiyê de li Stilîlê nerîbû. Stilîlê diket bakurê gund. Gava ku Heso li duryanê peya bûbû, ew sê caran hilkişiyabû ser xênî. Heger hema serê xwe piçekî ber bi roava de vekiriba, miheqeq wê Heso dîtiba.

”Wey bi Xwedê ew dengê Sarê ye, dîsa êrişî ser kê dike gelo? Ez bawer nakim ku tu esker filan hatibin gund. Ma bû çi ku hema her roj bigirin ser gund! Em ne Eliyê Betê û ne jî Eliyê Ehmed in ku em mala xwe û wan li topekê xînin. Ha dibe ku qançorçî bin, dîsa pere pir xwestibin û

Sarê bi wan de pijiqî be. Qançorçiyên çî kuro! Çar-pênc sal in ku dewra wan rabûye. Ha tamam, ev qolçî ne. Qey dîsa wek wê salê Xelefê me yê kasûlî, qutî dirêjî destê wan kiriye û xwe bi girtin daye. Û Sarê jî li xwe qewimandî ye. Bi rastî min aqilê xwe xwariye, qolçiyên çî! Qolçitî ji zûûû de rabûye, bavo. Ê erê naxwe ev jinik bi kê re pevdîçine?...”

Serê xwe rakira û li gund bineriya, hewce ne dikir ku dîsa peya bida nav stiriyan. Circîs best û best ji Stilîlê dihat û gihabû ber gund. Sarê jî xwe ji gund berdabû pêşiya wî û gotin pê re dikirin. Piştî ku gundî derdikevin ferca Sarê û Circîs û koma pîrekan li ba darên tuyan dicivin, Heso nuh di meseleyê de digihê.

”Eferim Sarê, lêlê pîrê tivingê berdêyê! Wî bikuje bikujel!...” Kurkê xwe li ba dikir û diqêriya.

Pevçûn bi kêrî wî hatibû. Gundiyar ew dît û bi xar pê ve çûn. Temo û Mîho berî Zibêr û Xelef gihan ba. Zibêr ji hemiyar bi aqiltir derketibû. Wî ker bi xwe re anîbû.

”Ehmeq, hey te ker anîbû, îcar te çima kurtan lê ne kiriye. Ez ê çawa li vê kera tazî siwarê, hi?”

”Ji şelûpela ku li gund rabû, min xwe ji bîr kir”, Zibêr got û di bin simbêlan re beşişî. Heso ew bi wî hawayî ne dît. Heger ew beşişî dîtiba, ji dêvla kerê wê darê xwe di devê wî rakira.

Heso xwe zivêr kir, bêyî ku bizanibe çî dike, bi hêrs gopal di zikê kerê rakir, ker tengijî û çep û rast da lotikan. Qêrînî bi Temo ket, bi sênga xwe girt û di cih de rûnişt. Kerê lotikek li ser çîçika wî a rastê xistibû. Li şensê wî ku ker bênal bû. Zibêr hişk bi benê ku di stuyê wê re derbas kiribû girt, pê re xeyidî ker sekinî.

”Zibêr, ma ker şemûs e?”

”Wilehilezîm min rojekê ne dîtiye ku vê kerê bi vê ecêba niha, wilo lotik avêtine!”

”Yanî tu dibêjî ez siwarê?”

”Erê apo erê, siwarê tişt nabe”, Miho got û li wê navê çû û hat.

Ker hûrik û şînbozî bû. Hiç ne li gora Heso bû. Di dawiyê de Heso li kera tazî siwar kirin. Lê bîr ne birin ku kurkê wî têxin bin; di kurk de pêçan. Zibêr bi serê kerê girt, Xelef xwe da pişt kerê, Temo û Miho di kêlekan de dan ber hev û ziqitandin kerê. Lingên Heso hema hema ji erdê bilind bûbûn. Ji dûr ve dişibiya derwêşên ku bê erbane li genim digeriyan. Ji nêzîk ve jî dişibiya bûka baranê. Lê ji ber ku xêliyan li tenekê ne dixistin, îcar dibû wek potikê nav bîstên.

Zibêr bi haweyekî cidî:

”Ma çawa çû apo?”

Helbet ne wextê pirseke wilo bû. Divabû bigiha malê bêhna xwe berda, bixwara, vexwara, bi Sarê re rûništa û dû re ev dabaş vebûya. Di vê bêhnikê de li Sarê difikirî. Mêrik bêriya wê kiribû...

”Wek quzelqurtê çû!” got û lingên xwe li kerê hejandin.

Zû gihan besta gund. Çem bi hêdî diherikî. Heso cesa-ret ne kir ku bi kerê li çem xîne.

”Temo rahije min û min ji çem derbas bike...”

Temo ew li pišta xwe kir. Di nivê çem de sekinî. Guhikê çefiya Heso gihabû avê. Zibêr tev li şekalê bi lez da nav çem, guhikê çefiyê hilda û guvaşt. Destekî xwe da pišta Heso jê re kir senede û bi destê din jî bi zendê Temo girt. Ji ber ku ev çem seraqet ne diherikî kevir ne şahîk û ne jî kefz girtibûn. Bêyî ku bişemitin bi rehetî çem derbas kirin.

Pizûriyan mîna ku bûk dihat gund piçûk-mezin her kes ji malên xwe derketibûn û li wan temaşe dikirin. Sarê haziriya Heso dikir; jê re goştê kavirê ku du roj berê ser jê kiri-bûn dibiraşt. Şîva wan a îro serûpê, hûr û rovî bûn. Şîv li gora dilê Heso bû. Heger Sarê bizanîbûya ku wê Heso bi sibehkî re bihata, ew ê şîv bi sihorê re li êgir kiriba.

Heso wek generalê ku di şer de winda kiribe, di nav koma pizûriyan re bêyî ku xêrhatinan bibersivîne, serê xwe berda ber xwe û derbas bû.

”Temo bizixitîne kerê!”

Temo bi a xwe kir, ne zixitandê. Gerek Heso li devê deriyê hewşê paya bûba, peya ne bû. Ji kerê daneket heta ku ne çû ber dika odayê.

”Kuro pîro, ji wê kerê dakeve, ma qey tu ê wê biajo hindur, weh! Bê çî pê nakeve, ew zir qilafetê ha û ev kerka hûrik. Hema te xwe hinekî ragirta, sê-çar bergîl di gund de hebûn me ê yek bi te ve bgihanda....” Sarê li bin beragirkê li ser ligan sekinîbû, pê dikeniya û diaxivî.

Heso bêyî ku ji kerê dakeve û tişteki jê re bibêje, wek ku gur li mîhê binere bêhnekê lê nerî û bi hêrs destê xwe bilind kir:

”Temo zû min biavêje odayê!”

Ker cefilî, hindik mabû biketa, Temo ew zeft kir:

”Xwedê ji te razî be yabo, hêdî hêdî, te xwe kirî dîsa têwerkira” got û bi lez rahişt bavê xwe.

Zibêr û Miho bi dû wan de bêhnçikyayî xwe avêtin hindur. Lê di wê navê re jina Miho hat, ew xewle kir. Bêhnekê kirin piste pist û dû re jî çûn malê.

Heso rêwîtiyeke ne xweş kiribû û li qereqolê zilm lê bûbû. Sarê jî piştî ku Circîs dîtibû, rewşa ku Heso li qere-

qolê ketibûyê texmîn kiribû. Destek cilên bin çekan, qutik û kirasek danîbûn ser milê xwe û li ber Heso sekinî. Heso xwe li ser doşekê serpiştî palda bû. Bîr ne biribû ku şekala xwe derxista. Ji xwe tiştêkî wilo hîç ne hatibû bîra Temo. Heso qundereya xwe di doşekê de dibir û dianî, doşek di heriyê de mabû û Temo jî lê temaşe dikir. Piştî ku Sarê bang kir, "qîza min Meyro, misînek ava germ, sabûnê û leganekê bîne", berê xwe da Temo:

"Lawo, tu çî wilo wek bertelaşekî li wir sekiniyî, zû were qundereya bavê xwe ji lingan bike! Heso ka rûne ku ez cilên te biguherim..."

Heso dîsa lingê xwe ê seqet û saxlem têkil hev kirin, lingê seqet hilda û bi şid li erdê xist.

"Off yabo!" bi pêxêla Sarê girt, "bela xwe ji min veke" got û dahf dayê.

Sarê serqûnkî ket, şahra wê a rawanî ji serê wê pekiya û biskan wek dahfikên kewan xwe bi ser rû de berdan. Porê xwe ê belek şeh kiribû. Li ber xwe ket, lê tişt li xwe çênêkir. Bi hemd şahra danî ser doşekê. Kitana xwe da ser hev û por bi kitanê nixumand.

"Heyran ez dizanim ku tahde li te hatiye, lê divê tu bêhna xwe fireh bikî. Dinya fireh e, Xwedê mezin e. Çerxa felekê geh li jor geh li jêr e. Îro ji wî re xweş ket, sibehê jî wê ji te re xweş bikeve. Bêhna xwe fireh bike ez bi qurban..."

Sarê pîrekeke tégîhiştibû. Baş dizanîbû ku heger Heso qanih neke, wê Heso ji niha û bêhneke din li gund şer derxîne. Îcar di destê wê de sîlehê wê ê herî mezin ew mabû ku temamê aliyên xwe ên pîrekî li himberî wî bi kar bianiya. Di vê gavê de ji Heso re aliyê wê ê mêranî pêwîst ne

dikir. Û wê jî dizanîbû. Kul û derd û êşa ku Heso wê di sê-çar mehan de bikişanda, di sê rojan de lê gihabû hev. Meji û hinavên wî helhilî bûn û wek hêtûnê rivîn didan. Sarê melhema canê wî bû. Bikaranîna aliyê xwe ê pîrekî, bi kêmanî hema dikarîbû, rivîn ji êgir bikira û şewta gund bitexiranda. Heso ji Sarê re car carê digot, ”jin gava zana be dikare tesîreke mezin li ser mêr bike. Jin şeytanê mêr e. Jin dikare mêr bike balon, dikare dapiçîne, dikare bike wezîr û dikare bike rezîl jî. Keçê Sarê, zû min bike wezîr ku ez fermana vî Circîsî rakim...”

Heger di vê civata heso û circîsan de cihê pîrekê bi qasî ê zilêm hebaya, civata wan jî wê ewqasî serxweçûyî nebûya. Ji ber ku li vî gundî hema hema temamê pîrekan xêrxwazî dixwestin. Gelek jinên ku wek Sarê ji mêrê xwe hez dikirin hebûn. Agirê xizaniya ku li canê wan dilîst û can dişewitand, ji mêran bêhtir didîtin. Zarokên ku ji destê feqîriyê nexweş diketin û bê doktor û bê derman li wê navê can didan, dilê dê ji ê bavê bêhtir xincer dikir. Jin di navbera mêran de dara ziyaretê bûn. Bi qeweta jinan, di nav zilaman de dikarîbû pevgirêdaneke bi dostanî çêbûba. Lê dînê wan, bi carekê ve rê li ber pîrekê girtibû. Her tişt erê her tişt xistibû destê zilêm. Mirov digot qey ew dînekî ku ji bo zilaman çêbûbû.

”Weh çawa Xwedê ne mezin e, me mezinahiya wî li qereqolê dît, hi! Bi telaar ew ji bo ku feqîran pîs bike heye!”

”Pepû pepû, de were û îcar safî bike! Heso jî ji min re bûye feqîr! Hey agir bi malê keto, ku tu feqîr bî li vê dinyayê feqîr namînin!”

Sarê cilên wî jê dikirin. Bi ciljêkirinê re jî laşê wî difir-kand. Destê xwe di ser serê wî re dibir û bi rîha wî dilîst.

”Ê ne kalo tu bi xwe nizanî gava tu van kufiriyên dikî, bê tu çiqasî şêrîn dibî, lo. Henekê xwe bi Xwedê û tiştê miqedes neke. Hinekê bêhna xwe berde”, destê xwe danî ser zikê wî dewisand û dîsa bi haweyekî devliken axivî, ”hina-vên te reş bûne, dew vexwe, mêst û nîvişk bixwe. Keçê Meyro, ji kalo re zû qêtix werîne!”

Sarê çî tiştê ku ji dest dihat fikir, lê Heso hîn jî haş ne dibû.

”Ka qaşo birayê te ne çûbû Stilîlê gilî, zikê min ji kîn û bixzê reş û ê Circîskê te jî sipî bû ha!...”

”Tu dizanî kalo ez dibêm çî, kuro ne be ku ev Circîsê me ewliya be? Me hemiyên çavdêrî li ser rê û mêyên gund fikir, her kes lê bûbû nahtor û kesî jî ew ne dît ku ji gund derket. Baş e ne ewliya be çî ye naxwe, hi?”

Heso di nava xwe de kenîya, lê wek a di nava xwe de ne got:

”Erê erê ewliyatî jê dirije, qamboncîkê heram. Ew ewliya be, ez jî pêxember im. Ma min ji te re ne gotibû ku mêrik niha li Stilîlê li ba çêwiş rûniştiye, hi?”

Sarê ew ji guherê hildikişand sirtê û wî jî hîç ne dixwest ku ji guherê derkeve. Lêvên wî ji lêdanê terişî û werimîbûn. Nêm girtibûn. Peşkên xwîne li ser qutikê wî vedabûn.

”Kalo ev çî xwîn e? Lêvên te terişî ne, ne be ku wî tere-sê çêwiş li te xistibe, hi?”

”Na, ez bi zarêşê ketime. Hîn ez li malê bûm devê min kul bûbû...”

Dev û lêvên wî ji ê Hûto jî saxlemtir bûn. Li xwe dane-tanî lêdana ku ji başçawîş xwaribû ji Sarê re bigota. A wî hemû ev bû.

Di şevên zivistanê ên reş û tarî de ji bo ku xwe wek

nihîtekî mêran bi Sarê bida qebûlkirin, radihişt tivinga xwe û xwe berdida berqefên binya gund. Bi seetan li ber baranê û wê serma dijwar rûdinişt. Di bêhnika ku wê bihata malê, îcar xwe di heriyê de dida û dida û xwe şil û şepa dikir. Dû re jî ji Sarê re digot:

”Bi qelaç û qelaç ez çûm heta Atxê, ji wir ez hilkişiyam şikeftên Zivingê, ji wir jî ez dageriyam besta Bamidê û best û best ez hatim heta duryana Dêrê û Cibiltînê. Howeh li vê ecêbê, ez ewqasî îşev geriyam û geriyam, min ne pêjina insanekî û ne jî a tebayekî kir, kuro!”

Sarê jî jê re sobe dadida, cilên wî diguhert, wek zarokêkî li ber destê wî diçû û dihat, ew difirkand û dû re jî xwe şilfitazî dikir û laşê xwe bi carekê ve jê re berdida. Wî bi wan derewên xwe, Sarê bi mêraniya xwe serxweş dixist û ew jî bi kelaxê Sarê re serxweş dibû. Di wan kêlikan de xwe li ser perên hewran didîtin. Ji Sarê re digot, ”keçê di vê bêhnîkê de gerek em perda dînê Mûsa û Îsa û Mihemed biqetînin û bibin wek Adem û Hawa. Jiyan ev bîstike, bîstika ku çû nema tê. Ez û tu divê ku em ji hev têr têr bibin...” û di her der wê radikir.

Meyro misîn, legan û qalibekî sabûna benkan li ber doşekê li ser çementoyê danîn. Misîn mezin û sifrînî bû. Bilbilîneka wî li gor ên bafûnî hinekî bi jor de bû. Qalibê sabûna ku anîbû hîn bi kar ne hatibû. Destmaleke sor li ser milê wê ê rastê bû. Fîstanekî şîn li xwe kiribû. Porê xwe bi lefahiyeke belek nixumandibû. Devdelingên wê ên kurmanckî li jora bazinên ligan sekinîbûn. Gwîzekan di reşaya odayê de wek du loq nîvişk sipî xuya dikirin. Bejna wê a çinarî di bin fistanê şîfonî de mîna dara guhîjê bêpêjin dihejhijî. Mirov digot qey Temo hisn û cemala jina xwe

nuh keşif kiribû, bi haweyê nerînên şêxên diltenik li jina xwe dinerî. Av bi devê wî ketibû. Sarê destmal ji dest girt, "qîza min here", got û lingê Heso ê tehenî xist leganê. Heso dengê xwe ne kir. Sarê hûçikên xwe hildan û dest bi fir-kandinê kir. Ava şîrgermî û destê Sarê ê gij bi ling xweş hat, mêraniya Heso tevgeriya û di nav şeşan de giha hev. Qereqopkê wî rep bû. Ceriband ku bi kabokan starê lê bike. Kabok gihandin hev û navrana şerwalê xwe li ser gilokî kir. Lê fêde ne kir. Qereqopkê wî mîna zirnazîqê gilok hilda û danî. Vê carê jî bi lihêfê nixumand. Devê wî sist bûbû. Heger di vê bêhnikê de peyivîba, miheqeq wê taximên diranan ji devê wî bihatana xwarê.

Meyro dîsa hat. Tasek di destê wê de bû.

"Apo kerem bike."

Heso bêdilî xwe tas ji dest girt. Destê xwe ê çepê danî ser serê xwe û nehişî qurt li ser qurtê li dew xist heta ku tas çikand. Rîha wî hinekî şil bû; bi herdu destan rîh paqij kir û destên xwe jî di doşekê de ziwa kirin. Balîf kişand ber pala xwe û cihê xwe xweş kir. Berê wî tam ket Zibêr. Zibêr guhên xwe bel kirin û ziq li devê wî nerî.

"Erê ma tu dizanî bê li qereqolê Circîsko çi kir, xanim?"

Zibêr ji mereqa ku bê ka Circîs çi kiriye, bêyî ku bi xwe agahdar bibe ji ser kulêv herikî ser çementoyê. Bi qasî ku hindik mabû çena xwe bigihîne erdê, sêng xwûz kir, herdu dest çep û rast danîn ser ruyê xwe û çavên xwe beloq kirin.

Temo ji aliyê malê dihat:

"Yabo ma tu ne birçî yî, xwarin hazir e?" got û li wê navê sekinî.

Di rewşa Zibêr de guhertin çênebû. Sarê jî habela lingê Heso difirkand. Firkandina bi destê wê ji bo Heso xwarina

herî bi qewet bû. Lêbelê Temo fêhm ne dikir.

”Yabo ma tu çi dibêjî?”

Heso kulma xwe li doşekê xist û bi zirt got:

”Yabo dibêje ku keliz be jî ez niha naxwim!”

”Heso tu pir betilî xuya dikî. Ma qey tu şevê din jî raneza?”

”Razana çi Sarê!”

Bi vê gotina wî re teqil li Zibêr ket, hinekî din ber pê de herikî. Sadiq hat. Wî guh neda wî.

”Apo tu bi xêr hatî.”

”Wey tu di nav xêrê de bî. Ma tu li ku derê bû heta niha, lawo? Min tu di nav koma zilaman de jî ne dît...”

”Min bi Hûto re dewar rast dikirin.”

Heso pir jê hez dikir. Ax ne ji vî aqilê wî ê rastgo ba, Heso wê ew li ser serê xwe kiriba û hata belkî mezinahiya pizûriyan jî bida dest. Bi tenê tişteke jê dixwest, ”xwe hînî derewan bike!” Çawa ku berberî bê pere ne dibû; berberî bê derew, teşqele û bêbextî û filan û bêvan ji xwe hîç ne dibû. Berberî û pêxemberî pev ne diket. Heta Heso jê re gotibû, ”berberçiyên herî mezin pêxember bi xwe bûn. Nebe Îsa, bibe Mûsa û agir bi ser serê vî Fîrawinê me de bibarîne...” Lê Sêdiq jî ne şîretên wî dixistin serê xwe û ne jî dev ji berberiyê berdida. Exlaq derdixist pêş. Tê ne digiha ku derew, bêbextî û telaqreşî asasê berberiya wan bû.

Zibêr ji Sêdiq pirsî:

”Ma îro dora Hûto bû?”

”Ma kîjan rojê ne dora wî ye, wê bibêje? Em tahdeyê li Hûto dikin. Gavantiya pizûriyan Hûto dike û em mahmelle gavanekî jî pê re nakin.”

Sarê bi haweyê ku melhemê li ser lingê Heso şahîk bike,

sabûn li ser birînê bir û anî. Heso çavên xwe girtin. Zibêr jî sênga xwe rakiribû, lê hîn jî li ser çementoyê bû.

”Sadiq rast dibêje, em tu alîkariyê bi Hûto re nakin”, Sarê got.

Heso beşîşî, kêfa Sarê hat û di cih de gotin sipart wî.

”Bavo hûn ne rast dibêjin, me alîkariya herî mezin pê re kiriye. Me garanek ker teslîmî wî kiriye...”

Zibêr bi haweyê ku wî destek bike, keniya:

”Apê Heso rast dibêje, pêşiyên me bi derewan ne gotine ku fêda gavên nihandina keran e.”

Heso dizanîbû bigota, dinermijand û digot.

”Zibêr tu li ser çementoyê rûniştîyî, çemento xwîna mirov dikişîne; binere dû re tu ê qarçîkî bibî, ha. Cihê xwe xweş bike”, Sêdiq gotê.

”Zibêr ma ne tu jî carina gavantiyê dikî.”

Temo ne hişt ku Sarê a bi dû vê de jî bibêje.

”Yabo, Meyroyê xwarin ji te re aniye.”

Heso ji nişkê ve çeng bû, kulma xwe li balîfê xist toz ji balîfê bilind bû. Tozê xwe dada qirika wî, kuxuya.

”Lawê kerê, ev hûn çima fêhm nakin, ma niha hewara xwarinê ye! Ma min ne gotibû ku ez ê niha nexwim!”

Sêdiq devlikenî got:

”Xebera apê min ne. Temo tu çima fêhm nakî? Ma tu nabinî ku siltana wî di berdeye û lingê wî difirkîne.”

Hemû kenian. Lê Sarê ji hemiyana bêhtir keniya.

”Ax Sadiq ax, hema Xwedê emirê te dirêj bike û hew. Kalo ciwan bûye û min jî keçikeke çardeh salî dibîne. Ev keçika çardeh salî ketiye ber û hûn jî wî bi tenê bernadin. Ma wek we ye, Xwedê ji we razî be...”

Sarê tam tiştê ku Heso xwestibû got. Heso ji mecbûrî

lingê xwe ji leganê derxist. Balîf rast kirin û devdevkî dirêj bû. Sarê vê carê jî piştta wî firmand. Firmandin pir li hesabê wî dihat. Ruyê xwe xist dîwêr, xwe di nav destê wê de xiloxavî kir û bi wê re xwe berda nav salên xortaniyê. Lê Şewqedîn bi bazdan di devê deriyê odeyê de sekinî, ew gotinên ku Heso pê diloriya, bi dengê tenekê birî.

”Kalo kalo! Kera mala xalê Miho za û dahşikek mê anî...” Bêhnçikyayî sê-çar caran li ser hev got.

Heso li qûn rûnişt û bi wahc destê xwe hejand:

”Erê Xwedê emir qesifando, ma ez pîrika kerê me ku tu vê mizgîniyê didî min, hi! Zû ji ber çavên min bikeve, ker lawê kerê! Zilam e ha, hevdeh, hejdeh salî ye û ji xwe re li aqilê wî binerin! Min navê wî kir Şewqadîn, qaşo wê şewqa wî bida Mekê û Medîne, lê mêrik ji me re bû şewqa gû!”

Sarê bi ken got:

”Tuxmê te ye Heso, tu gazinan ji kê dikî?” û rabû ser xwe.

Ji hewşê qelebalixa zilaman dihat. Seetek derbas ne bûbû ku Heso gihabû malê. Di eslê xwe de li gora carên ku Heso ji qereqolê yan ji bajêr dihat malê, di vê carê de pizûriyan hinekî bi derengî girtibûn ser. Dudu dudu di derî re derbas bûn û xêrhatin di Heso dan. Qasoyê girs û Xelefê hûrik di derî re dan ber hev, Xelef kumiştî û wek çûkekî firiya hindur.

”Lawo çi qewimiye, hêdî hêdî, ez li vir im, ez ne pisîk im ku di şibakê re birevim, weh! Bêhna xwe fireh bikin, em ê deng û behsên qereqolê ji we re bibêjin...”

Zibêr:

”Bêlome be, bê çiqasî birçiyê gotinê ne! Ji mereqan hindik mabû ku dest û lingên xwe bişikenandana...”

Hindurê odayê mîna şevê din na şeva din ji pizûriyan tije bû. Vê carê hin xort û zarok jî hatibûn. Di hikmê pêncşêş deqîqeyan de rê û rêwanî di odayê de nema. Zarok di nav şekalan de rûniştin. Hin xortan li ser qerevîzkan çong berdan erdê, hin li ser lingan sekinîn. Her kesî wek çêlikên çûkan bêsebir li devê Heso nerî û di cihê xwe de qeliqîn. Heso xwe giran kir, wan jî çixare li ser çixareyê pêxistin. Dixan ber bi zikê xênî de bilind bû, li hev geriya, bû wek hewrekî qalind û hêdî bi hêdî xwe berda.

Sêdiq:

”Bavo we em fetisandin, şibakeyan vekin, bila ev dixan derkeve” got û bilez şibake vekirin.

”Heso, ma çawa derbas bû?” pîrekî got.

Zibêr berî Heso:

”Bavo hinekî xwe ragirin, bila apê Heso bêhna xwe veke. Bi wê nexweşiya xwe û di wê serma dijwar de bi rê ketibû. Ji şevê din ve, di qereqolê de ha ha peyiviye. Piçekî bêhnê bidênê.”

Heso ziq lê nerî û bi hêdî jê re got:

”Tu çawa dizanî ku ez ji şevê din ve di qereqolê de bûm, Ebû Sufyan?”

Zibêr xwe ji gotinê xazî kir, bi zorê xwe kenand û di ber xwe de got:

”Ma qey min wilo got apo? Li qisûrê nenere min xwe şaş kiriye.”

Kenêr xwest ku Circîs di bîra Heso de bîne, ji bo ku ew jî mijarê rave bike.

”Gava Sarê gotin bi Circîs re dikirin, Circîs wek bênamûsan serê xwe berdabû ber xwe û bi lez diçû malê. Min xwe ji lédana wî re hazir kiribû, lê li himberî Sarê hîç kipî-

nî ne ketê...”

Bi girîniya ku bi ezmên ket, bala wan belav bû. Du jet bûn. Jetan bi haweyê ku ezman diqelaştin pir bi hêrs ber bi başûrê welêt de diçûn. Dixana ku bi dû xwe de berdidan mîna marên dojhê di sahiya ezmên de li hev digeriya û ji nişkê vê winda dibû. Yek ji wan gava giha texma gund xwe bi telekî kir, şewqa rokê ket ser baskan, ezmên çirûsk veda; bilind bû û daket û hema pê re rêz girt. Digel ku hemiyan dizanîbû ev dengê balafirê ye, ji bilî Heso, hemû beziyan hewşê û bêhnçikyayî hilkişiyên ser xênî. Ên benda din jî wek van kirin. Çakêt û çefiyên xwe ji balafiran re li ba kirin, fikandin û qêriyan û hey qêriyan. Lê li gora salên rabihurî, eva ku niha kirin dîsa jî ne tiştêk bû. Di dema ku hîç nizanîbûn bê balafir çî ye, bi dengê wê re piçûk-mezin her kesî xwe diavêt gasîne û digot, ”ha wilo şêxê min lêxel! Em kûçikê te ne kafiran bikuje! Tenterûs ji kêfir sax ber-nede! Allah, Mihemed, Allah, medet ya şahê li Xiznayê!...” û li sênga xwe dixistin. Ên ku şûr û rimê wan hebûn bi şûr û rim, ên ku debûzên wan tune bûn bi hejan derdiketin gasînan û çekên xwe diavêtin ezmên. Zarokan jî li tenekeyan dixist. Îcar tew li gundên çiyê, sofî bi sur diketin û xwe di xaniyan de werdikirin. Carekê stuyê sofiyekî şikestibû û miribû. Di wan salan de sofîyan xwe talan kiribûn. Her ku balafirek di ser wan re dibihurî, hemû li hev kom dibûn, keriyek pez bi xwe re radikirin û diçûn mala Şêx Ehmedê Xiznî. Şêx Ehmed jî ji dêvla ku wek ê bûblanî bigota:

”Ey sofîno, navê wî tiştê ku we li ezmên dîtîbû balafir e; ew ne şêx e. Ma insanek çawa dikare wêqas tiriniyê ji xwe bîne! Ew tiştê reş ku jê diçû dixana wê bû. Rîha insên çawa dikare ewqasî dirêj bibe!...” Îcar digot: ”Hûn çima min

keşif dikin? Qey hûn dixwazin kafir kinêsa we û ometa Mihemed vemirîne!...”

Heso:

”Xelef ma te ji xwe fedî ne kir ku te jî da dû van ehmeqan û tu çû ser xênî? Tu di temenê min de yî. Ma min çend caran tu bir Diyarbekirê ji bo ku tu li teyare û meyarî binerî, hi?”

”Ê ne Heso, te ne dît bê ferca wan çiqasî xweş bû!...”

”Circîs jî derketibû ser qesra xwe û çakêtê xwe ji teyaran re li ba dikir”, Kenêr got û li Heso nerî.

Qaso keniya û dengê xwe hilda:

”Apê Heso, Xelef dîsa ket ha. Bi telaq ku Luqmên ew ne girtiba, wê ji derenceyê bihata xwar û perçe perçe bûbaya.”

Zibêr:

”Pêşiyên me bi derewan ne gotine, ‘aşê dînan bêav digere”, got û kenekî qebîh kir.

Ji gotinên wî bêhtir, kenê wî bala civatê kişand ser Xelef. Xelef jî bi awirên civatê şiyar bû ku Zibêr ji bo wî pîs gotiye.

Pêşî xwe bi ser hev de guvaşt û dev lêva xwe kir. Dû re jî lerizî:

”Çî ye Zibêr? Yanî tu dibêjî ez dîn û tirsonek im, ha!” got û bi bazdan ji odayê derket.

Çûn û hatina wî du deqîqe ne girtin. Hejekî bi dirî xistibû destê xwe û li ber Zibêr sekinî:

”Heçê ji min û te van diriyan nexwe dêya wî jina wî be! De were, bê ji min û te de kî jin e, kî mêt e” got û bi gezan kişiya diriyan.

Hejê wî dirîreşk bû. Her diriyek wek bizmarê sêpiyan

qalind û dirêj bûn. Xelef tam wek dînan devê xwe xistibû nav çavê hej û gez li ser gezê li diriyên dixist. Piştî ku xwîn bi wê navê de pijiqî û bi ser hej de likumî, hîn nuh civat pê ve rabû. Yekî bi serê wî girt, hej bi serî re rabû. Diriyê ku li kerînoka bêvila wî rast hatibû, kerînok qul kiribû û di argûşkan de sekinîbû, ew pir êşandibû. Ji wir gelek xwîn dihat. Di dawiyê de Xelef xiliya û ket. Nikarîbû bipeyiviya, lê li ser hişê xwe bû.

”Temo, lewentyê bînin bidin ber bêvilê”, Heso got û kir niçe niç.

”Yabo, Şewqedîn îro meheke ku lewento qedandiye.”

”Kuro tivingekê di zikê wî de berde. Him em ê jê xelas bibin û him jî em ê bi kuştina wî malikê li Cîrcîs biviritînin...”

Kenêr bi qerf got:

”Dohnê gazê bidin ber bêvilê, dohn ji lewentyê dijwartir e.”

Miho:

”Ma sîr jî çênabe gelo?”

Sadiq:

”Na lo pîvaz baştir e.”

Simo:

”Ka em ê fitîla deremêtê têxin bivila wî û agir berdênê, belkî bi xwe şiyar bibe.”

Di dawiyê de çend zilaman ew di nav xwe re rakirin serşokê. Av li serê wî kirin, devê wî geriya. Lê çawa ku devê wî geriya, bi hêrs ”min berdîn” got û bi qapûtê xwe serê xwe ziwa kir. Xwîn ne sekinî. Wî av di devê wî bêvila xwe de werda. Bêyî ku serî ji qêlik derxîne devê xwe vekir, av hemû bi ser sêngê de herikî.

Heso:

"Xelef here malê û xwe pal bide. Û heger tu di xwe re bibînî êvarî were şevbihêrkê."

Xelef deng ne kir û çû.

"Weh weh, ev çi zarok in, zû derkevin! Ji niha de ha! Herin ji xwe re bilîzin û tu carî neyên van civatên genî" Sarê got û di nav koma zilaman de rûnişt.

Her kesî cih dayê, lê ew li ba Sêdiq rûnişt. Ew ê hîn cihê xwe xweş ne kiribû, Hemo hat. Civat ji ber Hemo rabû û yek bi yek rahiştin destê wî. Hemo cilên xwe guher-tibûn. Qazaxekî kevin î hirî û pantorekî bi pîne li xwe kiribû. Pantor dirgal û sor bû. Bi giştî bêgore dihat civatê. Vê carê bi gore bû. Bi ser goreyên hirînî de coteke goreyên naylonî kişandibû. Paniyên herdu goreyan jî qetiyabûn.

"Çima ev der şilo pilo ye?" Sarê got.

"Ma tu pê ne hisiyayî xanim?" Heso devlikenî got.

"Pîro ev dîsa tu çi dibêjî ez fêhm nakim?"

"Tew, keçê ma ne Eliyê me ê Betê berî niha girt ser qereqola hidûd, pêncî esker kuştin û sed û nod jî birîndar kirin. Ev cihê şilo pilo hemû xwêhdana wî ye?"

"Yada Sarê, yekî ji me dirî xwarin", xortekî got û tam keniya.

"Çima lawo qey ew yek ji we dewar bû ku dirî xwarin; hûn kulibî ne!"

Heso:

"De ka tê derxe, bê ev dewarê kulibî kî ye?"

Sarê fêhm kir. Keniya û berê xwe da Sêdiq. Berî ku ew tiştêkî jê re bibêje, Sadiq peyivî:

"Vê carê sebeb ne ez bûm, bi min nekeve. Berê xwe bide Zibêr."

”Feqîrkê Xwedê Xelef, hûn dîsa ketine kirê wî ha...”

Xelef bahlûlekî bû. Vî jî demekê xwest ku taciriya pez bike. Di dema taciriya wî de mîha herî qelew bi sih û pênc lîreyên tirkî bûn. Wî mîha çermolaqî bi çil wereqeyî dikirî û bi pazdeh wereqeyan jî difiro. Gava jê re digotin ”Xelef tu çima wilo dikî?” Wî jî digot ”ma ne bazar e, weh!” Berî taciriyê hinekî halxweş bû. Bi taciriyê top avêt û tu carî ne hat ser xwe. Herî feqîrê gund yek jê ew bû. Li şîvê dima heyirî.

Çavên Sarê dîsa dageriyan ser Heso:

”Lawo Temo zû xwarina bavê xwe bîne!”

”Pîrê ma tu nafikirî bê ez ê di vê hingameyê de çawa bikaribim bixwim!”

”Bavê Temo, ji xwe di hingameyê de xwarin xweş e. Ji xweşiya xwarinê gotinên xweş tên bîra mirov. Xweş bixwe ku gotinên te jî xweş bin. Ma ne te digot ku mirovê birçî bêhteng dibe û her tiştî li binguhê hev dixwe. Ev şîretên te bûn. De îcar têr bixwe ku tu me hemiyan li binguhê hev nexînî...”

Civat hemû bi gotinên wê keniya. Ew hîn wilo dipeyivî, Temo xwarin li ber bavê xwe danî. Bavê wî jî bêyî ku civatê dawetî ser xwarinê bike, rahişt perçekî goşt, cûmek jê kir û bi xar avêt devê xwe. Sarê goşt li ser agirê hejikan biraştibû. Goşt hişk û kizîrî çêbûbû. Pişt re jî ji bo ku goşt ji kizîrê bûba, di rûn de sor kiribû. Heso bi lezet dixwar.

Li gora Mîrzooyê mitirb, Sarê şahê civatê bû. Bi qerf û henek û mêraniya xwe civat dihejand. Merd bû. Xêrxwaz û dilbirehm bû. Û heger jinek geryayî ba, belkî bi qasî cesareta xwe ewqasî jî zana ba.

Dengê Meyroyê ji aliyê malê hat:

”Temo, çayê hazir e were bibe!”

Çayê di ber listika qumara bi qeremaçan re xweş diçû. Lê di ber wensa fesadiyê re hîn xweştir diçû. Mirov digot qey heryek ji van gundiyan ji bo ku li ê din siwarê, hatiye dinyayê. Heso di derbarê rewşa xwe a qereqolê de, hîn tiştek ji wan re ne gotibû. Lêbelê wan, xwe bi xwe erd dikirin beyar, şûv, pirêze û gîsîn li ser gîsîn lê dixistin. Di guhê hev de dikirin piste pist.

”Ez dibêjim ku apê Heso Circîs rezîl kiriye, tu çi dibêjî?”

”Na Şêxo, ez bawer nakim. Bêhna wî teng e. Heger çiçek di Circîs de kiribûya, wê ji zû de ji me re gotiba...”

”Zibêr, bi rastî jî tu Ebû Sufyan î. Ev gotina te tam ket serê min.”

”Min Hemo tu carî bi du cot gore, heta bi cotek gore ne dîtiye. Kenêr tu ji vê re çi dibêjî?”

”Mahmût, ez dibêjim ku lingên wî di felaqeyê de nepixandine.”

”Baş e, ez ê tiştekî din jî ji te bipirsim. Ma wê dîsa şer derkeve?”

”Ji niha û hema çend seetên din. Lê ihtimaleke pir piçûk heye, dibe ku şerê îro serguherî sibehê jî bibe yanî. Ax Sarê ax! Mahmût hema here malê rahije çifta xwe û bisekine.”

Piştî ku Kenêr wilo got, bêhnikê li Heso nerî. Dû re çavên xwe li ser civatê gerandin, serê xwe xist ber xwe û li aqilê insên fikirî:

Bêguman di qumarê de mirov her tim qezenc nake. Heta mirov ji qezencê bêhtir, winda dike. Gelo mirovê qumarbaz berî ku diket qumarê, bifikiriya ku ji sedî sed wê

di vê listikê de winda bikira, wê bi qumarê bilista? Gava bilîze kêmaqil e. Lêbelê berberiya Heso û Circîs û a ku insan bi hev re dike, ne wek qumarê ye jî, bêqezenc e. Heso bi vê berberiyê çi qezenc dike? Hîç. Circîs çi qezenc dike? Ne tu tiştî. Mala xwe şewitandine, ewqas. Insan bi berberiyê çi qezenc dike? Kesek li xêrê tiştêkî qezenc nake. Ji dêvla ku ewqasî qeweta xwe di malxerabkirina hev de bi kar tînin, bila vê qewetê di hedayetkirina hev de bi kar bînin. Xurt, dikarin vê yekê pêk bînin. Insan çi ehmeq e. Heso gundiyekeî nezan e, lê ev ên xwedî dewlet ku êgir li ser serê dinyayê dibarînin, çiqasî bi aqil û tê gihiştîne gelo? Her tişt li ber çavên Heso pêdikeve û vedimire, dibîne bê çi diqewime. Û dîsa jî di xwe de guhertîne nake. Ba xuya nake, lê mirov hîs dike. Îcar mirin ne wek bê ye ku bi haweyê hîskirinê mirov tê bigihê û hebûna wê qebûl bike. Ew tiştêkî wilo ye ku heta bi zarokan jî dibînin û jê fêhm dikin bê çi ye. Heso digel ku tu qezencê di berberiya gund de nabîne, dîsa jî berberiyê dike. Heso bêaqil e. Lê çima ji ew ên ku bi bombeyekê re sed-du sed hezar insanî di hindurê çend saniyan de dikin qirik, bêaqilên herî mezin nayê gotin? Ma ne ew ê jî bimirin, mirin heye; mirinê dibînin û dîsa jî zilma xwe didomînin. Yanî dibînin ku piştî demekê wê ew kelaxê wan ê nazik û kubar bibe zibil û dîsa jî hev dixwin! Insan bûye insan gelo? Ez bi xwe ne bûme insan. Îcar heger bi rastî Xwedê insan çêkiribe, Xwedê doza çi li insên dike? Tiştêk ji mirinê pîstir û ji jiyane xweştir tune ye. Mirin ji bo insên qebheta herî mezin e! Xwedê dikarîbû dinya bi qasî kayinatê mezin çêkiriba. Wî çaxî jî bi qaterilyonan insan çêbûba wê dinyayê têra wan bikira. Henekpêkirinek di vir de heye û ji vê henekpêkirinê hin zewqê distînin. Ez

jî divê ku henekê xwe bi van insanen bikim û zewqê ji pev-
çûna wan bistînim...

Luqman bi dengê bilind dipeyivî:

"Yabo, de ka bibêje bê tu ê çî bibêjî. Wilehî te cemaet
avis kir, bavo!"

Devê derî hat girtin, nivê odayê reş bû. Ev dêwê ha
Hûto bû.

"Te çî kir ji dewaran, karê te li vir çî ye lawê berê?"

"Xalê Heso, ez bi mahna ku xêrhatinê di te de bidim
hatim. Hitê li ber garanê ye", got û li nav şekalan rûnişt.

"Na, tu ji bo xwarina li ber min hatiye. Lê bila wek te
be", got û vê carê jî berê xwe da Luqmên.

"Ma Luqman efendî tu û civata te, hûn dixwazin ez ji
we re çî bibêjim? Em li qereqolê bi Circîs re dergûşkî jî ne
ketin. Mêrik em xistin û li ser zikê me siwar hat..."

Ev hîn wilo dipeyivî Zibêr rabû ser kaban:

"Min çiqasî got, kesî li min guhdarî ne kir; kesî tiştêk ji
min fêhm ne kir. Heger bi a min bûba em ê berî Circîs li
qereqolê bana û ..."

Heso ziq li herdu çavên wî nerî û tena tena got:

"Kuro tu filozofekî yûnanî ye, tu ne ê vî zemanî yî, ji
ber vê yekê kesek tiştêkî ji te fêhm nake. Gerek piştî pênc
sed salên din tu bihata dinyayê. Aqilê te pola dibire û ê me
jî nikare qûşa kerê bibire..."

Civatê gotineke wilo nuh dibihîst. Heso gava ku hînî
gotinên wilo xerîb dibû, bi hawayê ku xwe zana şanî heval-
bendên xwe bida, di civatê de digot. Ev yeka ha ji xwe re
kiribû tebîhet. Carekê dîsa wilo li ba komutanê hidûd pey-
veke wek eva niha kiribû. Komutan jî jê re gotibû "Intel
Heso." Heso jî ew gotin li himberî Kenêr bi kar anîbû. Lê

Kenêr jî bêyî ku civat tê bigihê, bi haweyekî kubar erza wî şikenandibû. Heso li ber xwe ketibû û ew tebihet terikan-dibû.

Zibêr bêdeng lê nerî. Sadiq keniya. Miho şaşomaşî bû. Xwêzî di ber Qaso û Casim de ma. Kenêr tevxircilî û devê xwe dagirt. Lê Sarê berî wî rahişt bêr:

”Kalo, ez dibînim ku ji doh û vir de, tu hînî gelek tiştan bûyî, haaa! Li min qirikê îcar ev filozof çî ye!”

Mahdê xwe tîrş kir û di nava xwe de keniya. Civat jî hemû keniya.

”Erê lê, ji pêxemberê kafiran re filozof tê gotin. Û Zibêr jî pêxemberê kafirî ye. Ma ne wilo ye?”

”Apê Heso, helbet niha şeytanê wî pêxemberî jî hebû, ma ne ji xwe. Gelo şeytanê wî ne Sikenderê Zilqerneyn be?” Kenêr got û kemlan sekinî.

Civat di destê Kenêr de wek hevîr bû; çawa dixwest wilo şikil didayê. Gava ku dilê wî dixwest, di cih de bala hemiy-an dikişand ser xwe. Xwedî heq neheq û neheq jî xwedî heq derdixist. Ji ber ku li vî gundî cîran bû, zêde ne diajot ser xwedîcihan. Heso hoxeke erd dabûyê. Wekî din jî çend heywanên wî hebûn.

Heso veciniqî. Li himberî koma xwe ket rewşeke xerab. Kenêr ew fêhm kir. Bi haweyê ku wî xelas bike û jê re bibê-je, careke din quretiyên ku tu xwe pê piçûk bixîne neke û di vê navê re jî heyfa Xelef ji Zibêr hilîne, axivî:

”Apê Heso rast dibêje, dema ku li Erebestanê pêxember çêdibûn, li Yûnanê jî alimên mezin derdiketin. Ji wan alim-man re filozof dihat gotin û xelkê jî ew wek pêxember ji xwe re qebûl dikirin. Filozofên wan ji xwe hez dikirin û wek parsekan goşt û brinc ne di bêrika qêpût û paşila xwe

de, di sêniyê de dixwarin.”

Xwîn li Zibêr vemirî. Goşt û birinca ku du roj berê dizî-
bû hat bîra wî. Di cihî xwe de ha ha qeliqî û çavên xwe
kutkutandin. Xwest ku civatê biterikîne, lê Kenêr ajot ser:

”Fîlozofan goştê pez ne dixwarin, masî dixwarin. Birin-
ca xîç ji xwe hîç ne dixwarin. Dilbirehm bûn. Ne wek min
û Zibêr fesad bûn.”

”Eferim Kenêr, ez çavê te bixwim, ha wilo! Birayê min,
wextê derewan û fesadiyê derbas bûye...” Sarê destê xwe bi
teqil dihejand û digot.

Kenêr guh lê ne kir. Ji bilî sê xortên ku di qorziya derî
de li ser pêyan sekinîbûn û li ser kaban dipeyvîn, çavên her
kesî li ser wî bû. Hûto jî car carê bi ê tenişt xwe re diniqi-
rand. Miheqeq ew niqirandina wî jî wê li ser pariyê goştê
ku di sêniya Heso de mabû...

”Zibêr filozofekî wilo ye nizane ku ji birincê kaxet çêdi-
be.”

Zibêr êdî nema xwe girt; li ser çarlepikan meşiya û bi
herdu destên wî girt:

”Kenêr, ez di bextê te û bavê te de bes e! Ez dizanim ku
tu li ser Xelef ji min zivêr bûyî. Lê me tiştêkî ewqasî xerab
jê re ne gotibû.”

Hemo:

”Temam tamam Zibêr, ew mesele qediyaye. Bila dirî ne
xwaribana. Zarok jî wek wî nakin.”

Kenêr sekinî. Selîm çixare avêt ber. Rahîştê, piştî ku
serikê wê di nenûka tilaya xwe a girdikê de tiktikand, pêx-
ist. Sarê jî bi dilovanî lê temaşe dikir. Nizanîbû ku di dilê
vî fesadî de çi zîhayên maran raketî ne; li bendî wê ye ku
ji odayê derkeve û ew jî zîhayên xwe berde wê navê. Di vê

navê re jî di bin sefirna êxur de, xortan bi xar û pereyan dilîstin. Komeke xortên din jî li bendî ku ev lîstika xwe biqedînin û ew jî bi qotikê bilîzin, bêsebir li ser pêyan sekinîbûn û dikirin pite pit. Şewqedîn bi xaran xweş dizanîbû bilîsta. Lê ne bi qasî Hûto, Sadiq û Zibêr. Bi giştî qana pêşî a wî dibû, bi wî lîstik radibû. Gindorkî xar bi kar ne dianî, her tim bi şel lê dixist. Yek jê fenek bû. Gava piştta wan diket wî, xara xwe nêzik digindirand. Lê hemiyar jî ew nas dikir bê çi mal bû. Her roj dilîst û dîsa jî hîn lîstikê ne dibû. Di lîstika kaban de jêhatî bû. Fen jî ne dikirin. Pere rib rib çikilandibûn. Piraniya riban zer bû. Binê sefirneyê hinekî tirmalî bû; bi tenê riba dawî diket tirmêl. Mirîşkan jî car carê li nav lîstika wan dixist, her tişt tev li hev dibû. Di van kêlikan de moralê wan xerab dibû û bi hêrs êrîşî ser mirîşkê dikirin. Di lîstikên xar û pere û kaban de, piştta gelek mirîşkan hatibû şikenandin.

Li odayê du xortan ji du milan ve çayê digerandin. Ji bilî qedeha Heso ên din hemû jî wek ên qahwexaneya Ebû Kermoyê mêrdînî piçûk bûn. Tepsiya qedahan yek jê legan bû. Çaygerê ku bi legan bû, li ba Bedirxên awiqî. Bedirxên çavên xwe li qedaha herî tarî digerandin. Lêbelê Meyroyê jî qedeh hemû bi qiyas û tenik dagirtibûn. Bi qahr rahişt qedehê, dilopek çayê bi ser çîmê wî de niqutî. Çeng bû. Çawa ku çeng bû, qedeha di dest de bi ser sêngê de hat xwarê û vê carê jî tam çeng bû û her tişt qewimî. Deh-pazdeh qedehên ku di leganê de bûn bi ser wî û ên di teniştta wî de belav bûn.

Heso bi ax û wax:

”Qedeh bûn, we ew jî şikenandin. Min ew qedeh ji Mêrdînê bi qiyametê pere kirîbûn. Bê çi qedehên delal

bûn. Kuro çiftî ji ber we tê çiftî! Erê ma wê çima neşikînin yabo, ne ji bêrika wan derdikeve.”

Sarê:

”Bi cehnema qedehan kirî! Laşê wan şewitiye û tu jî bi dû pereyên qedehên xwe ketiye.”

Zibêr di ber xwe de got:

”Pêşiyên me bi derewan ne gotine, ‘hin li mirinê û hin jî li kirinê ne’, hema şikestin wê çi bibe qey.”

Lê hema hema hemiyan jî dengê wî bihîst. Heso birûhên xwe hildan û awir tê firandin. Zibêr xwe li ber ne girt, berê xwe jê guhert û piştta stuyê xwe xurand.

”Gotinên te ên pêşiyên, carina wek nanê garisî ne hevdu nagirin...”

Sê xortên ku di devê derî de sekinîbûn, mîna ku wê bi kaban bilîstana kenîyan û ji odayê derketin. Bi çûna wan re hindur hinekî din rohnî bû. Hûto ji berî niha vekirîtir xuyanî kir. Bêhna mîza serşokê û şekalên wan hîç tesîr li kesî ne dikir. Sobe ji êzingan dagirtî bû, guvguva agirê sobeyê bû. Civata wan a niha ne mîna a wê şevê bi hingame bû. Her kesî dixwest ku Heso û Hemo bipeyivin. Bi mereq li devê herduyan temaşe dikirin.

”Dema ku me li vê derê li ser gilî û negilîkirinê qirika hev diqelaşt, Circîs gihabû qereqolê û kar qedandibû jî. Lê dîsa jî pir baş bû ku em jî çûn. Heger em ne çûbana nig wî teresî, wê cendermeyên wî ji doh de li vir bana û wê em hemû garankî heta bi Stilîlê bidana ber xwe. Çêwîş ji me û wî destê wî girt. Tew bi ser de jî hindik mabû ku em bişand dan mehkemeya Nisêbînê û dû re jî hepsê!”

Kenêr got:

”Apê Heso ev ne bû, hizira me ji qebheta me mezintir

bû. Îcar gava ku hizir ji qebhetê mezintir bû, wî çaxî jî berî we divê ku ez ji vî gundî bar bikim” û rabû ser xwe ku here.

Dualî lê xist. Tahn da Heso. Bi rabûna xwe re jî xwst ku wî piçûk bixîne. Lê Heso jî ne hindik bû. Piştî ku jê re got ”li cihê xwe rûne” û ew jî rûnişt, dest pê kir:

”Circîs ne ji me camêrtir û ne jî mêrxastir e. Em dikarin devê wî û sed bavê wî biçirînin. Lê lawo me hîç ne xwest û em naxwazin ku mesele bigihê wê derê. Kûçik hes-tiyan dixwe, hesabê qûna xwe dike. Ew kûçik e wilo difikire û em insan in, çima em wilo nafikirin, hi? Heger min bizanîbûya wê bi kuştina wî gund xweş bûba, min ê ew bikuştta û ez ê di hepsê de raketama. Lê êz ê kê bikujim û kê nekujim; her lawekî wî bi xwe Circîsek e! Em êlek hene, bi kuştina çend kesan ji wan em ê vê êlê di nav lingên vê dewleta zalim de bihelikînin. Erê ew çima wek min nafikire û dev ji gilî û milî bernade! Em ê bi hev re berberiyê bikin ser çavan, lê em ê li hev gilî nekin...”

Sarê ji kêfan re hindik mabû bifiriya. Di dawiyê de xwe ne girt, li ser doşeka wî rûnişt û destê xwe li kaba wî xist:

”Eferim bavê Temo û Bedirxên! Kuro bi rastî ji doh û vir ve tu gelekî bi aqil bûyî, tu min ditirsînî Heso. Ev ne be ku mirina te nêzîk bûbe! Tu wek wan ên ku li ber mirinê ne, gotinên xweş û maqûl dikî...”

Lepta Sarê ûjdanê Kenêr ne rehet kir. Çîmên xwe ber bi zikê xwe de kişandin, herdu destên xwe danîn ser kabokan, ziq li wê û Heso nerî û di şexsiyeta wê de ûjdanê zilêm mehkeme kir:

Sarê jin e. Ê ev jin bi her hawayê xwe ji me û bavê me çêtir e. Sarê dê, xweh, keç, xaltîk û metik e. Ji dê şerîntir

çi heye gelo? Ji keça mirov xweşiktir çi heye? Û ya xweha mirov? Baş e, îcar ew çi ûjdan bû ku rê ne didan jinê û ne dihiştin ku jin beşdarî nav kar û barê civakê bûbana! Wî xwedayê wan çima ew zilm qebûl dikir? Sarê jin e û Heso jî mêr e. Yanî çi! Lê Heso jî dikarîbû mê çêbûba. Pêxember jî dikarîbûn mê çêbûbana. Îcar mêçêbûn çima sûc bû qey? Pêxemberan bi nêrbûyina xwe qada pêxemberiyê bi dest xistin û hîç jî fikir ne kirin ku mê çêbûbana wê nebanan pêxember. Insan çi ye? Nêr, ya jî mê çi ye? bibêje. Mê jî dikarîbû wilo zalim bûba. Mê bi nêr û nêr jî bi mê hebû qaşo. Erê erê, ji bo insên nahmeta herî mezin ew kêlikên şehwetê bûn. Gava ku laşê wan dibû yek û xwîn di xwîne de wek pêlên behrê radibû, ji mexzenê jî jiyan diherikî û sirûşt xelat dibû. Erê, nêr diteqand û mê jî digirt. Îcar heger mezinahî di teqîn û girtinê de be, girtin mezintir e ezbenî. Bi rastî ez jî carina çi ehmeq dibim. Min çi jê ye. Ma tu ji Xwedê û pêxemberan mezintirî ku tu jî pê li Sarê û cinsê wê nakî, hi? Na. Û çeng bû. Lêbelê kesî ew ferq ne kir.

Bedîrxên got:

”Yabo, ev ji me re ne kêmanî ye ku tu wilo dipeyivî, ev tu li ser hişê xwe yî? Heger Cîrcîs van gotinên te bibihîze, wê esker her roj di ser zîkê me xîne.”

Sarê xwe pir aciz kir:

”Bênamûs, tu çawa dikarî wilo ji bavê xwe re bibêjî! Ev kengî wilo tu ji bavê xwe fêhmantir bûyî! Fesad lawê fesadan, de here tivingê di serê xwe de berde ku em bi wî termê te ê pîs hemiyan têxin hepsan û malê wan ji xwe re talan bikin. Hûn ê bikujin, ji xwe re di hepsan de rûnin û em ê jî di nav lingên eskeran de biperçiqin, ha! Em qebûl nakin! Di wê kuştina we de, xelk hatin ser cihê dêya te bêşeref!...”

Bedirxên jî serê xwe berdabû ber xwe û li Luqmên dine-
rî.

”Yabo, Circîs wek mirîşkê ye; tu ji mirîşkê re çiqasî dibêjî kişe mîratmayê dîsa jî fêde nake. Ew wek xwe dike. Ma me gilî lê kiribû ku çû ba çêwîş dêya min ê, hi?” Luqmên got û xwe hinekî bi paş de vekîşand.

Hemo xwe di ber re rakir, wî jî rê dayê. Dizanîbû ku wê ji wî hîn xweştir bigota.

”Circîs yek ji me birîndar kir, heydê em ê bibêjin şer bû xem nake; lê ma li qereqolê jî şer bû ku bi cendirmeyan ez kirim felaqeyê û binê lingên min hemû teqandin! Circîs xwe ji ser me venakişîne heta ku em jî xwe ji ser wî vekî-
şînin...”

Selîm bi xirecirê gotin ji dest wî girt:

”Axe ketin nav me, em bi wan re li hev hatin. Circîs ev lihevhatin di deh rojan de têk bir. Şêx ketin nav me, em dîsa pê re li hev hatin. Lê mêrik jî di bîst rojan de li me qulipî. Seyid ketin navbera me, em pê re rûniştin. Lê wî çikir, seyid hîn ne gîhabûn Zêwikê, bizina xwe berda nav nîskên me û dijminaya xwe dîsa serast kir. Em li ser destê mela li hev hatin. Îcar hîn du rojên me ne qediya bûn, bi golik êrîşî ser me kir. Ma mirov golik berdide nav genimê şîn, hûn bi qedirê Xwedê kin, hi!...”

Heso guhdarî dikir û Sarê jî di nav re yeqliban bi wan re dixeyidî.

Sadiq rabû, keniya û bi haweyekî devliken peyivî:

”Selîm, te pevçûna zarokan ne got, şerê li ser elokê te ji bîr kir; di wî şerî de Nûrî ji mirinê filitîbû, ma qey nayê bîra te? Me li ser dora avê sê seetan li hev xistibû û di wî şerî de serê te şikestibû. Ma ez hîn jî bibêjim?”

"Oh Sadiq tu jî lo, a te jî hema henekpêkirine."

"Çima henekpêkirine bavê min? Ku ne wilo be, bibêje ne wilo ye."

Zibêr xwe reş û şîn kir. Dixwest mijara ku li ser dipeyivîn ji cidiyeta xwe nekeve.

"Pêşiyên me bi derewan ne gotine 'tebhê şîrî heta bi pîrî'; ew fesad çêbûye û heta ku ew hebe wê wilo fesad jî bimîne. Ew ji bav û kalan de dijminê malbata me ye û heta ku zuryeta wî hebe jî, wê vê dijminayê bidomînin. Wî xwîna me rijandiye û qesasê serê me ye!..."

Niyeta wî û sekinê hîç tune bû. Heger Seyidxên negota "Zibêr, tu bi hawayê mîna ku me hemiyana cilika bênamûsiyê kişandiye serê xwe, dipeyivî; dijminê me mirovin çawa ne, em bi hemî dizanin, hinekî bêhna xwe fireh bike ezbenî", wê hîn gelek tiştên din bigotana.

Hûtoyê ku serê xwe berdabû ber xwe û ji kûr û dûr difikirî, bala Kenêr kişandibû:

"Tu li çi difikirî Hûto?"

Hûto li Sêdiq nerî.

"Tu çima li min dinerî, li xalê xwe Şeytan binere. De ka bibêje, xalê te Şeytan mereq dike. De bibêje bê tu li çi difikirî? Destê xalê te dirêj e, digihên heta bi çiyayê Qahf."

Hûto berê xwe tam da Sêdiq û bi Kenêr re peyivî:

"Xalo, ez di insanên berî milyon salî de difikirîm."

"Eehew, ez ev zir şeytanê ha nikarim ewqasî bifikirim malneketiyo! Qey çavên te lê ye tu meqamê min ji min bîstîni, hi?"

"Haşa xalê min ê Şeytan, ez kî me ku şûna te bigirim. Yekî wek xalê min ê Heso û apê Circîs nikarin şûna te bigirin, îcar ez ev rebenkê ha ez ê çawa bikaribim! Erê xalo, dilê

min bi wan insanan dişewite.”

Hûto gotina ”apo”wek heqaretê didît. Heqaret li Circîs dikir.

”Çima?”

”Ma çî ne çima, di vê dema me de hezar şiklê xwarinê hene; wan ev xwarina wilo şiklo şiklî ne xwarin û mirin” got û li Heso nerî.

Civat bi ken li piştê sekinî. Lê Heso nekeniya. Bi qahr got:

”Lawo Temo wê sêniyê rake. Mêrik di sêniyê de goşt dibîne û tiştên xerab tên bîra wî. Xwedê me jê bistirîne, haho ev çî teba ye!”

Lê Sarê jî piştî ku got ”Meyro Meyro, qîza min goştê ku min ji Temo re biraştibû û du nanan zû ji Hûto re bîne”, rahişt sêniyê û li ber danî.

Çênîkek goşt tê mabû. Heso nan ne şikenandibû. Hûto ew piçika goşt xist nav nên û bi yek tûşê re avêt devê xwe.

Dengê qelebalixa li tara jêr, bala civatê belav dikir. Hûriyan kûçik berdabûn hev û piçûk û mezin her kes derketibû temaşeya wan. Keft û lept û dengê qîre qîr û qîje wîja wan, sohbetên ereban di bîra mirov de dianîn. Sê kûçik berdabûn kûçikekî. Herçar kûçik jî di xwînê de bûbûn kulîlk. Ji hersê kûçikên hev girt, yek jê ji lingekî xwe î paşî dikuliya. Xwe nikarîbû bida ser lingê xwe. Mirov dizanîbû ku dev lingê wî bûye. Devlêkirina lingan pîs bû, zû rehet ne dibû, carina jî hîç rehet ne dibû, seqet dima. Ji ber vê yekê jî xwediyê wî ew dikuşt.

Simo ji nişkê ve got:

”Apo, em nikarin vê bênamûsiya ji sê rojan û vir ve daqurtînin. Circîs sê-çar derb pev re li me xistine. Wî a xwe

ne carekê, pêncî carî, heta belkî sed carî di me de kir! Û tu hîn jî dixwazî ber bigirî; xwîn di birînan de nema disekine!”

”Êh, bê çi xweşik e lawê tirê. Yanî tu dibêjî em ji hev re derkevin ha? Bêhna xwe fireh bike, wê ew jî bibe.”

”Mêrik li me teng dike, apo.”

”Rast e, mêrik li me teng dike. Di berberiyê de gava aliyekî karê xwe ji alî eskeran ve qewîn kir, dibe ku wî çaxî rev jî bi dest mirov nekeve. Ev pêleyeke ku Circîs daye dû vê yekê...”

Kenêr bi lez destê xwe hilda:

”Aha apê Heso, tam di vir de ez ê tişteki bibêjim!”

Wî rê dayê.

”Îcar şîrê di mexmelê de, heyvankirî be ne heyvankirî be, ku te kil kir, wê qeymax negire.”

Heso tam fêhm kir. Gotina wî bi Sarê ne xweş hat, lê fêhm jî ne kir. Bêhna xwe teng kir û rabû ser xwe:

”Kesî ji bo Xwedê li vî gundî ne maye. Her kes bûye korfesend û li xerabkirina mala ê din digere. Hûn li himber hev dîk û li himber eskeran jî mirîşk in. Esker dest diavêjin jinên we, malê we dixwin û we talan dikin û hûn jî li malwêrankirina hev digerin. Heyvanê namûsê bi yekî ji we re jî nemaye. Heger namûsa we hebûya, we ê qûna xwe ji eskeran re belbelot ne kiriba” got û meşiya.

Zibêr peyivî, ew sekinî û lê guhdarî kir.

”Jinapa Sarê, esker dewlet e; mêraniya li himberî dewletê ehmeqî ye. Dewlet çi bike ji mirov, ne eyb e.”

Sarê xwe aciztir kir, xwe hinekî tewand û bi herdu destan:

”Ê ne tu ji xwe fedî nakî, tu jî zilam î hi! Gerek ê min

bi te û ê te jî bi min ve ba û hew!”

Heso xwe aciz kir û bi hêrs got:

”Erê keçê pîrê, me fêhm kir, de here bi rêya xwe de! Temam, ê te bi ê me hemiyan û ê me hemiyan jî bi ê te ve, em bênamûs, weh!”

Sarê berê xwe da Heso, Sadiq pê ve rabû û xwe xist bin çengê wê.

”Pîra delal, baştir e ku ê te bi te ve û ê me jî bi me ve be. Bi tetaq gava me bi hev guhert, wê heyvanê namûsê bi te re jî nemîne” got û bi hev re ji odeyê derketin.

Dengê qemyonekê ji ser rêya Îpekê dihat. Mîna ku bi bar bû û barê wê jî zêdî qeweta wê bû, tiriniyeke bi hêl û mêl derdixist. Deng ji pevçûna kûçikan biliya bû. Herçar kûçik jî heta ku hal di wan de ne mabû li hev xistibûn û birîndar bûbûn. Meyroyê bi bêrê pirika hewşê diavêt ber dîwarên sênca hewşê. Ev karê Temo bû, lê destê wî ji civatê ne dibû ku çûba alî jinikê kiribaya. Fesadî hebû. Temo ne mirovekî fesad bû, lê ne ku kêfa wî ji fesadiyê re jî ne dihat. Di vî warî de bi zewq li hevalbendên xwe guhdarî dikir. Ne şerxwaz jî bû. Lê gava diqewimî jî dida pêşiya her kesî. Di bin tesîra dêya xwe de bû û bi a bavê xwe dikir. Bavê jê re çî bigota ew bû. Di rastiya xwe de Temo insanekî saf bû. Heger ne ji Heso ba belkî tu carî jî berberî ne kiriba. Heso carina qerfê xwe pê dikir û digot:

”Ev Temoyê me li jina xwe hatiye; kî jê re çî bibêje dikeve serê wî. Heger ev lawê yekî wek Circîs ba, niha ji zû de kuştî ba. Îcar qirdê wî heye ku ez bavê wî me...”

Piştî ku Sarê civat terikand ne bi gelekî Mela Salar hat civatê. Ji bilî Heso her kes ji ber rabû û cih jê re xweş kir. Bi hatina wî kêfa Sarê hat. Li Sarê teng bûbû. Ji mamoste

û Mela divabû yek bi hewara wê ve bigiha. Mîrzo jî ne xerab bû. Mîrzo bi wê wensa xwe a xweş, dikarîbû bihişta ku civatê xwe ji bîr bikira û îro şer derneketiba. Mîrzo heta dikarîbû govend jî bigeranda. Hûto û temamê xortan li vir gihabûn hev. Lê heger Mîrzo bixwesta, di hikmê deh deqîqeyan de dikarîbû bûba sebebê şerekî mezin jî.

”Înşelleh baş derbas bû, Heso”, Mela Salar got û ziq li devê wî nerî.

”Weh çawa baş derbas ne bû seyda, me dendik jê berda bi telaq. Circîs berî me gihabû ser mûlidê; goştê ser girarê hemû xwaribû. Eh, me jî çend kevçî girar xwar yanîka(!) Na na, bi şêxê li erdê Bexdê, me girar jî ne xwar, îcar çima em derewan li xwe dikin!”

”Bêhna xwe fireh bike, tiştêkî baş ji xerabiyê dernakeve Heso. Dawiya xerabiyê dîsa xerabî ye. Em ê di rojekê de hemû bimirin û ev dinya wê ji kesî ji me re nemîne. Mirinê di bîra xwe de bînin ku hinekî bêhna we fireh bibe. Zarokên we hûr in, dewlet zalim e, li jin û zarokên xwe bifikirin. Di berberiyê de têrî tune, birçîbûn heye, şexsiyet li ber lingan diçe, mirov li ba Xwedê û pêxember rûeş dibe...”

”Seyda mîna ku hayê te ji tiştêkî tune be, tu wek wan melayên ku nuh tên gund û gotinên xweş dikin, dipeyivî. Bila mirin, Xwedê û pêxember hinekî bê bîra Circîsko jî. Ma Xwedê û pêxember qîma xwe tînin ku hin êrîşî te bikin, ber te bikolin û te di koncalan de werkin û tu jî deng nekî, hi? Navê bêdengiyêke wilo, ne bênamûsî be, naxwe çî ye?”

”Ezbenî çima tu hinekî ji aliyê wan ve jî li meseleyê nanerî? Ew xerab hûn baş bin. Bi başiya xwe wan hedayet

bikin. Heywana çiqasî berî be ku te nermî şanî da, wê xwe nêzikî te bike. Ew heywan e fêhm nake, bi gotina xweş û nerm kedî dibe, em insan in û fêhm dikin îcar çima em ê hedayet nebin? Bi gotina xweş keftar ji qulê derdikeve. Îcar ku te xwarin dayê, wê ew ê jî mîna kûçik kedî bibe. Heşî Circîs, ez van teşbihan ne ji bo xwe, te û wî dikim, ji bo temamê insanan dibêjim. Ji bav û kalan de hûn bûne dijminên hev û we hevdu kuştiye. Erê hûn bi qedirê Xwedê kin, ka we çî ji wê kuştinê fêhm kir? We ji belengazî û feq-îrtiyê pê ve çî bi dest xist?”

Kenêr bi ruyekî sar û qermiçî xwe di ber rakir:

”Seyda di her mexlûqî de hinek xerabî heye. Tu bixwazî nexwazî, ew xerabî wê her hebe. Ulemayên wek Îmamê Xezalî vê yeka ha dibêjin. Çavnebarî di insên bi xwe de heye.”

”Rast e, lêbelê ezbenî ew îmam vê jî dibêjin, mirov dikare rê li ber bigire ku ew xerabî har û mezintir nebe. Mirov bi xerabiyê najo ser xerabiyê; xerabî bi xerabiyê hedayet nabe.

”Seyda lêdan jî xerabî ye, ma ne ji xwe?”

”Helbet lêdan ne tiştê baş e, ew jî xerabî ye.”

Kenêr di ber xwe de beşîşî û got:

”Li nexweşxaneyê Xerpêtê, textor li dînan dixînin û hin dîn jî bi wê lêdanê bi terbiye dibin. Ma tu ji textoran çêtir dizanî seyda?”

Berî Mela Zibêr xwe lê qewimand:

”Kenêr rast dibêje. Bav û kalên me jî dibêjin ku dîn ji dînan ditirse; dîn dînan dibîne debûzê xwe di bin qêpût de vedişêr e.”

Bi gotina wî re vê carê Simo rabû ser kaban:

”Deremêt deremêt, em ê deremêtekê di bin xaniyê wî segbavî xînin; ku ne bi deremêtên min ê atomî bin hûn ê tu carî nikaribin pê...”

Luqman rabû ser pêyan, şifqa xwe li erdê xist, berê xwe da Mela û destê xwe ê rastê hejand:

”Circîs û zaroyên xwe jî zilam in yanî (!) Bila bèn em ê ji hev re derkevin çiyê. Li çiyê wê qûna gewr û reş ji hev xuya bike. Wilehî ez ê wilo bi bazdan êrîşê bibim ser kozîkên wan ku...”

Mela ne hişt ku gotina xwe biqedîne, mîna wî rabû û destê xwe hejand:

”Kuro a te jî mêranî ye, hi! Li cihê xwe rûne, ya jî here bazde ser jina xwe! Hema aniha rabe ser xwe û ez û te em ê ji hev re derkevin çiyê” got û xwe rakişandê.

Sara ku bi hatina wî re dîsa hatibû civatê, ket navbera wan:

”Seyda ez bi gorî, here mala xwe, wê te jî xir bikin. Melayiketan nikarîbûn bi şeytên, îcar tu ê çawa bi van şeytanan serî derxî! Hemû çûne ser kufrê bê bêlome be! Xwedê bike yek bibe taştê ê din jî bibe firavîn, dev ji wan berde û here kitêbên xwe bixîne” got û civat terikand.

Mela, her gava ku di civata pizûrî û hûran de rûdinişt, pêşî hinekî dînî dipeyivî; ku lê germ dibû, îcar wî jî tam wek wan lê dixist. Her melayê ku dihat vî gundî, gundiyan ew di hikmê pênc-şeş mehan de dikirin wek xwe. Mela wek yekî mumin dihat gund û fasiq ji gund diçû. Hinekan ji wan nema azan jî didan; bêdestlimêj mêj dikirin.

Melayê berî Salar xortekî bîst û pênc salî bû. Wî jî wek her melayê ku dihat gund pêşî xwest ku gundî bèn mizgeftê û limêja xwe bikin. Ji dil û can bi gundiyan daket.

Wazên mezin kirin û Xwedê û pêxember ji ser zimanê xwe ne xist. Bi kurtî, li gora gundiyan, êdî ev mirov bûbû bele. Kenêr li ser daxawaziya Heso, bi dorê ket ku wî bixirîne û ya jî hedayet bike. Kenêr bi dor ket û di demeke kurt de mela hînî diziyê kir. Mela kire dizekî wilo ku bê yastar! Ji roviyan bêhtir mirîşk û elok ji ser hewşan revandin. Di dûmahîkê de têra wî lê xistin û ji gund berdanê. Lêbelê Mela Salar mirovekî bi aqil û alîgîrekî partiya barzaniyan bû. Welatperwerekî tamam bû. Di eslê xwe de dostaya wî û Sarê, ji ber vê welatperweriya wî dihat. Herdu bendan jî jê hez dikirin; qîmet didanê û lê guhdarî dikirin. Lêbelê gundiyan dîsa jî wek xwe dikirin.

Bi kenê Hûto re her kes sekinî. Kenê wî dihat maneya gelek tiştan.

”Bibêje bibêje, Zibêr û Miho miheqeq tiştin kirine”, Kenêr got û keysa xwe ji xebirdanê re xweş kir.

Hûto piştî ku hîn bêhtir keniya, kenê xwe ne sekinand û got:

”Xalê Şeytan, wê şeva ku we hofk li odeyê gerandibû, apê Sufyan û apê Miho piştî ku hofk belav bû çûn nav rez nêçîra reşêleyan. Du çewal ji goştê teyrikan dagirtibûn û yek jî nedan min.”

Hûto, zarok ba zilam ba, dema ku jê aciz bûba jê re digot ”apo.” Siqêfên wî hemû ”apo” bûn. Di pevçûnên gund de bang Circîs û Bedrên dikir, ”apo” digot û kevir di wan werdikir.

Civatê awir di Zibêr û Miho de vedan. Tiştêkî ne baş kiribûn. Gerek civat bi nêçîra xwe agahdar kiribana. Ji ber ku nêçîra nav rez ji bo her kesî bû. Bi civatê re bêbextî kiribûn. Divabû cirm bûbana.

Herduyan bi hev re:

”Ê hema bi Qurana ser çonga seyda, Hûto derewan li me dike!”

”Qurana min bi we vede hûn derewan dikin. Hûto ahlê Xwedê ye û insanekî mezin e, nizane derewan bike. Ma ew rast dibêjin, tu derewan li wan dikî, Hûto?”

”Xalê Mela, ê hema bi Qurana te ez rast dibêjim. Bêhna goştê reşêleyan di bîra xwe de bînin û wan bêhn bikin. Ma ne wilo ye xalê min ê Şeytan? ”

”Kuro bi Qurana min, tu rast dibêjî lo; ên derewîn ew in. Kenêr wan bêhn bike!”

”Seyda ji xwe pêwîst nake ez wan bêhn bikim, ez reşêleyan di çavên wan de dibînim. Ma qey dengê wîze wîza wan nayê we?”

Heso:

”Hey topek li mala we keto, Hûto kengî derew kirine, heta ku li we derewan bike. Berî her tiştî ji xwe mêrik hîç nizane derewan bike. We du çewal teyrik kuştine, îcar hûn ê pereyê çar çewal goştê teyrikan bidin.”

Heso di cih de ew cirm kirin. Di hesabên wan de pevçûn hebû, lê li tişteki din qelibîn.

Sadiq:

”Pêşiyên me dibêjin ku ‘te nanek xwar, perçekî jî bide hevalê xwe.’ Îcar we ne nanek, we du tenûr nan xwariye. Ji wan teyrikan tiştê ku wê pişka min biketa, ez hemî didim Hûto.”

Mela jî keniya:

”Pêşiyên me dibêjin ku, ‘dêya dizan du tiran dikin, yek ji kêfa û yek jî ji tirsan.’ Gava we goşt xwar xweş bû, ne wilo? Dawiya fesadiyê ev e. Xwedê ecêban pêş we dike û

hîn jî hûn tiştêkî ji xwe fêhm nakin. De îcar bixwin!”

Zibêr destên xwe bi hev difirkandin û mîna ku ji ber xwe fedî kiribû serê xwe berdabû ber xwe. Hîlekarî dikir. Hîlekariyê di çavên wî re xuya dikir; çavan wek du xarên zindoqî dilîstin. Cirmê ew bi zincîrê rapêçabû. Ketibû taya ku wê çawa sed wereqe bida heqê cirma xwe. Miho jî tiliya xwe a girdikê û nîşanê bi hev re xistibûn devê xwe û nenûk dikoja. Vî nizanîbû wek ev ê din fen bikira.

Zibêr bi dengêkî lertzok got:

”Baş e ser çavan, ez ê cirma xwe bidim.”

Hemo ji Miho re, ”ma tu?”

”Hûn kengî bixwazin ez ê cirma xwe bidim.”

Hûto ji nişkê ve keniya, rabû ser xwe û li wê navê lîst. Mîrzo bû ev.

”Wey li ser herdu çavan teyrê xerîb, şahê mitirban, gula xortan; kuro bi Xwedê min bêriya te kiribû, lo. Heger tu niha ne hatiba, min ê qasidek bişanda dû te”, Heso got.

Ji bilî Heso, heta bi Mela Salar jî ji ber rabû. Mîrzo di sênga odeyê de rûnişt. Ribaba xwe a wek şûrekî danî ber xwe û peyivî:

”Niha berî temamê xêr û gunehan, pêşî tu bi xêr hatî axayê min.” Keniya û çavên xwe li ser civatê gerandin. ”Oooh em dereng mane bavo, temamê şeytan, pêxember, melayiket û horiyên nêr li vir civiyane û hayê min jê çênebûye! Ma ka horiya mê çima ne li vir e?”

Heso ji qazî ve:

”Kuro, kîjan horiya mê?”

”Erê lo pîra Sarê ka li ku ye? Bihuşt di bin lingên wê de ye, çênabe ku em lingên wê tewaf nekin. Israfilê sûra haşer û mahşerê Hûto, here bang pîrê bike!”

Hûto bi haweyê ku ma tu çi dibêjî? li Sêdiq nerî.

Mîrzo:

”Kuro hewcenake tu destûrê ji Sêdiq bixwazî, ez û tu û wî û xalê te ê Mela em dizê qulekê ne. Kuro de zû here ku pîrê goşt bide te, weh!”

Hûto çû.

”Apê Heso rewşa zindanê çawa bû? Mar û mişk û dûpişk û mexlûq di çi rewşê de bûn? Êrîşî te ne kirin gelo?”

”Ma çawa ne kirin, lo! Kurkê min kirin serad û dev jê berdan. Îcar baş bû ku me şeva xwe li mala Şaqûlo derbas kir, yana bi telaq wê wan ez bixwarama.”

”Ê mala Xwedê ava ku tu bi saxî bi ser me de şand!”

Hûto ji aliyekî ve him ruyê xwe tirş dikir û him jî dike-niya:

”Xalê mitirb, pîrê silavan li te dike, lê nayê civatê.”

”Bihata jê re baş bû, me ê li ribabê xista belkî îmana wê hinekî kamil bûba. Di ber ribabê re selewat hîn xweştir dihatin kişandin. Ma ne wilo ye xalê Mela?”

”Ma çawa ne wilo ye, li bihuştê jî ribab heye.”

Mîrzo:

”Ha apê Heso berî ku ez ji bîr bikim, lawê min ê piçûk du-sê rojên wî ne ku nexweş e. Ma tu ji dêvla wî jî naçî ser textor?”

Civat keniya. Kenê Selîm dîsa bala Heso kişand.

”Kuro Selîm, hinekî bi hêdî hêdî, tu wek çêlekê diorî!”

Dema ku zarokên Temo nexweş diketin, Heso bi haweyê doktorkî zarok vedinirxandin û ji dêvila wan ve ew diçû ser doktor. Ji doktor re mîna ku zarokan jê re gotibû, digot. Doktor jî ew bi haweyê ku wî digot vedinirxand û li gora wê derman jê re dinivîsand. Carekê kwînêrek di çîmê

Sarê de tê û Heso jî ji dêvila wê ve diçe Mêrdînê nig doktor. Doktor dixwaze wî venirxîne. Ew qebûl nake û dibêje, "textor beg, kwînêr tam di hindurê xeleka qûna min de hatiye, ez nahêlim ku tu lê binerî, şerm e weh!" Doktor ji ser a xwe danakeve û Heso bêderman ji Mêrdînê vedigere gund. Sarê di civatê de henekê xwe pê dikir û digot, "hema bila textor li qûna te binerîya, qûna te ne ji wê qûna ku mirov ji ber fedî bikira; ma tu her tim li a min nanerî, pîro!"

"Keçê ne ku min ji ber fedî kiribû, gava mêrik lê bine-riya wê derewa me derketa. Ma kwînêr di min de hebû weh! Îcar em ji ser a xwe ne hatin xwarê û derewa me ji me re ma."

Mîrzo mirovekî aşîxwaz û welatperwer, şahirekî gundî û bi qasî xwe jî zana bû. Gelek şîhrên Melayê Cizîrî û Feqê Teyran ezber kiribûn. Bi xwendin û nivîsandinê jî dizanî- bû. Li vî gundî çêbûbû û mezin bûbû. Bavê wî jî dengbê- jekî hêja bû, lê ne bi qasî lawê xwe. Herdu bendan, heta temamê herêmê jî jê hez dikir. Temenê wî li dor çilî bû. Mirovekî bi qasî tayîkekî dirêj û esmerekî xwînşêrînî bû.

Mîrzo bi wê rewşa Heso û Circîs a ku li Stilîlê ketibû- nê, agahdar bûbû. Dizanîbû ku wê Heso pevçûnê derxîne. Ji bo ku wî hinekî bi wî dengê xwe ê xweş bisuhurîne, hemû xwe ji bîr bikin û şer dernekeve, bi ribaba xwe hati- bû odayê. Ji ber vê yekê, Mîrzo bêyî ku têkeve sohbetê û destûrê ji Heso bixwaze, rahişt ribaba xwe, ji xwe her kes heyranê wî bû, û govendkî daniyê:

"Gulçînê ha Gulçînê, wan memkan bi vir de bînê
Kezeb ji agirê hêtûnê, te dil kir gola xwînê

Nazikê nazenînê, te ez xistim nav livînê
Gulçînê ha Gulçînê, ka em herin Nisêbînê

Ha ha ha!... rabin rabin!..."

Barînî bi Hûto ket, Mela da ber û bi milan rahiştin hev.
Kenêr rabû, Selîm ket destê wî. Zibêr qîr da, Miho hilda
xwe; Temo bi Sadiq re rabû û hev girtin. Bi sêngê çûnê û
kişiyan hewşê.

"Rû helawa Mêrdînê, lêv liqûm hingivînê
Meşiya, hejiya xwe berda, dil di xwînê de werda
Gulçînê awir veda, dîn bûm min aqil berda
Gulçînê ha Gulçînê, ka em herin Nisêbînê

Were were were!... bi milan bi milan!..."

Hemo ji ber lingên xwe ên ku di felaqeyê de teqiyabûn,
nikarîbû təketa govendê. Li ser dika hewşê li ser kursî
rûnişt û bi kêf li wan temaşe kir.

Heso qîr da:

"Lawo ma qey ez kafir im ku hûn kursiyekî ji min re jî
nayînin!"

Gava wî bang kir, Meyroyê jî bi rê de bû. Heso di devê
deriyê odeyê de li ser kursî rûnişt û melûl melûl li wan nerî.

"Çavên wê ên xezalan, diran mîna mircanan
Memik ji rengê hinaran, sêng wek berfa zozanan
Gulçîn ava zinaran, fîncana dest siltanan
Gulçînê ha Gulçînê, ka em herin Nisêbînê

Oooh oh!... agir pê deyne, agir agir!...”

Hûto:

”Meyro zû gazî Hitê bike! Oh oh!..”

Sarê:

”Kuro min xwelî li serê te kiro, jinik li ber dewêr e, ma te xwe ji bîr kir, hi?”

Sadiq:

”Meyro têkeve destê Hûto!”

”Erê keko, erê.”

Sarê:

”Keçê çawa erê! Zaroka te di dergûşê de digirî.”

Meyroyê dergûş li ber devê deriyê malê danî û bi bazdan ket destê Hûto.”

Sadiq:

”Hûto, Meyro ji her tiştî re dibêje ‘erê.’ Binere tu tişte-kî ku wê destlimêja mirov xerab bike, ji xweha min re nebêjî, ha! Tu fêhm dikî, bê ez çi dibêjim?”

”Oh tu jî xalo, ew dikeve destê min, îcar a min çi ye. Ez tişte-kî ji destlimêjê fêhm nakim.”

”Kuro yanî tu qurîncekan filan jê nedî, dibêjim.”

”Xalo ji wê re bibêje, bila ew ji min qurîncekan nede.”

”Ma qey qurîncekan ji te dide, hi?”

”Heta niha nedaye.”

”Zilf kişiyane ser rû, mîna kevanan ebrû

Li ber bayê seherê, bêhn dide wek emberê

Gulçîn veke kemberê, te dil da ber xincerê

Gulçînê ha Gulçînê, ka em herin Nisêbînê

Haho haho!...”

Heso bang kir:

”Keçê Sarê zû ji dêvla min û xwe têkeve govendê!”

Sarê şahra xwe girêdida û xwe ji reqsê re hazir dikir. Wê dengê wî ne kir.

”Rê ji pîra xwe re vekin, ez hatim. Ji bilî Hûto, ê ku bikaribe bi min re derxe serî, bila li xwe biqewimîne.”

Hemiyar dixwest ku pîrê təketa destê wî. Pîrê govend xweş radikir. Govendê jî pir lê dixwar.

Zibêr jêhatî bû, lê Mela jî jêhatî bû. Kesî nikarîbû bida ber Hûto. Di eslê xwe de hemû jî reqisvanên di ser xwe re bûn. Sarê ket destê Mela. Xortaniya Heso hat bîrê. Bêhem-dî xwe hêsir barandin. Di dawiyê de xwe li ser kursiyê ne girt, bi çarlepikan çû ser cihê xwe. Lihêf kişand serê xwe, devê xwe xist balîfê û wek zarokan giriya.

Reşo ji Nisêbînê dihat. Çenteyê xwe ê xwendegehê danî ber dergûşa Nêrgizê û bi lez ket destê dapîra xwe. Piştî ku Reşo ket destê wê, Sarê lîland û tam lê germ bû. Govend li hewşê geriya. Mîrzo gazî jina xwe kiribû. Jina wî hatibû û ketibû govendê. Wekî din jî hema hema jinên hemiyar di govendê de bûn. Qîz û xortên pizûriyan bi carekê ve hatibûn. Xort û qîzan li aliyekî û jin û mêran li aliyekî govend gerandin. Hûriyan jî ji ser xaniyên xwe li wan temaşe dikirin.

Mîrzo bangî wan kir:

”Bêhna xwe fireh bikin, bi êvarkî re jî em ê li ba we govendê li dar bixînin!...”

BEŞÊ PÊNCAN

1

Seet li dor yekê şevê ye. Şev wek teniyê reş e. Deriyê odeyê girtiye lê ne xiliqandiye. Fitîla lempeyê hatiye daxis-tin, ji der ve de hindur reş xuya dike. Heso li ser cihê xwe serpiştîkî paldayî ye û li hewşê guhdarî dike.

Derî bi dizî vebû, derî bajarkî hatibû çêkirin. Deng ji derî ne hat. Reşekî xuya kir û bi lez û bez derbasî hindur bû; xwe da ber dîwêr, tiştêk danî erdê û bêdeng li ser ling-an sekînî. Deqîqeyek ne ket wê navê, reşekî din bi hawayê ê pêşî derbasî hindur bû û wî jî pala xwe da dîwêr.

Heso bi dizî got:

”Ma her tiştêkî temam e?”

Herduyan bi hev re gotin ”erê.”

”Ma malî bi hatina we ne hisiyân?”

”Na, kesek bi me ne hisiya.”

”Binere nebî nebî, hûn hîç bi navê hev bangî hev nekin, ha!”

”Em ê bangî hev nekin.”

”Binere hûn têxin bin dîwarên êxur, ha!”

”Erê.”

”Ku we karê xwe qedand heryek bi aliyekî de herin û bi dizî xwe bigihînin malê!”

”Temam.”

”Binere eman eman, kes bi vê meseleyê nehise! Bi tenê em hersî pê dizanin. Bi devê xwe karibin û tiştêkî ji kesî re nebêjin. De herin Xwedê bi we re be.”

Kenêr û Simo wek du guran dan ber hev û ji hindur

derketin. Piştî ku gihan hindama mizgeftê, kûçik ji binya mala Circîs reyan. Wan xwe da ber dîwarê mizgeftê, xwe bi dîwêr re kirin yek û pê bi pê bi jêr de meşyan. Navbera mizgeftê û mala Circîs li dor sih metreyî bû. Lê van hîn dîwar xelas ne kiribû du kûçikan bi hev re êrîşt ser wan kir. Kenêr bi lez xwe şilfitazî kir, piştî xwe da kûçikan û xwe daqûl kir. Kûçik sekinîn û ew bi wî haweyî ber bi wan de çû. Ew çiqasî çû, kûçik jî bere baş bûn. Di dawiyê de kûçikan kir nûze nûz û reviyân.

Heso bi dû wan de radeka derî kişand. Hat ser cihê xwe, destê xwe dirêjî lihêfê kir, lê bi ser xwe danekir. Mîza wî dihat. Bi qûnkişkê xwe gihand serşokê, mîzt, lê av bi dû mîza xwe de ne rijand.

Simo di qorziya dîwarê êxur de kîsikê xwe vala kir. Kadîn di navbera qesrê û êxur de bû. Simo rahişt xilç, serê xilç li kevir ket, çingînî jê hat.

”Hêdî kuro!” Kenêr got û bi herdu destan ew hişk zeft kir.

”Bisekine, dengê ji êxur tê!”

Hesûk pez êm dikir. Piştî bêhnekê deng nema hat. Wan dîsa dest bi karê xwe kir.

Simo xilç li erdê xist, xilç tiliyekê ne çû xwar li tahtê sekinî. Wî pênc caran cih guhert û di herpênc caran de jî xilçê wî li tahtê sekinî. Dîwarên êxur bi kevirên kufarî û hişkeberê hatibûn lêkirin. Kevir mezin bûn. Baranê heriya di navbera qelşên keviran de hilandibû. Gelek qelş hebûn ku deremêt bi rehetî tê de bi cih dibûn. Simo du deremêt di bin qorziya dîwarê roave de çep û rast bi cih kirin. Destên wî diricifîn. Bêvila wî jî diherikî. Kêleka xwe a çepê pir dixurand. Herdu deremêt jî xweşik bi cih ne bûn. Rahişt

xilçê xwe û sê deremêtên ku mabûn û di dîwêr de li qulan geriya. Qul ne dîtîn. Dîsa çû û hat û xilçê xwe di erdê de bir. Hema bi asas ve du deremêtên din jî bi cih kirin. Ji van herduyan yek jê cihê xwe tam girtibû. Fitîl jî hemû ne li sêrekê jê kiribûn. Fitîlên deremêtên ku di qorziya êxur de bûn, bi qasî du metreyan dirêj bûn. A bi dû van de kintir, a din ji vêna kintir û a dawî jî ji hemiyan kintir bû.

Simo:

”Hê hê!”

”Çî ye?”

”Ez ê vê deremêtê jî têxim bin qesrê.”

Kenêr bi ser de hilbû:

”Na na!...”

”Hişş dengê xwe neke, ez ê têxim bin, ewqas!”

Wî bi a xwe kir. Qesr du tebaqe bû. Tebaqeya jêrê bê pencere bûn. Ji dêvla pencereyan di jora dîwaran de bi tenê çar qulên ku li ser bihustekê fireh û girover hebûn. Simo tibabê deh deqîqeyan ji aliyê rohilat ve li ber dîwarê qesrê xebitî. Di vir de jî deremêt bi cih kir. Vê carê baş bi cih kir.

”Her tişt tamam e.”

”Pêşî ji aliyê kadîne de biteqîne”, Kenêr got û xwe bi ser hev de guvaşt.

Simo meşiya, Kenêr bêyî ku ew pê bihise, deremêta di ber dîwarê qesrê de kişand, xist bin çengê xwe ê çepê û ji qesrê bi dûr ket. Simo li ber qorziya êxur çong berdan erdê û di bin çakêtê xwe de çixare pêxist. Êgir hîç xuya ne kir. Ev haweyê wî ew dida dest ku bê çiqasî diz bû. Çakêt kişand ser serê xwe, bi herdu fitîlan girt. Serikên fitîlan bi tiliya xwe kola. Barûda fitîlekê bi qasî movikekê rijiyabû.

Ew bi herdu destan lê xebitî, lêbelê fitîl neçiriya. Pense hat bîrê. Wek dînan li dêrûdora xwe nerî û dest pelikandin. Pense li ser kîsik bû. Dît. Bi lez fitîl qut kir, pense danî erdê û serikê herdu fitîlan di ber hev re radan. Çixare danî ser wan û hilma xwe kişand. Agir pêket û bi ser ruyê wî de pijiqî. Simbêl û mijank kizirîn, rû û lêv şewitîn. Kenêr li ber dîwarê mizgeftê li ser lingan sekinîbû, piştta xwe dabû dîwêr û dimîzt. Cilên xwe li xwe kiribûn. Simo li ber deremêta sisêyan teniştî pal da û çixare bi fitîlê ve zeliqand. Agir pêneket. Deremêt ji cihê wê kişand; bi haweyê ku berî niha kiribû fitîl di bin çakêt de pêxist. Fitîl mîna zîzokê zîvirî û hawêrdor agir pijiqand. Wî deremêt avêt wê navê û bi bazdan çû a çaran. Xwe qulûz kir. Hesûk hilkişiyabû ser xaniyê malê û li nav erdê mayinan temaşe dikir. Xaniyê malê bi ser kadînê vebû. Du deremêt teqiya bûn.

”Eeehew lawo, bê çawa mayin diteqin! Ji sedî sed ew antîtenq mayin in!...”

Simo dengê wî kir, di ber xwe de kenîya. Ji bêaqiliya wî cesaret girt, xwe gihand deremêta çaran û agir bi wê ve jî danî. Bi bazdan çû bi a bin dîwarê qesrê ve. Li gora wî deremêta çaran jî teqiya bû. Lê ne çar, sisê teqiya bûn.

”Eeehew lawo ev çawa mayînin! Ji wir û heta bi vir erd diheje! Batil batil! Ê hema bi Xwedê niha kes sax ne filitî ye!”

Hesûk heger hema serê xwe bifitilanda, belkî tiştekek fêhm kiriba. Agirê ku ji fitîlan diçû, pişt xaniyan bi carekê ve ronî kiribûn; heta pêşîya wî bi xwe jî bûbû ronahî.

Simo kîsik û pensê xwe li wir ji bîra kirin û ber bi berqefan de beziya. Kenêr jî bi jora gund de baziya. Kesî ew ne dîtîn. Deh deqîqe ne ketin wê navê, Mela li tenekê xist

û li navtarên gund çû û hat. Bi lédana tenekeya wî, temamê gundiyan ji xewê şiyar bûn.

Heso serê xwe xistibû bin lihêfê. Ji aliyekî ve ji tirsî ku wê sibehê ev bûyer çawa encam bida lêva xwe dicût û ji aliyekî ve jî dikir xire xir. Dizanîbû ku wê bêhneke din Sarê bihata odayê. Sarê ew di xew de bidîta ji bo wî baştir dibû. Wilo difikirî.

Sarê li derî xist û bang kir:

”Pîro pîro, zû derî veke!”

Wê çiqasî li derî xist û bang kir, Heso jî ewqasî kir xire xir.

”Lawo Temo derî bişikîne. Sê-çar şeve ku bavê te ranezaye xew lê giran bûye...”

Heso jî ji xwe ev gotin dixwest. Di bin simbêlan re dibêşî û henekê xwe bi aqilê wê dikir. Temo xwe da derî û hilqerast. Piştêkên radeka hesinî ji ber bûn, derî vebû. Sarê pêşî fitîla lempeyê hilda. Lihêf ji ser Heso avêt û milê wî hejand:

”Kuro hey agir bi malê keto, ji temara mirinê rabe!...”

Heso mîna ku bi rastî xew lê giran bûbû, ”çî ye lê? Te çima ez şiyar kirim Xwedê jê raziyê” got û çavên xwe fir-kandin.

”Te porê min kur kiro, qaçaxçiyên dîsa li hidûd xistin!”

”Na lê!”

Heso di bin tesîra gotina wê de, bûyera ku wî bi xwe dabû erêkirin ji bîra kir û şaşomaşî axivî:

”Qaçaxçî, qaçaxçî ha! Tu bi rastî dibêjî? Kengî kengî!...”

”Hema berî niha bi çend kêlikan. Ma dengê tenekeya Mela nayê te?”

”Ma teqîn çêbû? Eskeran dan dû wan? Şintaq pêket?”

Terempêl xuyanî dikin? Ma gihan bestê yan na? Lempeyê hûr bikin! Temo derkeve ser xênî û li ser rêyan temaşe bike!...”

Temo bêyî ku lempeyê hûr bike hilkişiya ser xênî.

Sarê:

”Sê-çar mayin teqiyên. Ê ne te nedît bê çawa erd dihejiya!...”

Bi vê gotinê şiyar bû.

”Ma tenê deremê, e erê lê erê erê, ma tenê mayin teqiyên? We pêjina tiştêkî din jî ne kir?”

Kela girî kete qirika wê:

”Ma ji mayinê mezintir wê pêjina çi hebe, Heso? Mayin bi rebenan de teqiyên, ew perçe perçe kirin! Kî dizane bê niha çend kes ji wan hatine kuştin! Howeh li min porkurê! Jinên wan ên ciwan, zarokên wan ên hûr û mûr hemû wê di nav lingên eskeran de telef bibin û herin! Nizanim bê çima vî guyî dixwin. Erê niha we çi ji xwe fêhm kir? Mal çû, can çû, jin ji xelkê re man, zarok man li ber dîwaran. Ji xwe re şivan û gavantiyê, hemaliyê bikin û vê quzelqurta ha nekin, hey bêmîrad çûno! Wey li min rebenê, dêyên wan wê çawa bikaribin vê êşê tahmûl bikin! Wê ew zarok çawa bêbav mezin bibin!...”

Sarê zû bi zû ne digiriya. Di vê kêlikê de giriya û wek baranê hêsir barandin. Sarê lempeya dilê wî bû û ji qehremaniya wê cesaret digirt. Heso tu carî nikarîbû xwe li ber giriyê wê bigirta.

”Keçê ev çi girî ye! Tu çima li ser min nagirî dêya minê. Birayê te Circîsko îro çend roj in ez behdilandim, mala min şewitand. Ez li ba te û mêrê te me, tu li ser min nagirî. Lêbelê Licê li terefê dinyayê ye, tu liciyan nas nakî û tu li

ser lwan digirî...”

Sarê giriyê xwe qut ne kir, lê bersiva wî jî neda. Heso li hev xircilî; dilê wî sivik lê xist û di cihê xwe de qelqilî. Mejiyê wî di bin tesîra giriyê Sarê de sawêr girt; niqrîsk hatênê û tevzînok bi laşê wî ve hilkişîyan. Deremêtên ku li ser gotina wî di bin xaniyê Circîs de teqîya bûn, mîna ku bi rastî bûbûn mayin û bi liciyan de teqiyabûn, lerizî. Di dawiyê de xwe ne girt, bang kir:

”Temo Temo, ma çawa bû? Pêjina qaçaxçîyan û eskeran tê yan?...”

Temo hat odehyê.

”Yabo, min pêjina tu tiştî ne kir. Her der bêdeng e.”

Sarê hîn digiriya. Giriyê wê dilê wî dax dida. Tam di vê bêhnîkê de Heso ji ser xwe çû û bi carekê ve belav bû.

”Na na, here ser xênî, here here!...”

Temo ji odehyê bêdeng derket. Ew hîn ne gîhabû ser xênî, Heso dîsa bang kir:

”Ma hatin? Erê kuro esker hatin! Esker esker!...”

Wî çiqasî bang kir, Sarê jî ewqasî zor da girî. Di eslê xwe de Sarê ne ku li ser qaçaxçîyan digiriya. Kuştina Cibran û Dawidê Osmên dihat ber çavên wê. Li ser kuştîyên xwe digiriya. Cindiyê Serhên wek Dêwid xortekî sipehî û jîr bû. Cindî jî bi dû docê vekiribûn û di nav pirêzeyên binya gund de doc ajotibûn. Laşê wî hemû xerab bûbû. Qîr û hewar hewarên Cindî di guhên wê de zingînî dida.

”Li min porkurê, niha gelek ji wan birîndar bûne û nale nalên wan e! Sibehê wê wan jî bi dû terempêlan ve girêdin û bikişkîşînin, mala minê!...”

Heso ji bo ku bi xwe şiyar bibe, ji desthilanîn nekeve û li xwe mikur neyê, dîsa qurîncek ji xwe didan. Rîha xwe

dikişand û dev lêva xwe dikir. Lê hîç jî fêde ne dikir. Xwîn lê vemirîbû, mîna quşûfê zer vedabû.

”Lo lo Temooo! Lawo ma qaçaxçî gihan ku derê? Zû tişteki bibêje!”

Tiştek tune bû ku heta Temo jî jê re tişteki bigota. Temo dîsa hat odehyê.

”Yabo, wilehilezîm ji gire gira hewran pê ve dengê tu tiştî nayê...”

Sarê neperûşk ji ruyê xwe dan û bi haweyê ku termên neh-deh kesan li ber bin kaliya:

”Di vê seqema dijwar de û hemû wilo birîndar, haho haho! Niha birînen wan wek çaviyên kaniyan vebûne û ha ha xwîne dibeliqînin!”

Qêrîn bi Heso ket:

”Eehew eskeran em hilanîn!” got û dev lihêfê kir.

”Kuro lawê kerê, here binere bê gihan kuuu!”

Temo piştî ku ziq li herduyan nerî û hinekî hizirî, destê xwe di ber xwe re hejand, ”belkî jî eskeran dora gund zeft kiriye, ez nabînim” got û bi bazdan çû.

”Îcar gelo ew teresên eskeran sibehê wê çi bikin ji me? Wê çend kesan ji me bikujin? Û ku qaçaxçî bi birîndarî rêkevin destên wan, wê ew birîndar li ser me çi nebêjin? Wey li min pepûkê!...”

Heso dîsa qêriya:

”Keçê de re mêtêtêt t!”

Sarê gotina ”deremêt” bi haweyê ku ”de rabe biceheme ji vir” fêhm kir. Rabû ser xwe û hinekî sekinî. Bêvila xwe bi hûçikê kirê paqij kir. Hûçik berdayî bûn. Servekirî hati-bû odehyê. Derpiyê wê sor bû, lê reş xuyanî dikir. Lastîka delingê wê ê rastê filitîbû, devê deling mîna şalê botiyan

fireh vebûbû û lingê wê nixumandibû. Kirasê wê ê şîrikî rengê xwe ne dida. Xwas bû. Li ser çementoyê şopa lingên wê xuyanî dikirin. Dengê xwe ne kir û ji odayê derket.

”Lawo Temo hey agir bi malê keto, ma tu çima dengê xwe nakî looo! Te çi fêhm kirrr? Li aliyê mala Circîs bine-re, Circîs Circîsss!...”

Deng ji Temo ne hat.

”Lawê berêz, bersiva min bide!...”

Temo bi lez daket.

”Yabo, wilehî û bilehî pêjina tiştêkî nayê. Ji qereqolê ronahî xuya nake. Ne ji bestê û ne jî ji tu derên dîn dengê qaçaxçiyên tê. Û deng ji mala Circîs jî nayê.”

Ji kûraya kezebê keserek veda û rîha xwe firkand.

”Ka here binere bê hîn jî dêya te digirî, yan na...”

Temo di destê wî de wek zarokekî bû. Çû û zû jî vege-riya:

”Yabo, îske îska pîrê bû. Ev îşev çi bi pîrê hatiye, min di temamê emirê xwe de ne dîtiye ku wek îşev giriyaye. Xwedê xêr bike.”

”Na na, bila negirî. Ez ê ji te re bibêjim û tu jî here jê re bibêje.”

”Wileh ku tu bikaribî wê haş bikî, baş e. De ka bibêje bê tu ê çi bibêjî?”

Heso xwe cidî kir, lê bi kelecana jî got:

”Erê lo, yanî min got bila negirî tştek ne qewimiye. De ka dîsa pêşî here ser xênî li qereqolê û mala Circîs binere û dû re jî here wê haş bike.”

Temo bi şerwal û tena qutik bû. Ber xwe ne xiliqandibû. Qutik dabû ser hev û xistibû bin şerwêl. Ji serma diririkî. Şimik di lingan de bû. Bêgore bû. Bi çûna wî re Heso

ponijî:

Ez divê bibêjim. Gotina min ji ne gotinê çêtir e. Heger ez Sarê bi xwe nehisînim, dibe ku ev mesele hîn ne baştir bigere. Dibe ku ez ji her kesî re bibêjim. Û wî çaxî jî wê her kes min neheq bike. Ma mirov deremêtê dixê bin xênî! Lewra dijminê mirov çiqasî zalim be jî, mirov vê yeka ha tê de nake. Erê mirov tê de dike; gava ku dijminê mirov yekî wek Circîs be mirov ne deremêtê, mayinê mayinê dixê bin xênî. Na, ez li xwe mikur nayê...

Temo bêhnçikyayî xwe avêt hindurê odayê:

"Yabo, li tara jêr kûçik direyên; hin kûçik jî dizûrin!"

"Na lo! Zû xwe bigihîne ser xênî û li qesra Circîs bine-re. Ma dêya te hîn jî digiriya?"

"Erê erê", got û dîsa bi lez derket .

Heso tam ji ser xwe çû:

Sarê bi derewan nagirî, rast e mayin teqiyar e. Na na, deremêt bûn. Min çima ev tişt qebûl kir? Ev çawa ûjdan e, mirov çawa dikare wilo bifikire! Hemû sûtê Simo bû. Wî ez ji rê birim. Qaşo Kenêr bi aqil bû, gerek wî rê nedaba vê yeka ha. Min bi a wan kir "Of bêhna min dernakeve!" devê xwe vekir û nema girt:

"Ez ê bibêjim. Wey ma ne min ji wan re gotibû ku deremêtan têxin bin dîwarên êxur!" Kêfa xwe anî û keniya. Lê di kenê wî de kêfê hîç xuya ne dikir; kenekî derwêşî û melûl bû. Zû jî qut kir.

"Ferqa êxur û xaniyê malê çî ye yanî? Çawa ne çî ye? Yek cihê insên yek jî cihê heywên e. Ez xênî dihedimînim, hin xaniyên wan ên din jî dikarin bi êxur re bihedimin. Di axur de şivanê wan radiket. Belkî hin zaroyên wî jî li wir raketî bin. Hema zaroyên wî ne hatibin kuştin, şivan be

dîsa xem nake. Em ê çend qurûşan heqê xwîna wî bidin û wê mesele bê girtin. Erê çima min çewtiyeke wilo kotî kir? Dijminê heywên dijminê insên e jî. Insanê ku heywên bikuje dikare insên jî bikuje. Min ew hemû kuştin”, got û piştî ku bêhnê fikirî, destê xwe hejand û hinekî din dengê xwe hilda:

”Ax ku bi rastî hemû hatibana kuştin û tiştê bi kesekî ji me ne hatiba, bê çiqasî baş bû!”

Bi xwe de xeyidî:

”Hemû nayên kuştin, min mala xwe şewitand! Ev niha ez bi xwe dizanim bê ez çi dibêjim? Gelo ez li ser hişê xwe me?”

Li ber dilê xwe çû û hat û dilê xwe xweş kir:

”Ha ma ne wê deremêt ne xistibana bin qesrê, lo. Ma qey yekcar ehmeq in! Hîç aqil di serê wan de tune!”

Vê carê jî dilê xwe bi xwe şewitand:

”Tew tew, ku dibêje min ji wan re gotibû wilo û wilo bikin. Herdu jî kafir lawê kafiran e, bi telaq xistine bin qesrê û temamê xaniyên wî!...”

Temo serê xwe di derî re dirêjî hindur kir. Piştî ku bi kelecana û sivik sivik got:

”Yabo kûçik êrîşî hinan dikin”, bi mêrdewanê ve hilkişiya.

Ev gotineke ne xweş bû. Ê him jî çawa ne xweş! Heso qêriya:

”Niha tu bi qedirê Xwedê kî tu rast dibêjî, lo? Ma qesra wî hedimî ye, qesr qesr!...”

Temo bi rastî jî wek ku bavê digot, mirovekî tam xerabe bû. Di nav pez û dewaran de mezin bûbû, ji şiklê reyandina kûçikan yekser fêhm dikir. Gava kûçikan pêjina gur

dikir, kûçikên qels dizûriyan û ên xurt jî bi him û gim xwe li erdê dixistin, bi dengekî qalind û tena tena direyan. Doguj bi neh-deh kûçikan ve li rajorî gund, gur zeft kiribû. Hin kûçik jî li navtaran dûzûriyan û dikirin kûze kûz. Û Temo jî hîn mesele fêhm ne kiribû.

”Temam, îcar ez ê li xwe mikur bêm. Min xanî bi ser tamamê kuflet de herifand, her tiştê me derket meydanê. Navbera me û qereqolê du sed metre ya heye ya tune. Qomandar dengê deremêt û mayinê ji hev nas dikin. Ev karê wan e. Esker bi hewara Circîs ve hatine. Kûçik êrîşê dibin eskeran. Sarê Sarê, keçê de ka wer ku ez hemî ji te re bibêjim! Were binere bê me çi gû xwariye! Sarêêê! Keçê tu bi qedirê Melekê Tawiskî tu ê bê, lê! Bi tirba Şêx Hadî...”

Deng ji Sarê ne hat. Lê Temo dîsa ji devê derî bang kir:

”Yabo, li jêra berqefan kûçik rikêbî ser hinan dikin. Dengê Circîs ji binya gund tê, lê ez fêhm nakim bê çi dibêje”, got û dîsa hilkişiya ser xênî.

Heso qêriya û qêriya:

”Keçê Sarêêê, ka wereee! Me xanî bi ser birayê te û kufletê wî de xirîxopan kir, lêêê! Keçê de wereee!...”

Doguj û gur hevdu girtibûn û li hev dixistin. Dengekî cêhilî jî di nav dengê reyandina kûçikan de bilind dibû. Dipeyivî û bi kûçikan re li gur dixist. Gur ji jêra gund ve hatibûn û xwe dadabûn hewşan. Circîs bi teqîna deremêtan rabûbû ser xwe, çavdêrî li ser rêyan dikir. Bi guran hisiya bû. Di pencereya qesrê de rûniştibû û navtêdan di wan dîda:

”Hema tu kê be, eferim ji te re! Ez di tamamê heyata xwe de îşev dibînim ku insanek û gur li hev dixin. Ma ez bêm bi hewara te ve, looo!...”

Bi tenekeya Mela re gundî şiyar bûbûn. Di nav bêden-giyê de her kes tevdigeriya. Lê kesî jî xwe ji mal bernedida. Gelek ji wan mîna Sarê, ji tirsra ku wê sibehê çî afat bi serê wan de bihata, digiriyan.

”Temo Temo, lawo dêya te nayê vir, îcar were ez ê ji te re bibêjim!...”

Deng ji kûçikan nema hat, kûçikan xwe ber bi gund de berdan. Temo di nav kûçikan de reşê wî dengê ku wek dengê tabûreke esker bihîstibû, fesiland. Lê nas ne kir. Heso zor da Temo.

”Kuro bêşerefo, ez bangî te dikim, tu çima nayê!...”

Temo hat û li himber wî li ser pêyan sekinî. Derî vekirî hişt.

”Rûne ku ez ji te re ta bi derziyê vekim!”

Rûnişt û guh da ser.

”Kenêr û Simo deremêt xistin bin xaniyê Circîs. Ma gelek ji wan hatine kuştin? Eskerên ku hatine gelek in?”

Temo behetî.

”Ev tu çî dibêjî yabo?”

Pêjin ji hewşê hat. Temo bêhemdî xwe hilqevizî û çik sekinî. Heso jî çeng bû, piştta wî li dîwêr ket. Reşo bû ev.

”Kalo ê ne tu nizanî bê min û Doguj me çî zir gur kuşt, gur!”

Devê Temo berî dilê wî bi xwe şiyar bû. Lêv ji ser hev çûn, beşişî. Lê hîn jî nikarîbû xwe bilebitanda. Ji qiram ketibû. Heso wek kewê ku di dahfkan keve, gewdeyê wî bi carekê ve melisî, serê wî jî hildayî bû û qîq li Reşo dinerî. Hersê jî bêhnekê ne peyivîn. Piştî ku Heso got ”çî çî çiii?” pala xwe da dîwêr û li Temo nerî.

”Me gur kuşt, gur! Termê wî li ba golê ye, hûn ê sibe-

hê bibînin. Doguj devê xwe xistibû qirika wî û min jî bi pehînan lê dixist. Di wê bêhnîkê de min çiqasî dixwest ku Hûto li wir ba. Ê ne kalo, te ne dît bê pevçûna wan çiqasî xweş bû. Ew jî ne kêmi Doguj bû yanî. Heger ew û Doguj bi tenê bana, belkî Doguj nikarîba pê. Kûçikên din jî alî me kirin. Gur gelek bûn. Lê min heta bi çaran dîtin. Hevalê xwe di nav lepên me de hiştin û reviyân.

”Ev tu çi dibêjî, ez fêhm nakim?”

”Kalo, qey tu ji min yeqîn nakî? Ji bavê min re bibêje bila bê, ez ê wî bibim ser bereta gur.”

”Yanî niha ev qolordiya ku dora gund zeft kiribû, hemû tu bû, ha!”

Reşo keniya.

”Hiii, tu behsa mayinan dikî? Ew ne mayîn bûn, kalo. Li nav gund diteqiyân.”

Heso veciniqî.

”Tu çawa dizanî kuro?”

”Ez li mala mahelim bûm. Mahelim araq vedixwar. Ez û jina wî em direqisîn û wî jî ji me re li tembûrê dixist. Piştî ku xalê Mela li tenekeyê xist, ew jî hat wir. Erol ji wî re jî got. Kalo kî bûn ew ên ku deremêt teqandin?”

”Xwedê ne hişt, ev çi gotine! Deremêtên çi! Kê ji te re got?”

”Erol got.”

Heso li Temo nerî, çavê xwe girt û devê xwe vekir:

”Bêşeref yaya gidî bêşeref, tu jî zilam î ha!” Tif nav seqên xwe kir, ”wey tifi li vî kîrî be ku tu jê yî! Lawê wî zarokeke dide dû guran, ew jî zir nihîtekî zilama ye, ji desthilanîn dikeve û vî gundî tije esker dike. Ji teyrên ku te li min û dêya xwe çêkirin hindik mabû kezeba me biqetiya.

Pêncî sal e ku tu xwedî kûçik e. Tu li ber pez û di nav gur û kûçikan de mezin bû. Kûçik gava bêhna gur dikir, çawa direya te nizanîbû, hi? Tu çawa dengê Doguj nas nakî? Ma wê çawa nas bike yabo, mêrik li jina xwe hatiye. Îcar zilamê ku li jina xwe bê, tu ê hêviya çî jê bikî! Zû ji ber çavên min winda bibe, kûçik lawê berêz!”

Kipînî ne ket Temo; pir li ber xwe ket. Heso erza wî li himberî lawê wî şikenandibû. Serê xwe berdabû ber xwe û diponijî. Ji odayê derket.

”Lawê min Reşo, ma Erol wekî din çî digot?”

”Kalo bêhna xwe pir teng kiribû. ‘Gundî deremêtan di bin xaniyên hev de diteqînin. Ev tiştêkî pir talûke ye!’ digot”

”Ê îcar Mela çî digot?”

”Piştî ku Erol, Mela bi teqîna deremêtan hisand, Mela xwe ji Erol bêhtengtîr kir. ‘Heger wilo here ez ê jî araqê vexwim,’ digot.”

”Lawê min Reşo, mîna ku tu hîç ne çûyî mala Erol efendî, behsa tiştêkî neke. Here ji xwe re razê û bavê xwe bişîne vir. Eferim lawê min, tu mêrekî di ser xwe re yî. Pîrika te Sarê bi derewan ji te hez ne kiriye. Bi telaq tu ê ji pîrê re ne qereqola Stilîlê û Qesra, tûgaya Mêrdînê feteş bikî. Qolordî ne himberî te ne, qolordî!...”

Reşo ji kêfan re dikir bifiriya. Bapîrê wî ew ji xwe û bavê wî mezintîr kiribû. Reşo xwe nepixand û meşiya.

”Min çî xwelî li serê xwe kir! Binere hemû deqîqeyek mabû, lawik li hewşê bû, ha. Min xwe hema çend saniyan ragirtiba, lawik diket hindur û Temo jî wê bi vê pîstiya me ne hisiyaba. Ma hisiya wê bibe çî, yanî? A baş ku pîrê pê nehise...”

Temo li himberî wî bi haweyê xulaman li ser kursiyê rûnişt. Yanî qeweta gewdeyê xwe ji ser kursî bêhtir berda ser lingan; kelef bi kabokan ragirtin û xwe bi ser hev de pîrnisand. Ew qîlafetê wî ê girs û vê rewşa ha qet li hev ne dikir.

"Yabo, te gazî min kiribû."

"Erê", got û sekinî.

Heso bêyî ku bi xwe agahdar bûba bê çî dikir, dixwest ku Temo bipeyivya. Zanyariya wî di demên xofgirtin û bêhtengiyê de ji pêşzanyariya wî bêhtir di bandora binzanyariyê de çerx dikir. Heger Temo hinekî bi kêrhatî ba, peyvek wî dikarîbû bûba mifta xilqa zindana mejiyê wî. Wê gavê jî problema ku rû dabû, dibû ku ewqasî mezin ne bûya. Heso dixwest lê guhdarî bikira. Lêbelê ê li himberî wî bi qasî zarokekî ku li koşk û serayan rûdinişt, nikarîbû bifikirîya. Di bîstikên xofgirtinê de peyvandina xwe bi xwe ji guhdarkirinê û di bîstikên bêhtengiyê de jî guhdarkirin ji peyvandina xwe bi xwe çêtir bû. Heso di kêlîkên bêhtengiyê hema hema her tim jî ne dixwest bida, dixwest bistenda. Heger di van kêlîkan de yekî zana pê re rûniştîba, wê Heso ji dil û can lê guhdarî kiriba.

"Yabo, ez li te guhdarî dikim. Bibêje!"

Heso pêşî keserek veda. Bi haweyê ku alikariyekê jê bixwaze fikirî, piştî ku bêhnekê lê nerî û wî jî serê xwe berda ber xwe, dest bi axavtinê kir:

"Gelo ne baştir e ku mirov biçe derdora xaniyên Cîrcîs saxtî bike bê ka çî bi xaniyan hatiye?"

"Tu dizanî yabo, tu çawa bixwazî ez ê wilo bikim."

"Hema wilo ha."

"Erê wilo."

Tirs, bêhtengî û neçarî bi hev re di hezaza mejiyê Heso de dizîvirîn, di hêwanê de pêrgî hev hatibûn û hevdu diastin. Li gora Kenêr ev kêlik pir tehlûke bûn. Heger Heso mirovekî alim ba, di van kêlikan de dikarîbû xwe intîxar jî bikira. Kenêr ji Heso re car carê wilo digot. Di çavên Heso ên ku li dûr dînerîn, dilê Heso xuyanî dikir. Dilê wî diniqirand; dil mîna motorê ku hewa dikir û piçpiçî benzîn distend, kurkubî lê dixist. Dihejhijî. Xwêziya wî ne diçû xwarê. Temo jî hîç bîr ne dibir ku fireke av bidayê. Piştî ku ji Temo re got "de ka here" û Temo jî çû, ew dîsa bi xwe re kete mihasebê:

"Min çima ev yeka ha kir? Qaşo ez mirovekî bi hesab bûm. Ez yekî wilo bûm ku ji qewimandina meseleyê bêhtir, min bala xwe dida ser dawiya meseleyê. Ez firavîne dixwim û li ser firavîne hesabê firavîna roja din dikim. Û min her tim jî bi qeweta vê fikirê qezenc kiriye. Îcar sibehê wê kî ji min re çi û çi nebêje!"

Xwe mêr kir:

"Hema kî çi dibêje bila bibêje, bi tahtilerd kirî! Te baş kiriye. Ma Circîs ê ku mirov dunde jê bihêle. Insanên wilo gerek bi carekê ve mehû bibin", got û hinekî fikirî. Lê çawa fikirî wilo jî erza xwe şikenand:

"Tew, yanî niha ev jî gotine tu bi qedirê xwedê kî. Lê ne bi hesabê kuştinê, bi hesabê ku ez wî bitirsînim û wî hinekî ji eskeran dûr bixînim, min ev tişt kir. Hîletê min ji bêbextiyê diçû. Ez li ba bêbextan rûnediniştim. Min bêbextî li Circîs kiriye. Bêbextî jî karê qelsa ye. Ez di çavê xelkê de him bûm bêbext û him jî bûm qelsok. Gelo ne baştir e ku ez hema niha temamê zilamên xwe li odeyê bicivînim û em êrîşî ser mala Circîs bikin? Bi êrîşê re em ê bi

tivingan li xaniyan girêdin û wî çaxî jî wê ev meseleya deremêtan ji holê bikeve, winda bibe. Bila em deh kesan ji wan bikujin û bi deh salan di hepsan de bimînin û bila navê min bi bêbextî dernekeve. Cihê bêbextan di civata gunmezinan de tune ye. Mirovên ji xwefedîkir, ne bêbextiyê dikin û ne jî bi bêbextan re rûdin. Na ne wilo ye. Wilo ye, lê tu derewan dikî bibêje. Ma ji Zibêr bêbextir kî heye gelo? Ev tiştêkî din e. Tu wek Sêdiq difikirî”, got û heta ku jê hat şiqama xwe li dîwêr xist. Ji êşa destê xwe bêhtir bi şerqîniya ku ji dîwêr derket şiyar bû. Piştî ku hilmekê mîna dînan li derdora xwe nerî, bi herdu destan bi serê xwe girt û da aqilê xwe:

Kîjan baş e gelo? Ez şer derxînim yan ez xwe li bendî sibehê bihêlim bê ka mesele çawa dizivire? Bi derxistina şer wê ev mesele dîsa neyê veşartin. Erol efendî, jina wî û Mela pê hisiyane. Reşo pê dizane. Ez çi bikim, ez çi xweliyê li serê xwe bikim? Deremê kuro!” bi dengê xwe ê herî bilind got û wilo jî dewam kir:

”Tiştê ku heta niha kesî ne kiribû min kiriye! Ma yabo, çawa min ê ne kiriba, temamê şeytan û meytanan li dor min civiyane. Şeytanekî dinya xistiye qelaqê, îcar ê min tew pênc-şexş şeytan hene. Tobe ya rebî tobe estexfirulah. Ez ê xwe li ber navê bêbextiyê negirim. Heger kes bi vê bêbextiyê ne hisiyaba, bila bêbextî ba. Dijminayî bû xem ne dikir” got û bi fikîniya ku di hindur de belav bû re ji nişkê ve qut kir. Bayê ku di lûleya serşokê re dihat, bi rastî jî mîna insên difikand. Piştî têgiha ku dijminê wî ba bû, ziq li hindama serşokê nerî û bi xwe re pevçînî:

”Çawa dijminayî bû xem ne dikir? Tu çi dibêjî kuro? Di hindurê mala wî de li dor pazdeh zarokên hûr û mûr razayî

bûn. Te dijminahiyeke mezin kiriye! Erê bi Xwedê rast e. Min xwe gindorkî girêdaye û hayê min ji min ne bûye. Gava ev mesele li me derket, em ê nikaribin bi mêrik re pevçûnê jî derxînin. Ji ber ku em ji hemû hêlan de neheq in. Wê xelk me neheq bikin. Baş e ez çi bikim?... ”

Kolanên gund bi herî bûn. Temo ji tirsê ku şekala wî di heriyê de nevicîqanda, xwas çûbû. Lê ji bîra kiribû ku mirov li ber xaniyê Circîs jî çixare ne dikişand. Heger çixare ne kişandiba, dibû ku Circîs ew li dor xaniyê xwe ne dîtiba.

Heso bi hêdî got:

”Ma te çi fêhm kir Temo?”

”Xaniyê wî ji ê me saxlemtir bû. Ji bilî du dîwarên qesra wî, min temamê dîwaran saxtî kirin. Dîwar ne herifîne. Tiştêk ne bûye. Îcar tu dikarî bêmitale razê. Yabo, ez jî dixwazim herim razê.”

”Ma kesî tu dît?”

”Erê erê, Circîs ez dîtîm.”

”Te got çii!”

”Mêrik di şibaka qesrê de rûniştîbû û hayê min jê tune bû. Gava ez di ber dîwêr re dimeşim, tu nabê qey ew jî min dibîne...”

”Ê dû re?”

”Bangî min kir, ‘lo lo tu kî yî, tu li wan deran li çî xwe digêrî?’ Min jî tiştêk li xwe çênêkir, ez rast meşiyam û min berê xwe da malê.”

Heso bi wahc xwe bi ser hev de diguvaşt û bêsebir lê guhdarî dikir.

”Yanî bi tenê hew evqask bû? Ma lawo hûn bi hev re ne ketin devjengê jî, hi?”

”Na, hemû wek ku min ji te re got, ewqas bû.”

Heso bi herdu destan li kabên xwe xistin, dû re destê xwe ê rastê hejand û got:

”Lawo wilehilezîm, tu ne ê hewandinê yî, lê ez çî bikim. Niha ez te bikujim, wê dewlet jî min bi hesabê ku ‘*Heso bîr adem oldurdî*’ tewqîf bike. Kuro bi telaq tu ne tu ‘*adem*’î, îcar lawo bila tu ‘*adem*’ bî û hew! De here ji xwe re razê û berî ku tu razê jî bazde ser Meyroyê, kûçik lawê berêz!...”

2

Banga sibehê lê xistibû. Ronahî ketibû dinyayê. Çûkan xwe ji hêlînan berdabûn hewşan, dikirin wîze wîz û diçêriyan. Dengê teyr û tilûran ji nav rezê pişta gund dihat. Dîkan bang didan. Ji navtara jêr kerekî nêr diziriya. Dengê wî mîna borîzana şer qalind û bilind bû. Mîh ne dibariyan. Li ser gund hewr digeriyan, lê hemû jî ne hewrên baranê bûn. Bayekî hênîk dixurbilî. Perîxanê ji ser birka gund dihat malê. Satileke tije av di destê wê de bû. Herdu tajiyan Mîrzo bi hawayê ku keroşk xistibûn hesara xwe, li ser benderên jêra gund bazdidan. Eskerên ser hidûd tabiyên xwe berdidan û bi terempêlên eskerî diçûn qereqolên xwe. Ronahiya fanosekê ji çavên terempêlan dida der. Rêya Îpekê ji terempêlan xalî bû. Qelebalixek ji mala Kenêr dihat. Dengê Kejê li ê hemiyar ferq dikir, lê dîsa jî mirov jê fêhm ne dikir, bê çî digot. Mela bang ne dabû. Sarê limêj dikir. Meyroyê bi Fehmiyê şivan re pez rast kiribû û qutik diavêtin hindurê sobeyê. Sobe ne dadayîbû. Heso heta berdestê sibehê jî kabûs dîtibûn. Bi destê sibehê re xewê lê

giran kiribû.

”Meyro, deyl Temo bike bila rabe ser xwe; bêhnek din wê esker bigirin ser gund”, Sarê got û li wê navê çû û hat.

Xewê li Temo jî giran kiribû. Meyroyê ew şiyar kir, lê hîç ne dixwest ku raba ser xwe.

”Keçê dev ji min berde, ez şevê din ranezame, bihêlê ez hinekî ji xwe re razêm.”

Sarê bi bêhtengî got:

”Zû xwe bide ser hev wê bêhneke din esker bigirin devê derî!”

Temo veciniqî:

”Eskerên çi yadê?”

”Ma qey te mayinên şevê din ji bîra kirin. Niha di nav mayinan de bi kêmanî pênc-şeş kuştî hene. Xwedê dizane bê niha çiqas birîndar jî hene!”

Temo lihêf kişand ser serê xwe û di bin lihêfê de peyivî:

”Yadê, a te xewn e, te dîsa xewn dîtiye. Ne mayin teqiyane û ne jî tu kes hatiye kuştin. De îcar bihêle ku ez ji xwe re razêm.”

”Kuro ev tu çi dibêjî? Bi mayinên şevê din re erd hejiya, erd!...”

”Yadê, wilehî tu xanî ne ketine. Limêja xwe bike û dev ji min berde.”

Sarê piştî ku hinekî bêdeng sekinî”, qey bi rastî min xewn dîtiye”, bi dizî got û dengê xwe hilda:

”Rabe! ku dibêje ‘te xewn dîtiye.’ Ne mayinek çar-pênc mayin bi dû hev de teqiyayan. Ma nayê bîra te ku ez û tu em çûn odayê cem bavê te. Ez giriyam, bavê te giriyê min bi xwe ne xweş anî û ji odayê berda min. Ma çawa ev hemû

dibin xewn!...”

Meyro keniya:

”Yada Sarê, Temo henekan li te dike. Ma ne gava mayin teqiyay, ez jî bi we re rabûbûm. Mela li tenekeyê dixist.”

Meyro bi gotina henekkirinê, rê ji Temo re vekir. Wî berî niha ne bi henekî, cidî gotibû.

”Meyro qey te jî xewn dîtiye”, got û nema peyivî.

Ro baş bilind bûbû, gîhabû delavan. Gund tevdiqerîya. Bedranê muxtar bi çend hevalbendên xwe ve li ber sêna Circîs sekinîbûn. Ji rewşa wan xuya dikir ku hûrî hemû wê li wir biciviyana. Xwendekaran yek bi yek xwe ji malê berdidan û diçûn xwendegehê. Sarê, Heso ji xew şiyar kiribû. Hemo berî Zibêr û Sêdiq hatibû odeya Heso. Miho û Selîm bi hev re û Simo jî bi dû wan de hatibû odeyê. Mela li ber deriyê xwe bi haweyê ku hin gundî bangî wî bikin, piyase dikir. Ji hejandina herdu destên wî û nerînên wî mirov tê derdixist ku xwe bi xwe dipeyivî. Pêjina mamoste ne dihat. Pîrekên hûriyan her sibeh bi gavên re dewar didan ser hev, pîrekan dev ji garanê berdabûn; li ser dêlegura ku şevê din hatibû kuştin û xortan ew kişandibûn ber xaniyê Celîl, civiyabûn. Pîrekan dêla gurê, qûn û heta bi nivê parxwanan jî jê kiribûn. Li gora wan, dêla gurê sihûd dianî. Yanî pîreka ku piçek ji dêla gurê wek nivîstê bi xwe ve daliqanda, wê sihûda wê veba û mêrê wê jê re misixur bûba. Bi kuştina gurê, Reşo di çavê gundiyan de bûbû qehremanekî mezin. Jina mamoste, gundî serwest kiribûn.

Pizûriyan garana xwe rast kiribûn. Garan gîhabû piştê rez. Teyrekî reş mîna ku li mirîşkan digeriya li hindama mala Xelef li hewa sekinîbû. Dengê zezûlan ne dihat. Ji nav xiramê qesrika binya Sirêçkê, kewekî berê xwe dabû

goristanê û bi haweyê ku yasîn li miriyan dixwend, qebqeba wî bû. Kera Kerîm dîsa ji garanê mabû. Jina wî Hemdo bi bez ker diajot û bang gavên dikir. Dora gavantiya îro a Zibêr bû. Sêdiq Zibêr ji ber garanê vegerandibû û Hûto ji dêvila wî ve xistibû ber dewêr. Ji bilî Kerîm û Hûto temamê pizûriyan li odayê gihabûn hev.

”Pêjina eskeran nayê. Seet bûye nehê rojê û esker xuya nakin; ev tiştêkî ecêb e!” Zibêr got û çavên xwe ên beloq li ser her kesî gerand.

Temo bi haweyekî ji xwe razî:

”Qey bi me ne hisiyan e” Zibêr, got û di cih de gotina xwe birî.

Heso lê nerî û awir tê vedan.

”Hilkişe ser xênî û li ser rêyan binere! Kûçik lawê kûçik, li jina xwe hatiye, nizane tiştan veşêre!...”

Temo çû. Miho keniya:

”Zibêr, ez dibînim ku te gelek cil û mil li xwe kirine. Ma tu çiqasî li xwe bikî, hey wê te tazî bikin û li te xînin.”

”Yabo, ne min bi tenê, ji bilî apê Heso we hemiyan xwe wek min girêdaye. Îcar çima tu henekê xwe bi min dikî. Ê min bêceme û şerwalek e, tew îcar te du şerwal bi ser hev de li xwe kirine. Ê min çakêt, ê te qapût û çakêt li te ye...”

Giriniya terempêlekê hat. Cefil li civatê ket. Bêyî ku hin ji wan bangî Temo bikin, hemiyan xwe li devê derî qerese kirin û çeng bûn hewşê. Qemyon dîsa ji Stilîlê dihat û diçû Nisêbînê. Di eslê xwe de ev ne qemyon û ne jî bi navê tiştêkî din bû. Serê wê ê qemyonê bû. Şifêrê wê qeresêla li ser sê şivên hesinî pevxistibû û sindoqa ku ji textan çêkiri-bû, hemû jî teneke kiribû û bi qeresêlê ve şidandibû. Piştî ku li hindama Şêxbat sindoqa tev li rêwiyan pekiya bestê,

li ba qeynaxçiyekî tankêreke hesinî çêkir û tankêr avêt ser qeresêleyê. Rêwî di vê tankêrê de dibirin û dianîn û bi hesabê siwarbûna qemyonê pere ji wan distend. Dengê terempêlê ji kilometreyan ferq dikir. Dema ku terempêl ji Stilîlê dihat, mîna ku helîkopter di newalê de difiriya, wilo deng derdixist. Hûrî û pizûriyan ji her kesî bêhtir dengê vê terempêlê nas kiribûn. Û niha jî wî dengî, di guhên wan de dengê terempêlên eskerî vedabû.

”Hey qeda xwedê pê ketê, em ji desthılanîn xistin” Sêdiq got û keniya.

Xelef beşîşî. Peyv xist mista zimên, xwest ku bigindirîne, poşman bû û daqurtand. Destê xwe danî ser devê xwe, lê xwe ne girt.

”Sadiq tu jî tiştekî efû nakî, ha. Tu dibê qey tu di nava mirov de yî. Ma em çawa bikin, bêbavan zalim in. Mirov ji zaliman bitirse, ne eyb e...”

Di ruyê wî de çar birîn hebûn. Şûna diriyê ku di kerînoka bêvila wî re çûbû xwarê, bi qasî beyendûrekê mezin bû. Bêvila wî baş werimî bû. Xinxinokî dipeyivî.

”Ka qehremanê dêlegurê çima nayê civatê? Stuyê jinên hûriyan tije qu... kir û wê here mektebê, ha! Ma jinên me jî ne wek ên wan bû? Çima dêlegur bi dest wan ve berda?” Qaso got û keniya.

Xelef:

”Erê kuro, gava ez hatim odayê, ê ne we ne dît bê van pîrekan çi dikirin ji serê hev! Heryekê kêrek xistibû destê xwe û rebera gurê ha ha diçilvirandin.”

Sadiq:

”Erê wey, qîre qîra wan bû. Xensê û Koçerê xwe rakişandibûn hev. Koçerê jê re digot, te qu...ê min biriyê, ka

qu...ê min derxîne!.. Revena Xensê jî digot, yadê wilehî min tu qu...ê te ne biriye, weh!...”

Zibêr kenekî fahş kir û peyivî:

”Ma dêla wê ji bo zilaman jî sihûdê nayine gelo?”

Xelef awirek dijwar tê veda:

”Mêrik qûnek bûye ha...”

Civat bi gotina wî bêhtir keniya.

Heso diponijî. Hîç ne dixwest bipeyivya. Civatê jî ji ber wê bêkêfiya wî ewqasî ne diajot ser. Kenêr bêmad bû û zor dida xwe ku bêmadiya xwe neda der. Bi xwe hisiya bû ku ne baş kiribû. Poşman bûbû. Yekliban gotinên vala dikirin û xwe di ber re dikenand. Kêfa Simo li cih xuya dikir. Wî û Sêdiq bi qeşmeriyan dabûn ber hev û kenê xwe li hev dikirin. Hemo kêma dipeyivî. Zibêr ji her kesî bêhtir ditirsiya. Wek dizan li devê derî dînerî û guhên xwe bi ser pencereyan de kerr kiribû. Qaso bi haweyê ku wextî esker bigirin ser gund, qerevîzkî rûniştibû. Serê xwe berdabû ber xwe û tiliya xwe a îşaretê bi çementoyê difirkand. Miho ji her kesî bêhtir dipeyivî. Kê çî digot, wî xwe di ber re radikir. Temo hîn jî li ser xênî bû çavdêrî li ser rêyan dikir. Sarê çûbû aliyê malê û haziriya çûna Reşo dikir.

Reşo ji midîrê xwendegehê destûra rojekê stendibû. Lê li xwe kiribû du roj. Li *lîseyê* sinifê yekê dixwend. Birayê wî Seydo jî li xwendegeha *ortayê* sinifê dawî dixwend. Reşo bi mebesta pevçûna ku doh na pêr na pitirpêr derketibû, hatibû gund. Li kolanên qijla Nisêbînê ew û birayê xwe di xaniyekî bi kirê de bûn. Bi giştî di rojên înan de dihatin gund û yekşemê jî diçûn Nisêbînê.

Hûrî li mala Circîs vehewiya bûn. Mela, Mîrzo û Erol jî di nav wan de bûn. Hemû bi bûyera şevê din agahdar

bûbûn. Lawê Circîs Bozan pêşî pense û kîsikê Simo ê ku şevê din li şûna xwe hiştibûn û dû re jî fitîlên deremêtan dîtibûn. Fitîl li wê navê belav bûbûn. Ji herdu deremêtên ku di bin qorziya dîwêr de bi cih bûbûn, yek jê ne teqiyabû. Pîjek bê çî ye ji dîwaran ranebûbû. Tam li gora dilê Heso encam dabû. Piştî poşmaniya xwe, wek pîreka ku mêrê wê li hidûd dixist, berzûrî Xwedê bûbû ku tişteke bi dîwaran ne hatiba.

Mela digel ku dizanîbû kûçik bi pez re çûye, ji binya hewşê bang kir:

”Malîno kûçik neyê min!...”

Sadiq pêrgî wî çû. Mela bêyî ku bi Sêdiq re bide û bistîne, bi lez xwe avêt hindurê odeyê. Gurinî bi civatê ket, dîsa her kes ji ber rabû û cih jê re xweş kirin. Mela li ber sobeyê li himberî hemiyana li ser kursî rûnişt. Bêhna wî teng bû. Eniya xwe difirkand û serikên simbêlên xwe dikirpitan-din. Heso mebesta hatina wî fêhm kiribû. Kenêr bi tirs li Mela nerî. Simo bêxem rûniştibû. Guhên Zibêr û Hemo wek guhên roviyan bel bûn. Temo hîn jî li ser xênî piyase dikir.

”Xwedê xêr bike Seyda dîsa çî qewimiye?” Heso bi zimanekî lertzok got.

”Ne xêr e. Heso hişê xwe bîne serê xwe û li min guhdarî bike. Hinekan şevê din deremêt xistine bin xaniyê Circîs. Ew vê meseleyê dixin stuyê we. Circîs bi dû ku deremêt diteqin bi nîv seetekê, Temo li dor xaniyê xwe dibîne”, got û sekinî.

Heso pêşî ruyê xwe tîrş kir, xwest ku konebaziye bike û bibêje ”ma Mela, tu bawer dikî ku Temo bikaribe tişteki wilo bike?” bi xwe hisiya ku wê bi gotineke wilo tişteki safî

neke, dev jê berda.

”Ê dû re?”

”Heger we ev xerabiya ha ne kiribe, yek bi yek werin mizgeftê û sûnd bixwin. Heger hûn sûnd nexwin, wê mesele pîs bigere. Îcar heger bi rastî ev yeka ha ne bi destê we bûbe, wek camêran sûndê bixwin. Sûnd ji bo we ne kêmanî ye.”

Civat ecêbmayî ma. Ew li bendî tişteki din bûn û tişteki din derketibû holê. Heryek ji hindama xwe de keliya:

”Wî bi xwe deremêt xistiye bin xaniyê xwe; ew çi kûçike ku em jê re sûnd bixwin!...”

Zibêr rabû û destê xwe bi ser Mela de hejand:

”Hîn ji serî de dest bi derewan kiriye. Dilê wî li kê bişehetiya belkî me qebûl bikira, lê ma Temo ê dilşehitandinê ye, hi! Ew wek melayiketêki ye...”

Heso serokatiya xwe bi kar anî û bi haweyê ku ji berê de qerara xwe dabû, dest bi peyvê kir:

”Her kes bila devê xwe bigire û li min guhdarî bike! Em ê yek bi yek ji wan re sûnd bixwin ku hayê me ji vê meseleyê çenebûye, ewqas. Seyda dirêj neke, rabe here mizgeftê!”

Di eslê xwe de kêfa sixtekarên wek Zibêr pir hatibû ku bûyera şevê din ne mayin, deremêt bûye. Lê ji her kesî bêhtir jî wî sûndxwarin bi xwe ne xweş dianî. Tirsonekê herî mezin ew bû û di vê bêhnîkê de jî mîrxasiya herî mezin wî dikir. Bilind dipeyivî û sûnd di derbarê tirsonekiyê de rave dikir. Ji civatê jî destek distend.

Heso xwe aciz kir. Destê xwe ê rastê bilind kir û lê hejand:

”Zibêr min nekufîrîne, li cihê xwe rûne û devê xwe bigi-

re, kûçik!...”

Kenêr xwe avêt pişt:

”Apê Heso rast dibêje, em mecbûrê sûndê ne. Helbet hinekan deremêt xistine bin xênî. Îcar dibe ku mirov kari-be qesda kuştina xwe, lê mirov nikare qesda kuştina temamê kufletê xwe bike. Ez bawer nakim ku Circîs deremêt xistibe bin xaniyê xwe. Li vê mentîqê gelek dijminên me hene. Hin ji wan bi bafîka ku me bi hev bidin kuştin, deremêt xistine bin xaniyê mêrik. Çima hûn hişê xwe nayînin serê xwe, weh! Sûndxwarina me ji ne sûndxwarinê çêtir e. Gava ku me sûnd ne xwar û me şer derxist, wê xelk ji me re çi nebêjin!...”

Mela çû. Sarê dengê wan bihîstibû. Ji aliyekî ve kêfa wê hatibû ku mayin bi qaçaxçiyane de ne teqiyane û ji aliyekî ve jî aciz bûbû ku pizûrî bi karekî wilo xerab rabûbûn. Dilê wê li Simo dişehetî. Lê Simo jî bêşêwira Heso wê nikarîba ev bûyer bikira. Wilo difikirî. Civatê Temo peyivandibû. Heger Heso berî wî ne gotiba ”Temo, heta destê sibehê li ba min bû”, Temo wê raste rast bipeyiviya. Şika pizûriyan hemiyane li ser Simo civiyabû û wî jî habela li xwe dida mandelê. Li çavê Kenêr û Heso temaşe dikir û sûndên herî mezin dixwarin.

Xelef da pêşiya pizûriyan û berê xwe dan mizgeftê. Necîmê hûrî, Mîrzo û Mela li mizgeftê bûn. Ji bilî Reşo û Heso mêrên pizûriyan bi carekê ve li ser ku hayê wan ji bûyerê ne bûye, sûnd xwarin. Hûto li ber garanê bû. Li gund ba jî qîmet ne dikir ji xwe. Circîs ne dihişt ku wî sûnd bixwara. Mela piştî ku pizûrî sûnd dan, bi Qurana xwe ve hat odeyê. Di vê bêhnîkê de dîsa civat digeriya. Pizûrî yek yek-dudu dudu dihatin odeyê.

Mela Salar li himberî Heso çong berdan erdê:

”Bibêje, bi vê Quranê min deremêt ne xistine bin xaniyê Circîs; bi vê Quranê hayê min bi deremêtan ne ketiye; bi vê Quranê ez nizanim bê kê deremêt xistine bin xênî!”

Heso sekinî û keserek veda. Çavên xwe li ser zilaman gerandin û dû re jî ziq li Mela nerî. Destên xwe bi hev fir-kandin û ber bi Quranê de bir. Destê xwe ê rastê bilind kir, devê xwe dagirt û dîsa sekinî. Sarê bêhna xwe teng kir:

”Sûnd bixwe ku Quran li ser dilê te xîne, hey deh top li ruh keto! Te ew kafirî kiriye, te te te!” got û bi lez jî odayê derket.

Heso bi haweyekî cidî ji civatê re got:

”Min û seyda bi tenê bihêlin.”

Hevalbendên wî ode terk kirin. Kenêr piştî ku li Heso nerî û hinekî tê de fikirî, giran giran meşiya û çû.

”Seyda, ez naxwazim sûnd bixwim. Min fêhm bike.”

”Heso, ez te fêhm dikim û dilê min jî ji te re dixwaze; lê ez ê nebim şîrîkê gunehê te. Ez mirovekî misilman û xwedaperest im. Di vê sûnddanê de Circîs ez kirime wekî-lê xwe. Û min jî qebûl kiriye. Ez nikarim bextê xwe biavêj-im. Tu çawa bikî, ez ê jî wê ji Circîs re bibêjim ewqas. Tu sûnd dixwî, yan na?”

Heso fikirî û Mela jî dengê xwe ne kir.

Ez sûnd nexwim, wê ev mesele li ser min bîmîne. Wî çaxî jî şerekî nuh li dar dikeve. Em ê gelek mêran ji hev bikujin. Ev ne bû. Ez sûnd bixwim, wî çaxî jî wê Xwedê li min bê xezebê. Ez yekî bi tenê me. Hema Xwedê çi dike ji min bila bike. ”ev baş e!” got û çavên xwe girtin.

Bi haweyê ku Quran pê nehise, pir bi dizî serê tilîkên destê xwe ê rastê gihandin Quranê û ji nişkê ve li bin zikê

xênî nerî. Pêşiyekî li hewa dilîst. Wî hinera mejiyê xwe bi carekê ve li ser vî pêşî civand. Pêşî di hindurê çavên wî de lîst û bi qasî gayekî mezin bû. Di hikmê neh-deh saniyan de ji mezinahiya vî pêşî, hindur yekser reş bû. Heso xwe çeng kir Mela. Devê xwe xist sênga wî û wek zarokan giriya. Dilê Mela pê şewitî, wî jî dest bi girî kir û bi xwe-dayê xwe re peyivî:

”Ya rebî tu xefûr û kerîm î. Ez dizanim ku te ecêbek mezin şanî vî ebdê xwe ê gunehkar da. Lê ya rebî min bibexîşîne, ez mecbûrê ku avekê li vî agirî bikim. Wê hevdu bikujin. Şeref û namûs û erz û eyalên wan, wê di nav lingên romiyên teres de bitelife. Bila rûreşî barê min, dojuh mala min be û namûsa vî miletî nekeve nav lepên eskerên tirk! Ez ê bextê xwe xerab bikim û ji Cîrcîs re bibêjim ku Heso sûnd xwariye” û bi lez rabû.

Wek gule pekiya hewşê. Li Kenêr qelibî, şiqamek li bin guhê wî xist û bi zirt bangî Sarê kir:

”Cîrcîs dixwaze ku Reşo jî sûnd bixwe!”

Reşoyê ku stûna dilê wê bû, wê jê re bûba pilot û bi balafiran agir li ser qereqolan bibaranda; bi hezaran esker kuştibana û ji herêmê zilm rakiriba. Ji Reşo ew hêvî dikirin. Ger xwe bida kuştin jî ne dihişt ku Reşoyê wê sûnd bixwara. Di cih de soro moro bû û yekser Mela bersivand:

”Dinya jî xerab bibe ez nahêlim ku Reşokê min sûnd bixwe. Hemû çûne ser kufirê, tîra Xwedê di wan de nare!” Destê xwe ber bi Reşo vekir: ”Kafirno, hîn şitil e, şitil! Hûn ê çawa destê wî li Quranê xînin!”

Mela Quran bilind kir ku li erdê xîne. Di cih de poşman bû. Quran hejand û berizî Sarê.

”Nalet li te jî bê, nalet li we hemiyan bê, Xwedê xeze-

bê li we bibarîne! Hûn hemû mesix bûne! Heyvanê insane-
tiyê bi we re ne maye! Hûn ji xwe fedî nakin! Romî bazdi-
din ser we û hûn jî bazdidin ser hev, hûn bênamûs in!
Temam bila Reşokê te jî sûnd nexwe!...”

”Waweylê waweylê li min pepûkê, ev mela jî dîn kirin!”

”Hiş nepeyive!” Mela got û ber bi mala Circîs de lez-
and.

Circîs jî hilkişiyabû ser qesra xwe û ji wir li dengê pizû-
riyan guhdarî dikir. Dengê Sarê hemû çûbûyê. Bi hatina
Mela re bi hêrs xwe ji ser qesrê berda û bi wê hêrsê jî ji ser
mêrdewanê bi Mela de teqiya:

”Mela, Mela! ez vê sûndê qebûl nakim, qebûl nakim!
Ew lawê wê jî divê sûnd bixwe! Tu hewedariyê dikî, hewe-
darî!...”

Mela jî zorî da selewat û tekbîran da terbiya xwe xerab
neke û xwe bêhnfireh bigire. Jê daxwar û heta ku hat cem
jî di bersiva wî de tişteke ne got.

”Circîs, Circîs bi xwe şiyar be bê tu çi dibêjî! Ez hêviya
qenciye ji te dikim, tu li ba min û heta li ba Xwedê jî miro-
vekî mezin î”, got û ket bin çengê wî.

Mela piştî ku Circîs xewle kir û bi gotinên herî xweş li
ber dilê wî çû û hat, bextê xwe jê re avêt ku Heso û Reşo
jî sûnd xwarine. Lê Circîs bawer ne kir û di a dîn î rojê de
li Reşo çû gilî.

3

Bi giliyê Circîs re polîsan li xwendegehê Reşo girtin û
hema teslîmî qereqola Stilîlê kirin. Seydoyê birayê Reşo jî
bêfer xwe gihand Zorava û ji Sarê re ta bi derziyê vekir.

Sarê bû xwê û kete êgir! Êdî kêr gihabû hestî! Reşo lempeya şevên wên ên reş û tarî bû û ew lempe ketibû ber bayê zilma başçawîş. Di çavên xwe de Reşo ji Eliyê Betê û Hemê Gozê jî mezintir kiribû. Elîk di geliyên Tinatê de ajotibû ser top û metilyozên eskeran û Hemê Gozê jî di kozika xwe de li himberî kolordiyekê rawestiya bû. Lêbelê eva wan hemû jî wê riba a ku Reşoyê wê kiribaya nehata. Reşo herêma wê ji eskeran bi carekê ve paqij dikir. Digirt ser tûgaya Mêrdînê û dû re jî Kolordiya Diyarbekirê û eskerek jî sax bernedida.

Sarê mîna dîn û haran piştî ku berê xwe da Heso û gotinên nemayî pê re kirin, bi bazdan xwe li mala Circîs girt û ha ha qêriya:

”Lo lo Circîso, bênamûso, hey wawîkên nav mayinan goştê canê te xwaro!...”

Sarê bi xeberan her derê Circîs lewitand, lê Circîs jî bûbû kevirê binê bîran, li wan navan qed xuyanî ne dikir. Di hindurê qesra xwe de ji ber Sarê derî li ser xwe xiliqandibû û bêkip sekinibû.

”Tu ê Reşo bidî girtin ha! Ê ne z ê dinyayê bi ser serê te de xerab bikim! Kuro dengê xwe bike!...”

Dengê çî. Heger pîrê agir bi mala wî xista jî dîsa wê dengê xwe ne kiribaya. Û kufletê wî jî wilo. Li gora wan û temamê gundiyan Sarê xwedî edaleteke mezin bû û destê ku wê jê kiribaya xwîn jê ne dihat. Êrîşa wê a ser mala Circîs ji bal hemiyan ve dihat maneya ku Circîs neheqiyeke mezin kiriye û bêdevjeng divabû efwa xwe jê xwestibaya. Pîrê bi kê re pevçûbaya heq neheq ew heqdar bû. Her kesî bi vî çavî lê dinerî.

”Ê ne ez ê vê tirê ji te re nehêlim” got û bi lez û bez

ber bi mala xwe de beziya. Çawa ku xwe gihand malê, wilo jî kişiya ser sindoqa xwe a bûkaniyê; çi pereyên ku di sindoqê de bûn hemû bi xwe re hilanîn û li yek bêhnê xwe avêt mala Mela Salar.

”Birayê min, zû xwe bi min re kar bike da em herin qereqola Stilîlê ba wî kûçikbavê çêwiş...” Mela Salarê ku ji serî de çavdêrî lê kiribû, dizanîbû ku wê Sarê hewara xwe bigihanda wî û herduyan bi hev re girtibana ser qereqolê. Mela gotin nekir dudu û hema bi dû de xwe çeng kir derve. Çawa xwe çeng kir wilo jî di koncalka devê derî de likumî û du gavan serserkî çû. Neket lê ketibaya belkî jê re çêtirbaya. Rêhên piştta wî hinekî li hev geriyabûn, ditewitîh. Sarê ew ne dît. Li erdê veziliya û stuyê wî şikestibaya jî ew ne didît. Dema ku Mela fera gizlewêta xwe a rastê dixist lingê xwe, wê binya herdu darên tuyan derbas jî kiribû. Hiş û aqil di serê wê de nema bû. Ji hew bêhtir bêhteng bû. Rivîn ji ruyê wê diçû. Kef bi devê wê ketibû. Ji bo gotineke çort dikarîbû mêrê herî bi nav û deng têxista derba tivingê. Di wan kêlikan de ji Reşoyê xwe pê ve li tiştêkî din ne difikirî.

Herduyan di qiraxa bestê re bêyî ku bi hev re bipeyivin mîna du siwaran dan ber hev û bi hilm û pifekê re goristana gund li dû xwe hiştin. Pîrê xurt bû. Mela jê xurttir bû. Lê herduyan jî bi haweyê ku yek yekî derbas neke hewl didan xwe û ha ha dilezandin. Li hindama Kunhevtarê Sarê bêhnekê sekinî û bi kitana serê xwe daket. Kitana wê a ku bêşahr mabû, her ji çend mişar rê diherikî stuyê wê. Piştî ku li ber Hatxê şahr li ser kitna wek lefahiye girêda, êdî ji wî derdî xelas bû dîsa temamê aqilê xwe da ser rewşa ku Reşoyê wê li qereqolê ketiye tê de:

Nebe ku wî kafîrbavê çewîş lê xistibe? Heger lê xistibe ez ê jî li Circîsko xim. Heger tîfî wî kiribe, ez ê jî tîfî ê me bikim! Îcar ew tir wê çawa ji çewîş re bimîne? "Ez ê wî tere-sê çewîş jî bi destê Reşo bidim kuştin" got û hema li Mela nerî. Hinekî fedî kir. Lê Mela xwe jê xerabtir kir, destê xwe hejand û got "em ê qereqolê jî bişewitînin!" Lê hema pê re jî gotin guharand û bi haweyê ku Sarê hinekî bi aqilî tevbigere peyivî:

"Xweha minê, tu jî baş dizanî ku mirov bi bêhtengî û kelgermiyê nikare bigihê derekê. Ên ku em diçin ber lingên wan, mirov in bêdîn û bêîman in. Esker in û esker jî zalim in! Û mirovên zalim jî ji êş û merezê, ax û hewaran çî fêhm dikin!"

Mela wê hîn pir bigota û Sarê jî ne dixwest dengê tiştêkî bihata guhên wê.

"Pere polayê dihilînin. Û paşîla xweha te jî ji pereyan dagirtiye. Mereqan meke, em ji wan re çî bibêjin wê ji me re bimîne. Lêbelê dîsa jî ez ê bédiliya te nekim û li te guhdarî bikim" got û li xirbekên Şêxbêt nerî. Xirbeyên ku heta çend sal berê jî baş bilind bûn, bi erdê re bûbûn yek û kufarî xuyanî dikirin.

Sarê û Salar di hindurê du seetan de hivdeh-hijdeh kîlo-metreyan meşîyan û xwe gihandin qereqola Stilîlê. Li hewşê eskerê nobedar pêrgî wan hat, lê Sarê guh li ê esker nekir, destê xwe hejand "çawîş, çawîş" got û rast kişîya hindur. Eskerê nobedar bi qîjewîj da dû, lê dîsa jî fêde nekir. Pîrê mîna ku wê di rojekê de bigirta ser qereqolê û divabû hindurê qereqolê hemû nas kiribaya, wilo bi neqeban ve hilkişîya û rast berê xwe li odeya çewîş girt. Çawîşê ku ew û Mela Salar baş nas dikir jî hema pêrgî wê hat û bi haweye-

kî kubar ew derbasî meqamê xwe kir. Dû re jî gazî nobedarên xwe kir û xwest ku Mela jî bînin ba wan.

Bi hatina Mela re piştî ku hemû rûniştin, Sarê ji mijara ku pê hatibûn peyivî:

”Qumandar beg te Reşoyê min girtiye, ma rast e?”

”Erê rast e, Reşo li qereqolê girtiye.”

Çawîşê ku bi çelpan xwe dewlemend kiribû û ji Sarê jî divabû çelpeke mezin biçelpandaya, barê Reşo ji hew bêhtir giran kir.

”Xanima Sarê, lawê te ne deremêtek, pêncî deremê xistine bin xaniyên Circîs! Eva ku wî kiriye qesda kuştina temamê malbata Circîs e û cezayê wê jî bêdevjeng, darvekirine!”

Piştî ku wergerê wê Mela jê re got çawîş dibêje ku cezayê Reşo dikare darvekirin be, Sarê mîna çipik ji cihê xwe çeng bû, destê xwe avêt paşla xwe, kîsikê tije pere li ser maseya wî vala kir û got:

”Dirêj neke! Aha bila ev pere hemû ji te re bin û lawê min berde!” Dû re jî berê xwe da Mela, ”van pereyan jê re bihejmêre”, got û li cihê xwe rûnişt.

Ji kêfan re devê wî bihustekê ji ser hev çû, lê deng neketê. Îcar piştî ku Mela Salar jê re 43 hezar lîreyên tirkî hejmartin, rabû ser xwe, mîna dînan li derdora xwe nerî, bi herdu destan taxeyên pereyan li bêrikên xwe belav kirin û nehişî peyivî:

”Helbet, helbet ez ê Reşo berdim!”

Qêriya:

”Esker Reşo zû bînin vir!”

Dîsa rûnişt, dîsa rabû û dîsa a berê got:

”Esker zû zû Reşo bînin vir!”

Reşo anîn. Pîrê bi qeweta bertîlê a xwe kiribû, lê ne gihabû meqseda xwe. Reşoyê wê di kontrola polîsan de hatibû qereqolê û başçawîş jî wê nikarîbaya ew rasterast berda. Mecbûr bû ku şandibaya mehkemeyê. Heger pîrê bi rê de hinekî guh dabaya ser şîretên Mela Salar, bi çend sed lîreyî jî girêbenda ku wê başçawîş di derbarê Reşo de ji mehkemeyê re şandibya û mehkemeyê jî ya di cih de û yan jî di çend hevteyekî de Reşo berdabaya, amade kiribaya. Mehkemeyê her tim li bajaran li gora girêbenda polîs û li gundan jî li gora girêbenda esker bi girtî re dikir.

Başçawîş gelek caran ji Sarê re sûnd xwar û ji soza mêrên çê peyivî ku wê mehkeme Reşoyê wê ya hema û yan jî piştî çend rojekî din berde. Başçawîş bi wê jî tenê nema, girêbend da dest Mela Salar ku bixwîne. Mela xwend û pir jî eciband. Êdî her tişt bi dawî bûbû û ji her kesî bêhtir zêzar gihabû Sara ku qaşo wê Reşoyê xwe bi xwe re bibra malê.

Başçawîş teqeze bi Reşo re du cendirme kar kirin û ew bi qemyonka gund şandin Nisêbînê. Sarê û Salar jî bi wan re bûn. Qemyonk zû giha bajêr û li hindama sarayê sekinî. Cendermeyan Reşoyê nekelepçekirî dan pêşiya xwe. Van ên din jî dan dû wan. Di nezareta mehkemeyê de Reşo pir nesekinî û hakim gazî wî kir. Her kes li bendî mehkemekirineke ku bi seetan wê biajota sekinîbû, lê hemû qey çarîkek girt ya negirt, hêkim biryara girtina wî da û ew teslîmî polîsan kir.

Sarê Xwîn bi xwe ve dît! bi bazdan xwe avêt hindurê berberxaneyekê û bi meqesan kişiya porê xwe. Êdî ev a dawî bû! Ev îlana şerê herî giran bû! Ev yeka wê her tişt bêminet dikir û ji temamê kayinatê re meydan dixwend!

Mela Salar xwe li ber raperîna wê ne girt. Li sênga xwe xist û bi kumê xwe ê limêjê girt û zîzikand; kum li erdê xist, pêlê kirê û herçi tiştê ku hat ber devê wî got:

”Xwedê gotiye ‘zêr zane, zor zane, devê tivinga mor zane!’ Pevçûn!...”

Tam di vê kelecane de, Salar endamekî partiya xwe bi xwe re rakir, yekser rêya Zorava girtin û berê xwe dan mala Cîrcîs. Piştî ku Cîrcîs ji malê derxistin û tibabekî ji gund dîrxistin, a dawî jê re gotin:

”Du rê ji te re hene; ya tû ê îfadeya xwe ji ser Reşo biguherîni û yan jî em ê te bikujin. Ev emrekî partiyê ye!...”

Cîrcîs ji desthilaîn ket. Di a din î rojê de da dû Salar û çûn Nisêbînê. Îfadeya xwe guhert û piştî pazdeh rojan Reşo hatberdan. Lê Cîrcîs jî ji şahidiya bi derewan, sê mehan ceze xwar.

